This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Lp 29.173

HARVARD
COLLEGE LIBRARY

THE GIFT OF

Dr. John Rathbone Oliver

CLASS OF 1894

OF BALTIMORE, MARYLAND

AUGUST 4, 1941

C. PLINI CAECILI SECUNDI

EPISTULARUM

LIBRI NOVEM

EPISTULARUM AD TRAIANUM LIBER

PANEGYRICUS

RECOGNOVIT

HENRICUS KEIL.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCXCII.

Lp 29. 173

HARVARD COLLEGE LIBRARY
GIFT OF
DR. JOHN RATHBONE OLIVER
AUGUST 4, 1941

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO.

Novem epistularum libros a Plinio editos esse auctore constat Sidonio Apollinari, qui epist. IX, 1 'addis' inquit 'et causas quibus hic liber nonus octo superiorum voluminibus adcrescat, quod C. Secundus, cuius nos orbitas sequi hoc opere pronuntias, paribus titulis opus epistulare determinet.' obscurata autem proximis a Sidonio saeculis harum epistularum memoria decimo saeculo tria extiterunt exemplaria cum scriptura verborum tum dispositione epistularum aliquantum inter se dissimilia. e quibus exemplaribus unum genuinum novem librorum numerum, sed membranis aliquot casu interceptis minutum, servaverat; alterum octavo libro omisso, nono pro octavo posito, turbato praeterea in quinto et in ultimo libro epistularum ordine, octo libros exhibuit; tertium denique libros quattuor primos cum sex primis libri quinti epistulis complectebatur. praeterea autem in eo codice quarti libri epistula vicesima septima omissa erat: unde evasit numerus epistularum centum. ex hac igitur stirpe cum triplex librorum genus quo posterior aetas usa est propagaretur, non simul diversis exemplis descripti codices apparuerunt, sed paullatim alio genere post aliud reperto universus epistularum numerus in lucem prodiit.

Nam cum post eam quoque aetatem quam dixi a paucis Plinii epistulae legerentur, primum reliquis duobus generibus latentibus centuria epistularum ex eo exemplo quod tertio loco posui ducta doctorum hominum manibus versabatur. cuius modi codice tertio decimo saeculo usus est Vincentius Bellovacensis, qui in Speculo historiali lib. X c. 67 Plinii epistolas ad diversos circiter centum se repperisse ait et 'paucos flores ex huius epistolis excerptos' quos subiecit ex his ipsis centum epistulis petivit, eosque ita comparatos ut ex verborum scriptura cum libris manu scriptis quorum hodie copia facta est collata intellegi possit ad id genus quod dixi Vincentii codicem pertinuisse. habemus autem huius stirpis testem Vincentii aetate aliquanto superiorem Florentinum codicem, quem in bibliotheca Laurentiana inter eos libros qui illuc e bibliotheca Florentina S. Marci, cuius olim fuit numero 284 notatus, travecti necdum in numeros relati sunt inveni. is igitur est membranaceus forma quadrata minore, sub finem saeculi decimi, ut mihi videbatur, in Germania scriptus. nam et scrip-

turam et formam libri talem esse iudicabam, qualem alias in codicibus 'S
zarii in Laurissa' observavi, qua in re nisi oculi et memoria me fefell
eum *librum epistolarum Gaii Plinii* quem undecimo saeculo in monasteri
zariano extitisse catalogus ab Angelo Maio in Spicilegii Romani vol
quinto editus p. 190 indicat hunc ipsum Florentinum codicem esse dicas.
tinet autem post Apuleii libros minores inde a f. 41 Plinii epistularum p
eam quam in archetypo huius stirpis fuisse dixi. nam quae post sextan
quinti epistulam addita sunt, epistula septima et octavae pars usque ad §
riosi, ea recentiore manu saeculo quinto decimo scripta sunt. singuli
maiore spatio relicto et maioribus litteris satis aperte distincti sunt, ips
scriptio tamen in solo secundo libro addita est, in reliquis ei cui rubric
cura mandata erat relicta. ceterum ante me Fridericus Lindenbrogius li
excusserat, siquidem schedae Lindenbrogianae, quibus Cortius usus est
cum huius codicis scripturis consentiunt ut non dubitem quin ex hoc
excerptae sint, praesertim cum Lindenbrogium Florentiae Marcianos co
usurpasse constet. praeter hunc codicem autem unum eiusdem generis li
Marciano antiquiorem extitisse novi Riccardianum, quem a Gorio Flore
collatum habuit Cortius. ipse enim librum, quamquam et a Lamio in 'cat
codicum manuscriptorum qui in bibliotheca Riccardiana Florentiae asserva
Liburni a. 1756 edito, et in indice manu scripto quo nunc in Riccar
bibliotheca utuntur indicatus erat, frustra Florentiae quaesivi. indicabatur a
eodem numero atque Plinii naturalis historiae codex, ut nesciam num de nu
erraverint ii qui indices confecerunt, an compluribus membranis quos i
eius codicis deesse vidi perditis epistulae interciderint. et de aetate quide
dicis Lamius saeculo circiter nono vel decimo, Dorvillius, a quo commo
Gorii schedas acceperat Cortius, inter saeculum decimum et undecimum s
tum esse librum dicit. scripturae autem ea est cum Marciano codice cons
ut aut ex eodem exemplo utrumque descriptum aut Riccardianum alterius
tem esse appareat. qua in re non praetermittendum est quod, quamquam
tuor tantum epistularum libri cum parte quinti in codice scripti erant (n
accurate enim quattuor libros dicit Lamius), index tamen epistularum, qui
fuisse dicitur, in quo cum inscriptionibus epistularum prima cuiusque epis
verba indicata essent, ad finem quinti libri deductus erat. unde intellegitur
forte ex ipso Riccardiano universam stirpem natam esse suspicari volumus
quo propterea quod oculis usurpare librum non licuit, certius statui nequit,
marium codicem a diligenti librario expressum olim vel quinque libros ve
tegrum epistularum numerum continuisse, deinde ultimarum membran
iactura facta ad eum qui nunc est numerum redactum esse. sed Riccardian

dice amisso, praesertim cum in scripturis codicum referendis admodum neglegentem esse Cortium intellexissem, praecipuam huius stirpis memoriam Marciano, quem Florentinum dico, contineri volui. nam qui praeterea extant centum epistularum codices, ii omnes ita comparati sunt ut alios quos ipse vidi et examinavi ex Florentino ductos esse adfirmare possim, alii quorum scripturae ab editoribus exhibitae sunt nullum praeter hunc ipsum usum habeant. sunt autem quos ipse vidi hi, Bernensis Bongarsii 136 memb. 4 saec. XII, Parisini Regii 8558 memb. fol. saec. XIV, 8560 chart. fol. saec. XV, 8607 chart. fol. saec. XV, Vaticani 1777 fol. saec. XV et 1778 memb. 4 saec. XIV, Laurentiani plutei XLVII, 37 memb. 4 saec. XV et 34 memb. 4 saec XV. e quibus is quem ultimo loco posui reliquos libros, octavo tamen omisso, alia manu additos habet.

Atque haec de centum epistularum exemplari. quod longo temporis spatio interposito octo librorum exemplum excepit, cuius nulla extat memoria praeter codices saeculo quinto decimo in Italia scriptos. et ex his quidem omnium de quorum aetate certo constat antiquissimus est codex Archivii Cassinatis 332 membranaceus fol., anno 1428 ab Antonio Marii filio Florentiae scriptus. quo fit ut primis saeculi quinti decimi annis horum librorum archetypon videatur in Italiam adlatum esse: quae quibus codicibus per maximam huius saeculi partem usa est, ii aut ex illo octo librorum aut ex Florentino centum epistularum codice ducti sunt. sed novicii octo librorum codices extant permulti, omnes quidem, sive ipsum archetypon valde corruptum fuit sive neglegenter ab imperito librario quem reliqui sequebantur expressum, pessime scripti, ceterum communi originis vinculo ita inter se nexi ut nisi librariorum erroribus et interpolatorum mutationibus non discedant. nam praeterquam quod alii aliis erroribus corruptum exemplum repetebant, multa in primis libris e centum epistularum codicibus invecta, nonnulla Italorum coniecturis novata sunt. neque ex alio fonte ductos esse credas aut Laurentianos duos plutei XLVII 31 et 32, qui septem libris dispositas epistulas exhibent, aut Ambrosianum H. 54, in quo posterior epistularum pars inde ab octava quinti libri epistula scripta est. e quibus Laurentiani priorem epistularum partem ex Florentino ductam habent, in reliquis ordine mutato, id quod non raro in his libris factum est, ex octo librorum codicibus pendent; Ambrosianus autem ut in fine subscriptionem octavi libri habet, ita totus hanc sectam sequitur. ex his igitur Italicis codicibus, cum alii ab aliis editoribus in auxilium vocati sint, ipse elegi Dresdensem D. 166 membranaceum forma quadrata minore, qui fuit olim Caspari Barthii. cuius libri scriptura cum in priore epistularum parte alia manu de exemplo centum epistularum correcta esset, ita tamen ut quid antea scriptum fuisset plerumque cognosci posset, correctore neglecto solam prioris librarii manum curavi. ordinis autem epistularum

perturbatio primum facta est haec, quam, quia pariter in omnibus huius codicibus conspicitur, ex ipso antiquo exemplari derivavi, quod in libro inde ab octava eius libri epistula sic dispositas habet reliquas 2 10—14. 16—20. 9, in nono autem, qui in illo octavus est, sic 1. 2. 6. 12. 17. 21. 24. 25. 30. 31. 32. 3. 4. 5. 8. 10. 11. 13. 14. 15. 18. 19. 2 23. 26. 27. 28. 29. 33—40. nam sexta decima epistula in his codicib est. praeterea peculiari errore in Dresdensi codice quattuor libri primi e lae 8. 12. 23. 24 suis locis omissae in finem codicis reiecti sunt.

Ceterum, quoniam primarium octo librorum codicem initio quinti d saeculi in Italiam adlatum esse supra dixi, ante hanc aetatem primus inter Plinii mentionem fecit Colucius Salutatus in epistula ad Cardinalem Pata data, quae in codice Gaddiano XC superiore extat, his verbis, postquam de ronis et Senecae epistulis dixit, f. 41 'quid referam Plinium, Ausonium, Sy chum vel Ennodium, apud quos suae congregationis vestigium nullatenus r tur?' quae si cum iis quae de codicibus e Florentino descriptis dixi contu facile tibi persuadeas centum tantum epistulas e Florentino ductas Salut legisse, eoque ipso codice, siquidem de Riccardiano non satis constat, i mortuam Plinii memoriam apud Italos suscitatam, deinde locupletiore c invento auctam esse.

Tandem sub finem demum saeculi quinti decimi eius quoque codici novem epistularum libros continebat apographa, neque ea tamen statim int reperta sunt. nam primum, paucis annis postquam principem editionem ex librorum codice de exemplo centum epistularum correcto Valdarferus exp Venetiis anno 1471, pars octavi libri, quo priora exemplaria carebant, edit in ea editione quam sine loci et anni significatione anno 1474 Ioannes Schur le Bopardia Romae expressisse dicitur. desunt autem in eo exemplo ea sunt in octavo libro inter epistulas 8, 3 *navium patiens* et 18, 11 *eadem emerat* media: quod utrum editoris socordia an codicis defectu acciderit ne nam ipse editionem rarissimam non vidi. praeterea, ne vulgaris librorum mutaretur, ea quae accesserant noni libri numero inscripta in fine collocata s neque in prioribus libris, si quid ex iis exemplis quae Romanam editio repetierunt iudicare licet, quicquam mutasse videtur Schurenerus. in his au novo codice, sed qui quattuor tantum libros primos continebat, usus est P ponius Laetus, qui editionem Romanam anno 1490 factam curavit. quam dem editionem e vetustis membranis expressam esse primus vidit Io. M. H singerus in Emendationibus Plinianis Isenaci anno 1739 editis; non vidit tar hanc praestantiam ultra quartum librum non pertinere. ipsae autem scriptu ab Heusingero adnotatae docent Pomponium usum esse eo codice qui nunc

ter Vaticanos est numero 3864, in membranis formae quadratae scriptus, qui post Caesaris de bello Gallico commentarios Plinii epistularum libros quattuor primos continet f. 76 — f. 108. secuntur Sallustii orationes. scriptura perquam accurata est, saepe etiam vocabulis non distinctis continua, et quam initio saeculi decimi facile tribuas. in primis schedis multa recenti manu correcta sunt, quae maximam partem e codice centum epistularum fluxisse intellexi. huic addendum est tertium vel potius, quoniam de Schureneri codice mihi non constat, secundum apographum, codex Mediceus vel Laurentianus plutei XLVII 36, qui nunc unus omnium librorum manu scriptorum integrum novem librorum numerum tenet. is est membranaceus forma quadrata saeculo decimo scriptus, quaternionibus sedecim et quinione uno, qui est ultimus. singulae paginae initio XXIV versuum sunt, deinde XXV, postremo XXVI. est autem codex ab eodem librario scriptus eodemque omnino habitu atque Taciti sex librorum annalium codex. tituli cum librorum tum epistularum ubique diligenter exarati sunt, nisi quod in initio primi libri nomine omisso legitur 'EPISTULAR. LIB. I.' terminatur in epistula VIIII, 26, 8 his verbis 'et alibi *ΕΤΩ ΑΕ ΘΙΜΑΙΜ* |FINIT EPISTULARUM| LIBER. UIIII'. in octavo libro, quem integrum habet, scriptura codicis ita consentit cum iis quae de illo libro primus Schurenerus edidit ut, nisi lacuna impressi exempli obstaret quo minus certo pronuntiarem, hunc ipsum a Schurenero expressum esse adfirmarem. primus autem, quod sciam, inter Italos eo codice usus est Io. Maria Catanaeus; qui quem in secunda Plinii editione anno 1518 Mediolani facta (antea enim anno 1506 Plinium ediderat), pontificium codicem dicit et cum quinque Cornelii Taciti libris nuper inventis coniunctum fuisse ait, is a Mediceo non diversus est. nam illo tempore Plinii codex una cum reliquis Mediceorum libris Romae erat. postea Nicolaus Heinsius eum contulit cum exemplo Aldino, e quo exscriptam scripturae discrepantiam habuit Cortius. cum hoc igitur libro ita facit Vaticanus codex ut utrumque ex uno exemplari descriptum esse appareat. in quo quae membranis aliquot perditis periisse dixi sunt haec I, 16, 1 *vero* — 20, 7 *eum ede-*: III, 1, 11 *fuit obiit* — 3, 5 *credere potes*: III, 8, 4 *est. Vale* — 9, 28 *dixi diligenter*. Mediceo autem et Vaticano codici olim, cum post Observationes criticas in Catonem et Varronem p. 86 sqq de Plinii codicibus quaedam adnotabam, tertium adiunxeram Pragensem codicem. cuius eximia quam scilicet laudabant praestantia eum non solum Pragensis editor, artis inscientia pariter atque imbecillitate iudicii notabilis, captus esset, sed docti etiam homines turpiter se falli et ad mira quaedam commenta adduci passi essent, ita iustum pretium libro statuere mihi videbar ut ex eodem novem librorum exemplar e quo Mediceus et Vaticanus fluxissent neglegenter eum

descriptum esse dicerem. nunc vero, Mediceo et Vaticano codicibus tam inter quam cum Pragensis libri scripturis collatis, ex ipso Mediceo, ante quam in I liam transferretur, a Germanico librario Pragensem descriptum esse certissi argumentis deprehendi. quo negotio non solum cum summa neglegentia lib rius functus est, sed etiam complura cum ipse novavit tum e centum libror codice, quo praeterea usus est, intulit. itaque huic quidem codici nullam in libros manu scriptos auctoritatem tribuendam esse dico. sed restat praete alius codex, de quo difficilius est iudicium, eum dico e quo anno 1508 Al octavum librum primus et integrum edidit et suo loco restituit. de eo igi Aldus in epistula ad Aloisium Mocenicum Venetum data haec habet 'Sed ex q tu e Gallia — has Plinii epistolas in Italiam reportasti, in membrana script atque adeo diversis a nostris characteribus, ut nisi quis diu assueverit, non qu legere, coepi sperare mirum in modum, fore aetate nostra, ut plurimi ex bo autoribus, quos non extare credimus, inveniantur. Est enim volumen ipsum n solum correctissimum, sed etiam ita antiquum, ut putem scriptum Plinii te poribus. — Nunc autem, quod possumus, hasce Secundi epistolas damus qu correctissimas, in quibus etiam multae sunt, quae antehac non habebantur. S tibi in primis habenda est plurima gratia Inclyte Aloisi, qui exemplar ips epistolarum reportasti in Italiam, mihique dedisti, ut excusum publicare Deinde Iucundo Veronensi Viro singulari ingenio, ac bonarum litterarum st diosissimo, quod et easdem Secundi epistolas ab eo ipso exemplari a se d scriptas in Gallia diligenter ut facit omnia, et sex alia volumina epistolar partim manu scripta, partim impressa quidem, sed cum antiquis collata exe plaribus, ad me ipse sua sponte, quae ipsius est erga studiosos omneis benev lentia, adportaverit, idque biennio ante, quam tu ipsum mihi exemplar publica dum tradidisses. Exeunt igitur hae Plinii epistolae in manus literatorum tua et Iucundi nostri in illos benevolentia, emendatissimae. — Esse autem P nii epistolas ad Traianum, multis rationibus probari potest, sed his potissimu Primum, quia in antiquissimo exemplari una cum aliis ut nos imprimendas c ravimus, sub Plinii Secundi nomine scriptae sunt'. accuratius autem ubi inve tus fuerit codex docet Guilielmus Budaeus Ictus in Adnotationibus in Pandect anno 1508 primum editis (utor editione Lugdunensi anno 1563 facta), in qu bus cum complura ex eodem codice delibavit, tum p. 149, postquam de epistu decima libri octavi quaedam ascripsit, 'verum' inquit 'haec epistola et aliae n paucae in codicibus impressis non leguntur: nos integrum ferme Plinium hab mus primum apud Parisios repertum opera Iucundi sacerdotis, hominis antiqu rii, architectique nobilis'. digna praeterea quae legatur de eo codice est epistu Catanaei ad Sadoletum data in editione ann. 1518. nam quod descriptos

vetustissimo codice Germanico plures ad Traianum epistulas et insuper quasdam eiusdem Plinii ad amicos epistulas, quae de octavo libro excidissent, a Dominico Mamiliano Romae se accepisse scribit, ea dubitare nequit quin de ipso Aldi codice intellegenda sint. sed cum Aldus pro sua ratione Iucundi apographum ingeniose a viro acutissimo sed eodem temerario interpolatum quam ipsum codicem sequi maluerit, facile intellegitur quam incertum omne de hoc codice reddatur iudicium. fuerunt etiam qui eum a Mediceo non differre suspicarentur. a quorum iudicio ut recedam cum memorabilis quaedam scripturae discrepantia me movet, maxime in iis epistulis quae ante Aldum editae non fuerunt, quamquam difficile est dictu quantum in hoc genere Iucundi ingenio tribui possit, tum Aldi et Catanaei testimonium: quorum uterque epistularum ad Traianum librum, de quo postea dicam, in illo codice fuisse dicunt; Catanaeus autem a pontificio suo, quem ipse viderat, Germanicum quem dicit discernit.

Uberius quam pro ratione huius editionis, in qua argumenta earum rerum quas dixi omittenda erant, fieri oportebat eo potissimum consilio haec exposui, ut, dum iustis commentariis instructa editio pararetur, copiis ab editoribus collatis recte unus quisque uti posset. restat ut qua ratione ipse in recensendo usus sim explicetur. itaque cum compluribus codicibus e tribus exemplaribus ductis et paullatim in Italiam adlatis Plinii memoriam ad nostram aetatem propagatam esse demonstraverim, e quibus codicibus tres aetatem tulerunt, Mediceum dico, Vaticanum, Florentinum, Riccardiani autem excerpta extant, reliquorum ex recentibus libris vel manu scriptis vel impressis petenda est notitia: facilis futura esset recensio, si vel notabili librariorum tantum neglegentia antiqua exemplaria distarent, vel Italorum interpolationibus atque erroribus ab antiquis codicibus recentes recederent. sed ea est etiam inter antiquos libros scripturae discrepantia ut ante decimum saeculum (ex hac aetate enim stirpis diversitatem derivavimus) insignem mutationem non ex oscitantia librariorum sed ex grammaticorum arbitrio profectam Plinii exemplaria subiisse appareat. neque ita comparata est librorum conditio ut reliquis neglectis unum securus sequi possis; sed cum per omnia quae supersunt exemplaria vagata sit interpolatio, fieri nequit quin iudicio adhibito modo hunc modo illum ducem sequaris saepe a qua parte standum sit incertus haereas. quare quamquam nullum est fundamentum scripturae satis firmum et ab omni suspitione tutum, tamen Mediceus codex, ut numero librorum reliquos omnes superat, ita scripturae bonitate primum sibi adserit locum. nisi quod in libris quattuor primis par huic origine sed accuratius scriptus Vaticanus codex maiore etiam laude dignus est. quibus codicibus qui in priore parte epistularum accedunt, antiquitate fere pares, Riccardianus et Florentinus, ii, quamvis auctoritate inferiores sint (non satis recte

enim ab interpolationis suspitione hos libros olim defendere volebam), habent tamen quae suam sibi fidem ab interpolatis illorum scripturis vindicent. qua in re consentientes cum alterutra parte recentes octo librorum codices aliquam vim ad iudicium regendum habere cognovi. ii enim, ut medium inter utramque sectam locum tenent, ita plerumque, si quae interpolatione in alterutra laborant, cum ea quae integram scripturam servavit faciunt; eaque ipsa res documento esse potest etiam in posterioribus libris, in quibus praeter Mediceum soli recentes codices relicti sunt, interdum illo spreto hos quamvis multo corruptiores sequendos esse. neque neglegenda in hac certe epistularum parte Aldina editio. in qua cum multa quae ante ex recentibus codicibus corruptissime expressa legebantur primum ita ut postea in Mediceo codice inventa sunt correcta essent, aliae eius codicis scripturae, quae, ut de interpolatione per se suspectae sunt, ita ab Aldo, si in suo codice invenisset, vix omissae essent non apparent. unde si recte colligimus Gallicum Aldi codicem, Mediceo in ceteris simillimum, interpolatione illius caruisse, sequitur in Aldina scriptura cum Mediceo codice consentiente magnum esse ad huius auctoritatem sustentandam momentum. sed cautio et diligentia adhibenda est, ne aut in libris quattuor primis, in quibus similes Mediceo codici scripturae ex Vaticano per exempla ante impressa propagatae erant, eandem vim Aldo tribuamus, aut in reliquis Italorum coniecturas pro antiqui codicis scripturis amplectamur. denique in octavo libro omnis penes Aldum et Mediceum codicem auctoritas est; in paucis autem libri noni epistulis quae in Mediceo codice desunt praeter Aldum recentes octo librorum codices soli in auxilium vocandi sunt. quae cum ita essent, principem quidem ducem quem sequerer elegi Mediceum codicem, sed ita tamen principem ut, si vel res iuberet, vel reliquorum librorum rationes persuaderent, eum deserere non dubitarem. atque quo certius constaret quae optimi codicis fide destituta essent, discrepantem eius libri scripturam in fine praefationis adnotavi. quam quando reliquorum librorum auctoritate mutaverim, quando coniecturis vel aliorum vel meis usus sim, Cortii editione adhibita cognosci poterit. nam cum omnia recensionis praesidia nunc proponere non possem, utilius fore existimavi unius eiusdemque optimi libri scripturam exhibere integram quam collectam de pluribus multitudinem componere. quo instituto ut liberum uni cuique iudicium esse volui, si qui Medicei codicis scripturam ei quam substitui praestare existimarent, id quod futurum esse in tam frequenti codicum discrepantia video, ita necessario postulo ut mihi credant me non temere optimi exemplaris fidem deseruisse. sed in scripturis Medicei codicis componendis cum minuta quaedam quae nullam utilitatem in huius modi adnotatione habere videbantur tum omnia quae ad orthographiam quae dicitur pertinent omisi. atque in hoc quidem

genere universo, quod est de singulorum vocabulorum scriptura, quoniam diversam a vulgari ratione qua nunc plurimi utuntur regulam observavi, satius duxi antiquissimorum librariorum consuetudinem sequi quam recentium grammaticorum diligentiam et pravum constantiae studium imitari, eo tamen temperamento adhibito ut rariora nisi consentiente Mediceo et Vaticano codice non admitterem. praeterea in disponendis epistulis Medicei codicis ordinem secutus sum: quo factum est ut in quinto libro, cum perturbatio e recentibus codicibus propagata ne ab Aldo quidem, qui nonum librum primus in pristinum ordinem restituit, sublata esset, a vulgari numero recedendum esset. unum addendum est de nominibus eorum ad quos epistulae scriptae sunt. in quibus cum et octo et novem librorum exemplaria plerumque sola cognomina, raro nomina exhibeant, solum centum epistularum exemplar utraque servavit. itaque in iis epistulis in quibus utrumque nomen aut in Florentino codice scriptum aut ex indice Riccardiano adnotatum inveni, restitui; ubi coniectura assequendum erat, quamquam Plinium duo nomina ubique posuisse arbitror, propterea quod in omnibus non potui, contra codicum fidem reponere nolui. cui quidem detrimento indice nominum subiecto, si modo certa rei indicia erant (nam probabilitatem ne in illo quidem sequi volui), remedium paratum est.

Longum est et ab huius editionis consilio alienum quid a prioribus editoribus praestitum sit recensere. itaque, ut summam rei dicam, *Aldi* et *Catanaei* editiones (nam de antiquioribus supra dictum est) partim integrae partim identidem mutatae sexto decimo saeculo a multis repetitae sunt. egregiam autem operam hoc tempore Plinio praestitit *Isaacus Casaubonus*, cuius emendationes in *Henrici Stephani* editione altera anno 1591 facta primum editae sunt. deinde *Ianus Gruterus*, qui anno 1611 Plinium edidit et Palatino codice ad emendationem adhibito plura quam priores novavit, maximam apud posteros auctoritatem nactus est. eam enim editionem ii qui postea Plinium ediderunt, *Buchnerus*, *Rivinus*, *Thomasius*, *Cellarius*, alii, ita secuti sunt, ut Gruteri exemplo tamquam fundamento scripturae usi pauca vel coniectura vel de codicibus et exemplis ante impressis mutarent. emendando autem ceteros superabat *Io. Fridericus Gronovius*, cuius adnotationes in editione Veenhusii anno 1669 exhibita prodierunt. verum et hunc et reliquos omnes non intellecta librorum interpolatio prohibuit quo minus feliciter in his epistulis versarentur. unus *Cortius* quid res postularet perspexit et idoneis subsidiis instructus novam recensionem suscepit. edita autem est eius editio post mortem Cortii ab Longolio anno 1734. sed cum Medicei codicis bonitate captus hunc unum integerrimum scripturae fontem ubique sequeretur, fieri non potuit quin multa quae in illo interpolata sunt, cum ex aliis codicibus emendare posset, repeteret. multo tamen rectius

ille quam *Gesnerus* et *Gierigius*, qui meliore via monstrata ad istam s vulgatam scripturam a Gruteriano exemplo propagatam redierunt. n vero sua laude fraudandus est *G. H. Schaeferus*, qui, cum anno 1805 neri editionem iterum excudendam curaret, adnotationibus additis comp priorum menda sustulit. denique novissimus Plinii editor, *Mauricius Doe* qui anno 1843 has epistulas commentario in usum scholarum instructas dit, interpretationi potius quam emendationi intentus pauca quae meae ra convenirent praestitit.

In epistulis Plinii et Traiani imperatoris singulari libro comprehensi novae recensionis munere, quod in reliquis suscipiendum erat, superse possem Orellii curae his epistulis separatim editis praestitae effecerunt. omnia autem sciendum est, ut repetam quae de fontibus scripturae Orel explicatius disseruit, sexto decimo saeculo unum harum epistularum titisse codicem, quem in Gallia repertum esse a Iucundo Veronensi su dixi. ex eo autem descriptas et Petri Leandri industria missas epist octoginta et unam, quae sunt ab epistula quadragesima prima posteriores, ed *Hieronymus Avantius* impressas per Ioannem de Tridino anno 1502. dei eodem anno paucis mensibus post *Philippus Beroaldus* Avantii exempl suis coniecturis emendatum repetiit. tertius qui eandem epistularum p tem ederet extitit *Catanaeus*, qui suae epistularum et panegyrici editi anno 1506 Mediolani exhibitae adiecit 'libellum epistolarum ad Traian cum rescriptis eiusd. principis'. quod autem uno tantum exemplari prae impressa, nec illo admodum vetusto, adiutum se fuisse in his epistulis di Catanaeus, id nisi cum Orellio ab ipso confictum iudicaveris, de Avar apographo intellegendum est. tandem biennio post Catanaei editione ipso Gallico codice, qui integrum librum exhibuit, in Italiam adla *Aldus*, de cuius editione supra dictum est, epistulas quadraginta et una quae in prioribus exemplis deerant, adiecit. ergo duae sunt harum epistul rum editiones principes, quibus earum recensio nititur, altera Avantii posterioribus tantum epistulis octoginta et una, altera, quae ad universu librum pertinet, Aldi. e quibus Avantius quamquam pro virili sua castigat a se epistulas dicit, tamen pauca videtur in iis quae e codice descrip habebat mutasse, Aldus multis coniecturis a Iucundo suo, ni fallor, profect codicis scripturam mutavit. unde existimari licet quam longe eae epistula quarum omnis in Aldino exemplo fides est a genuina scriptura deflexae sin sed cum mox in secunda Catanaei editione, quam reliqui editores ut i ceteris libris ita in hoc fere sequebantur, Aldi recensio novis coniecturi augeretur, factum est ut vehementer interpolatae hae epistulae circumferren

tur, dum nostra aetate *Orellius* principibus editionibus collatis genuinam codicis scripturam, quoad eius fieri posset, restituit, restitutam via et ratione emendavit. edidit autem Orellius primum Plinii et Traiani epistulas mutuas Turici 1833, deinde magis emendatas una cum historia critica earum epistularum Turici 1838 edita. ex his igitur posteriorem editionem ita secutus sum ut in paucis, quorum index infra scriptus est, ab ea recederem. ceterum ordinem et numerum epistularum qualem in Avantii et Aldi exemplaribus inveni, a quo sine idonea causa postea desciverunt, revocavi. nam postquam H. Stephanus, ni fallor, primus ita has epistulas disposuit ut eam partem quae epistulas ab imperatore rescriptas additas haberet seorsum positam et novo mutuarum epistularum titulo inscriptam in finem reiceret, hanc rationem plurimi imitati sunt. itaque antiquo ordine restituto recentiorem numeris vulgaribus adscriptis indicavi. sed cum in hac re, quamquam dissentientibus plerisque editoribus et ipso Orellio, Aldum sequendum esse ducerem, nolui eum cum reliquis imitari in hoc, quod una cum reliquis libris has epistulas tamquam decimum librum posuit: quod quin contra fidem membranarum novaverit dubitari nequit. nam et ante Aldum aliqua epistularum pars tamquam liber singularis edita erat nec umquam cum reliquis libris hae epistulae numeratae sunt.

Epistulis Plinii adieci panegyricum, non quo haberem magno opere quibus emendationem adiuvarem, sed quia aegre librum a multis in hac editione desiderari intellegebam. itaque in eo recognoscendo praeter doctas et laboriosas *Schwarzii* copias in primis optima *Friderici Duebneri* recensione Parisiis anno 1843 edita et scholarum Gallicarum usui accommodata usus sum. nam de libris manu scriptis ipse non quaesivi, et quos forte collatos habui duos, alterum Mediolanensem bibliothecae Braydensis, olim Patavinum eoque nomine a Schwarzio usurpatum, alterum Guelferbytanum, qui est inter Gudianos numero 45, utrumque chartaceum saeculo quinto decimo scriptum, eorum exiguum usum esse cognovi. videntur autem codices panegyrici praeter paucas membranas rescriptas, e quibus variae scripturae ab Angelo Maio adnotatae sunt anno 1815 in Symmachi editione Mediolanensi, quotquot extant omnes ex uno exemplo saeculo quinto decimo reperto ducti esse. nam quod Duebnerus in Musei Rhenani novissimi t. III, p. 154 codicem Vaticanum 3461 decimo saeculo scriptum esse dicit, nescio quo auctore dicat. mihi certe Henricus Brunnius ea de re interrogatus eum librum non magis quam reliquos panegyrici codices, qui sunt in bibliotheca Vaticana numero octo, ad quintum decimum saeculum pertinere respondit. neque dissentiunt ab hoc iudicio scripturae a Schwarzio e Vaticano codice

excerpsisse. itaque illud archetypum, e quo et hunc codicem et reliquos omnes, quorum nullus est quinto decimo saeculo antiquior, descriptos esse dico, cum aliis librariorum erroribus corruptum erat, tum multis lacunis hiabat. quorum omnium cum e libris manu scriptis nullum praeter litterarum quidem coniecturas auxilium peti posset, emendationem multi susceperunt, lacunas autem, postquam quaedam in hoc genere praestiit Catanaeus, in primis *Ioannes Cuspinianus*, qui anno 1513 cum reliquis panegyricis Plinii librum edidit, supplevit. atque hunc Cuspinianum, propterea quod filius, qui patre mortuo editioni praefuit, parentum integras chartas in vetustissimis suis exemplaribus invenisse et restituisse affirmat, e codice aliquo supplementa petivisse multi existimaverunt: eisque rei documentum esse voluerunt quae in capite quinquagesimo quinto perconmode inserui 'praeterea ut quisque factus est princeps, extemplo fama eius, incertum bona an mala, ceterum aeterna est'. si vero cum reliqua omnia quae Cuspinianus addidit ita conparata sint ut partim coniectura facile invenire potuerint, partim non esse e libris profecta appareat, illa quoque ipsius ingenio deberi, eaque de causa non codicibus, quos nostris mensibus non habuit, illum adiutum fuisse, sed coniectura rem egisse credendum est. quo factum est ut multa praeter necessitatem inferret, alia non incommode restitueret, in aliis a vera sententia aberraret. quae deinde maximam partem a posterioribus editoribus reperta sunt. ex his igitur supplementis ea quae iustam sententiam referrent retinui, indicatis tamen litteris tamquam aliena notata (hac enim ratione etiam in reliquis usus sum): ea autem quae male addiderat lacuna, si qua erat, indicata reseui. denique si quae in codicibus scripta erant quae delenda esse viderentur, uncos quadratos, quod eorum quae prave a librariis addita essent signum esse volui, adnovi. de iis quae praeterea mutata sunt ut constaret indice infra scripto curavi.

DISCREPANTIA SCRIPTURAE.

In novem epistularum libris discrepantiam Medicea codicis adnotavi. sed in libris quattuor primis dissentiente Vaticano codice ea quae in transscribendo primario codice librarius peccaverat omisi: si quem usum habere videretur utriusque libri discrepantia, scripturas suis litteris, quae sunt M et V, insignitas adposui.

Liber I. P. 1, 7 cura maiore || 19 ante] umquam || 20 stilo] libro || 21 Calvum *om.* || 22 orationis] multis || tantam || 23 adsequi] qui || materiam || 24 aemulatione || 26 qui] ut || 27 marcino ibi (marcinos *V*) fugiamus ut etiam paulum itenere cedendo intempestivis amoenitatibus submovemur. 2, 1 tu] non || 2 aliquid plane || 4 audias || 25 exclude || 27 numquam desinet esse si semel coeperit tuum || 3, 18 mettius || 21 eoque || 33 sentias quaero quaeris || 4, 1 caelium || 5 sollicitudinem ferre || 22 mihi inquam || 26 metti || 5, 1 dicam saepius || 4 qui mecum || 18 ipsum || 6, 3 praesentem causa tua atque Gallo || 10 cum *om.* || 8, 5 recessente || 16 adsentione *M* adsentatione *V* || 29 quot] quo || 30 adsumpsi || 36 o *bis om.* || 9, 1 *ΜΟΤΣΕΩΤΗΡΟΝ M ΜΟΤΣΕΩΤΗΝ V* || 16 tunc et de me || 36 princeps hunc inter || 10, 12 extollendum || 19 Mihi olim nullas || 37 optimam conscientiam *om.* || 11, 13 quin *om.* || 22 germanum || 24 inflecti || 33 suis *om.* || 36 enim vitae || 38 ne ne || 12, 21 et identidem admonitus *om.* || 13, 15 patauio || 14, 3 dicitur || 10 gaditana || 21 nunc retomisisse *p.* 17, 24 || 18, 19 denique *ΠΑΝΤΑ* || 20 arbusta—etiam *om.* || 23 latius semina || 29 *ΕΙΠΙ. ΚΕΗΤΟΤΟΙΣΕΙΡΗΜΑΣΤΝ* || 38 *ΗΣΤΡΑΠΤΕ* || 19, 10 *ΑΜΑΡΤΟΕΠΗ* || 15 adsiduam sed et || 19 est *om.* || 22 debeam tuae || 20, 16 extendit || 17 quam modicus in cultu *om.* || 22 summam || 21, 18 qui me *om.* || 22 indicere || 23 et *om.* || 22, 2 me || 8 possit.

Liber II. 25 uirgini || 23, 4 coit || 6 eius supremus felicitati || 10 aevi] vitae || 15 excessibus *M* exscecessibus *V* || 30 Verginium cogito *om.* || 36 paulino nepoti || 24, 2 exora || 6 eram] enim || 19 Multa *priore loco om.* || 20 aperte ac pugnat || 22 crebrae NOEEMATA || 34 Isaeum] ipse eum || 25, 27 te ne || 26, 34 interemistis || 27, 15 optima || 21 negavi *om.* || 22 sequeris respondi eadem || 28, 4 numquam in acie steterunt *om.* || 30 haec || 34 canino || 29, 30 teque obsecro || muneris || 32 reposcis || 33 qui id quod || 30, 4 enituerunt || 6 dicuntur || 15 pro te] prope || 17 quo] quod || 26 acti || 27 insidit || 29 per *om.* || 38 actiones || 31, 15 et—Honoratus *om.* || 19 enim cerealis fustibus || 33, 19 summam || 34, 23 primis ipse citerioris *V* primis citerioris *M* || 32 statim

om. || 35, 3 nihil—potes *om.* || 7 hac || 26 ducuntur || 36, 1 ne] nec || 8
sectabat *M* adfectabat *V* || cum aut centum graviter *M* cum age
graviter *V* || 11 repetit || 15 perit || 20 ululatu || 24 maiores || 3
sunt || 3 proximam || 17 et *om.* || 20 et Ostiensis—Laurentina *om.* || 29
litterae || 31 hae *om.* || 35 iam] simul || 37 tria *om.* || 38, 13
suspensum et tabulatum || 17 potissimum || 18 plurimo sole *om.* || 24 u
ria *IMMOHTPO*causton || 30 laetissimum || 31 prospicit] p
det || 36 buxu || 39, 4 malignior est ceteris || 5 remota mari || cing
uincitur || 8 ab horto singulae sed alternis pauciores || 9 etiam
tus || 11 incuria || ante cryptoporticum area quae ut tenet || 13 summe
que] continetque || 17 gestationes *M* gestationis *V* || 18 temperant || 28
culatoribus || 38 exegit || 40, 5 uoluntatem || 12 corruptus] salsus || 2
pias] optimas || 37 loquebantur || 41, 8 patri || 20 quas] quae || 21
cium || 29 est si] etsi || intentione languescit || 31 et quasi com
tiosa || 33 cum labore *secundo loco om.* || 36 quae] quia || 37 aliud
ditores *om.* || 42, 6 lege || 12 quis || 13 A te] at || 22 ipsi invisissi
om. || 24 qua die || 25 labramagitat || 26 ut *om.* || 43, 5 et *om.* || 14 Et

Liber III. 44, 6 si non] sint || 20 mira illis] mirabilis || 25 le
illic || 26 cibos || 33 ille *M* illi *V* || 45, 1 honestum nam dic
p. 46, 12. || 14 pro] oro || 17 quibus imaginibus oneretur *om.* || 47, 5
innumeri || 34 singulariter est amatus || 48, 3 orationem || 6 rectius || 13 q
amicitia || 16 ab *om.* || 19 illo || 27 dedormiebatque || 35 et] sed || 36
mitu || 49, 3 studii || 5 inquid horas non inpenderetur *M* inquid
perdere perire enim arbitrabatur quia quid studiis non inpend
tur *V* || 14 quantum scripserit *om.* || 18 quidem || 22 cum] quamuis || 50,
cannio suo || 32 frequenti] praesenti || 38 ausus] usus || 51, 1 ci
tis || 11 periit] perit || 23 tanto] eo || 24 futilis et caducis non || 25 m
nos certe || 52, 1 honoribus *om.* || 3 cum] quam || 11 meum succu
p. 55, 7 || 12 inquisitiorem || 21 diem] idem || 28 in *om.* || 56, 1 sum
die *om.* || 15 te *om.* || audisse et *M* audisset *V* || 17 in *om.* || 27 huc
que—difficile *om.* || 29 scriptorem || 34 uale || 57, 8 Adque] ad || 10 g
tillia || 12 nimiam || 15 cum admiratione] eademiratione || 30 s
non || 36 catilo *M* catillo *V* || 58, 19 utin || 59, 3 aestus || 21 palam
palamq. *V* || 35 quantum est iam placuit || 37 et peritissime *om.* || 60
delimentis || 4 legendo] delegendo || 14 maritus eius *om.* || 23 redieba
27 non dolet paete || 28 quod || 61, 13 illo *om.* || 19 seueriano || 62, 7
monui || 14 qua || 17 ideo || 21 uerissima || 35 et *om.* || 63, 15 isdem c
bus *om.* || 23 postremum || 24 quorum || 31 fenero *M* faenore *V* || 64,
nec non tacendi *M* nec tacendi *V* || 18 militaverat] legatus || 29 cu
eum || 65, 30 fuit.

Liber IIII. 66, 31 mancipatum] emancipatum || 32 homines || 6
luscerinas || 36 tam *om.* || 68, 1 insiticio] instituto || 6 ualdissime ||
obligabis Calvisium nostrum *om.* || 29 quo sit — extendimus *om.* || 33
sonio || 69, 20 siut *AMAΘIAMENEPEI* || 26 herenius senicio || 34
sum — gemitum *om.* || 70, 20 hominum ea et || 28 a senatu || 36 ut *om.*
37 et *bis om.* || 72 10 inquis ut uterque recte quia || 15 ei *om.* ||

uidetur || 20 caepionis sententia || 34 *ΠΙΤΟΔΡΟΜΟΝ* || 73, 14 Neque—valet *om.* || 22 modo hic || 32 tristitia || 74, 31 rapere || 75, 12 qui] cui || 16 sed tamen quaestio *om.* || 20 ut — feci *om.* || 33 te *om.* || 37 laxavero] intermisero || 76, 3 huc || 11 ergo *om.* || 13 emuntur omnia autem peregre emuntur inpenditis || 27 edocentur || 33 susceperis || 77, 2 ea] ex || 9 haec || 14 quaedam] quae || 33 me has meas nugas ita inscribere || 37 praesto *om.* || 78, 2 diceres || 7 certe] ex || 79, 5 occupationibus || 13 iuvenem *om.* || 80, 1 mihi quidem || 3 atque hic] ad hoc || 8 sanctiorem *om.* || 11 ille a me || 23 deinde *om.* || 26 me *om.* || 28 ut *om.* || 33 me non solum ueniam || 37 vel etiam commendationem *om.* || 81, 24 nuntiet || 34 honestum || 35 prelectione || 36 parentis uice dilexeris meque a pueritia || 82, 1 elegeres *M* eligeres *V* || 22 angor optimorum maritorum *om.* || 26 fulgit || 27 et *om.* || 28 illi patri *om.* || 29 hoc *om.* || 38 celebratur || 83, 13 orbatus] captus || 32 oportet uirum ita senescere || 36 impetire || 84, 10 conuersationes || 12 alii exulant alii || 17 nobis] bonis || defuerunt || 18 aevum putes] computes || 85, 3 *ΑΔΔΑΤΑΤΩΤΠΕΡΗΣΜΑΣΕΕΙ* 5 inter se se tam effrenata *M* inter se tam effrenata *V* || 9 recognoscendos emendandosque] legendos recognoscendosque || 11 libentius suscipere || 12 super haec occupatissimus *om.* || 23 recitantem *om.* || 31 occurrat || 38 amare || 86, 5 exhibeo || 33 est *om.* || 35 *post* fortis *add.* et praecor *M* et praetor *V* || 38 vel *priore loco om.* || 87, 1 reductumve] reductum uero || 7 ista *om.* || 10 ac] aut || 18 prout] aut || decessit] decidit || 25 vel *om.* || erigitur *M* erigiturque *V* || 29 colligit || 31 eligit.

Liber V. 88, 11 asidio || 33 illi || 89, 6 ego *om.* || 7 omniaque me usu cepisse *om.* || 12 nobili || 25 Diomedis *om.* || in permutando] intermutando || 35 ipsa probarent || 38 etiam] et nam || 90, 1 socraticos || 28 reuerentiam || 34 curae fuerit *om.* || 36 Atque] sed || 91, 5 tusculius || 13 tacita || 21 confundit || 25 offensor || 36 qui || 37 abrumpant || 92, 5 cumque || reuoluisset || 26 oleas] tilias. || 29 aër *om.* || 31 hic || audias] aut in || 93, 1 facilius quam || 3 decoqunt || 7 Tantis] is || 9 florida] frigida || 16 deserat || 21 leuiter || 25 ipso *om.* || 27 pro modo longam] prominulam || 31 aduersa || 94, 2 hoc latus || 6 lentaspergine *suprascripta* i *littera supra* a || 8 ei] et || 22 frigida || 26 prominent || 35 Hinc — villae *om.* || 95, 3 triclinio || 4 ut illa secretior || 11 in latera || 13 longeque] lateque || 24 limite || 27 quo modo || 30 breuibus || 37 retundet || cenam || 96, 2 partibus || 6 dispicitque] quae || 10 iaceri || 12 sedile marmoreum quod || 14 inducti fistulis] dulces || 20 meo amori || 22 summam || 24 se] si || 32 conemur || 34 illud || 36 ergo || 38 eoque] atque || 97, 2 salubritate || 15 si] sed || voluntatem — defuncti *om.* || 17 antiquiore iure || 19 huic qua quadringentorum || 98, 2 non pati occidere] posteris tradere || 3 cum ex sua || 5 dignissime o || 9 o *om.* || 10 est et quod || 26 coepi et] coepit || 28 habere || 29 sed—communia *om.* || 31 humilia et] humilat || 35 placent || 38 Ex] et ex || 99, 1 quo ||

3 ne] et ne || 4 iam] immo || cogitaque potissimum quo tempo
5 aliis] mallis || 6 gratiam || 12 iam] eam || cunctationis] c
25 hoc — ob aduoca *om. lacuna relicta* || 34 Quid] quod || 100
cotidie efflagitantur || 28 novae *om.* || 101, 25 desideras || iam
102, 8 nigrius || 10 coire || 15 dies etiam liber || moratus le
19 inlicita sed quasi *om.* || 20 Erit *om.* || 32 ipsius quod sit
sicut est *om.* || 33 ei] et || 103, 7 Tum ego] cum eo || inspexer
8 aut parentem uerererque quod || 18 in itineri || 21 quis] quisqu
28 laboro || 34 filiam more defuncta || 37 anno || 104, 5 ut —
bat *om.* || 13 iam electus nuptiarum dies *om.* || 30 sic] si || 38 nunti
105, 2 leges erant || 9 nobili] nobis || 12 monendis || 21
tos || 25 Calpurnio Macro] Spurinnae || 28 Neque — amoenissi
om. || 31 adhuc] et huc || 106, 8 rationes || 17 continuos] cot
nos || 31 Iterum] Fieret in || brevi || etiam] et || 32 proconsule te
runt || 35 quoque] undique || 37 iudicabit || 107, 1 detrahit] deicit || 7
torquent] torquente || 8 esse eloquentiam uix uni aut alteri notam i
notam si M. antonino || 12 calide || 16 Priscus] sertorius || et *priore*
om. || 17 vicitque] nec cuique || impetraueram || nec *om.* || 23 pro
dum || 33 Iulius] siluius || 108, 3 maxima consecutus amabam uirtutes
maturitatemque quo.

Liber VI. 25 nihil] mihi || fovendi || 36 posse te discere || 10
a nimia] animi, *supra scripta littera* a *correctum*, *ut fieret* anima || 110
ambitum || 111, 18 purgaturi || 24 honores Iulius *om.* || 25
om. || 27 spe] atque || 37 notus *om.* || 112, 11 me adeos tentare || 1
summam || 37 adulescentuli *om.* || 113, 14 quia] quam || 21 damni || 26
dissime || 27 cura || 114, 3 aliquandiu || 14 illum || 28 nummidium || 11
me aut ad || 2 canam || 10 bettio || 20 cessabo cessabo || 32 senatus consul
apud *om.* || 116, 3 quantum proelium quanta pugna certamini || 18
senius || 22 uolenus || 27 alieno || 117, 7 inuisitatam || 17 maculos || 27
rus || 31 accenderent || 118, 19 huc] hunc || 20 subdie || 25 m
et || 26 solebantur || 27 et quid mare || 37 quam *om.* || 119, 11 obsoluti
mus || 12 et] ex || 13 deduxerunt || 21 partem || 22 partem || 26 a quibu
benignior *om.* || 29 aestimatur || 120, 18 vitiis] ut eis || 19 occ
rere || 21 patrimonio || 22 ut] et || 121, 1 campaniae non solum castella
rum etiam oppida non moueri omnia sed uerti credebantur inuasit in c
culum || 4 residemus || 12 quassatis] quassata omnia || 18 multa for
dine || 22 reueiti || 122, 1 rarus tamen || 4 operiamur || 25 occur
bat || 38 mirer || 123, 2 ideo || 3 ad — comoediae *om.* || 7 mim
i. ambo || 11 terentinasque || 13 non granditas non subtilitas *om*
18 nec || 25 montanium || 28 κατὰ κεφάλαιον *om.* || 30 attici || 32 indi
bat || 34 recessit || 124, 1 in *om.* || bruttiano praemium integritatis iustis
mum redditum || 14 Qui—gratis *om.* || 15 potes || 24 sollicitudine || 32 q
a quoque || 125, 13 Scauro—usque *om.* || 15 inquisitiones || 22 ut ne
busti quidem experiamur || 25 mira *semel om.* || 26 inueniant || 35 iu
cio || 126, 22 vel *om.* || faciendiue ratio || 24 maxime || 33 umquam || 38
hibueritis || 127, 1 talissent omnia relituros || 8 ut] et || 10 ad *om.* || 25

erati || effecit || 30 pars pars || 36 Marium] marcum || 128, 9 celebrare celebrare || 21 credo] scio || 25 concilium || 31 et dissimillimis dissimilis de ator || 33 galitia || 36 Caesari] Caesaris || 129, 4 illam *om.* || 13 in patia || 14 cognitionem Susceperat *om.* || 15 ex *om.* || 23 relinquantur *corr* relinquitur (*om.* reos) || 27 licuerit non || 130, 2 quem || 7 saxeum dorsum] os saxeum || 12 inaestuosum || 21 augeri *om.* || 33 diuina || 131, 7 et facile (*om.* quod) || 13 heredes || 20 eloquentii || 28 dicam praecipiam ut inter meas esse || 35 fecistis || gladiatorum.

Liber VII. 37 leuiterque || 38 ad *om. priore loco* || 134, 5 caria || 16 his — parenti *om.* || 18 Rusus || dare est] daret || 32 otii ac maxime || 38 fruere || 135, 1 delectat || 23 aduocatus || 33 dicere tum || 34 Ad — tibi *om.* || 136, 10 quae *om.* || 15 quod || 16 sed non parum gallus || 18 dicere || 24 principes || 138, 27 deuinctis || 31 tum || 36 resumes || 139, 34 debeam habere || 140, 8 eium || 10 disperdendi si optima quaeque detraxeris || 38 parte || 141, 22 caesarea || 29 illi molestum hoc || 31 istam *om.* || 142, 7 poscuntur || 20 adnotandasque eorum || 22 quanto sollicitius *om.* || 29 pollutosque || 143, 3 de me sentio timor est timor emendator || 19 uerecundum || publica || 27 me] romae || 28 pulchermae rei pretium || 144, 5 non tantum cura uerum || 7 illi quae sanctitas *om.* || 15 quamquam] quos || 16 consulto] censuit || 19 erit || 31 in secundis habuerunt *om.* || 32 solacium] socius || ultro || 145, 11 nullius in litteris nominis *om.* || 17 maxime imitabilis *om.* || 21 qui a te proximus *om.* || 22 adnotas || 30 infirmati || 34 obscurae || 146, 13 iudex fortissimus *om.* || 23 comi || 30 Commidia quadratilia || 32 compacido || 147, 1 avia elica || 20 intuitus || 26 celebritatemque reddet || 33 lectituri || 37 recipit || spiratisque || 148, 19 spes || 28 infirmi *om.* || 34 nomenque || 36 educor (*om.* eo) || 38 offerebatur || 149, 7 auguratur || 10 Per — strepitus *om.* || 19 timoris *om.* || 150, 2 concera || 5 reliquerant || 26 incertumque *om.* || 151, 1 putem] autem || 21 genitori] montano || 25 hoc || 27 accendunt || 30 precario] raro || 31 nam *om.* || 152, 20 placuit sed || 22 hanni || 25 ediderit — querantur *om.* || 153, 3 xenopho ait nos utique || 22 dissipari || 38 missus || 154, 3 tu tu || 4 nec] haec.

Liber VIII. 21 si is] sit || gratia si inhabilis || 32 pretium — videbatur *om.* || 35 uideretur || 38 donatis || 155, 2 consui || inuenerant || 6 calculo || 13 eius quod solverant *om.* || 19 sed *om.* || 21 ἐν — ἐσθλός *om.* || 26 placare || 38 namque tam || 156, 1 late || 2 uenerissimis || 3 terras || 11 Sed *om.* || 36 quantitasque || 157, 2 fruendi || Ero *om.* || 19 deceret] diceret || 35 faterentur || 38 Romano *om.* || gratiae || 158, 35 putassent || 36 principi || 38 ubi et || 159, 15 quasi] si || 24 adfeci || 25 indignatione || 32 nam tu magister *om.* || 34 extento || 160, 7 vide *om.* || 27 fontis || 30 tantum infra etiam *om.* || 161, 24 nomina] omnia || 38 alioquin summo || 162, 3 aut nepte *om.* || 10 tinius || 22 qua || soleo || 27 ego || 38 vivum] unum || 163, 5 Aristonio || 10 debeas || 17 autem] ante || 24 erat *om.* || 30 fidissimum percipiendi || 32 inspecta || 164, 10 curae] cura || 16 est adridideris || 18 quis *om.* || 23 quamquam] quam || 24 sententia religatis || 30 ego || 165, 5 causa || 7 perimant || 17 quod || 18 relegantes || 19 in hanc — qua sentitis *om.* || 21 sentitis] censetis || 26 durum || 30 non tan

tantum lemnibus || 35 ab absoluentibus || 166, 1 qui || 2 conparata || 3 q ratione || 13 ne si] nisi || 14 solvendos || 20 alteram tertiam || 31 quae—s bendum *om.* || 33 uidebimus || 167, 11 sapientes — magni *om.* || 13 doler 28 Anio]ante || 29 illis || 30 umbratur || 37 mala || 38 deiectis || 168, 19 exs ctata || 24 quos] quod || 25 decipere *om.* || prudentia *om.* || 27 fili ille || 28 curtius || 32 patris] fratris || 33 et—amplissimis *om.* || 38 patre curauerint || 169, 5 fratres || 13 decora || 22 in gloria perseuerantian 24 auctior || 170, 24 aequa || 32 ut] uel || 33 litore || 171, 3 eund *om.* || 5 tum] dum || 6 contrahuntur || 10 sentire—ascendisse *om.* || 11 mine geritur || 29 inreuerenti || 33 simul ferrem || 172, 8 legis || 9 tractandi || 10 vel] ut || longiora || 28 inprobo eos insectari || 173, 2 matorem || 5 verentur *om.* || neminem *om.* || 174, 1 scias] nescire || 4 li rarum ciuitatum *om.* || 9 antiquitatis || 36 forte.

Liber VIIII. 18 Saepe monui (*om.* te) || 21 enim *om.* || 22 tan *om.* || 36 non solum epistulas uerum etiam plurimas flagitas || 176, 5 ingenio *om.* || 10 puluerem *om.* || 12 enim tibi summi || 13 sciam || 26 tu dissentiens *om.* || 32 saepe incipere *om.* || 33 Nam — continentur 34 coeperis *om.* || 35 desinere deinceps quaequae sequentur || 36 quoque || 177, 27 relinquunt || 32 meum *om.* || 38 te] ut || 178, 4 prospi —lacum *om.* || 6 cothurnis—quasi *om.* || 13 despicere || 15 utique desunt Sed] et || 25 ut *om.* || 179, 5 quam *om.* || 13 quas ais] quaias || 18 qu scunt || 27 a te || 37 Iunio || 180, 8 cognita || 16 quaeque circa lib *om.* || 19 se] seu || 35 anteam || 38 redibant || 181, 3 antea || 8 n ne || 14 sciamus *om.* || 15 relatione || 19 facta || 20 permiseras || 24 sistam 27 confides || 29 nomina quae magnis || 31 Ad *om.* || 36 bittius || 182, Avidius *om.* || 13 certientae || flagitii] facti || 16 Arriae — amicis 20 ille || 23 qui modo reclamabant *om.* || 24 tanto conuersi || 31 stante statim || 183, 21 posteris quibus an || 25 e] et || 26 Falconi] Malliano 184, 2 Mamelliano || 5 minor || 7 non vacat — libet *om.* || 16 nugis || 22 *priore loco om.* || 24 recusant || 25 ita || appello || 33 eligis || 185, Rusonio || 4 uirginium || 17 uirginium || 18 praecando || 20 provectus || 29 genda || 186, 5 minor || 10 notoriis || 19 causa causa || 22 Remitte Ipsius *om.* || 34 adfacit passieni pauli || 187, 6 propinquus || 9 eg aequo || ego] aequo || 10 aeger] aeque sanus || ille *om.* || 18 iudicium 20 captaueram || 23 uario eruditoque || 25 me equidem || 26 qua quem || 29 alter || 30 mecum *om.* || 31 die mecum primum || urbe || 188, quod] quum || 11 ut te] uter || 17 perfluare || 19 studiorum ut grauissi nunc me || 24 aquilas nostras de alibus pennas || 25 et *priore loco om.* continendas || 29 Luberco || 33 haec ferri || 34 titius || 189, 1 nitantur 2 iam *om.* || 10 audientia || 11 reprehenda || 15 alteram || 20 ho ita || 21 frenos alia enim alia conditio.

In libro epistularum ad Traianum discrepantiam editionis Orel. secundae adnotavi. quam ubi aliorum auctoritate deserui, nomen auctor adscriptum est.

199, 36 qua] quae || 201, 14 quod quidem] quodque || 204, 4 su *post* Ephesum *a Schaefero additum omisi* || 206, 5 Cui quae rescripsi

sem] Quid quaeris scripsisse me || 14 *lacunam indicavi* || 207, 1 et — cumulat *Aldus.* ut cumulet || 208, 15 pro *uncis notavi* || 209, 19 Iseon *Catanaeus.* Isson || 36 fuerint... hetaeriaeque brevi] fuerint hetaeriae quae breves, *addita coniectura* ἑταιρίαι ἑταιροίque brevi || 210, 20 XXX *uncis notavi* || atque] ac 29 Sed *Schaeferus.* Et || 211, 10 plus *uncis notavi* || 212, 25 *lacunam indicavi* || 213, 33 praeteriit *Orellius coniecit.* praeterita || 218, 19 spectandus *Avantius.* exspectandus || 220, 29 Sauromatae *coniecit Orellius.* Sauromata || quem *Aldus.* cuius || 221, 8 enim *addidit Aldus* || 11 ad *ante* Achaeos *addidi cum Aldo.* ad eosdem Achaeos *Avantius* || 26 *lacunam indicavi* || 223, 7 eiusdem *Aldus.* eundem || 13 balinei uti. Illud *Catanaeus.* balinei: ut illud || 225, 15 petent *cum Beroaldo addidi.* || *post* fiduciam *Orellius coniectura inseruit* eam || 226, 34 si *uncis notavi* || 227, 5 pertineret *Schaeferus.* pertinet || 25 tua *uncis notavi* || 26 civitatis *Aldus.* ei litis || 228, 17 Ponticae *Catanaeus.* Ponti || 32 exegi *Aldus.* excivi || 229, 3 continebo] continerent || 31 enim *addidit Aldus* || 231, 22 Qui negabant — fuisse, cum] qui negarent — fuisse. Cum || 30 ii *uncis notavi* || 233, 31 a *coniectura additum ante* commilitonibus *omisi* || 236, 22 e *addidit Aldus* || 26 quod *Beroaldus.* quia ab iis || 28 cum ea pars legis] ea pars legis cum || 237, 24 constitueres *Ernestius.* constituas || 29 certaminibus *Beroaldus.* coronaminibus || 238, unum quoque] uno quod || 27 quamquam] qua || 28 facere *addidit Aldus.* || quae] quem || 29 sero *Aldus.* sic sero.

In panegyrico ea quae praeter fidem archetypi recentium codicum novata sunt adnotavi, adscriptis, ubi aliorum coniecturis usus sum, nominibus auctorum. nam quae codicum scriptura restituta vel distinctione verborum emendata correxi, quorum utrumque saepe accidit, adnotare nolui. quare si quae praeter ea quae indicata sunt aliter quam in vulgaribus exemplis ac potissimum Schaeferi editione, cuius discrepantia adposita est, scripta sunt, codicum auctoritate ita scripta esse sciri volo.

243, 23 totam per civitatem *membranae rescriptae.* per totam civitatem || 246, 37 nihilque ceteris — dispar] nihil a ceteris differens || 38 eminus *coniecit Schaeferus.* cominus || librata *Lipsius.* vibrata || 247, 26 Hispaniam *coniectura addidit Schaeferus* || 251, 12 quod *Livineius.* quo || 252, 3 artaret *Schwarzius.* adstaret || 254, 28 etiam *Schwarzius.* iam || 256, 3 ipsa *Lipsius.* ipse || 27 praesterni *Lipsius.* prosterni || 262, 7 soror *Duebnerus edidit.* sorores. || 265, 9 ac *Ernestius.* aut || 268, 37 quo fit] quo sit || 269, 8 ista *Lipsius.* ita || 26 spectandi Caesari *Schaeferus coniecit.* spectandi Caesaris || 28 te *Duebnerus addidit.* || 38 adoptes *Lipsius.* adpetas || 278, 3 utique *Lipsius.* uterque || 281, 31 regere *Schaeferus coniecit.* gerere || 282, 7 hoc *Schwarzius addidit* || 283, 25 Decet alioqui *Duebnerus edidit.* et alioqui liquet. || 284, 1 principem aequatum candidatis et simul stantem intueri] principis aequati candidatis et simul stantis: contigit intueri || 11 nomina suffragatorum *Schaeferus coniecit.* suffragatorum nomina || 285, 1 ecquando — ecquando *Livineius.* quando — et quando. || 287, 9 abicere *Livineius.* abigere || 288, 20 saepius *accessit ex rescripto* || 23 Tibi fortasse sufficiat *rescriptus*

Fortasse sufficiat tibi || 289, 36 ita *Cuspinianus addidit.* || *Lipsius* || 290, 6 transsilire] transfretare || 291, 17 probati *Pe* probatis || 293, 8 praetorio *rescriptus.* praetorii || se *accessi scripto* || est prona *addit rescriptus* || 295, 15 fuerit *Gesnerus* fuisse || 297, 3 ei nos potissimum mensi *Schwarzius coniecit.* eu simum mensem || 24 deiunctos *Duebnerus.* disiunctos || 298 *addidi.*

Chronology.

Nerva dies. Jan. 98
Pliny's Consulate 100
Trajan Panegyric.
Pliny successes 104 ?
Frontinus as Augur.
Death of Regulus. 108
Pliny in Bythinia. 112

Letters begun collection circum. 97.
I 96-97. II 97-100. III from 100
IV fr. 104. V published 106. VI fr 106.
VII fr 107. VIII and IX 107-109. Trajan
letters Sept. 111, to Jan 113.

Calvus, born BC. 82. First speech at 27,
and died at 36 from overwork. In his
oration against Vatinius, the accused finally
jumped up. Crying. "Rog vos, judices, nun
si iste desertus est, idea me damnari
oporteat" - Vatinius was defended by
Cicero.

originally the Roman alphabet began with Gamma, written < or C, which became the so abbreviation for Gaius. When the name is written out in full it was spelled with a G - in abbreviation as C.
Caecilius = Calculus = Caecus, the son of a little blind man.
publicarem = give to the world.
S = salutem, like χαιρε.
Quicque = as they severally came to hand.
sufficit = παραστι, I only hope that you may not regret your advice.
curatius = from curate, gen. in prose, ad curate.
publicarem = edere, vulgare, or in publicum proponere, would be the classical expression.
Pliny wrote his letters more for posterity. They are introspective and meditative.
videor = used when a person makes an immodest statement "I flatter myself." stile = never come into up to our style, which is genus scribendi. Calvus, a bright little orator, the friend of Tintullus. pauca = a reference to the line of Virgil, which spoke of Avernus as easy to get to, but hard to have.
contentione = inanimated speech. λιγνεῖσθαι = the grand style of brother Marcus Cicero. Pliny thought he was a little Cicero. amoenus = always connected with something in nature, beautiful pleasing s.....

C. PLINI CAECILI SECUNDI
EPISTULARUM
LIBER PRIMUS.

I.
C. PLINIUS SEPTICIO SUO S.

Frequenter hortatus es ut epistulas, si quas paulo curatius 1
scripsissem, colligerem publicaremque. Collegi non servato
temporis ordine (neque enim historiam conponebam), sed ut
quaeque in manus venerat. Superest ut nec te consilii nec 2
me paeniteat obsequii. Ita enim fiet ut eas quae adhuc ne-
glectae iacent requiram, et si quas addidero, non supprimam.
Vale.

II.
C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

Quia tardiorem adventum tuum prospicio, librum quem 1
prioribus epistulis promiseram exhibeo. Hunc rogo ex con-
suetudine tua et legas et emendes, eo magis, quod nihil ante
peraeque eodem stilo scripsisse videor. Temptavi enim imi- 2
tari Demosthenen semper tuum, Calvum nuper meum, dum-
taxat figuris orationis: nam vim tantorum virorum pauci quos
aequus amavit adsequi possunt. Nec materia ipsa huic, ve- 3
reor ne inprobe dicam, aemulationi repugnavit: erat enim prope
tota in contentione dicendi, quod me longae desidiae indor-
mientem excitavit, si modo is sum ego qui excitari possim.
Non tamen omnino Marci nostri ληκύθους fugimus, quotiens 4
paulum itinere decedere non intempestivis amoenitatibus ad-
monebamur: acres enim esse, non tristes volebamus. Nec est 5
quod putes me sub hac exceptione veniam postulare. Nam
quo magis intendam limam tuam, confitebor et ipsum me et

contubernales ab editione non abhorrere, si modo tu fortasse
6 errori nostro album calculum adieceris. Est enim plane aliquid edendum, atque utinam hoc potissimum quod paratum est! (audis desidiae votum) edendum autem ex pluribus causis, maxime quod libelli quos emisimus dicuntur in manibus esse, quamvis iam gratiam novitatis exuerint; nisi tamen auribus nostris bibliopolae blandiuntur. Sed sane blandiantur, dum per hoc mendacium nobis studia nostra commendent. Vale.

III.

C. PLINIUS CANINIO RUFO SUO S.

1 Quid agit Comum, tuae meaeque deliciae? quid suburbanum amoenissimum? quid illa porticus verna semper? quid platanon opacissimus? quid Euripus viridis et gemmeus? quid subiectus et serviens lacus? quid illa mollis et tamen solida gestatio? quid balineum illud, quod plurimus sol implet et circumit? quid triclinia illa popularia, illa paucorum? quid cubicula diurna nocturna? Possident te et per vices partiuntur?
2 an, ut solebas, intentione rei familiaris obeundae crebris excursionibus avocaris? Si te possident, felix beatusque es; si
3 minus, unus ex multis. Quin tu (tempus est enim) humiles et sordidas curas aliis mandas et ipse te in alto isto pinguique secessu studiis adseris? Hoc sit negotium tuum, hoc otium, hic labor, haec quies: in his vigilia, in his etiam somnus re-
4 ponatur. Effinge aliquid et excude quod sit perpetuo tuum. Nam reliqua rerum tuarum post te alium atque alium dominum sortientur, hoc numquam tuum desinet esse, si semel coeperit.
5 Scio quem animum, quod horter ingenium. Tu modo enitere ut tibi ipse sis tanti quanti videberis aliis si tibi fueris. Vale.

IIII.

C. PLINIUS POMPEIAE CELERINAE SOCRUI S.

1 Quantum copiarum in Ocriculano, in Narniensi, in Carsulano, in Perusino tuo! in Narniensi vero etiam balineum. Ex epistulis meis (nam iam tuis opus non est) una illa brevis et
2 vetus sufficit. Non me Hercule tam mea sunt quae mea sunt quam quae tua: hoc tamen differunt, quod sollicitius et inten-
3 tius tui me quam mei excipiunt. Idem fortasse eveniet tibi, si

contubernalis = my clique, my literary friends.
album = if you will not black ball me.
fortasse = which may possibly be an error on my part.
manibus = to be having a run. p. 179. line. 30.

This third is like an Horatian Epistle in prose.
agit = how fares Comum? Personifying the town.
verna = where its always spring
Euripus = a stream or a canal there; the channel between Euboea and Greece is the real ~~river~~ stream. "With green banks diversified with flowers." p. 93. 9 lacus. p 268. 25. 94. 17
paucorum = for a select few.
cur = a, as you used, must you leave this spot.
felix and beatus = ὀλβιώτατος, often combined for force. unus = one of the crowd. unus multorum, Sat. I. 9. cir. 100. The Greek had always ὁ τῶν, while the Roman had negotium.
reliqua = Sat. II. 2. Ofellus.
Be of as much worth to yourself, as you would be to others.

socrus = mother in law, Hecyra, as Terrence's comedy. He has been making a trip to the north.
balneum = p. 40. 15
iam = is retrospective. There is no need for you to write any longer.
I am treated with more attention by your servants than of my own.

perinde = enjoy our hospitality as much as I have enjoyed yours.
He ends with a glittering generality as he is accustomed. No man is a hero to his own valet. Familiarity breeds contempt.
Regulus = a prominent politician, whom Pliny hated most violently.
Do a little biography on this epistle.
periculum = his penalty in a law suit, which he moves that it may grow larger.
insectatus = pres. Regular tense for quoting what a man said in a book.
Rusticus was sent by Vitellius to the generals of Vespasian.
stigmosum = the first half is greek, the second latin. harmister = harmus + oter is another half vered.
Metius = who was a bad man himself.
adhibes = he did not send me an invitation. The reader hired a hall, put benches in, and send out invitations (libellos). centum = the court consisted of 105 men. aderam = I appeared.
aliud = I can only say that the Gods stood by me.
reos = prisoners at the bar, not those ~~only~~ already under condemnation.
iam = I dont ask you any longer.
conticuit = that shut him up.
aliquo = by some answer.

quando in nostra deverteris. Quod velim facias, primum, ut perinde nostris rebus ac nos tuis perfruaris, deinde, ut mei expergiscantur aliquando, qui me secure ac prope neglegenter expectant. Nam mitium dominorum apud servos ipsa con- 4
5 suetudine metus exolescit, novitatibus excitantur probarique dominis per alios magis quam per ipsos laborant. Vale.

V.

C. PLINIUS VOCONIO ROMANO SUO S.

10 Vidistine quemquam M. Regulo timidiorem humiliorem post 1
Domitiani mortem? sub quo non minora flagitia commiserat quam sub Nerone, sed tectiora. Coepit vereri ne sibi irascerer; nec fallebatur, irascebar. Rustici Aruleni periculum fo- 2
verat, exultaverat morte, adeo ut librum recitaret publicaret-
15 que, in quo Rusticum insectatur atque etiam Stoicorum simiam appellat; adicit Vitelliana cicatrice stigmosum. Agnoscis elo- 3
quentiam Reguli. Lacerat Herennium Senecionem, tam intemperanter quidem ut dixerit ei Metius Carus 'quid tibi cum meis mortuis? numquid ego Crasso aut Camerino molestus sum?'
20 quos ille sub Nerone accusaverat. Haec me Regulus dolenter 4
tulisse credebat, ideoque etiam cum recitaret librum, non adhibuerat. Praeterea reminiscebatur quam capitaliter ipsum me apud centumviros lacessisset. Aderam Arrionillae, Timonis 5
uxori, rogatu Aruleni Rustici; Regulus contra. Nitebamur nos
25 in parte causae sententia Meti Modesti, optimi viri: is tunc in exilio erat, a Domitiano relegatus. Ecce tibi Regulus 'quaero' inquit, 'Secunde, quid de Modesto sentias'. Vides quod periculum, si respondissem 'bene', quod flagitium, si 'male'. Non possum dicere aliud tunc mihi quam deos adfuisse. 'Respon-
30 debo' inquam 'si de hoc centumviri iudicaturi sunt Rursus ille 'quaero quid de Modesto sentias'. Iterum ego 'solebant 6
testes in reos, non in damnatos interrogari'. Tertio ille 'non iam quid de Modesto, sed quid de pietate Modesti sentias'. 'Quaeris' inquam 'quid sentiam: at ego ne interrogare quidem 7
35 fas puto de quo pronuntiatum est'. Conticuit: me laus et gratulatio secuta est, quod nec famam meam aliquo responso, utili fortasse, inhonesto tamen, laeseram nec me laqueis tam insidiosae interrogationis involveram. Nunc ergo conscientia ex- 8

territus adprehendit Caecilium Celerem, mox Fabium Iustu
rogat ut me sibi reconcilient. Nec contentus, pervenit ad Sp
rinnam: huic suppliciter, ut est cum timet abiectissimus, 'r
go' inquit 'mane videas Plinium domi, sed plane mane (neq
enim diutius ferre sollicitudinem possum), et quoquo modo
9 ficias ne mihi irascatur'. Evigilaveram: nuntius a Spurinn
'venio ad te'. 'Immo ego ad te'. Coimus in porticu Livi
cum alter ad alterum tenderemus. Exponit Reguli manda
addit preces suas, ut decebat optimum virum pro dissimillim
10 parce. Cui ego 'dispicies ipse quid renuntiandum Regulo p
tes: te decipi a me non oportet. Expecto Mauricum' (nondu
ab exilio venerat): 'ideo nihil alterutram in partem responde
tibi possum, facturus quidquid ille decreverit; illum enim es
11 huius consilii ducem, me comitem decet'. Paucos post di
ipse me Regulus convenit in praetoris officio: illuc persec
tus secretum petit: ait timere se ne animo meo penitus ha
reret quod in centumvirali iudicio aliquando dixisset, cum r
sponderet mihi et Satrio Rufo, 'Satrius Rufus, cui non est cu
Cicerone aemulatio, et qui contentus est eloquentia saeculi n
12 stri'. Respondi nunc me intellegere maligne dictum, quia ip
confiteretur; ceterum potuisse honorificum existimari. 'E
enim' inquam 'mihi cum Cicerone aemulatio, nec sum conte
13 tus eloquentia saeculi nostri. Nam stultissimum credo ad im
tandum non optima quaeque proponere. Sed tu, qui huius i
dicii meministi, cur illius oblitus es in quo me interroga
quid de Meti Modesti pietate sentirem?' Expalluit notabilite
quamvis palleat semper, et haesitabundus 'interrogavi, non
tibi nocerem, sed ut Modesto.' Vide hominis crudelitatem, q
14 se non dissimulet exuli nocere voluisse. Subiunxit egregia
causam: 'scripsit' inquit 'in epistola quadam, quae apud Dom
tianum recitata est, 'Regulus, omnium bipedum nequiss
15 mus''; quod quidem Modestus verissime scripserat. Hic fer
nobis sermonis terminus. Neque enim volui progredi longiu
ut mihi omnia libera servarem, dum Mauricus venit. Nec m
praeterit esse Regulum δυςκαθαίρετον: est enim locuple
factiosus, curatur a multis, timetur a pluribus, quod plerum
que fortius amore est. Potest tamen fieri ut haec concussa la
16 bantur. Nam gratia malorum tam infida est quam ipsi. Verum

exterritus = scared out of his seven senses, he butter holes Vecelius.

ut = as he always is when he is afraid
rogo = I want you to see Pliny to morrow.
Quoquo = at all hazards, in every way.
immo = I beg your pardon.

despicio = look into a thing carefully.

convenit = present. Officio = some understand this as the bureau of the praetor, but it really means "in attendance on the praetor."
The difference between the old and new schools of oratory was put forth in Tacitus dialogos
Cui non est = a back dig at Pliny.
honorificum = a compliment.
optima = the best models in every instance.
pietate = the loyalty.

causam = an excellent reason.
bipedum = the greatest rascal that goes on two legs. duo + pes, adj + subst.
omnia = not to commit myself.
pluribus = feared by more.

temptandi = as regards action and inaction

A letter to Cornelius Tacitus the historian.

ipse = with your own fair hands?

pugilares = my little note book.
undique = ar ἐκκλω ὑλαι. The surrounding woods.
ceras = full wax tablets.
ut = how, indirect question
iam = we are apt to use then in transition, when the Roman used now, iam.
proinde = an imperative, more or less disguised, always follows this.
lagunculam = your pocket flask.
Ibanus. p 179. X
fastigio = on what a pinacle you have placed me
Il. 16.250

ut = namely, the english coordinates, where the latin subordinates.

ut idem saepius dicam, expecto Mauricum. Vir est gravis, prudens, multis experimentis eruditus, et qui futura possit ex praeteritis providere. Mihi et temptandi aliquid et quiescendi illo auctore ratio constabit. Haec tibi scripsi, quia aecum erat 17
te pro amore mutuo non solum omnia mea facta dictaque verum etiam consilia cognoscere. Vale.

VI.

C. PLINIUS CORNELIO TACITO SUO S.

Ridebis, et licet rideas. Ego ille quem nosti apros tres 1
et quidem pulcherrimos cepi. Ipse? inquis. Ipse; non tamen ut omnino ab inertia mea et quiete discederem. Ad retia sedebam: erat in proximo non venabulum aut lancea, sed stilus et pugillares: meditabar aliquid enotabamque, ut, si manus va-
cuas, plenas tamen ceras reportarem. Non est quod contem- 2
nas hoc studendi genus. Mirum est ut animus agitatione motuque corporis excitetur. Iam undique silvae et solitudo ipsumque illud silentium quod venationi datur magna cogitationis incitamenta sunt. Proinde cum venabere, licebit auctore 3
me ut panarium et lagunculam sic etiam pugillares feras. Experieris non Dianam magis montibus quam Minervam inerrare. Vale.

VII.

C. PLINIUS OCTAVIO RUFO SUO S.

Vide in quo me fastigio collocaris, cum mihi idem pote- 1
statis idemque regni dederis quod Homerus Iovi Optimo Maximo,

τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.

Nam ego quoque simili nutu ac renutu respondere voto tuo 2
possum. Etenim sicut fas est mihi, praesertim te exigente, excusare Baeticis contra unum hominem advocationem, ita nec fidei nostrae nec constantiae quam diligis convenit adesse contra provinciam quam tot officiis, tot laboribus, tot etiam
periculis meis aliquando devinxerim. Tenebo ergo hoc tem- 3
peramentum, ut ex duobus quorum alterutrum petis eligam id potius in quo non solum studio tuo verum etiam iudicio satisfaciam. Neque enim tanto opere mihi considerandum est quid

vir optimus in praesentia velis, quam quid semper sis prob
4 turus. Me circa Idus Octobris spero Romae futurum eaden
que haec praesentem quoque tua meaque fide Gallo confirm
turum; cui tamen iam nunc licet spondeas de animo meo
5 καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε. Cur enim non usquequ
que Homericis versibus agam tecum? quatenus tu me tu
agere non pateris, quorum tanta cupiditate ardeo ut vide
mihi hac sola mercede posse corrumpi ut vel contra Baetic
6 adsim. Paene praeterii quod minime praetereundum fuit, acc
pisse me careotas optimas, quae nunc cum ficis et boletis ce
tandum habent. Vale.

VIII.

C. PLINIUS POMPEIO SATURNINO SUO S.

1 Peropportune mihi redditae sunt litterae tuae, quibus flag
tabas ut tibi aliquid ex scriptis meis mitterem, cum ego i
ipsum destinassem. Addidisti ergo calcaria sponte currenti, pa
riterque et tibi veniam recusandi laboris et mihi exigendi ve
2 recundiam sustulisti. Nam nec me timide uti decet eo quo
oblatum est nec te gravari quod depoposcisti. Non est tame
quod ab homine desidioso aliquid novi operis expectes. Peti
turus sum enim ut rursus vaces sermoni quem apud municipe
3 meos habui bibliothecam dedicaturus. Memini quidem te ian
quaedam adnotasse, sed generaliter: ideo nunc rogo ut no
tantum universitati eius attendas, verum etiam particulas qu
soles lima persequaris. Erit enim et post emendationem libe
4 rum nobis vel publicare vel continere. Quin immo fortasse
hanc ipsam cunctationem nostram in alterutram sententiam
emendationis ratio deducet, quae aut indignum editione, dum
saepius retractat, inveniet aut dignum, dum id ipsum experi-
5 tur, efficiet. Quamquam huius cunctationis meae causae non
tam in scriptis quam in ipso materiae genere consistunt. Est
enim paulo quasi gloriosius et elatius. Onerabit hoc mode-
stiam nostram, etiamsi stilus ipse pressus demissusque fuerit,
propterea quod cogimur cum de munificentia parentum nostro-
6 rum tum de nostra disputare. Anceps hic et lubricus locus
est, etiam cum illi necessitas lenocinatur. Etenim si alienae
quoque laudes parum aequis auribus accipi solent, quam dif-

Octobres = accusative plural, feminine. Names of the months are always adjectives.
iam nunc = even now, without waiting.
Ill. 1.5 & 28.
usque = through thick and thin.
Quatenus = in as much as. you wont allow me to deal in verses of your own.
Est mihi agri colendus = field cultivating exists for me. The writer of this period put Aubro for sum. habeo certandum = mihi certandus est.

M. Aquilius Regulus, began informing in the reign of Nero. At the beginning of Vespasian's time he was accused in the senate, and defended by his so called brother, L. Vipstanus Nisalla. Under Domitian he resumed his old trade, and survived that emperor. Martial flatters him exceedingly, Ep. I 13, 83, 112, IV 16. Senecio, Herennius native of Spain, where he served as quaestor. Put to death by Domitian on accusation of Metius Carus who charged him with having been a candidate for no public office after the quaestorship and with having written the life of Helvidius Priscus. Tacitus mentions him in agricola.

Spurrinna, Vestritius, Roman general. After the death of Nero he joined Otho's party, and in command of the Po forces defended Placentia most bravely. He remained loyal even after the victory of Vitellius at Bedriacum. He next appears in Trajan's time, achieving great fame by a bloodless victory over the Bructeri Bructeri. He was rewarded by a statue in bronze, also his dead son Cotthius. Pliny speaks of him as 77 yrs of age. C. Burthius 1613 published some supposed verses of his Suetonius Tranquillus. Says he was a young man twenty yrs after the death of Nero, C 57. He must have been born a few yrs after Nero's death. His father was tribune at Bedriacum. Trajan gave him the ius trium liberorum, at Pliny's request. He became Magister Epistolarum to Hadrian, but was turned out as suspected of being too much in the Sabina the imperial wife. His lives of the Caesars in 8 books are his principal work Julius Caesar to Hounition, not in chronological order but rather as memoir from letters and the like. He poetic was another probably work. Fifteen editions before 1500.

ficile est optinere ne molesta videatur oratio de se aut de suis disserentis? Nam cum ipsi honestati tum aliquanto magis gloriae eius praedicationique invidemus atque ea demum recte facta minus detorquemus et carpimus quae in obscuritate et
5 silentio reponuntur. Qua ex causa saepe ipse mecum, nobisne 7
tantum, quidquid est istud, conposuisse an et aliis debeamus? Ut nobis, admonet illud, quod pleraque quae sunt agendae rei necessaria eadem peracta nec utilitatem parem nec gratiam retinent. Ac ne longius exempla repetamus, quid utilius fuit 8
10 quam munificentiae rationem etiam stilo prosequi? Per hoc enim adsequebamur, primum ut honestis cogitationibus inmoraremur, deinde ut pulchritudinem illarum longiore tractatu perviderémus, postremo ut subitae largitionis comitem paenitentiam caveremus. Nascebatur ex his exercitatio quaedam
15 contemnendae pecuniae. Nam cum omnes homines ad custo- 9
diam eius natura restrinxerit, nos contra multum ac diu pensitatus amor liberalitatis communibus avaritiae vinculis eximebat, tantoque laudabilior munificentia nostra fore videbatur, quod ad illam non impetu quodam sed consilio trahebamur.
20 Accedebat his causis quod non ludos aut gladiatores sed an- 10
nuos sumptus in alimenta ingenuorum pollicebamur. Oculorum porro et aurium voluptates adeo non egent commendatione, ut non tam incitari debeant oratione quam reprimi: ut 11
vero aliquis libenter educationis taedium laboremque susci-
25 piat, non praemiis modo verum etiam exquisitis adhortationibus inpetrandum est. Nam si medici salubres, sed voluptate 12
carentes cibos blandioribus adloquiis prosecuntur, quanto magis decuit publice consulentem utilissimum munus, sed non perinde populare comitate orationis inducere? praesertim cum
30 enitendum haberemus ut quod parentibus dabatur et orbis pro-
baretur, honoremque paucorum ceteri patienter et expectarent et mererentur. Sed ut tunc communibus magis commodis 13
quam privatae iactantiae studebamus, cum intentionem effectumque muneris nostri vellemus intellegi, ita nunc in ratione
35 edendi veremur ne forte non aliorum utilitatibus sed propriae laudi servisse videamur. Praeterea meminimus quanto maiore 14
animo honestatis fructus in conscientia quam in fama reponatur. Sequi enim gloria, non adpeti debet, nec si casu aliquo

non sequatur, idcirco quod gloriam meruit minus pulchrum
15 est. Ii vero qui benefacta sua verbis adornant non ideo praedicare quia fecerint, sed ut praedicarent fecisse creduntur. Sic, quod magnificum referente alio fuisset, ipso qui gesserat recensente vanescit. Homines enim, cum rem destruere non possunt, iactationem eius incessunt. Ita, si silenda feceris,
16 factum ipsum, si laudanda non sileas, ipse culparis. Me vero peculiaris quaedam inpedit ratio. Etenim hunc ipsum sermonem non apud populum sed apud decuriones habui, nec in
17 propatulo sed in curia. Vereor ergo ut sit satis congruens, cum in dicendo adsentationem vulgi adclamationemque defugerim, nunc eadem illa editione sectari, cumque plebem ipsam cui consulebatur limine curiae parietibusque discreverim, nequam in speciem ambitionis inciderem, nunc eos etiam ad quos ex munere nostro nihil pertinet praeter exemplum velut obvia
18 ostentatione conquirere. Habes cunctationis meae causas; obsequar tamen consilio tuo, cuius mihi auctoritas pro ratione sufficiet. Vale.

VIIII.

C. PLINIUS MINUTIO FUNDANO SUO S.

1 Mirum est quam singulis diebus in urbe ratio aut constet
2 aut constare videatur, pluribus cunctaque non constet. Nam si quem interroges 'hodie quid egisti?', respondeat 'officio togae virilis interfui, sponsalia aut nuptias frequentavi, ille me ad signandum testamentum, ille in advocationem, ille in
3 consilium rogavit.' Haec quo die feceris necessaria, eadem, si cotidie fecisse te reputes, inania videntur, multo magis cum secesseris. Tunc enim subit recordatio 'quot dies quam frigi-
4 dis rebus absumpsi!' Quod evenit mihi, postquam in Laurentino meo aut lego aliquid aut scribo aut etiam corpori vaco,
5 cuius fulturis animus sustinetur. Nihil audio quod audisse, nihil dico quod dixisse paeniteat: nemo apud me quemquam sinistris sermonibus carpit, neminem ipse reprehendo, nisi tamen me, cum parum commode scribo; nulla spe, nullo timore sollicitor, nullis rumoribus inquietor: mecum tantum et cum
6 libellis loquor. O rectam sinceramque vitam, o dulce otium honestumque ac paene omni negotio pulchrius! O mare, o li-

his Carus, informer under Domitian, Juvenal I. 36,
ntal XII 25.
aurienses. Junius, showed his independance by
he question hedared ask Domitian in the
en at the accession of Vespasian A.D. 70. (Tact.
Hist. IV 40. Banished under Domitian and
recalled by Nerva. Brother of A. Rusticus
L. Junius Aurelius Rusticus, friend of Paetus
Thrasea, was tribunus plebis when P. was condemned
and would have vetoed the S.C. had not less friend
or bade him. Rator in Wars after Nero death, and killed
by Domitian for a panegyric on Paetus. Suetonius
attributes to him the panegyric on Helvidius Priscus,
which was really written by Senecio.
ratio = here in the sense of reconning. Res
ratio = a mans assets. constet ratio = accounts
ballance themselves.
cuncta = put juncti's.
pluribus = take a lot of days together, and your
tabular view of the time will not come out
right.
officio = I went to a function. ille = so and so.
necessaria = are all indispensible on the day you do it.
secedo = going to the country, when you are
out of town. How many days have I wasted on
things flat unprofitable and stale.
carpit = no one digs at a man with left handed.

A little sophomoric reflexion.

litus = beach.
iuventis = long i.
proinde = with imperative, relinque.
discursum = the running to and fro.
relinque = cut all that for good.
In the spirit of a scolar and a wit, it is better to do nothing, than attempt something and not carry it through.
A description of the Euphrates.
artis liberales = the education of a gentleman, the illiberales, were the opposite.
I struggled to be loved, although there was no necessity for struggling, for he was so sympathetic to every one.
Atque utinam = was originally a poetical use, and I only hope that I may have fulfilled.
Quamquam = καὶ τοι, taking back something.
nisi = no one but an artist. perspicere = see to the bottom of. cerno = primarily, to sift, occulis cernere, to separate with the eyes, when a thing just comes within sight, as in Lucretius simile of the sheep on the hillside.
mediocriter = only tolerably educated.
effingit = he works out. latitudo = πλατω, πλατις πλατεω, a play on the words.
refugium = those that are opposed to him.
ad hoc = descriptive ~~side~~ style without verb.
cana = a sign of wisdom. illi = for Euphrates.
tristitia = no grimness, but much seriousness.
Many phil. felt that they ought to be of a grim countenance. reverearis = you would stand abashed, but would not fear him. ortus = he contains sin and not the sinner. 3 children considered a set - look up the lex of the 3

us, verum secretumque μουσεῖον, quam multa invenitis, quam multa dictatis! Proinde tu quoque strepitum istum inanemque 7 discursum et multum ineptos labores, ut primum fuerit occasio, relinque teque studiis vel otio trade. Satius est enim, ut 8 Atilius noster eruditissime simul et facetissime dixit, otiosum esse quam nihil agere. Vale.

X.

C. PLINIUS ATTIO CLEMENTI SUO S.

Si quando urbs nostra liberalibus studiis floruit, nunc ma- 1 xime floret. Multa claraque exempla sunt; sufficeret unum, 2 Euphrates philosophus. Hunc ego in Syria, cum adulescentulus militarem, penitus et domi inspexi amarique ab eo laboravi, etsi non erat laborandum. Est enim obvius et expositus plenusque humanitate quam praecipit. Atque utinam sic ipse 3 quam spem tunc ille de me concepit impleverim, ut ille multum virtutibus suis addidit! aut ego nunc illas magis miror, quia magis intellego. Quamquam ne nunc quidem satis intellego. Ut enim de pictore scalptore fictore nisi artifex iudicare, 4 ita nisi sapiens non potest perspicere sapientem. Quantum 5 tamen mihi cernere datur, multa in Euphrate sic eminent et elucent ut mediocriter quoque doctos advertant et adficiant. Disputat subtiliter graviter ornate, frequenter etiam Platonicam illam sublimitatem et latitudinem effingit. Sermo est copiosus et varius, dulcis in primis, et qui repugnantis quoque ducat inpellat. Ad hoc proceritas corporis, decora facies, de- 6 missus capillus, ingens et cana barba; quae licet fortuita et inania putentur, illi tamen plurimum venerationis adquirunt. Nullus horror in cultu, nulla tristitia, multum severitatis: re- 7 verearis occursum, non reformides. Vitae sanctitas summa, comitas par: insectatur vitia, non homines, nec castigat errantes sed emendat. Sequaris monentem attentus et pendens et persuaderi tibi, etiam cum persuaserit, cupias. Iam vero 8 liberi tres, duo mares, quos diligentissime instituit. Socer Pompeius Iulianus, cum cetera vita tum vel hoc uno magnus et clarus, quod ipse provinciae princeps, inter altissimas conditiones, generum non honoribus principem sed sapientia elegit. Quamquam quid ego plura de viro quo mihi frui non licet? 9

an ut magis angar quod non licet? Nam distringor officio ut maximo sic molestissimo. Sedeo pro tribunali, subnoto libellos, conficio tabulas, scribo plurimas sed inlitteratissimas litte-
10 ras. Soleo non numquam (nam id ipsum quando contingit!) de his occupationibus apud Euphraten queri. Ille me consolatur, adfirmat etiam esse hanc philosophiae et quidem pulcherrimam partem, agere negotium publicum, cognoscere, iudicare, premere et exercere iustitiam, quaeque ipsi doceant in usu habere.
11 Mihi tamen hoc unum non persuadet, satius esse ista facere quam cum illo dies totos audiendo discendoque consumere. Quo magis te, cui vacat, hortor, cum in urbem proxime veneris (venias autem ob hoc maturius), illi te expoliendum limandum-
12 que permittas. Neque enim ego, ut multi, invideo aliis bono quo ipse careo, sed contra sensum quendam voluptatemque percipio, si ea quae mihi denegantur amicis video superesse. Vale.

XI.

C. PLINIUS FABIO IUSTO SUO S.

1 Olim mihi nullas epistulas mittis. Nihil est, inquis, quod scribam. At hoc ipsum scribe nihil esse quod scribas, vel solum illud unde incipere priores solebant 'si vales, bene est; ego valeo.' Hoc mihi sufficit; est enim maximum. Ludere me
2 putas? serio peto. Fac sciam quid agas, quod sine sollicitudine summa nescire non possum. Vale.

XII.

C. PLINIUS CALESTRIO TIRONI SUO S.

1 Iacturam gravissimam feci, si iactura dicenda est tanti viri amissio. Decessit Corellius Rufus, et quidem sponte, quod dolorem meum exulcerat. Est enim luctuosissimum genus mor-
2 tis quae non ex natura nec fatalis videtur. Nam utcumque in illis qui morbo finiuntur magnum ex ipsa necessitate solacium est, in iis vero quos arcessita mors aufert hic insanabilis do-
3 lor est, quod creduntur potuisse diu vivere. Corellium quidem summa ratio, quae sapientibus pro necessitate est, ad hoc consilium compulit, quamquam plurimas vivendi causas habentem, optimam conscientiam, optimam famam, maximam auctoritatem, praeterea filiam uxorem nepotem sorores, interque

conditions = parties, a chance to marry. His daughter might have married any man in the province Euphr. was a native of Gyr or Byzantium. Others call him an Egyptian. Pliny great to know him while serving in Syria. His oratory was good but he was charged with avarice and servile flattery. He obtained permission from Hadrian to end his life by poison when he had grown old.

tot pignora veros amicos. Sed tam longa, tam iniqua valitu- 4
dine conflictabatur ut haec tanta pretia vivendi mortis rationi-
bus vincerentur. Tertio et tricensimo anno, ut ipsum audie-
bam, pedum dolore correptus est. Patrius hic illi: nam ple-
5 rumque morbi quoque per successiones quasdam, ut alia, tra-
duntur. Hunc abstinentia sanctitate, quoad viridis aetas, vicit 5
et fregit; novissime cum senectute ingravescentem viribus
animi sustinebat, cum quidem incredibilis cruciatus et indi- 6
gnissima tormenta pateretur. Iam enim dolor non pedibus so-
10 lis, ut prius, insidebat sed omnia membra pervagabatur. Veni
ad eum Domitiani temporibus in suburbano iacentem. Servi 7
e cubiculo recesserunt: habebat hoc moris, quotiens intrasset
fidelior amicus; quin etiam uxor, quamquam omnis secreti ca-
pacissima, digrediebatur. Circumtulit oculos et 'cur' inquit 8
15 'me putas hos tantos dolores tam diu sustinere? ut scilicet
isti latroni vel uno die supersim.' Dedisses huic animo par
corpus, fecisset quod optabat. Adfuit tamen deus voto, cuius
ille compos, ut iam securus liberque moriturus, multa illa vi-
tae sed minora retinacula abrupit. Increverat valitudo, quam 9
20 temperantia mitigare temptavit, perseverantem constantia fugit.
? Iam dies alter tertius quartus: abstinebat cibo. Misit ad me
uxor eius Hispulla communem amicum C. Geminium cum tri-
stissimo nuntio, destinasse Corellium mori nec aut suis aut fi-
liae precibus flecti, solum superesse me a quo revocari posset
25 ad vitam. Cucurri: perveneram in proximum, cum mihi ab ea- 10
dem Hispulla Iulius Atticus nuntiat nihil iam ne me quidem
inpetraturum: tam obstinate magis ac magis induruisse. Dixe-
rat sane medico admoventi cibum κέκρικα, quae vox quantum
admirationis in animo meo tantum desiderii reliquit. Cogito
30 quo amico, quo viro caream. Implevit quidem annum septimum 11
et sexagensimum, quae aetas etiam robustissimis satis longa
est: scio. Evasit perpetuam valitudinem: scio. Decessit super-
stitibus suis, florente re publica, quae illi omnibus suis carior
erat: et hoc scio. Tamen tamquam et iuvenis et firmissimi mor- 12
35 tem doleo, doleo autem, licet me inbecillum putes, meo nomine.
Amisi enim, amisi vitae meae testem rectorem magistrum.
In summa, dicam quod recenti dolore contubernali meo Calvi-
sio dixi, 'vereor ne neglegentius vivam.' Proinde adhibe sola- 13

cia mihi, non haec 'senex erat, infirmus erat' (haec enim novi), sed nova aliqua, sed magna, quae audierim numquam, legerim numquam. Nam quae audivi, quae legi, sponte succurrunt, sed tanto dolore superantur. Vale.

XIII.

C. PLINIUS SOSIO SENECIONI SUO S.

1 Magnum proventum poëtarum annus hic attulit. Toto mense Aprili nullus fere dies quo non recitaret aliquis. Iuvat me quod vigent studia, proferunt se ingenia hominum et ostentant,
2 tametsi ad audiendum pigre coitur. Plerique in stationibus sedent tempusque audiendi fabulis conterunt ac subinde sibi nuntiari iubent an iam recitator intraverit, an dixerit praefationem, an ex magna parte evolverit librum: tunc demum, ac tunc quoque lente cunctanterque veniunt; nec tamen permanent, sed ante finem recedunt, alii dissimulanter et furtim, alii simplici-
3 ter et libere. Ad Hercule memoria parentum Claudium Caesarem ferunt, cum in palatio spatiaretur audissetque clamorem, causam requisisse, cumque dictum esset recitare Nonianum,
4 subitum recitanti inopinatumque venisse. Nunc otiosissimus quisque multo ante rogatus et identidem admonitus aut non venit aut, si venit, queritur se diem, quia non perdiderit, perdi-
5 disse. Sed tanto magis laudandi probandique sunt quos a scribendi recitandique studio haec auditorum vel desidia vel superbia non retardat. Equidem prope nemini defui. Erant sane plerique amici: neque enim est fere quisquam qui studia, ut non
6 simul et nos amet. His ex causis longius quam destinaveram tempus in urbe consumpsi. Possum iam repetere secessum et scribere aliquid quod non recitem, ne videar, quorum recitationibus adfui, non auditor fuisse sed creditor. Nam ut in ceteris rebus ita in audiendi officio perit gratia, si reposcatur. Vale.

XIIII.

C. PLINIUS IUNIO MAURICO SUO S.

1 Petis ut fratris tui filiae prospiciam maritum; quod merito mihi potissimum iniungis. Scis enim quanto opere summum illum virum suspexerim dilexerimque, quibus ille adulescen-

ad = a softer way of saying at.

Your brothers daughter - there is no word for niece, although this comes from ne pos. a grandson or daughter.

XV.

C. PLINIUS SEPTICIO CLARO SUO S.

1 Heus tu promittis ad cenam nec venis! Dicetur ius: ad
2 assem inpendium reddes, nec id modicum. Paratae erant lactucae singulae, cochleae ternae, ova bina, alica cum mulso et 5
nive (nam hanc quoque computabis, immo hanc in primis, quae periit in ferculo), olivae, betacei, cucurbitae, bulbi, alia mille non minus lauta. Audisses comoedos vel lectorem vel lyristen
3 vel, quae mea liberalitas, omnes. Ad tu apud nescio quem ostrea, vulvas, echinos, Gaditanas maluisti. Dabis poenas, 10
non dico quas. Dure fecisti: invidisti, nescio an tibi, certe mihi, sed tamen et tibi. Quantum nos lusissemus, risissemus,
4 studuissemus! Potes apparatius cenare apud multos, nusquam hilarius simplicius incautius. In summa, experire, et nisi postea te aliis potius excusaveris, mihi semper excusa. Vale. 15

XVI.

C. PLINIUS ERUCIO SUO S.

1 Amabam Pompeium Saturninum, hunc dico nostrum, laudabamque eius ingenium, etiam antequam scirem quam varium, 20
quam flexibile, quam multiplex esset: nunc vero totum me
2 tenet, habet, possidet. Audii causas agentem acriter et ardenter nec minus polite et ornate, sive meditata sive subita proferret. Adsunt acutae crebraeque sententiae, gravis et decora constructio, sonantia verba et antiqua. Omnia haec mire pla- 25
cent, cum impetu quodam et flumine pervehuntur, placent, si
3 retractentur. Senties quod ego, cum orationes eius in manus sumpseris, quas facile cuilibet veterum, quorum est aemulus,
4 comparabis. Idem tamen in historia magis satisfaciet vel brevitate vel luce vel suavitate vel splendore etiam et sublimitate 30
narrandi. Nam in contionibus eadem quae in orationibus vis
5 est, pressior tamen et circumscriptior et adductior. Praeterea facit versus, quales Catullus aut Calvus. Quantum illis leporis, dulcedinis, amaritudinis, amoris! inserit sane, sed data opera, mollibus levibusque duriusculos quosdam, et hoc quasi 35
6 Catullus aut Calvus. Legit mihi nuper epistulas; uxoris esse dicebat: Plautum vel Terentium metro solutum legi credidi.

comoedos = players in general.
recitare = to read out loud. eggo = generally means to read to ones-self, but often takes the meaning of recitare, as in this lector.
The whole entertainment came from his own farm and slaves.
sigulae = I had a head of lettuce for both of us, three snails, and two eggs apiece.
mulso = honied wine.
ferculo = tray, like jer. taken. We will count in the snow first, because it melts so soon.
Juvenal 11th sat. 5th book. 78 Martial are two dinner invitations.
quae = one or all of them, such is my generosity.
apud = Thing'em bobs, what's his name.
vulvas = tripe. Gades = in Spain, whence the goils came to Africa. tamen = now that I think of it. studere = the enjoyments of the scholar.
nusquam = no where. Johnson said "I was a good dinner, but not good enough to invite a man to." Pliny is a bit affected.
tenet = like law term, to have and to hold.
causas agentem = pleading. subita = what struck him at the moment. acutae = he points his discourse with glittering generalities.
placent = they take with all.
cuilibet = to any one of the classics.
cautiones = the specifying parts in history.
Calvus = one of the literary clique of Tuitellus
lepōris = long ō. lepōs, a hare. Amor ama
dat satis = love gives bitterness enough.
data = on purpose, or mit fliess.
duriusculos = verses a bit harsh.
solutum = turned into prose.

women have always been famed for their epistolary abilities.

tamquam = they are never the same.

A man is never appreciated until he is dead.

in = a common way of introducing a question.

hominibus = to the world.

And to try to find out by compliments found to other people, how well you stand with the emperor yourself.

reddere = answer.

Suetonius = four syllables in the name. He was a kind of encyclopedic writer, and his lives of the twelve emperors with other bits are preserved to us.

proximum = put it off till tomorrow at any rate.

meum = a dream of mine.

Quae sive uxoris sunt, ut adfirmat, sive ipsius, ut negat, pari gloria dignus qui aut illa componat aut uxorem, quam virginem accepit, tam doctam politamque reddiderit. Est ergo mecum 7 per diem totum: eundem antequam scribam, eundem cum scri-
5 psi, eundem etiam cum remittor, non tamquam eundem lego. Quod te quoque ut facias et hortor et moneo. Neque enim de- 8 bet operibus eius obesse quod vivit. An si inter eos quos numquam vidimus floruisset, non solum libros eius verum etiam imagines requireremus; eiusdem nunc honor praesentis et gra-
10 tia quasi satietate languescit? At hoc pravum malignumque est, 9 non admirari hominem admiratione dignissimum, quia videre, adloqui, audire, complecti, nec laudare tantum verum etiam amare contigit. Vale.

15

XVII.

C. PLINIUS CORNELIO TITIANO SUO S.

Est adhuc curae hominibus fides et officium, sunt qui de- 1 functorum quoque amicos agant. Titinius Capito ab imperatore nostro impetravit ut sibi liceret statuam L. Silani in foro
20 ponere. Pulchrum et magna laude dignum amicitia principis in 2 hoc uti, quantumque gratia valeas aliorum honoribus experiri. Est omnino Capitoni in usu claros viros colere. Mirum est qua 3 religione, quo studio imagines Brutorum, Cassiorum, Catonum domi, ubi potest, habeat. Idem clarissimi cuiusque vitam egre-
25 giis carminibus exornat. Scias ipsum plurimis virtutibus abun- 4 dare qui alienas sic amat. Redditus est L. Silano debitus honor, cuius inmortalitati Capito prospexit pariter et suae. Neque enim magis decorum et insigne est statuam in foro populi Romani habere quam ponere. Vale.

30

XVIII.

C. PLINIUS SUETONIO TRANQUILLO SUO S.

Scribis te perterritum somnio vereri ne quid adversi in 1 actione patiaris, rogas ut dilationem petam et pauculos dies,
35 certe proximum, excusem. Difficile est, sed experiar: *καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν*. Refert tamen eventura soleas an 2 contraria somniare. Mihi reputanti somnium meum istud quod times tu egregiam actionem portendere videtur. Susceperam 3

causam Iuni Pastoris, cum mihi quiescenti visa est socrus mea advoluta genibus ne agerem obsecrare. Et eram acturus adulescentulus adhuc, eram in quadruplici iudicio, eram contra potentissimos civitatis atque etiam Caesaris amicos; quae singula
4 excutere mentem mihi post tam triste somnium poterant. Egi tamen λογισάμενος illud

εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνασθαι περὶ πάτρης.

Nam mihi patria et si quid carius fides videbatur. Prospere cessit, atque adeo illa actio mihi aures hominum, illa ianuam
5 famae patefecit. Proinde dispice an tu quoque sub hoc exemplo somnium istud in bonum vertas, aut si tutius putas illud cautissimi cuiusque praeceptum 'quod dubitas ne feceris', id
6 ipsum rescribe. Ego aliquam stropham inveniam agamque causam tuam, ut ipsam agere tu, cum voles, possis. Est enim sane alia ratio tua, alia mea fuit. Nam iudicium centumvirale differri nullo modo, istud aegre quidem sed tamen potest. Vale.

XVIIII.

C. PLINIUS ROMATIO FIRMO SUO S.

1 Municeps tu meus et condiscipulus et ab ineunte aetate contubernalis, pater tuus et matri et avunculo meo, mihi etiam, quantum aetatis diversitas passa est, familiaris; magnae et graves causae cur suscipere augere dignitatem tuam debeam.
2 Esse autem tibi centum milium censum satis indicat quod apud nos decurio es. Igitur ut te non decurione solum verum etiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad inplendas equestres
3 facultates trecenta milia nummum. Te memorem huius muneris amicitiae nostrae diuturnitas spondet: ego ne illud quidem admoneo, quod admonere deberem, nisi scirem sponte facturum, ut dignitate a me data quam modestissime, ut a me data, 3
4 utare. Nam sollicitius custodiendus est honor in quo etiam beneficium amici tuendum est. Vale.

XX.

C. PLINIUS CORNELIO TACITO SUO S. 3

1 Frequens mihi disputatio est cum quodam docto homine et perito, cui nihil aeque in causis agendis ut brevitas placet.
2 Quam ego custodiendam esse confiteor, si causa permittat:

my mother in law down on her knees.
I was going to plead as a mere boy in a consolidate court, made up for an important case
see. 12.249, what Victor says.
My loyalty to my client was my country, and more too.

again - a little play on words. I will arrange your case so that you can plead it whenever you wish.

alioqui praevaricatio est transire dicenda, praevaricatio etiam
cursim et breviter attingere quae sint inculcanda, infigenda,
repetenda. Nam plerisque longiore tractatu vis quaedam et 3
pondus accedit, utque corpori ferrum, sic oratio animo non
5 ictu magis quam mora inprimitur. Hic ille mecum auctoritati- 4
bus agit ac mihi ex Graecis orationes Lysiae ostentat, ex no-
stris Gracchorum Catonisque, quorum sane plurimae sunt cir-
cumcisae et breves: ego Lysiae Demosthenen, Aeschinen, Hy-
periden, multosque praeterea, Gracchis et Catoni Polionem,
10 Caesarem, Caelium, in primis M. Tullium oppono, cuius oratio
optima fertur esse quae maxima. Et Hercule ut aliae bonae
res ita bonus liber melior est quisque quo maior. Vides ut 5
statuas, signa, picturas, hominum denique multorumque ani-
malium formas, arborum etiam, si modo sint decorae, nihil ma-
15 gis quam amplitudo commendet. Idem orationibus evenit, quin
etiam voluminibus ipsis auctoritatem quandam et pulchritudi-
nem adicit magnitudo. Haec ille multaque alia quae a me in 6
eandem sententiam solent dici, ut est in disputando inconpre-
hensibilis et lubricus, ita eludit ut contendat hos ipsos quo-
20 rum orationibus nitar pauciora dixisse quam ediderint. Ego
contra puto. Testes sunt multae multorum orationes et Cice- 7
ronis pro Murena, pro Vareno, in quibus brevis et nuda quasi
subscriptio quorundam criminum solis titulis indicatur. Ex his
apparet illum permulta dixisse, cum ederet, omisisse. Idem 8
25 pro Cluentio ait se totam causam vetere instituto solum per-
orasse, et pro C. Cornelio quadriduo egisse; ne dubitare pos-
simus quae per plures dies, ut necesse erat, latius dixerit po-
stea recisa ac repurgata in unum librum, grandem quidem,
unum tamen, coartasse. Ad aliud est actio bona, aliud oratio. 9
30 Scio non nullis ita videri, sed ego, forsitan fallar, persuasum
habeo posse fieri ut sit actio bona quae non sit bona oratio, non
posse non bonam actionem esse quae sit bona oratio. Est
enim oratio actionis exemplar et quasi ἀρχέτυπον. Ideo in 10
optima quaque mille figuras extemporales invenimus, in iis
35 etiam quas tantum editas scimus, ut in Verrem, 'artificem
quem? quemnam? recte admones: Polyclitum esse dicebant.'
Sequitur ergo ut actio sit absolutissima quae maxime orationis
similitudinem expresserit, si modo iustum et debitum tempus

accipiat; quod si negetur, nulla oratoris, maxima iudicis culpa
11 est. Adsunt huic opinioni meae leges, quae longissima tempo-
ra largiuntur nec brevitatem dicentibus sed copiam, hoc est
diligentiam suadent; quam praestare nisi in angustissimis causis
12 non potest brevitas. Adiciam quod me docuit usus, magister
egregius. Frequenter egi, frequenter iudicavi, frequenter in
consilio fui: aliud alios movet, ac plerumque parvae res maxi-
mas trahunt. Varia sunt hominum iudicia, variae voluntates: inde
qui eandem causam simul audierunt, saepe diversum, interdum
13 idem, sed ex diversis animi motibus sentiunt. Praeterea suae
quisque inventioni favet et quasi fortissimum amplectitur, cum
ab alio dictum est quod ipse praevidit. Omnibus ergo dandum
14 est aliquid quod teneant, quod agnoscant. Dixit aliquando mi-
hi Regulus, cum simul adessemus, 'tu omnia quae sunt in causa
putas exequenda, ego iugulum statim video, hunc premo':
15 premit sane quod elegit, sed in eligendo frequenter errat. Re-
spondi posse fieri ut genu esset aut talus, ubi ille iugulum
putaret: 'at ego' inquam 'qui iugulum perspicere non possum,
omnia pertempto, omnia experior, πάντα denique λίθον κινῶ,
16 utque in cultura agri non vineas tantum verum etiam arbusta,
nec arbusta tantum verum etiam campos curo et exerceo, ut-
que in ipsis campis non far aut siliginem solam sed hordeum,
fabam ceteraque legumina sero, sic in actione plura quasi se-
17 mina latius spargo, ut quae provenerint colligam. Neque enim
minus inperspicua, incerta, fallacia sunt iudicum ingenia quam
tempestatum terrarumque. Nec me praeterit summum orato-
rem Periclen sic a comico Eupolide laudari,

πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει
πειθώ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χείλεσιν.
οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις.

18 Verum huic ipsi Pericli nec illa πειθὼ nec illud ἐκήλει bre-
vitate vel velocitate vel utraque (differunt enim) sine facultate
summa contigisset. Nam delectare persuadere copiam dicendi
spatiumque desiderat, relinquere vero aculeum in audientium
19 animis is demum potest qui non pungit, sed infigit. Adde quae
de eodem Pericle comicus alter,

ἥστραπτ', ἐβρόντα, συνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.

Horace. Ep. 1.6.38 translates [illegible]
Persuasion enthroned upon the [illegible]
a bold metaphor, apologized [illegible]
of the case. κεντρον = an [illegible]
on those that heard him.
sine = the apodosis, unless [illegible]
rhetoricism lay down four [illegible]
delectare, persuadere, [illegible]
delect = means to interest. [illegible] = interest
infigit = [illegible] the [illegible]
Arist. Eth. [illegible] is the [illegible]

modus = est modus in rebus. Horace. One must draw the line somewhere.

Thyrsites and Ulysses are the men referred to III 214 Iliad.

If the shorter speech is the better, then not to speak at all is the best.

[illegible] in order to prevent
[illegible]
[illegible]

Non enim amputata oratio et abscisa sed lata et magnifica et excelsa tonat, fulgurat, omnia denique perturbat ac miscet. Optimus tamen modus est. Quis negat? sed non minus non 20 servat modum qui infra rem quam qui supra, qui adstrictius quam qui effusius dicit. Itaque audis frequenter ut illud 'im- 21 modice et redundanter' ita hoc 'ieiune et infirme'. Alius excessisse materiam, alius dicitur non inplesse. Aeque uterque, sed ille inbecillitate, hic viribus peccat; quod certe, etsi non limatioris, maioris tamen ingenii vitium est. Nec vero, cum haec 22 dico, illum Homericum ἀμετροεπῆ probo, sed hunc

καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν·

non quia non et ille mihi validissime placeat,

παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως·

si tamen detur electio, illam orationem similem nivibus hiber- nis, id est crebram et adsiduam et largam, postremo divinam et caelestem, volo. Ad est gratior multis oratio brevis. Est, 23 sed inertibus, quorum delicias desidiamque quasi iudicium respicere ridiculum est. Nam si hos in consilio habeas, non solum satius est breviter dicere sed omnino non dicere. Haec 24 est adhuc sententia mea, quam mutabo, si dissenseris tu, sed plane cur dissentias explices rogo. Quamvis enim cedere auctoritati tuae debeam, rectius tamen arbitror in tanta re ratione quam auctoritate superari. Proinde si non errare videor, id 25 ipsum quam voles brevi epistula sed tamen scribe (confirmabis enim iudicium meum): si errare, longissimam para. Num corrupi te, qui tibi, si mihi accederes, brevis epistulae necessitatem, si dissentires, longissimae inposui? Vale.

XXI.

C. PLINIUS PLINIO PATERNO SUO S.

Ut animi tui iudicio sic oculorum plurimum tribuo; non 1 quia multum, ne tibi placeas, sed quia tantum quantum ego sapis: quamquam hoc quoque multum est. Omissis iocis credo 2 decentes esse servos qui sunt empti mihi ex consilio tuo: superest ut frugi sint, quod de venalibus melius auribus quam oculis iudicatur. Vale.

XXII.

C. PLINIUS CATILIO SEVERO SUO S.

1 Diu iam in urbe haereo, et quidem attonitus. Perturbat me
longa et pertinax valitudo Titi Aristonis, quem singulariter et
miror et diligo. Nihil est enim illo gravius, sanctius, doctius,
ut mihi non unus homo sed litterae ipsae omnesque bonae ar-
2 tes in uno homine summum periculum adire videantur. Quam
peritus ille et privati iuris et publici! quantum rerum, quantum
exemplorum, quantum antiquitatis tenet! Nihil est quod discere
velis, quod ille docere non possit: mihi certe, quotiens ali-
3 quid abditum quaero, ille thesaurus est. Iam quanta sermoni-
bus eius fides, quanta auctoritas, quam pressa et decora cun-
ctatio! quid est quod non statim sciat? Et tamen plerumque
haesitat, dubitat diversitate rationum, quas acri magnoque iu-
dicio ab origine causisque primis repetit, discernit, expendit.
4 Ad hoc quam parcus in victu, quam modicus in cultu! Soleo
ipsum cubiculum eius ipsumque lectum ut imaginem quandam
5 priscae frugalitatis aspicere. Ornat haec magnitudo animi, quae
nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert recteque
6 facti non ex populi sermone mercedem sed ex facto petit. In
summa non facile quemquam ex istis qui sapientiae studium
habitu corporis praeferunt huic viro comparabis. Non quidem
gymnasia sectatur aut porticus nec disputationibus longis alio-
rum otium suumque delectat, sed in toga negotiisque versatur,
7 multos advocatione, plures consilio iuvat. Nemini tamen isto-
rum castitate, pietate, iustitia, fortitudine etiam primo loco ces-
serit. Mirareris, si interesses, qua patientia hanc ipsam valitu-
dinem toleret, ut dolori resistat, ut sitim differat, ut incredibi-
8 lem febrium ardorem inmotus opertusque transmittat. Nuper
me paucosque mecum quos maxime diligit advocavit rogavit-
que ut medicos consuleremus de summa valitudinis, ut, si es-
set insuperabilis, sponte exiret e vita, si tantum difficilis et
9 longa, resisteret maneretque: dandum enim precibus uxoris,
dandum filiae lacrimis, dandum etiam nobis amicis ne spes no-
stras, si modo non essent inanes, voluntaria morte desereret.
10 Id ego arduum in primis et praecipua laude dignum puto. Nam
impetu quodam et instinctu procurrere ad mortem commune

Audem = und zwar, and that too.
attonitus = [illegible]. I dont know whether I am on my head or my heels.
perturbat = giving the reason for attonitus.
nihil = stronger than nimis.
thesaurus = his my walking dictionary.

lectum = his bed, or the sofa on which he studied
priscae = the old puritain thrift.
ornat = what adorns all this is - refers [illegible]
conscientia the standard of everything.
facile = non temere is an synonym
praeferunt = exhibit, or show forth.
sapientiae = philosophy. habitu = [illegible]
gymnasia = introduced first by [illegible]
operatus = the patient had [illegible] coverings.
In case of any household [illegible] a council of the friends.
laudum = he owed it to the [illegible]

grata, eo maxime, quod exprobrare stultitiam domino videtur.
3 In hoc autem agello, si modo adriserit pretium, Tranquilli mei stomachum multa sollicitant, vicinitas urbis, opportunitas viae, mediocritas villae, modus ruris, qui avocet magis quam distrin-
4 gat. Scholasticis porro dominis, ut hic est, sufficit abunde tantum soli ut relevare caput, reficere oculos, reptare per limitem unamque semitam terere omnisque viteculas suas nosse et numerare arbusculas possint. Haec tibi exposui, quo magis scires quantum esset ille mihi, ego tibi debiturus, si praediolum istud, quod commendatur his dotibus, tam salubriter emerit ut paenitentiae locum non relinquat. Vale.

C. PLINI CAECILI SECUNDI
EPISTULARUM
LIBER SECUNDUS.

I.
C. PLINIUS ROMANO SUO S.

1 Post aliquot annos insigne atque etiam memorabile populi Romani oculis spectaculum exhibuit publicum funus Vergini Rufi, maximi et clarissimi civis, perinde felicis. Triginta an-
2 nis gloriae suae supervixit. Legit scripta de se carmina, legit historias et posteritati suae interfuit. Perfunctus est tertio consulatu, ut summum fastigium privati hominis inpleret, cum
3 principis noluisset. Caesares quibus suspectus atque etiam invisus virtutibus fuerat evasit, reliquit incolumem optimum atque amicissimum, tamquam ad hunc ipsum honorem publici fu-
4 neris reservatus. Annum tertium et octogensimum excessit in altissima tranquillitate, pari veneratione. Usus est firma valitudine, nisi quod solebant ei manus tremere, citra dolorem tamen. Aditus tantum mortis durior longiorque, sed hic ipse
5 laudabilis. Nam cum vocem praepararet acturus in consulatu principi gratias, liber quem forte acceperat grandiorem et seni

cum multis, deliberare vero et causas eius expendere, utque suaserit ratio, vitae mortisque consilium vel suscipere vel ponere ingentis est animi. Et medici quidem secunda nobis pol- 11
licentur: superest ut promissis deus adnuat tandemque me hac
5 sollicitudine exsolvat; qua liberatus Laurentinum meum, hoc est libellos et pugillares studiosumque otium repetam. Nunc enim nihil legere, nihil scribere aut adsidenti vacat aut anxio libet. Habes quid timeam, quid optem, quid etiam in posterum 12
destinem: tu quid egeris, quid agas, quid velis agere, invicem
10 nobis, sed laetioribus epistulis scribe. Erit confusioni meae non mediocre solacium, si tu nihil quereris. Vale.

XXIII.

C. PLINIUS POMPEIO FALCONI SUO S.

Consulis an existimem te in tribunatu causas agere debere. 1
15 Plurimum refert quid esse tribunatum putes, inanem umbram et sine honore nomen an potestatem sacrosanctam et quam in ordinem cogi ut a nullo ita ne a se quidem deceat. Ipse cum 2
tribunus essem, erraverim fortasse qui me aliquid putavi, sed tamquam essem, abstinui causis agendis: primum, quod defor-
20 me arbitrabar, cui adsurgere, cui loco cedere omnis oporteret, hunc omnibus sedentibus stare; et qui iubere posset tacere quemcumque, huic silentium clepsydra indici; et quem interfari nefas esset, hunc etiam convicia audire, et si inulta pateretur, inertem, si ulciscereretur, insolentem videri. Erat hic 3
25 quoque aestus ante oculos, si forte me appellasset vel ille cui adessem vel ille quem contra, intercederem et auxilium ferrem, an quiescerem sileremque et quasi eiurato magistratu privatum ipse me facerem. His rationibus motus, malui me tri- 4
bunum omnibus exhibere quam paucis advocatum. Sed tu, ite- 5
30 rum dicam, plurimum interest quid esse tribunatum putes, quam personam tibi inponas, quae sapienti viro ita aptanda est ut perferatur. Vale.

XXIIII.

C. PLINIUS BAEBIO HISPANO SUO S.

35 Tranquillus, contubernalis meus, vult emere agellum quem 1
venditare amicus tuus dicitur. Rogo cures quanti aequom est 2
emat: ita enim delectabit emisse. Nam mala emptio semper in-

grata, eo maxime, quod exprobrare stultitiam domino videtur.
3 In hoc autem agello, si modo adriserit pretium, Tranquilli mei
stomachum multa sollicitant, vicinitas urbis, opportunitas viae,
mediocritas villae, modus ruris, qui avocet magis quam distrin-
4 gat. Scholasticis porro dominis, ut hic est, sufficit abunde tan-5
tum soli ut relevare caput, reficere oculos, reptare per limitem
unamque semitam terere omnisque viteculas suas nosse et nu-
merare arbusculas possint. Haec tibi exposui, quo magis sci-
res quantum esset ille mihi, ego tibi debiturus, si praediolum
istud, quod commendatur his dotibus, tam salubriter emerit ut 10
paenitentiae locum non relinquat. Vale.

C. PLINI CAECILI SECUNDI 15
EPISTULARUM
LIBER SECUNDUS. 20

I.

C. PLINIUS ROMANO SUO S.

1 Post aliquot annos insigne atque etiam memorabile populi
Romani oculis spectaculum exhibuit publicum funus Vergini 25
Rufi, maximi et clarissimi civis, perinde felicis. Triginta an-
2 nis gloriae suae supervixit. Legit scripta de se carmina, legit
historias et posteritati suae interfuit. Perfunctus est tertio con-
sulatu, ut summum fastigium privati hominis inpleret, cum
3 principis noluisset. Caesares quibus suspectus atque etiam in- 30
visus virtutibus fuerat evasit, reliquit incolumem optimum at-
que amicissimum, tamquam ad hunc ipsum honorem publici fu-
4 neris reservatus. Annum tertium et octogensimum excessit in
altissima tranquillitate, pari veneratione. Usus est firma vali-
tudine, nisi quod solebant ei manus tremere, citra dolorem ta- 35
men. Aditus tantum mortis durior longiorque, sed hic ipse
5 laudabilis. Nam cum vocem praepararet acturus in consulatu
principi gratias, liber quem forte acceperat grandiorem et seni

rata = est omitted, as it is an axiom, or proverb.
aeneset = made a personal verb.
xprib = always twits the master.
tomachum = There is much that is appetising in this field.
urbe = it was near the town. It was a rus sub urbe, or suburbanum. rus tam suburbanum.
modus = hic erat in votis, modus agri nihil magnus.
ubringo = rather than to worry him. scolast = for book worms like my friend. reptare = saunter along, wearing one path. viticulas = his pet ones and tries. dotibus = commended by these domeries. becomes in later latin, good qualities. Suetonius was a poor man, living by his arts, while Pliny was a very rich man, and no cleverer than his friend. He was a pigeon hole maker of history, i.e. Suetonius. Gramaticus Romanos, Rhetoricos Professa, were names given to him. Scolasticus = their literary fellows. Martial, XI.15 was also a friend of Plinys. He lived in an insula, 46202 such appartment houses, 1790 domus, or separate houses, in the time of Jacitus.
Rufus could have become emperor of Rome, Hist. 1.8 but he declined the honor.
funus = the censors contracted (locaali quid faciendum for the public funerals. perinde = correspondingly happy
super = he lived to enjoy his glories thirty years.
incolumem = vivus, alive. used in law cases as opposed to damnatus.
laudabiles = not without glory.
Gratias = we have a good example of this in Pliny panegyricus.
maxa B. Bibliot, maxa Rubor, big book, big bo

lubricum = the floor was probably made of polished stone.
cont = it did not knit well.

The crown of all his glory was to leave an eloquent laudator. laudare laudato viro. He is gone, but yet we must every look upon him as an example.

He showed me the attachment of a father. He came to Rome whenever I took office. The augurs were a limited boad of the highest citizens.

inter = equivalent to nom. one of a com. of fin

Τηλικουτον οντα = humus aetatis, young as I was

defleam = I must needs weep his death, as untimely. acerba mors = is used in the same meaning of untimely death.
His mortality, but not his life was unbounded

et stanti ipso pondere elapsus est. Hunc dum sequitur colligitque, per leve et lubricum pavimentum fallente vestigio cecidit coxamque fregit, quae parum apte collocata reluctante aetate male coiit. Huius viri exequiae magnum ornamentum 6
principi, magnum saeculo, magnum etiam foro et rostris attulerunt. Laudatus est a consule Cornelio Tacito: nam hic supremus felicitati eius cumulus accessit, laudator eloquentissimus. Et ille quidem plenus annis abiit, plenus honoribus, illis 7
etiam quos recusavit: nobis tamen quaerendus ac desideran-
dus est ut exemplar aevi prioris, mihi vero praecipue, qui illum non solum publice quantum admirabar tantum diligebam; primum quod utrique eadem regio, municipia finitima, agri 8
etiam possessionesque coniunctae, praeterea quod ille mihi tutor relictus adfectum parentis exhibuit. Sic candidatum me
suffragio ornavit, sic ad omnes honores meos ex secessibus accucurrit, cum iam pridem eiusmodi officiis renuntiasset, sic illo die quo sacerdotes solent nominare quos dignissimos sacerdotio iudicant me semper nominabat. Quin etiam in hac no- 9
vissima valitudine veritus ne forte inter quinqueviros creare-
tur, qui minuendis publicis sumptibus iudicio senatus constituebantur, cum illi tot amici senes consularesque superessent, me huius aetatis per quem excusaretur elegit, his quidem verbis 'etiam si filium haberem, tibi mandarem.' Quibus ex cau- 10
sis necesse est tamquam inmaturam mortem eius in sinu tuo
defleam; si tamen fas est aut flere aut omnino mortem vocare, qua tanti viri mortalitas magis finita quam vita est. Vivit enim 11
vivetque semper atque etiam latius in memoria hominum et sermone versabitur, postquam ab oculis recessit. Volui tibi 12
multa alia scribere, sed totus animus in hac una contempla-
tione defixus est. Verginium cogito, Verginium video, Verginium iam vanis imaginibus, recentibus tamen, audio, adloquor, teneo; cui fortasse cives aliquos virtutibus pares et habemus et habebimus, gloria neminem. Vale.

II.

C. PLINIUS PAULINO SUO S.

Irascor, nec liquet mihi an debeam, sed irascor. Scis 1
quam sit amor iniquus interdum, inpotens saepe, μικραίτιος

semper. Haec tamen causa magna est, nescio an iusta: sed ego, tamquam non minus iusta quam magna sit, graviter ira-
2 scor quod a te tam diu litterae nullae. Exorare me potes uno modo, si nunc saltem plurimas et longissimas miseris. Haec mihi sola excusatio vera, ceterae falsae videbuntur. Non sum
3 auditurus 'non eram Romae' vel 'occupatior eram.' Illud enim nec di sinant, ut 'infirmior.' Ipse ad villam partim studiis partim desidia fruor, quorum utrumque ex otio nascitur. Vale.

III.

C. PLINIUS NEPOTI SUO S.

1 Magna Isaeum fama praecesserat, maior inventus est. Summa est facultas, copia, ubertas: dicit semper ex tempore, sed tamquam diu scripserit. Sermo Graecus, immo Atticus: praefationes tersae, graciles, dulces, graves interdum et erectae.
2 Poscit controversias plures, electionem auditoribus permittit, saepe etiam partes, surgit, amicitur, incipit; statim omnia ac paene pariter ad manum, sensus reconditi occursant, verba, sed qualia! quaesita et exculta. Multa lectio in subitis, multa
3 scriptio elucet. Prohoemiatur apte, narrat aperte, pugnat acriter, colligit fortiter, ornat excelse, postremo docet, delectat, adficit; quid maxime, dubites: crebra ἐνθυμήματα, crebri syllogismi, circumscripti et effecti, quod stilo quoque adsequi magnum est: incredibilis memoria; repetit altius quae dixit ex
4 tempore, ne verbo quidem labitur. Ad tantam ἕξιν studio et exercitatione pervenit: nam diebus et noctibus nihil aliud agit,
5 nihil audit, nihil loquitur. Annum sexagessimum excessit et adhuc scholasticus tantum est; quo genere hominum nihil aut sincerius aut simplicius aut melius. Nos enim qui in foro verisque litibus terimur multum malitiae, quamvis nolimus, ad-
6 discimus. Schola et auditorium et ficta causa res inermis innoxia est, nec minus felix, senibus praesertim. Nam quid in
7 senectute felicius quam quod dulcissimum est in iuventa? Quare ego Isaeum non disertissimum tantum verum etiam beatissimum iudico, quem tu nisi cognoscere concupiscis, saxeus
8 ferreusque es. Proinde si non ob alia nosque ipsos, ad certe ut hunc audias, veni. Numquamne legisti Gaditanum quendam Titi Livi nomine gloriaque commotum ad visendum eum ab

nec = not neque, but an old form of ne.

Isaeus enjoyed great popularity and to ancient fame, as in our days we have many speakers but no orators. est facul = unusual use.
facultas = ἕξις, a habit, a man who has spoken so much that it is a second nature.
immo = no, I beg your pardon, I'm young to take this back, he spoke athens. Athens ὀξύτατος ἐκλάσσω. The three kinds of oratory are often described as the ἰσχνόν γενος, the plain, or thin style and two others. auditoribus = men that come to hear him every day. amicitiae = he arranges in toga. Quintilian tells the orator to carry a mouse when he rises, and give himself a moment to think while arranging his toga. lectio = he has a background of culture. prooemium = followed by the narratio. postremo = to sum it all up, he touches interests, and inspires his audience. quid = you can tell what he most excells in. labitur = and repeats it word for word. scholasticus = he has not gone out into the world, the wear and tear of the conflict he is still in the classic shades. Sexagesimo = an old form. veris = in real issues of the law. inventa = for inventiste, often used by listen writing. quandam = like the beginning of an anecdote, once there was. Gades and the Ganges were the jumping off places of the world.

ultimo = he took the wings of the morning, and came from the ultimost parts of the sea. As soon as he had seen him, he went back again.
ut aut cicero = is classical, ut cicero aut is post classical.
Etiam = very good.
V. va = the living voice is much more inspiring.
ut = comparative ut. not like ut ita dicam.
Nisi = unless, perhaps.
Illud = the mot. τὸ λεγόμενον.
legisset = read aloud Demosthenes on the Crown. Oxyion = what if you'd heard the old devil himself.

The letters to show how generous Pliny was.

ultimo terrarum orbe venisse statimque ut viderat abisse? *Ἀφιλόκαλον*, inlitteratum, iners, ac paene etiam turpe est non putare tanti cognitionem, qua nulla est iucundior, nulla pulchrior, nulla denique humanior. Dices 'habeo hic quos legam 9
5 non minus disertos.' Etiam: sed legendi semper occasio est, audiendi non semper. Praeterea multo magis, ut vulgo dicitur, viva vox adficit. Nam licet acriora sint quae legas, altius tamen in animo sedent quae pronuntiatio, vultus, habitus, gestus etiam dicentis adfigit; nisi vero falsum putamus illud Aeschinis, 10
10 qui cum legisset Rhodiis orationem Demosthenis admirantibus cunctis, adiecisse fertur *τί δὲ, εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου ἠκούσατε*; et erat Aeschines, si Demostheni credimus, *λαμπροφωνότατος*. Fatebatur tamen longe melius eadem illa pronuntiasse ipsum qui pepererat. Quae omnia huc tendunt ut au- 11
15 dias Isaeum, vel ideo tantum ut audieris. Vale.

IIII.

C. PLINIUS CALVINAE SUAE S.

Si pluribus pater tuus vel uni cuilibet alii quam mihi de- 1
20 buisset, fuisset fortasse dubitandum an adires hereditatem etiam viro gravem. Cum vero ego ductus adfinitatis officio dimissis 2
omnibus qui, non dico molestiores, sed diligentiores erant creditor solus exstiterim, cumque ego nubenti tibi in dotem centum milia contulerim praeter eam summam quam pa-
25 ter tuus quasi de meo dixit (erat enim solvenda de meo), magnum habes facilitatis meae pignus, cuius fiducia debes famam defuncti pudoremque suscipere; ad quod ne te verbis magis quam rebus horter, quidquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi fieri iubebo. Nec est quod verearis ne sit mihi onerosa 3
30 ista donatio. Sunt quidem omnino nobis modicae facultates, dignitas sumptuosa, reditus propter conditionem agellorum nescio minor an incertior: sed quod cessat ex reditu frugalitate suppletur, ex qua velut fonte liberalitas nostra decurrit; quae tamen ita temperanda est ne nimia profusione inarescat, 4
35 sed temperanda in aliis, in te vero facile ratio constabit, etiamsi modum excesserit. Vale.

V.

C. PLINIUS LUPERCO SUO S.

Actionem et a te frequenter efflagitatam et a me saepe pro-1
5 missam exhibui tibi, nondum tamen totam: adhuc enim pars
eius perpolitur. Interim quae absolutiora mihi videbantur non 2
fuit alienum iudicio tuo tradi. His tu rogo intentionem scriben-
tis accommodes. Nihil enim adhuc inter manus habui cui maio-
rem sollicitudinem praestare deberem. Nam in ceteris actioni- 3
10 bus existimationi hominum diligentia tantum et fides nostra, in
hac etiam pietas subicietur. Inde et liber crevit, dum ornare
patriam et amplificare gaudemus, pariter et defensioni eius
servimus et gloriae. Tu tamen haec ipsa, quantum ratio exe- 4
gerit, reseca. Quotiens enim ad fastidium legentium delicias-
15 que respicio, intellego nobis commendationem et ex ipsa me-
diocritate libri petendam. Idem tamen qui a te hanc austerita- 5
tem exigo cogor id quod diversum est postulare, ut in pleris-
que frontem remittas. Sunt enim quaedam adulescentium auri-
bus danda, praesertim si materia non refragetur: nam descri-
20 ptiones locorum, quae in hoc libro frequentiores erunt, non
historice tantum sed prope poëtice prosequi fas est. Quod ta- 6
men si quis extiterit qui putet nos laetius fecisse quam ora-
tionis severitas exigat, huius, ut ita dixerim, tristitiam reliquae
partes actionis exorare debebunt. Adnisi certe sumus ut quam-
25 libet diversa genera lectorum per plures dicendi species tene-
remus, ac sicut veremur ne quibusdam pars aliqua secundum 7
suam cuiusque naturam non probetur, ita videmur posse con-
fidere ut universitatem omnibus varietas ipsa commendet. Nam 8
et in ratione conviviorum, quamvis a plerisque cibis singuli
30 temperemus, totam tamen cenam laudare omnes solemus, nec
ea quae stomachus noster recusat adimunt gratiam illis quibus
capitur. Atque haec ego sic accipi volo, non tamquam adse- 9
cutum me esse credam, sed tamquam adsequi laboraverim:
fortasse non frustra; si modo tu curam tuam admoveris interim
35 istis, mox iis quae secuntur. Dices te non posse satis diligen- 10
ter id facere, nisi prius totam actionem cognoveris. Fateor: in
praesentia tamen et ista tibi familiariora fient et quaedam ex
his talia erunt ut per partes emendari possint. Etenim si avol- 11

existimation = to the criticism of the public.

patriam = the town of my birth.

delicias = the fads of the readers.

mediocre = from the smallness of the volume.

auribus = the sophomoric taste.

poetice = doubtless thinking of Cicero's habit of ornamenting his narrations with description

The orators worked out a lot of introductions to speeches, and so could use them when they were speaking extempore.
The letter treats of the same as funeral VI
sepeliri = rem ordine narrare.
longum = it would be a long story.
familiares = who was'nt at all of familiar with him. lautum = he thought he was one of the 400, and a good manager at that. ordine sibi = he flattered himself. sordidus = he was one of the plebs sordida, great unwashed.
orba = small helpings and pretty poor ones at that.
descripserat = he parcelled out his wine.
ius = latin has no word for privilege, because that word in latin is a kind of special legislation. like a bill of attainder. Nero prided himself on his practice of boiling water, and then cooling it with snow. Suetonius Tranquillus tells us this.
an = postclassical for num, "whether I liked it."
notam = not for classification, to have their position in society determined. toro = beds and board. magno = it comes high. does it it?
Quorus = what is the drift of all this.
sub = under guise of a concrete example.
See Horace, Satires, on his father method of instruction.
Societas = used in the business sense. of two men going into partnership. It is also used of a corporation. ~~sc. III.~~ 10

sum statuae caput aut membrum aliquod inspiceres, non tu quidem ex illo posses congruentiam aequalitatemque deprendere, posses tamen iudicare an id ipsum satis elegans esset. Nec alia ex causa principiorum libri circumferuntur, quam 12
5 quia existimatur pars aliqua etiam sine ceteris esse perfecta. Longius me provexit dulcedo quaedam tecum loquendi: sed 13 iam finem faciam, ne modum, quem etiam orationi adhibendum puto, in epistula excedam. Vale.

VI.

10

C. PLINIUS AVITO SUO S.

Longum est altius repetere, nec refert quemadmodum ac- 1 ciderit ut homo minime familiaris cenarem apud quendam, ut sibi videbatur, lautum et diligentem, ut mihi, sordidum simul
15 et sumptuosum. Nam sibi et paucis opima quaedam, ceteris 2 vilia et minuta ponebat. Vinum etiam parvolis lagunculis in tria genera descripserat, non ut potestas eligendi, sed ne ius esset recusandi, aliud sibi et nobis, aliud minoribus amicis (nam gradatim amicos habet), aliud suis nostrisque libertis.
20 Animadvertit qui mihi proximus recumbebat et an probarem in- 3 terrogavit. Negavi. 'Tu ergo' inquit 'quam consuetudinem sequeris?' 'Eadem omnibus pono: ad cenam enim, non ad notam invito cunctisque rebus exaequo quos mensa et toro aequavi.' 'Etiamne libertos?' 'Etiam: convictores enim tunc, 4
25 non libertos puto.' Et ille 'magno tibi constat?' 'Minime.' 'Qui fieri potest?' 'Quia scilicet liberti mei non idem quod ego bibunt, sed idem ego quod liberti.' Et Hercule si gulae 5 temperes, non est onerosum quo utaris ipse communicare cum pluribus. Illa ergo reprimenda, illa quasi in ordinem redigenda
30 est, si sumptibus parcas, quibus aliquanto rectius tua continentia quam aliena contumelia consulas. Quorsus haec? ne 6 tibi, optimae indolis iuveni, quorundam in mensa luxuria specie frugalitatis inponat. Convenit autem amori in te meo, quotiens tale aliquid inciderit, sub exemplo praemonere quid debeas
35 fugere. Igitur memento nihil magis esse vitandum quam istam 7 luxuriae et sordium novam societatem; quae cum sint turpissima discreta ac separata, turpius iunguntur. Vale.

VII.

C. PLINIUS MACRINO SUO S.

1 Here a senatu Vestricio Spurinnae principe auctore triumphalis statua decreta est, non ita ut multis qui numquam in acie steterunt, numquam castra viderunt, numquam denique tubarum sonum nisi in spectaculis audierunt, verum ut illis qui
2 decus istud sudore et sanguine et factis adsequebantur. Nam Spurinna Bructerum regem vi et armis induxit in regnum ostentatoque bello ferocissimam gentem, quod est pulcherrimum
3 victoriae genus, terrore perdomuit. Et hoc quidem virtutis praemium, illud solacium doloris accepit, quod filio eius Cottio, quem amisit absens, habitus est honor statuae. Rarum id in iuvene: sed pater hoc quoque merebatur, cuius gravissimo
4 vulneri magno aliquo fomento medendum fuit. Praeterea Cottius ipse tam clarum specimen indolis dederat ut vita eius brevis et angusta debuerit hac velut inmortalitate proferri. Nam tanta ei sanctitas, gravitas, auctoritas etiam, ut posset senes illos provocare virtute, quibus nunc honore adaequatus est.
5 Quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modo defuncti memoriae, dolori patris, verum etiam exemplo prospectum est. Acuent ad bonas artes iuventutem adulescentibus quoque, digni sint modo, tanta praemia constituta, acuent principes viros ad liberos suscipiendos et gaudia ex superstitibus
6 et ex amissis tam gloriosa solacia. His ex causis statua Cotti publice laetor, nec privatim minus. Amavi consummatissimum iuvenem tam ardenter, quam nunc inpatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius subinde intueri, subinde respicere, sub hac consistere, praeter hanc commeare.
7 Etenim si defunctorum imagines domi positae dolorem nostrum levant, quanto magis hae quibus in celeberrimo loco non modo species et vultus illorum sed honor etiam et gloria refertur? Vale.

VIII.

C. PLINIUS CANINIO SUO S.

1 Studes an piscaris an venaris an simul omnia? Possunt enim omnia simul fieri ad Larium nostrum. Nam lacus piscem, feras silvae quibus lacus cingitur, studia altissimus iste seces-

sc. III 10.

Here = a shortened form for hĭsĭ, a locative case which became hĕrĕ, and then here.

Statua = ar spias, a figure of a man.

Spurinna = a Tuscan name. stetrunt = that nerves were under fire.

Ulis = to the worthies of a better age.

nam = namely, to wit.

specimen = distinguished earnest of his ability.

invent = the rising generation.

Matrimony was liberum quaerendi causa.

subinde = from time to time.

iniquus = the cerae, masks of wax in the atrium

celebra = not meaning ~~celebrar~~ renowned, but a place where people most do congregate.

Studes = I apply myself with diligence to a thing, which is followed by a dative. Here we have the unusual absolute use. desero castrum comes to desero, I desert. sudes = litteris left out, are you engaged on literary work.

Gemeos = shall I ever cut this Gorgian knot.

nova = new duties grow upon the old.

Sextius was a candidate for office.

altero = for my alter ego.
ego = it was I who got him the broad stripe.

proinde = so, followed generally by imperative.
So I must brace up.

antiquus = bordering on the meaning of priscus,
a gentleman of the old school.

nihil = the impersonal instead of nisi,
which is for emphasis.
certatim = each one strives to outstrip the
others in his affection.
preuro = I button hole my friends.
incubo = eo becomes a regular verb of 4th conj.
stationis = in the tonstrina, barbershops, the
eye doctors, the baths, and the lake.

sus adfatim suggerunt. Sed sive omnia simul sive aliquid fa- 2
cis, non possum dicere 'invideo': angor tamen non et mihi licere quae sic concupisco ut aegri vinum balinea fontes. Numquamne hos artissimos laqueos, si solvere negatur, abrumpam?
5 Numquam, puto. Nam veteribus negotiis nova adcrescunt, nec 3
tamen priora peraguntur: tot nexibus, tot quasi catenis maius in dies occupationum agmen extenditur. Vale.

VIIII.

C. PLINIUS APOLLINARI SUO S.

10

Anxium me et inquietum habet petitio Sexti Eruci mei. 1
Adficior cura et quam pro me sollicitudinem non adii quasi pro me altero patior; et alioqui meus pudor, mea existimatio, mea dignitas in discrimen adducitur. Ego Sexto latum clavum 2
15 a Caesare nostro, ego quaesturam inpetravi, meo suffragio pervenit ad ius tribunatum petendi, quem nisi obtinet in senatu, vereor ne decepisse Caesarem videar. Proinde adnitendum 3
est mihi ut talem eum iudicent omnes, qualem esse princeps mihi credidit. Quae causa si studium meum non incitaret, adiu-
20 tum tamen cuperem iuvenem probissimum, gravissimum, eruditissimum, omni denique laude dignissimum, et quidem cum tota domo. Nam pater ei Erucius Clarus, vir sanctus, antiquus, 4
disertus, atque in agendis causis exercitatus, quas summa fide, pari constantia, nec verecundia minore defendit. Habet avun-
25 culum C. Septicium, quo nihil verius, nihil simplicius, nihil candidius, nihil fidelius novi. Omnes me certatim et tamen ae- 5
qualiter amant, omnibus nunc ego in uno referre gratiam possum. Itaque prenso amicos, supplico, ambio, domos stationesque circumeo, quantumque vel auctoritate vel gratia valeam
30 precibus experior. Te quoque obsecro ut aliquam oneris mei 6
partem suscipere tanti putes. Reddam vicem, si reposces, reddam et si non reposces. Diligeris, coleris, frequentaris: ostende modo velle te, nec deerunt qui quod tu velis cupiant. Vale

X.

35

C. PLINIUS OCTAVIO SUO S.

Hominem te patientem vel potius durum ac paene crude- 1
lem, qui tam insignes libros tam diu teneas! Quousque et tibi 2

et nobis invidebis, tibi maxima laude, nobis voluptate? Sine per ora hominum ferantur isdemque quibus lingua Romana spatiis pervagentur. Magna et iam longa expectatio est, quam
3 frustrari adhuc et differre non debes. Enotuerunt quidam tamversus et invito te claustra sua refregerunt. Hos nisi retrahis in corpus, quandoque ut errones aliquem cuius dicantur invenient. Habe ante oculos mortalitatem, a qua adserere te hoc
4 uno monimento potes: nam cetera fragilia et caduca non minus quam ipsi homines occidunt desinuntque. Dices, ut soles,
5 'amici mei viderint'. Opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tam laboriosos, ut tantum curae intentionisque suscipere et possint et velint, sed dispice ne sit parum providum
6 sperare ex aliis quod tibi ipse non praestes. Et de editione quidem interim ut voles: recita saltem, quo magis libeat emittere, utque tandem percipias gaudium, quod ego olim pro te
7 non temere praesumo. Imaginor enim qui concursus, quae admiratio te, qui clamor, quod etiam silentium maneat; quo ego, cum dico vel recito, non minus quam clamore delector, sit modo silentium acre et intentum et cupidum ulteriora audiendi.
8 Hoc fructu tanto, tam parato desine studia tua infinita ista cunctatione fraudare; quae cum modum excedit, verendum est ne inertiae et desidiae vel etiam timiditatis nomen accipiat. Vale.

XI.

C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

1 Solet esse gaudio tibi, si quid actum est in senatu dignum ordine illo. Quamvis enim quietis amore secesseris, insidet tamen animo tuo maiestatis publicae cura. Accipe ergo quod per hos dies actum est, personae claritate famosum, severitate
2 exempli salubre, rei magnitudine aeternum. Marius Priscus accusantibus Afris, quibus pro consule praefuit, omissa defensione iudices petiit. Ego et Cornelius Tacitus, adesse provincialibus iussi, existimavimus fidei nostrae convenire notum senatui facere excessisse Priscum inmanitate et saevitia crimina quibus dari iudices possent, cum ob innocentes condemnandos,
3 interficiendos etiam, pecunias accepisset. Respondit Fronto Catius deprecatusque est ne quid ultra repetundarum legem quaereretur, omniaque actionis suae vela, vir movendarum la-

Actaonus was getting out a book

lingua Romana = a late expression, somewhat affected, as one would not say British language. Romanus was used of one gov. the state, and the empire at large.
inotuerunt = enotesco. your fugitive verse have got out. errones = loiterers, fugitivus, was a run away for good. Horace, fugitivus et erro.
SERVVS SVM V.D. TENE QUIA FUGIO. found on a bronze slaves collar.

recita = but do at any rate hold a reading.

The case of Pricous was very celebrated. The personality and the matter involved made it very noteworthy. Juvenal mentions Marius in his first satire.

crimarum peritissimus, quodam velut vento miserationis inplevit. Magna contentio, magni utrimque clamores, aliis cognitio- 4
nem senatus lege conclusam aliis liberam solutamque dicenti
bus, quantumque admisisset reus tantum vindicandum. Novis- 5
5 sime consul designatus Iulius Ferox, vir rectus et sanctus, Mario quidem iudices interim censuit dandos, evocandos autem quibus diceretur innocentium poenas vendidisse. Quae sen- 6
tentia non praevaluit modo, sed omnino post tantas dissensiones fuit sola frequens, adnotatumque experimentis quod favor
10 et misericordia acres et vehementes primos impetus habent, paulatim consilio et ratione quasi restincta considunt. Unde 7
evenit ut quod multi clamore permixto tuentur nemo tacentibus ceteris dicere velit: patescit enim, cum separaris a turba, contemplatio rerum quae turba teguntur. Venerunt qui adesse 8
15 erant iussi, Vitellius Honoratus et Flavius Marcianus· ex quibus Honoratus trecentis milibus exilium equitis Romani septemque amicorum eius ultimam poenam, Marcianus unius equitis Romani septingentis milibus plura supplicia arguebatur emisse: erat enim fustibus caesus, damnatus in metallum, strangu-
20 latus in carcere. Sed Honoratum cognitioni senatus mors op- 9
portuna subtraxit, Marcianus inductus est absente Prisco. Itaque Tuccius Cerialis consularis iure senatorio postulavit ut Priscus certior fieret, sive quia miserabiliorem, sive quia invidiosiorem fore arbitrabatur, si praesens fuisset, sive, quod ma-
25 xime credo, quia aequissimum erat commune crimen ab utroque defendi, et si dilui non potuisset, in utroque puniri. Dilata 10
res est in proximum senatum, cuius ipse conspectus augustissimus fuit. Princeps praesidebat; erat enim consul: ad hoc Ianuarius mensis cum cetera tum praecipue senatorum frequen-
30 tia celeberrimus: praeterea causae amplitudo auctaque dilatione expectatio et fama insitumque mortalibus studium magna et inusitata noscendi omnes undique exciverat. Imaginare quae sol- 11
licitudo nobis, qui metus, quibus super tanta re in illo coetu praesente Caesare dicendum erat. Equidem in senatu non se-
35 mel egi, quin immo nusquam audiri benignius soleo, tunc me tamen ut nova omnia novo metu permovebant. Obversabatur 12
praeter illa quae supra dixi causae difficultas: stabat modo consularis, modo septemvir epulonum, iam neutrum. Erat ergo 13

perquam onerosum accusare damnatum, quem ut premebat
atrocitas criminis, ita quasi peractae damnationis miseratio tue-
14 batur. Utcumque tamen animum cogitationemque collegi, coepi
dicere non minore audientium adsensu quam sollicitudine mea:
dixi horis paene quinque. Nam duodecim clepsydris quas spa- 5
tiosissimas acceperam sunt additae quattuor. Adeo illa ipsa
quae dura et adversa dicturo videbantur secunda dicenti fue-
15 runt. Caesar quidem tantum mihi studium, tantam etiam curam
(nimium est enim dicere sollicitudinem) praestitit, ut libertum
meum post me stantem saepius admoneret voci laterique con- 10
sulerem, cum me vehementius putaret intendi quam gracilitas
mea perpeti posset. Respondit mihi pro Marciano Claudius
16 Marcellinus. Missus deinde senatus et revocatus in posterum:
neque enim iam inchoari poterat actio, nisi ut noctis interventu
17 scinderetur. Postero die dixit pro Mario Salvius Liberalis, vir 15
subtilis dispositus acer disertus; in illa vero causa omnes
artes suas protulit. Respondit Cornelius Tacitus eloquentis-
18 sime et, quod eximium orationi eius inest, σεμνῶς. Dixit pro
Mario rursus Fronto Catius insigniter, utque iam locus ille po-
scebat, plus in precibus temporis quam in defensione con- 20
sumpsit. Huius actionem vespera inclusit, non tamen sic ut
abrumperet. Itaque in tertium diem probationes exierunt. Iam
hoc ipsum pulchrum et antiquum, senatum nocte dirimi, triduo
9 vocari, triduo contineri. Cornutus Tertullus, consul designa-
tus, vir egregius et pro veritate firmissimus, censuit septin- 25
genta milia quae acceperat Marius aerario inferenda, Mario
urbe Italiaque interdicendum, Marciano hoc amplius Africa.
In fine sententiae adiecit, quod ego et Tacitus iniuncta advo-
catione diligenter et fortiter functi essemus, arbitrari senatum
20 ita nos fecisse ut dignum mandatis partibus fuerit. Adsenserunt 30
consules designati, omnes etiam consulares usque ad Pompeium
Collegam: ille et septingenta milia aerario inferenda et Mar-
cianum in quinquennium relegandum, Marium repetundarum
21 poenae, quam iam passus esset, censuit relinquendum. Erant
in utraque sententia multi, fortasse etiam plures in hac vel so- 35
lutiore vel molliore. Nam quidam ex illis quoque qui Cornuto
videbantur adsensi hunc, qui post ipsos censuerat, sequeban-
22 tur. Sed cum fieret discessio, qui sellis consulum adstiterant in

Cornuti sententiam ire coeperunt. Tum illi qui se Collegae adnumerari patiebantur in diversum transierunt, Collega cum paucis relictus. Multum postea de inpulsoribus suis, praecipue de Regulo, questus est, qui se in sententia quam ipse dictave-
5 rat deseruisset. Est alioqui Regulo tam mobile ingenium ut plurimum audeat, plurimum timeat. Hic finis cognitionis am- 23
plissimae. Superest tamen λειτούργιον non leve, Hostilius Firminus, legatus Mari Prisci, qui permixtus causae graviter vehementerque vexatus est. Nam et rationibus Marciani et ser-
10 mone quem ille habuerat in ordine Leptitanorum operam suam Prisco ad turpissimum ministerium commodasse, stipulatusque de Marciano quinquaginta milia denariorum probabatur, ipse praeterea accepisse sestertia decem milia, foedissimo quidem titulo, nomine unguentarii, qui titulus a vita hominis compti
15 semper et pumicati non abhorrebat. Placuit censente Cornuto 24
referri de eo proximo senatu: tunc enim, casu an conscientia, afuerat. Habes res urbanas; invicem rusticas scribe: quid ar- 25
busculae tuae, quid vineae, quid segetes agunt, quid oves delicatissimae? In summa, nisi aeque longam epistulam reddis,
20 non est quod postea nisi brevissimam expectes. Vale.

XII.

C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

Λειτούργιον illud quod superesse Mari Prisci causae 1
25 proxime scripseram, nescio an satis, circumcisum tamen et adrasum est. Firminus inductus in senatum respondit crimini 2
noto. Secutae sunt diversae sententiae consulum designatorum: Cornutus Tertullus censuit ordine movendum, Acutius Nerva in sortitione provinciae rationem eius non habendam.
30 Quae sententia tamquam mitior vicit, cum sit alioqui durior tristiorque. Quid enim miserius quam exectum et exemptum ho- 3
noribus senatoriis labore et molestia non carere? quid gravius quam tanta ignominia adfectum non in solitudine latere, sed in hac altissima specula conspiciendum se monstrandumque prae-
35 bere? Praeterea quid publice minus aut congruens aut deco- 4
rum, notatum a senatu in senatu sedere ipsisque illis a quibus sit notatus aequari et summotum a proconsulatu, quia se in legatione turpiter gesserat, de proconsulibus iudicare damna-

5 tumque sordium vel damnare alios vel absolvere? Sed hoc pluribus visum est. Numerantur enim sententiae, non ponderantur; nec aliud in publico consilio potest fieri, in quo nihil est tam inaequale quam aequalitas ipsa. Nam cum sit inpar
6 prudentia, par omnium ius est. Inplevi promissum priorisque epistulae fidem exsolvi, quam ex spatio temporis iam recepisse te colligo: nam et festinanti et diligenti tabellario dedi;
7 nisi quid impedimenti in via passus est. Tuae nunc partes ut primum illam, deinde hanc remunereris litteris, quales istinc redire uberrimae possunt. Vale.

XIII.

C. PLINIUS PRISCO SUO S.

1 Et tu occasiones obligandi me avidissime amplecteris, et
2 ego nemini libentius debeo. Duabus ergo de causis a te potissimum petere constitui quod inpetratum maxime cupio. Regis exercitum amplissimum: hinc tibi beneficiorum larga materia, longum praeterea tempus quo amicos tuos exornare potuisti.
3 Convertere ad nostros, nec hos multos. Malles tu quidem multos, sed meae verecundiae sufficit unus aut alter, ac potius
4 unus. Is erit Voconius Romanus. Pater ei in equestri gradu clarus; clarior vitricus, immo pater alius: nam huic quoque nomini pietate successit; Mater e primis citerioris Hispaniae (scis quod iudicium provinciae illius, quanta sit gravitas,)
5 Flamen proxime fuit. Hunc ego, cum simul studeremus, arte familiariterque dilexi: ille meus in urbe, ille in secessu con-
6 tubernalis, cum hoc seria, cum hoc iocos miscui. Quid enim illo aut fidelius amico aut sodale iucundius? Mira in sermone,
7 mira etiam in ore ipso vultuque suavitas. Ad hoc ingenium excelsum, subtile, dulce, facile, eruditum in causis agendis: epi-
8 stulas quidem scribit, ut Musas ipsas Latine loqui credas. Amatur a me plurimum nec tamen vincitur. Equidem iuvenis statim iuveni quantum potui per aetatem avidissime contuli et nuper ab optimo principe trium liberorum ius impetravi. Quod quamquam parce et cum delectu daret, mihi tamen, tamquam elige-
9 ret, indulsit. Haec beneficia mea tueri nullo modo melius quam ut augeam possum, praesertim cum ipse illa tam grate inter-
10 pretetur ut, dum priora accipit, posteriora mereatur. Habes

hinc = consequently you have a great amount of patronage.

mmo = as I take the step farther back, he was another father.
Insert-Ipse, before citerioris. He, the man himself, was head priest in Hitherto Gaul.
studeremus = when we were student [illegible]

in ore = without hearing him speak

causis = in pleading.

Musas = Iunct. X. 199. The idea is not [illegible]
Iunct. uses it of Varro Rhetoricus, the [illegible]
Aristotle.
plurimum = I love the man ever so much
vincitur = it's a drawn game on both sides
Hunc = priveledges given to the father of families
quam quam = the classic would have used the indicative.

Opinor = in neutral ground between exaestimo, and conicio. rem aci tangere, to hit the thing on the head. In these cases there is nothing remarkable. cf. II. XI.

declamandum = to speak then little precis.
Atelius = our brother atellius.
expresse = to the point, generally used with non. Non uridicule, non allepide.
ante = before my day.
producente = under the wing of an excousul.
Opus = specialty, department of study.
Nunc = nowadays says the laudator temporis acti.
Then audiences are as bad as the speakers.
conducti = regularly bought.
basilica = in the recent of the court, in ipsa basil.
palam = used of an action that ought to cause [illegible], [illegible] to [illegible], so unblushingly.
non = rather a neat name. σοφως = like Encore, bravo. Those who call σοφως. as if the κλαιων σοφοκλης came from κλαιω.
laudicena = dinner praisers, is the usual meaning given. But this is contrary to the use of latin [illegible]. Better from [illegible] is + cano, the praise [illegible]

ıalis, quam probatus carusque sit nobis, quem rogo pro in-
nio, pro fortuna tua exornes. In primis ama hominem: nam
et tribuas ei quantum amplissimum potes, nihil tamen am-
us potes amicitia tua; cuius esse eum usque ad intimam fa-
liaritatem capacem quo magis scires, breviter tibi studia,
res, omnem denique vitam eius expressi. Extenderem pre- 11
, nisi et tu rogari diu nolles, et ego tota hoc epistola feci-
n: rogat enim, et quidem efficacissime, qui reddit causas
ıandi. Vale.

XIIII.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

Verum opinaris: destringor centumviralibus causis, quae 1
exercent magis quam delectant. Sunt enim pleraeque par-
et exilis: raro incidit vel personarum claritate vel negotii
gnitudine insignis. Ad hoc pauci cum quibus iuvet dicere: 2
eri audaces atque etiam magna ex parte adulescentuli ob-
ıri ad declamandum huc transierunt, tam inreverenter et
ıere ut mihi Atilius noster expresse dixisse videatur sic in
o pueros a centumviralibus causis auspicari ut ab Homero
scholis. Nam hic quoque ut illic primum coepit esse quod
ximum est. At Hercule ante memoriam meam (ita maiores
u solent dicere) ne nobilissimis quidem adulescentibus lo-
erat nisi aliquo consulari producente: tanta veneratione
cherrimum opus colebatur. Nunc refractis pudoris et reve- 4
tiae claustris omnia patent omnibus, nec inducuntur sed in-
ıpunt. Sequuntur auditores actoribus similes, conducti et
empti: manceps convenitur: in media basilica tam palam
ıtulae quam in triclinio dantur: ex iudicio in iudicium pari
rcede transitur. Inde iam non inurbane σοφοκλεῖς vocantur 5
τὸ τοῦ σοφῶς καὶ καλεῖσθαι]: isdem Latinum nomen inpo-
ım est laudiceni. Et tamen crescit in dies foeditas utraque 6
gua notata. Here duo nomenclatores mei (habent sane aeta-
ı eorum qui nuper togas sumpserint) ternis denariis ad
dandum trahebantur. Tanti constat ut sis disertissimus. Hoc
tio quamlibet numerosa subsellia inplentur, hoc ingens
ona colligitur, hoc infiniti clamores commoventur, cum me- 7
horus dedit signum: opus est enim signo apud non intelle-

Opinor = a neutral ground between exaestimo, and conicio. rem acu tangere, to hit the thing on the head. In these cases there is nothing remarkable. cf. II. XI.

declamandum = to speak their little precis.
Atelius = our brother Atellius.
expresse = to the point, generally used with non. Non uridicule, non illepide.
ante = before my day.
producente = under the wing of an ex consul.
Opera = specialty, department of study.
nunc = nowadays, says the laudator temporis acti.
Their audiences are as bad as the speakers.
Conducti = regularly bought.
basilica = in the heart of the court, in ipsa basil.
palam = used of an action that ought to cause [illegible], but do not, so unblushingly.
non = rather a neat name. σοφως = like Encore, bravo. Those who call σοφως. as if the κλεισις σοφοκλεις, came from κλαιω.
laudicena = dinner praisers, is the usual meaning given. But this is contrary to the use of latin [illegible]. Better from laus + caus, the [illegible]

qualis, quam probatus carusque sit nobis, quem rogo pro ingenio, pro fortuna tua exornes. In primis ama hominem: nam licet tribuas ei quantum amplissimum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua; cuius esse eum usque ad intimam fa-
5 miliaritatem capacem quo magis scires, breviter tibi studia, mores, omnem denique vitam eius expressi. Extenderem pre- 11
ces, nisi et tu rogari diu nolles, et ego tota hoc epistula fecissem: rogat enim, et quidem efficacissime, qui reddit causas rogandi. Vale.

10

XIIII.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

Verum opinaris: destringor centumviralibus causis, quae 1
me exercent magis quam delectant. Sunt enim pleraeque par-
15 vae et exilis: raro incidit vel personarum claritate vel negotii
magnitudine insignis. Ad hoc pauci cum quibus iuvet dicere: 2
ceteri audaces atque etiam magna ex parte adulescentuli obscuri ad declamandum huc transierunt, tam inreverenter et temere ut mihi Atilius noster expresse dixisse videatur sic in
20 foro pueros a centumviralibus causis auspicari ut ab Homero in scholis. Nam hic quoque ut illic primum coepit esse quod maximum est. At Hercule ante memoriam meam (ita maiores natu solent dicere) ne nobilissimis quidem adulescentibus locus erat nisi aliquo consulari producente: tanta veneratione
25 pulcherrimum opus colebatur. Nunc refractis pudoris et reve- 4
rentiae claustris omnia patent omnibus, nec inducuntur sed inrumpunt. Sequuntur auditores actoribus similes, conducti et redempti: manceps convenitur: in media basilica tam palam sportulae quam in triclinio dantur: ex iudicio in iudicium pari
30 mercede transitur. Inde iam non inurbane σοφοκλεῖς vocantur 5
[ἀπὸ τοῦ σοφῶς καὶ καλεῖσθαι]: isdem Latinum nomen inpositum est laudiceni. Et tamen crescit in dies foeditas utraque 6
lingua notata. Here duo nomenclatores mei (habent sane aetatem eorum qui nuper togas sumpserint) ternis denariis ad
35 laudandum trahebantur. Tanti constat ut sis disertissimus. Hoc pretio quamlibet numerosa subsellia inplentur, hoc ingens corona colligitur, hoc infiniti clamores commoventur, cum me- 7
sochorus dedit signum: opus est enim signo apud non intelle-

8 gentes, ne audientes quidem; nam plerique non audiunt, nec
ulli magis laudant. Si quando transibis per basilicam et voles
scire quo modo quisque dicat, nihil est quod tribunal ascendas,
nihil quod praebeas aurem; facilis divinatio: scito eum pessime
9 dicere qui laudabitur maxime. Primus hunc audiendi morem
induxit Largius Licinus, hactenus tamen ut auditores corroga-
10 ret: ita certe ex Quintiliano, praeceptore meo, audisse me-
mini. Narrabat ille 'adsectabar Domitium Afrum: cum apud
centumviros diceret graviter et lente (hoc enim illi actionis ge-
nus erat), audit ex proximo inmodicum insolitumque clamo-
rem. Admiratus reticuit. Ubi silentium factum est, repetit
11 quod abruperat. Iterum clamor, iterum reticuit, et post silen-
tium coepit idem tertio. Novissime quis diceret quaesivit: re-
sponsum est 'Licinus.' Tum intermissa causa 'centumviri' in-
12 quit, 'hoc artificium periit''. Quod alioqui perire incipiebat,
cum perisse Afro videretur, nunc vero prope funditus extinctum
et eversum est. Pudet referre quae quam fracta pronuntiatione
13 dicantur, quibus quam teneris clamoribus excipiantur. Plausus
tantum ac potius sola cymbala et tympana illis canticis desunt:
ululatus quidem (neque enim alio vocabulo potest exprimi thea-
14 tris quoque indecora laudatio) large supersunt. Nos tamen
adhuc et utilitas amicorum et ratio aetatis moratur ac retinet:
veremur enim ne forte non has indignitates reliquisse sed labo-
rem fugisse videamur. Sumus tamen solito rariores, quod ini-
tium est gradatim desinendi. Vale.

XV.

C. PLINIUS VALERIANO SUO S.

1 Quo modo te veteres Marsi tui? quo modo emptio nova?
Placent agri, postquam tui facti sunt? Rarum id quidem: nihil
2 enim aeque gratum est adeptis quam concupiscentibus. Me
praedia materna parum commode tractant, delectant tamen ut
materna, et alioqui longa patientia occallui. Habent hunc finem
adsiduae querellae quod queri pudet. Vale.

XVI.

C. PLINIUS ANNIANO SUO S.

1 Tu quidem pro cetera tua diligentia admones me codicillos
Aciliani, qui me ex parte instituit heredem, pro non scriptis

ecuations of Laodicia, modern Latakia, have
served the old sound of the k.
notata = branded. nomencla = ushers, who went
round with the candidates, who told him the names
of people, so that he might call them by their
first names. see last of Sat. II. Tyresias and Ulysses.
vants = it comes high. numerosus = in class. means
rythmical cadence of poetry, but here it has a
broader meaning. corona = not a kingly crown,
Academia, or unique regium is the kingly crown.
Opus = I say ~~that~~ signum, for you have to have one.
durmatio = it's easy enough to guess, for he speaks
worst, who is praised most. Lacius was the first
to introduce the paid audience. hactenus = only
thus far. It implies the whole phrase, so far shall
thou go, but no farther. corrogarent = he drumbed
up the audience but did not pay them.
adsec = I was under the wing of Hominium, a good
orator, but a bad man. cum = once when.
genus = that was his style. abruperat = he took
up the broken link of his speech. artificum =
oratory has ceased to exist. Othello's occupation is
gone. Lacius wanted to buy up the Elder Plinys
notes, and offered him $10000. extinctum = clean
dead and gone. canticis = the singsong
declamation of the speaks. all they need is a band.
ululatus = Ολυλυγμος, a shrill cry of women.
moratur = my early age and the interest of my
friends keeps me at the bar. placet = do you like
the fields now that you have 'm. With the Romans
at this time, the art of applause was carried to a
great extent, especially at Alexandria. Life of Nero
chap 20 of Suetonius, tells us the different kinds of
applause. They had the bomboo, the buzzing kind,
the tile kind, and the crockery style. We do not quit
[illegible]

Burn. Roman Campania p. 812. A reproduction of Pliny's villa by Huth
Miraris = compare Horaces use of miror. Laureus, implies a verb laureo I am a bay tree.
Oportun. Often written erroneously for with two p's.
Secessit = its seventeen miles from town.
Manere = pernoctare. mansiones, places of halt
Doce night on the great roads. excepit = you come to a road. hareu = pharenosus is a dialectic form. nitesco = they grow fat and sleek.

You cannot always tell the gender of a word by its diminutive, as rana, ranunculus, is formed from a masc. form, and from villa, ~~vicul~~ viculus is form from as masc. vicus. tutela = able or nomin. It does not cost much to keep it up. The D as here given is rather D, very near the half of a circle. Notice the use of the present in topographical words describing a place. locus a natura munitus, is thus for always. munitus sunt, implies that man has been at work there. novissimus = by the spent and dying words. valvas = a large door. Quasi = an

habendos, quia non sint confirmati testamento; quod ius ne 2
mihi quidem ignotum est, cum sit his etiam notum qui nihil
aliud sciunt. Sed ego propriam quandam legem mihi dixi, ut de-
functorum voluntates, etiamsi iure deficerentur, quasi perfectas
5 tuerer. Constat autem codicillos istos Aciliani manu scriptos.
Licet ergo non sint confirmati testamento, a me tamen ut con- 3
firmati observabuntur, praesertim cum delatori locus non sit.
Nam si verendum esset ne quod ego dedissem populus eripe- 4
ret, cunctantior fortasse et cautior esse deberem: cum vero
10 liceat heredi donare quod in hereditate subsedit, nihil est quod
obstet illi meae legi, cui publicae leges non repugnant. Vale.

XVII.

C. PLINIUS GALLO SUO S.

15 Miraris cur me Laurentinum vel, si ita mavis, Laurens 1
meum tanto opere delectet: desines mirari, cum cognoveris
gratiam villae, oportunitatem loci, litoris spatium. Decem et 2
septem milibus passuum ab urbe secessit, ut peractis quae
agenda fuerint salvo iam et composito die possis ibi manere.
20 Aditur non una via; nam et Laurentina et Ostiensis eodem fe-
runt, sed Laurentina a quarto decimo lapide, Ostiensis ab un-
decimo relinquenda est. Utrimque excipit iter aliqua ex parte
harenosum, iunctis paulo gravius et longius, equo breve et
molle. Varia hinc atque inde facies: nam modo occurrentibus 3
25 silvis via coartatur, modo latissimis pratis diffunditur et pate-
scit; multi greges ovium, multa ibi equorum boum armenta,
quae montibus hieme depulsa herbis et tepore verno nitescunt.
Villa usibus capax, non sumptuosa tutela. Cuius in prima parte 4
atrium frugi nec tamen sordidum, deinde porticus in D litte-
30 rae similitudinem circumactae, quibus parvola sed festiva area
includitur. Egregium hae adversus tempestates receptaculum:
nam specularibus ac multo magis imminentibus tectis muniun-
tur. Est contra medias cavaedium hilare, mox triclinium satis 5
pulchrum, quod in litus excurrit, ac si quando Africo mare in-
35 pulsum est, fractis iam et novissimis fluctibus leviter adluitur.
Undique valvas aut fenestras non minores valvis habet, atque
ita a lateribus a fronte quasi tria maria prospectat; a tergo ca-
vaedium, porticum, aream, porticum rursus, mox atrium, sil-

6 vas et longinquos respicit montes. Huius a laeva retractus
paulo cubiculum est amplum, deinde aliud minus, quod altera
fenestra admittit orientem, occidentem altera retinet, hac et
7 subiacens mare longius quidem sed securius intuetur. Huius
cubiculi et triclini illius obiectu includitur angulus, qui puris-
simum solem continet et accendit. Hoc hibernaculum, hoc
etiam gymnasium meorum est: ibi omnes silent venti exceptis
qui nubilum inducunt et serenum ante quam usum loci eri-
8 piunt. Adnectitur angulo cubiculum in hapsida curvatum, quod
ambitum solis fenestris omnibus sequitur. Parieti eius in bi-
bliothecae speciem armarium insertum est, quod non legendos
9 libros sed lectitandos capit. Adhaeret dormitorium membrum
transitu interiacente, qui suspensus et tubulatus conceptum
vaporem salubri temperamento huc illuc digerit et ministrat.
Reliqua pars lateris huius servorum libertorumque usibus de-
tinetur, plerisque tam mundis ut accipere hospites possint.
10 Ex alio latere cubiculum est politissimum; deinde vel cubicu-
lum grande vel modica cenatio, quae plurimo sole, plurimo
mari lucet; post hanc cubiculum cum procoetone, altitudine
aestivum, munimentis hibernum: est enim subductum omnibus
ventis. Huic cubiculo aliud et procoeton communi pariete iun-
11 guntur. Inde balnei cella frigidaria spatiosa et effusa, cuius in
contrariis parietibus duo baptisteria velut eiecta sinuantur,
abunde capacia, si mare in proximo cogites. Adiacet unctor-
rium, hypocauston, adiacet propnigeon balinei, mox duae cel-
lae magis elegantes quam sumptuosae: cohaeret calida piscina
12 mirifica, ex qua natantes mare aspiciunt, nec procul sphaeri-
sterium, quod calidissimo soli inclinato iam die occurrit. Hic
turris erigitur, sub qua diaetae duae, totidem in ipsa, prae-
terea cenatio, quae latissimum mare, longissimum litus, villas
13 amoenissimas prospicit. Est et alia turris: in hac cubiculum,
in quo sol nascitur conditurque: lata post apotheca et horreum:
sub hoc triclinium, quod turbati maris non nisi fragorem et so-
num patitur, eumque iam languidum et desinentem; hortum et
14 gestationem videt, qua hortus includitur. Gestatio buxo aut
rore marino, ubi deficit buxus, ambitur: nam buxus, qua parte
defenditur tectis, abunde viret; aperto caelo apertoque vento
15 et quamquam longinqua aspergine maris inarescit. Adiacet

subracens = crouching before it.

This is the winter nest of my friends

serenum = take away the cream of the day.
notice how much stress was laid upon the sunlight.

salubrem = the room is healthfully warmed. Seneca says Invadam nos, some things were unseen until one day, like the raised floor in the baths, the heating by steam, and the like. The floor was raised and hot air circulated between them. Pliny had steam pipes about the walls. lucet = glorified by an abundance of sun and of sea. unguentis = are joined by a party walls. baptis = two bathing places, which stood out from the line of the wall. If a man wants to dash on an extensive scale he can run down and jump into the sea. elegantis = neat but not expensive. aspicuunt = can see, the idea of canness is often not expressed. inclinato = anytime from 12 o'clock on. p. 95.10. cf. et = there's another room too. the cradle and the grave of the sun. non nisi = tantum a late use of the two words as one. only the spent sounds of the waves. hortus = a kitchen garden, which was in the middle, and the walks were laid out around it. abunde = box thrives splendidly.

malignior = more clumbish to other kinds of trees.

vestibulum = the fore court, and a fat and country garden.
peplicis = gen. of quality, almost on the scale of a public building. Where there are two windows on the sea side, there is one on the garden side.
violis = seeking with violets.
summovet = it shuts out rude Boreas.

My house is agreeable in winter, charming in summer. In the forenoon the shadows cool the terrace, which is thrown by the portico.
The portico is most free from the sun, when the sun is just above it, and does not shine in from the windows.
amores = of a man, my idol, here, my pet place. In this there is a sunstove.

30 Thesaurus = a place to put animals, a cage, a kind of bow window. velis = the portières, which you pull this two, you have two rooms. This was his cubby hole. Capit = it just big enough for a lounge to read on, and a couple of easy chairs. This is his den.

gestationi interiore circumitu vinea tenera et umbrosa nudisque etiam pedibus mollis et cedens. Hortum morus et ficus frequens vestit, quarum arborum illa vel maxime ferax terra est, malignior ceteris. Hac non deteriore quam maris facie cena-
5 tio remota a mari fruitur: cingitur diaetis duabus a tergo, quarum fenestris subiacet vestibulum villae et hortus alius pinguis et rusticus. Hinc cryptoporticus prope publici operis 16
extenditur. Utrimque fenestrae, a mari plures, ab horto pauciores, sed alternis singulae. Hae, cum serenus dies et inmo-
10 tus, omnes, cum hinc vel inde ventus inquietus, qua venti quiescunt, sine iniuria patent. Ante cryptoporticum xystus violis 17
odoratus: teporem solis infusi repercussu cryptoporticus auget, quae ut tenet solem sic aquilonem inhibet summovetque, quantumque caloris ante tantum retro frigoris. Similiter Africum
15 sistit, atque ita diversissimos ventos alium alio latere frangit et finit. Haec iucunditas eius hieme, maior aestate. Nam ante 18
meridiem xystum, post meridiem gestationis hortique proximam partem umbra sua temperat, quae, ut dies crevit decrevitve, modo brevior modo longior hac vel illa cadit. Ipsa 19
20 vero cryptoporticus tum maxime caret sole, cum ardentissimus culmini eius insistit. Ad hoc patentibus fenestris favonios accipit transmittitque nec umquam aëre pigro et manente ingravescit. In capite xysti deinceps (cryptoporticus horti) diaeta 20
est, amores mei; re vera amores: ipse posui. In hac helioca-
25 minus quidem alia xystum alia mare utraque solem, cubiculum autem valvis cryptoporticum, fenestra prospicit mare. Contra 21
parietem medium zotheca perquam eleganter recedit, quae specularibus et velis obductis reductisve modo adicitur cubiculo modo aufertur. Lectum et duas cathedras capit: a pedi-
30 bus mare, a tergo villae, a capite silvae: tot facies locorum totidem fenestris et distinguit et miscet. Iunctum est cubicu- 22
lum noctis et somni. Non illud voces servolorum, non maris murmur, non tempestatum motus, non fulgurum lumen ac ne diem quidem sentit, nisi fenestris apertis. Tam alti abditique
35 secreti illa ratio, quod interiacens andron parietem cubiculi hortique distinguit atque ita omnem sonum media inanitate consumit. Adplicitum est cubiculo hypocauston perexiguum, quod 23
angusta fenestra suppositum calorem, ut ratio exigit, aut effun-

dit aut retinet. Procoeton inde et cubiculum porrigitur in s
lem, quem orientem statim exceptum ultra meridiem obli
14 cum quidem sed tamen servat. In hanc ego diaetam cum
me recepi, abesse mihi etiam a villa mea videor, magnamque
eius voluptatem praecipue Saturnalibus capio, cum reliqua
pars tecti licentia dierum festisque clamoribus personat: nam
25 nec ipse meorum lusibus nec illi studiis meis obstrepunt. Haec
utilitas, haec amoenitas deficitur aqua salienti, sed puteos ac
potius fontes habet: sunt enim in summo. Et omnino litoris
illius mira natura: quocumque loco moveris humum, obvius et
paratus umor occurrit, isque sincerus ac ne leviter quidem
26 tanta maris vicinitate corruptus. Suggerunt adfatim ligna pro-
ximae silvae: ceteras copias Ostiensis colonia ministrat. Frugi
quidem homini sufficit etiam vicus quem una villa discernit: in
hoc balnea meritoria tria, magna commoditas, si forte balneum
domi vel subitus adventus vel brevior mora calfacere dissua-
27 deat. Litus ornant varietate gratissima nunc continua nunc in-
termissa tecta villarum, quae praestant multarum urbium fa-
ciem, sive mari sive ipso litore utare; quod non numquam
longa tranquillitas mollit, saepius frequens et contrarius fluctus
28 indurat. Mare non sane pretiosis piscibus abundat, soleas ta-
men et squillas optimas egerit. Villa vero nostra etiam medi-
terraneas copias praestat, lac in primis: nam illuc e pascuis
29 pecora conveniunt, si quando aquam umbramve sectantur. Iu-
stisne de causis iam tibi videor incolere, inhabitare, diligere 25
secessum, quem tu nimis urbanus es nisi concupiscis? Atque
utinam concupiscas! ut tot tantisque dotibus villulae nostrae
maxima commendatio ex tuo contubernio accedat. Vale.

XVIII. 30

C. PLINIUS MAURICO SUO S.

1 Quid a te mihi iucundius potuit iniungi, quam ut praeceptorem fratris tui liberis quaererem? Nam beneficio tuo in scholam redeo et illam dulcissimam aetatem quasi resumo: sedeo inter iuvenes, ut solebam, atque etiam experior quantum apud 35
2 illos auctoritatis ex studiis habeam. Nam proxime frequenti auditorio inter se coram multis ordinis nostri clare iocabantur: intravi, conticuerunt; quod non referrem, nisi ad illorum ma-

meretoria = three public baths.
calfacere = heating up the bath at home.

gis laudem quam ad meam pertineret, ac nisi sperare te vellem posse fratris tui filios probe discere. Quod superest, cum 3
omnes qui profitentur audiero, quid de quoque sentiam scribam efficiamque, quantum tamen epistula consequi potero, ut ipse
5 omnes audisse videaris. Debeo enim tibi, debeo memoriae fra- 4
tris tui hanc fidem, hoc studium, praesertim super tanta re. Nam quid magis interest vestra quam ut liberi (dicerem tui, nisi nunc illos magis amares) digni illo patre, te patruo reperiantur? quam curam mihi, etiam si non mandasses, vindicas-
10 sem. Nec ignoro suscipiendas offensas in eligendo praeceptore, 5
sed oportet me non modo offensas verum etiam simultates pro fratris tui filiis tam aequo animo subire quam parentes pro suis. Vale.

XVIIII.

15 C. PLINIUS CERIALI SUO S.

Hortaris ut orationem amicis pluribus recitem. Faciam, 1
quia hortaris, quamvis vehementer addubitem. Neque enim me 2
praeterit actiones quae recitantur impetum omnem caloremque
20 ac prope nomen suum perdere, ut quas soleant commendare simul et accendere iudicum consessus, celebritas advocatorum, expectatio eventus, fama non unius actoris, diductumque in partes audientium studium, ad hoc dicentis gestus, incessus, discursus etiam, omnibusque motibus animi consentaneus vigor
25 corporis. Unde accidit ut ii qui sedentes agunt, quamvis illis 3
maxima ex parte supersint eadem illa quae stantibus, tamen hoc quod sedent quasi debilitentur et deprimantur. Recitan- 4
tium vero praecipua pronuntiationis adiumenta, oculi manus, praepediuntur; quo minus mirum est, si auditorum intentio re-
30 languescit, nullis extrinsecus aut blandimentis capta aut aculeis excitata. Accedit his quod oratio de qua loquor pugnax et 5
contentiosa est. Porro ita natura comparatum est ut ea quae scripsimus cum labore etiam cum labore audiri putemus. Et 6
sane quotus quisque tam rectus auditor, quem non potius dulcia
35 haec et sonantia quam austera et pressa delectent? Est quidem omnino turpis ista discordia, est tamen quae plerumque evenit, ut aliud auditores aliud iudices exigant, cum alioqui his praecipue auditor adfici debeat quibus idem, si foret iudex, maxime

7 permoveretur. Potest tamen fieri ut quamquam in his difficultatibus libro isti novitas lenocinetur, novitas apud nostros; apud Graecos enim est quiddam quamvis ex diverso non tamen
8 omnino dissimile. Nam ut illis erat moris leges quas ut contrarias prioribus legibus arguebant aliarum collatione convincere, 5 ita nobis inesse repetundarum legi quod postularemus cum hac ipsa lege tum aliis colligendum fuit; quod nequaquam blandum auribus inperitorum tanto maiorem apud doctos habere gratiam
9 debet, quanto minorem apud indoctos habet. Nos autem, si placuerit recitare, adhibituri sumus eruditissimum quemque. 10 Sed plane adhuc an sit recitandum examina tecum, omnisque quos ego movi in utraque parte calculos pone, idque elige in quo vicerit ratio. A te enim ratio exigitur, nos excusabit obsequium. Vale.

XX. 15

C. PLINIUS CALVISIO SUO S.

1 Assem para et accipe auream fabulam, fabulas immo: nam me priorum nova admonuit, nec refert a qua potissimum inci-
2 piam. Verania Pisonis graviter iacebat, huius dico Pisonis quem 20 Galba adoptavit. Ad hanc Regulus venit. Primum inpudentiam hominis qui venerit ad aegram, cuius marito inimicissimus, ipsi
3 invisissimus fuerat. Esto, si venit tantum: ad ille etiam proximus toro sedit, quo die, qua hora nata esset interrogavit. Ubi audiit, componit vultum, intendit oculos, movet labra, agitat 25 digitos, computat; nihil: ut diu miseram expectatione suspendit,
4 'habes' inquid 'climactericum tempus, sed evades. Quod ut tibi magis liqueat, haruspicem consulam quem sum frequenter
5 expertus'. Nec mora; sacrificium facit, adfirmat exta cum siderum significatione congruere. Illa, ut in periculo credula, poscit 30 codicillos, legatum Regulo scribit: mox ingravescit: clamat moriens hominem nequam, perfidum ac plus etiam quam per-
6 iurum, qui sibi per salutem filii peierasset. Facit hoc Regulus non minus scelerate quam frequenter, quod iram deorum, quos ipse cotidie fallit, in caput infelicis pueri detestatur. 35
7 Velleius Blaesus, ille locuples consularis, novissima valitudine conflictabatur: cupiebat mutare testamentum. Regulus, qui speraret aliquid ex novis tabulis, quia nuper captare eum

no = so pleasantly in fact

coeperat, medicos hortari, rogare quoquo modo spiritum homini prorogarent. Postquam signatum est testamentum, mutat 8
personam, vertit adlocutionem, isdemque medicis 'quousque miserum cruciatis? quid invidetis bona morte cui dare vitam
5 non potestis?' Moritur Blaesus, et tamquam omnia audisset, Regulo ne tantulum quidem. Sufficiunt duae fabulae, an scho- 9
lastica lege tertiam poscis? est unde fiat. Aurelia, ornata fe- 10
mina, signatura testamentum sumpserat pulcherrimas tunicas. Regulus cum venisset ad signandum, 'rogo' inquid 'has mihi
10 leges'. Aurelia ludere hominem putabat, ille serio instabat: ne 11
multa, coëgit mulierem aperire tabulas ac sibi tunicas quas erat induta legare: observavit scribentem, inspexit an scripsisset. Et Aurelia quidem vivit, ille tamen istud tamquam morituram coëgit. Et hic hereditates, hic legata, quasi mereatur,
15 accipit. Ἀλλὰ τί διατείνομαι in ea civitate, in qua iam pri- 12
dem non minora praemia, immo maiora, nequitia et improbitas quam pudor et virtus habent? Aspice Regulum, qui ex paupere 13
et tenui ad tantas opes per flagitia processit ut ipse mihi dixerit, cum consuleret quam cito sestertium sescenties inpleturus
20 esset, invenisse se exta duplicia, quibus portendi milies et ducenties habiturum. Et habebit, si modo, ut coepit, aliena testa- 14
menta, quod est inprobissimum genus falsi, ipsis quorum sunt illa dictaverit. Vale.

25

C. PLINI CAECILI SECUNDI

30 # EPISTULARUM

LIBER TERTIUS.

I.

35 C. PLINIUS CALVISIO SUO S.

Nescio an ullum iucundius tempus exegerim quam quo nu- 1
per apud Spurinnam fui, adeo quidem ut neminem magis in senectute, si modo senescere datum est, aemulari velim: nihil

2 est enim illo vitae genere distinctius. Me autem ut certus siderum cursus ita vita hominum disposita delectat, senum praesertim. Nam iuvenes confusa adhuc quaedam et quasi turbata non indecent; senibus placida omnia et ordinata conveniunt,
3 quibus industria sera, turpis ambitio est. Hanc regulam Spu- 5 rinna constantissime servat; quin etiam parva haec, parva, si non cotidie fiant, ordine quodam et velut orbe circumagit.
4 Mane lectulo continetur, hora secunda calceos poscit, ambulat milia passuum tria nec minus animum quam corpus exercet. Si adsunt amici, honestissimi sermones explicantur: si non, 10 liber legitur; interdum etiam praesentibus amicis, si tamen illi
5 non gravantur. Deinde considit, et liber rursus aut sermo libro potior: mox vehiculum ascendit, adsumit uxorem singularis
6 exempli vel aliquem amicorum, ut me proxime. Quam pulchrum illud, quam dulce secretum! quantum ibi antiquitatis! 15 quae facta, quos viros audias! quibus praeceptis imbuare! quamvis ille hoc temperamentum modestiae suae indixerit, ne
7 praecipere videatur. Peractis septem milibus passuum iterum ambulat mille, iterum residit vel se cubiculo ac stilo reddit. Scribit enim, et quidem utraque lingua, lyrica doctissima: mira 20 illis dulcedo, mira suavitas, mira hilaritas, cuius gratiam cu-
8 mulat sanctitas scribentis. Ubi hora balinei nuntiata est (est autem hieme nona, aestate octava), in sole, si caret vento, ambulat nudus. Deinde movetur pila vehementer et diu: nam hoc quoque exercitationis genere pugnat cum senectute. Lotus ac- 25 cubat et paulisper cibum differt: interim audit legentem remissius aliquid et dulcius. Per hoc omne tempus liberum est ami-
9 cis vel eadem facere vel alia, si malint. Adponitur cena non minus nitida quam frugi in argento puro et antiquo: sunt in usu et Corinthia, quibus delectatur nec adficitur. Frequenter co- 30 moedis cena distinguitur, ut voluptates quoque studiis condiantur. Sumit aliquid de nocte et aestate: nemini hoc longum
10 est; tanta comitate convivium trahitur. Inde illi post septimum et septuagensimum annum aurium oculorum vigor integer, inde
11 agile et vividum corpus solaque ex senectute prudentia. Hanc 35 ego vitam voto et cogitatione praesumo, ingressurus avidissime, ut primum ratio aetatis receptui canere permiserit. Interim mille laboribus conteror, quorum mihi et solacium et exem-

intenctus = so sharply marked off, mapped out, regular.
indecent = This is usually an impersonal verb, and is not usually compounded with in, a privative termination which belongs only to adjectives.
for the aged work is too late, and ambition unseemly.
from indecens, the adj. is made the verb indeceo.
constant = through thick and thin.
studie = as they are done over and over again they acquire a certain importance. eundum = like the march of the heavenly bodies. lectulo = his little trundle bed, where he sleeps until 8 o'clock. poscit = he presses the button, he rings for his boots, and walks about three miles. adsunt = if friends are staying with him. honesti = edifying conversation, generally on philosophy. praesens = sort of part. to adesse. He takes only his wife out driving. exempli = gen. not directly connected with uxorem, but rather some generic word like mulier. like - wise magni formica labores would in prose be, formica, rammae magni labores. ille = my aged friend. Don't translate always a latin pronoun by an english one. enim = he justifies himself for the use of stilo. utraque lingua = an expression first used by Horace. He bathes in summer at two, and in winter at three. mulcis = without much on. pugnat = an idea borrowed from Ac. de Senect. paulisper = he does not eat immediately after bathing. nitida = a dainty, but frugal repast. puro = plain silver not embossed or the like. sunt in usu = the passive of usor. He liked but was not crazy about Corinthian bronzes. studus = with literature. ut = can be either result, or purpose. comitas = long o, from gr. w. vigor = they had no eyeglasses at this time.

officia: duties to the state.

mereo: shades over into a sense of conferio, to obtain, a get. This only in later Latin.

nunc: even now, young as I am. apud: I pledge myself by the signature of this letter. What you have down in black and white, you can hold to.

adolescat: he's grown up who has ancestors, only if he seems a good education. refert: it makes a great deal of difference at what time he seems his culture

plum est idem Spurinna: nam ille quoque, quoad honestum
fuit, obiit officia, gessit magistratus, provincias rexit, multo-
que labore hoc otium meruit. Igitur eundem mihi cursum, eun- 12
dem terminum statuo, idque iam nunc apud te subsigno, ut, si
5 me longius evehi videris, in ius voces ad hanc epistulam meam
et quiescere iubeas, cum inertiae crimen effugero. Vale.

II.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

10 Quod ipse amicis tuis obtulissem, si mihi eadem materia 1
suppeteret, id nunc iure videor a te meis petiturus. Arrianus 2
Maturus Altinatium est princeps: cum dico princeps, non de
facultatibus loquor, quae illi large supersunt, sed de castitate,
15 iustitia, gravitate, prudentia. Huius ego consilio in negotiis, 3
iudicio in studiis utor: nam plurimum fide, plurimum veritate,
plurimum intellegentia praestat. Amat me, nihil possum arden- 4
tius dicere, ut tu. Caret ambitu: ideo se in equestri gradu te-
nuit, cum facile posset ascendere altissimum. Mihi tamen or-
20 nandus excolendusque est. Itaque magni aestimo dignitati eius 5
aliquid adstruere inopinantis, nescientis, immo etiam fortasse
nolentis, adstruere autem quod sit splendidum nec molestum.
Cuius generis, quae prima occasio tibi, conferas in eum rogo; 6
habebis me, habebis ipsum gratissimum debitorem. Quamvis
25 enim ista non adpetat, tam grate tamen excipit quam si concu-
piscat. Vale.

III.

C. PLINIUS CORELLIAE HISPULLAE SUAE S.

30 Cum patrem tuum, gravissimum et sanctissimum virum, 1
suspexerim magis an amaverim dubitem teque et in memoriam
eius et in honorem tuum unice diligam, cupiam necesse est
atque etiam, quantum in me fuerit, enitar ut filius tuus avo
similis existat, equidem malo materno: quamquam illi paternus
35 etiam clarus spectatusque contigerit, pater quoque et patruus
inlustri laude conspicui. Quibus omnibus ita demum similis 2
adolescet, si imbutus honestis artibus fuerit, quas plurimum
refert a quo potissimum accipiat. Adhuc illum pueritiae ratio 3

intra contubernium tuum tenuit, praeceptores domi habuit, ut
est erroribus modica vel etiam nulla materia. Iam studia eius
extra limen proferenda sunt, iam circumspiciendus rhetor La-
tinus, cuius scholae severitas, pudor, in primis castitas con-
4 stet. Adest enim adulescenti nostro cum ceteris naturae for-
tunaeque dotibus eximia corporis pulchritudo, cui in hoc lu-
brico aetatis non praeceptor modo sed custos etiam rectorque
5 quaerendus est. Videor ergo demonstrare tibi posse Iulium
Genitorem. Amatur a me; iudicio tamen meo non obstat cari-
tas hominis, quae ex iudicio nata est. Vir est emendatus et gra-
vis, paulo etiam horridior et durior, ut in hac licentia tempo-
6 rum. Quantum eloquentia valeat pluribus credere potes; nam
dicendi facultas aperta et exposita statim cernitur: vita homi-
num altos recessus magnasque latebras habet; cuius pro Ge-
nitore me sponsorem accipe. Nihil ex hoc viro filius tuus au-
diet nisi profuturum, nihil discet quod nescisse rectius fuerit,
7 nec minus saepe ab illo quam a te meque admonebitur quibus
imaginibus oneretur, quae nomina et quanta sustineat. Proinde
faventibus diis trade eum praeceptori, a quo mores primum,
mox eloquentiam discat, quae male sine moribus discitur. Vale.

IIII.

C. PLINIUS MACRINO SUO S.

1 Quamvis et amici quos praesentes habebam et sermones
hominum factum meum conprobasse videantur, magni tamen
2 aestimo scire quid sentias tu. Nam cuius integra re consilium
exquirere optassem, huius etiam peracta iudicium nosse mire
concupisco. Cum publicum opus mea pecunia inchoaturus in
Tuscos excucurrissem accepto, ut praefectus aerari, commeatu,
legati provinciae Baeticae questuri de proconsulatu Caecili
3 Classici advocatum me a senatu petierunt. Collegae optimi
meique amantissimi de communis officii necessitatibus praelocuti
excusare me et eximere temptarunt. Factum est senatus con-
sultum perquam honorificum, ut darer provincialibus patronus,
4 si ab ipso me impetrassent. Legati rursus inducti iterum me
iam praesentem advocatum postulaverunt, inplorantes fidem
meam, quam essent contra Massam Baebium experti, adlegan-
tes patrocini foedus. Secuta est senatus clarissima adsensio,

Bavaro - born 23 A.D.

Gungar - I'll give you a catalogue of em in chronological order.
Studiosi - for cultured men. "The use of spear in cavalry, in one volume." This he got when he was in the war.
Pomponius - the poet.
Virginti - referred to by Tacitus in one place.

effigies - the ghost.
Drusus - the brother of Emperor Tiberius, to whom Horace wrote .... pulmonis ulcerem.

quae solet decreta praecurrere. Tum ego 'desino' inquam, 'patres conscripti, putare me iustas excusationis causas attulisse'. Placuit et modestia sermonis et ratio. Compulit autem 5 me ad hoc consilium non solum consensus senatus, quamquam hic maxime, verum et alii quidam minores sed tamen numeri. Veniebat in mentem priores nostros etiam singulorum hospitum iniurias voluntariis accusationibus exsecutos; quo deformius arbitrabar publici hospiti iura neglegere. Praeterea cum 6 recordarer quanta pro isdem Baeticis superiore advocatione etiam pericula subissem, conservandum veteris officii meritum novo videbatur. Est enim ita comparatum ut antiquiora beneficia subvertas, nisi illa posterioribus cumules: nam quamlibet saepe obligati, si quid unum neges, hoc solum meminerunt quod negatum est. Ducebar etiam quod decesserat Classicus 7 amotumque erat, quod in eiusmodi causis solet esse tristissimum, periculum senatoris. Videbam ergo advocationi meae non minorem gratiam quam si viveret ille propositam, invidiam nullam. In summa, conputabam, si munere hoc iam tertio fun- 8 gerer, faciliorem mihi excusationem fore, si quis incidisset quem non deberem accusare. Nam cum est omnium officiorum finis aliquis, tum optime libertati venia obsequio praeparatur. Audisti consilii mei motus, superest alterutra ex parte iudicium 9 tuum, in quo mihi aeque iucunda erit simplicitas dissentientis quam conprobantis auctoritas. Vale.

V.

C. PLINIUS BAEBIO MACRO SUO S.

Pergratum est mihi quod tam diligenter libros avunculi mei 1 lectitas ut habere omnes velis quaerasque qui sint omnes. Fun- 2 gar indicis partibus atque etiam quo sint ordine scripti notum tibi faciam: est enim haec quoque studiosis non iniucunda cognitio. 'De iaculatione equestri unus': hunc, cum praefectus 3 alae militaret, pari ingenio curaque conposuit. 'De vita Pomponi Secundi duo'; a quo singulariter amatus hoc memoriae amici quasi debitum munus exsolvit. 'Bellorum Germaniae 4 viginti'; quibus omnia quae cum Germanis gessimus bella collegit. Inchoavit, cum in Germania militaret, somnio monitus: adstitit ei quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniae la-

tissime victor ibi periit, commendabat memoriam suam orabat-
5 que ut se ab iniuria oblivionis adsereret. 'Studiosi tres', in sex
volumina propter amplitudinem divisi, quibus oratorem ab in-
cunabulis instituit et perficit. 'Dubii sermonis octo': scripsit
sub Nerone novissimis annis, cum omne studiorum genus paulo
6 liberius et erectius periculosum servitus fecisset. 'A fine Au-
fidi Bassi triginta unus.' 'Naturae historiarum triginta sep-
tem', opus diffusum, eruditum, nec minus varium quam ipsa na-
7 tura. Miraris quod tot volumina multaque in his tam scrupu-
losa homo occupatus absolverit? magis miraberis, si scieris
illum aliquandiu causas actitasse, decessisse anno sexto et
quinquagensimo, medium tempus distentum impeditumque qua
8 officiis maximis qua amicitia principum egisse. Sed erat acre
ingenium, incredibile studium, summa vigilantia. Lucubrare
Vulcanalibus incipiebat, non auspicandi causa sed studendi,
statim a nocte multa, hieme vero ab hora septima, vel cum
tardissime, octava, saepe sexta. Erat sane somni paratissimi,
non numquam etiam inter ipsa studia instantis et deserentis.
9 Ante lucem ibat ad Vespasianum imperatorem (nam ille quo-
que noctibus utebatur), inde ad delegatum sibi officium. Re-
10 versus domum, quod relicum temporis, studiis reddebat. Post
cibum saepe, quem interdiu levem et facilem veterum more
sumebat, aestate, si quid otii, iacebat in sole, liber legebatur,
adnotabat excerpebatque. Nihil enim legit quod non excerpe-
ret: dicere etiam solebat nullum esse librum tam malum ut non
11 aliqua parte prodesset. Post solem plerumque frigida lavaba-
tur: deinde gustabat dormiebatque minimum: mox quasi alio
die studebat in cenae tempus. Super hanc liber legebatur, ad-
12 notabatur, et quidem cursim. Memini quendam ex amicis, cum
lector quaedam perperam pronuntiasset, revocasse et repeti
coëgisse, huic avunculum meum dixisse 'intellexeras nempe?'
cum ille adnuisset, 'cur ergo revocabas? decem amplius ver-
13 sus hac tua interpellatione perdidimus.' Tanta erat parsimonia
temporis. Surgebat aestate a cena luce, hieme intra primam
noctis, et tamquam aliqua lege cogente. Haec inter medios la-
14 bores urbisque fremitum. In secessu solum balinei tempus
studiis eximebatur: cum dico balinei, de interioribus loquor;
nam dum destringitur tergiturque, audiebat aliquid aut dictabat.

point a not perished. He was knocked off his horse. He lost his life there. latissime = modifers orator being both an adjec. and a verb. An improvement on Heraclius late Tyrannus.
muria = the wrong consisting in being forgotten.
Studiosi = "the Student" in three books. In his time a student meant a student of orator. "The young Pluton a can in three books." perfect = Quintilian and Cicero did the same thing. sermones = various expressions were floating about Rome, which the scholars disputed. One school based its ideas on traditional forms, the other on analogy of forms. novus = in the last years of new reign. The last four years were the worst. Aufidius Bassus wrote a history, and Pliny continued his work. "Ab excessu Divi Augusti," Tacitus wrote. Naturae = the one book that we have left to us.

a itinere quasi solutus ceteris curis huic uni vacabat: ad latus 15
otarius cum libro et pugillaribus, cuius manus hieme manicis
munibantur, ut ne caeli quidem asperitas ullum studiis tempus
riperet; qua ex causa Romae quoque sella vehebatur. Re- 16
peto me correptum ab eo cur ambularem: 'poteras' inquid
'has horas non perdere'; nam perire omne tempus arbitrabatur
quod studiis non inpenderetur. Hac intentione tot ista volu- 17
mina peregit electorumque commentarios centum sexaginta
mihi reliquit, opisthographos quidem et minutissime scriptos;
qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipse potuisse
se, cum procuraret in Hispania, vendere hos commentarios
Largio Licino quadringentis milibus nummum, et tunc aliquanto
pauciores erant. Nonne videtur tibi recordanti quantum legerit, 18
quantum scripserit, nec in officiis ullis nec in amicitia princi-
pis fuisse, rursus, cum audis quid studiis laboris inpenderit,
nec scripsisse satis nec legisse? Quid est enim quod non aut
illae occupationes inpedire aut haec instantia non possit effi-
cere? Itaque soleo ridere, cum me quidam studiosum vocant, 19
qui, si comparer illi, sum desidiosissimus. Ego autem tantum,
quem partim publica partim amicorum officia distringunt? quis
ex istis qui tota vita litteris adsident collatus illi non quasi
somno et inertiae deditus erubescat? Extendi epistulam, cum 20
hoc solum quod requirebas scribere destinassem, quos libros
reliquisset: confido tamen haec quoque tibi non minus grata
quam ipsos libros futura, quae te non tantum ad legendos eos
verum etiam ad simile aliquid elaborandum possunt aemulatio-
nis stimulis excitare. Vale.

VI.

C. PLINIUS ANNIO SEVERO SUO S.

Ex hereditate quae mihi obvenit emi proxime Corinthium 1
signum, modicum quidem sed festivum et expressum, quantum
ego sapio, qui fortasse in omni re, in hac certe perquam exi-
guum sapio: hoc tamen signum ego quoque intellego. Est 2
enim nudum nec aut vitia, si qua sunt, celat aut laudes parum
ostentat: effingit senem stantem; ossa, musculi, nervi, venae,
rugae etiam ut spirantis apparent, rari et cedentes capilli, lata
frons, contracta facies, exile collum, pendent lacerti, papillae

3 iacent, venter recessit. A tergo quoque eadem aetas ut a tergo. Aes ipsum, quantum verus color indicat, vetus et antiquum. Talia denique omnia ut possint artificum oculos tenere, delectare
4 imperitorum. Quod me quamquam tirunculum sollicitavit ad emendum. Emi autem, non ut haberem domi (neque enim ullum adhuc Corinthium domi habeo), verum ut in patria nostra
5 celebri loco ponerem, ac potissimum in Iovis templo: videtur enim dignum templo, dignum deo donum. Tu ergo, ut soles omnia quae a me tibi iniunguntur, suscipe hanc curam et iam nunc iube basim fieri, ex quo voles marmore, quae nomen meum
6 honoresque capiat, si hos quoque putabis addendos. Ego signum ipsum, ut primum invenero aliquem qui non gravetur, mittam tibi, vel ipse, quod mavis, adferam mecum. Destino
7 enim, si tamen officii ratio permiserit, excurrere isto. Gaudes quod me venturum esse polliceor, sed contrahes frontem, cum adiecero ad paucos dies: neque enim diutius abesse me eadem haec quae nondum exire patiuntur. Vale.

VII.

C. PLINIUS CANINIO RUFO SUO S.

1 Modo nuntiatus est Silius Italicus in Neapolitano suo inedia
2 finisse vitam. Causa mortis valetudo. Erat illi natus insanabilis clavus, cuius taedio ad mortem inrevocabili constantia decucurrit, usque ad supremum diem beatus et felix, nisi quod minorem ex liberis duobus amisit, sed maiorem melioremque flo-
3 rentem atque etiam consularem reliquit. Laeserat famam suam sub Nerone, credebatur sponte accusasse; sed in Vitelli amicitia sapienter se et comiter gesserat, ex proconsulatu Asiae gloriam reportaverat, maculam veteris industriae laudabili otio abluerat.
4 Fuit inter principes civitatis sine potentia, sine invidia: salutabatur, colebatur, multumque in lectulo iacens cubiculo semper non ex fortuna frequenti doctissimis sermonibus dies transigebat,
5 cum a scribendo vacaret. Scribebat carmina maiore cura quam ingenio, non numquam iudicia hominum recitationibus experie-
6 batur. Novissime ita suadentibus annis ab urbe secessit, seque in Campania tenuit, ac ne adventu quidem novi principis inde
7 commotus est. Magna Caesaris laus, sub quo hoc liberum fuit, magna illius, qui hac libertate ausus est uti. Erat φιλόκαλος

of any marble you think best.
= big enough to hold my name.

n = the statue as distinguished from the pedestal.

adverb, will run out where you are.

is, a poet, who wrote the Punica in 17 books,
discovered about the 15th century. He was
in 25 a.D, and lived until 100. His health
him to commit suicide. illi = dat. of person
sted. erat illi = he had the misfortune to have
nd of corn which grew mostly on the feet, and
much dreaded. ad supremum = no man is counted
y until he is dead. an indirect allusion to Solon.
i = a stereotyped form, perfectly happy. comiter =
tiously. industriae = his misdirected activity.
ika = power that emanates from the man.
bas = power conferred upon him from without.
ulo = his room was crowded because he was
onally liked. He wrote with greater care than
lity. suadent = poetical, at the instance of
years. principes = Trajan. most people should
ve come to Rome to congratulate him
okados, he loved bricabrac and pretty
ngs.

He had a very mania for buying new things

He was not an infirm old man, but his head was delicate.
Illud = This coincide is noteworthy. Suetonius is famous for his coincidences. Tacitus and good historians generally neglect such things.
modo = only a moment ago. cum interim = same and yet iam = no longer alive.
per = most inhumanly murdered. The lapse of 43 years had served to clean out the old senate.
Ulae = the king in the book, i.e. Xerxes
brevis occasus = he mixes up the two ideas of the brief time of life and the speedy death.
Eundemque = omne tempus. tanto (quatenus) = in as much as
Stimulus = to one of soc. pupils he had to apply the ankle, to another the spur. instigo = stimulus stand for stigmulus. ut = to spur a willing hor
ἀκόνη = emulation is good for a man. invicem = ἀκηλόνω, expressed intense in early latin.

usque ad emacitatis reprehensionem. Plures isdem in locis vil- 8
las possidebat adamatisque novis priores neglegebat. Multum
ubique librorum, multum statuarum, multum imaginum, quas
non habebat modo verum etiam venerabatur, Vergilii ante om-
nes, cuius natalem religiosius quam suum celebrabat, Neapoli
maxime, ubi monimentum eius adire ut templum solebat. In 9
hac tranquillitate annum quintum et septuagensimum excessit,
delicato magis corpore quam infirmo; utque novissimus a Ne-
rone factus est consul, ita postremus ex omnibus quos Nero
consules fecerat decessit. Illud etiam notabile, ultimus ex Ne- 10
ronianis consularibus obiit quo consule Nero perii. Quod me
recordantem fragilitatis humanae miseratio subit. Quid enim 11
tam circumcisum, tam breve quam hominis vita longissima? An
non videtur tibi Nero modo modo fuisse? cum interim ex iis
qui sub illo gesserant consulatum nemo iam superest. Quam- 12
quam quid hoc miror? nuper L. Piso, pater Pisonis illius qui
a Valerio Festo per summum facinus in Africa occisus est, di-
cere solebat neminem se videre in senatu quem consul ipse
sententiam rogavisset. Tam angustis terminis tantae multitudi- 13
nis vivacitas ipsa concluditur, ut mihi non venia solum dignae
verum etiam laude videantur illae regiae lacrimae. Nam ferunt
Xerxen, cum inmensum exercitum oculis obisset, inlacrimasse,
quod tot milibus tam brevis immineret occasus. Sed tanto ma- 14
gis hoc quidquid est temporis futilis et caduci, si non datur
factis (nam horum materia in aliena manu), certe studiis profe-
ramus, et quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus ali-
quid quo nos vixisse testemur. Scio te stimulis non egere; me 15
tamen tui caritas evocat ut currentem quoque instigem, sicut
tu soles me. Ἀγαθὴ δ' ἔρις, cum invicem se mutuis exhorta-
tionibus amici ad amorem inmortalitatis exacuunt. Vale.

VIII.

C. PLINIUS SUETONIO TRANQUILLO SUO S.

Facis pro cetera reverentia quam mihi praestas quod tam 1
sollicite petis ut tribunatum, quem a Neratio Marcello, claris-
simo viro, impetravi tibi, in Caesennium Silvanum, propinquum
tuum, transferam. Mihi autem sicut iucundissimum ipsum te 2
tribunum ita non minus gratum alium per te videre. Neque

enim esse congruens arbitror, quem augere honoribus cupi
huic pietatis titulis invidere, qui sunt omnibus honoribus p
3 chriores. Video etiam, cum sit egregium et mereri benefi
et dare, utramque te laudem simul adsecuturum, si quod ip
meruisti alii tribuas. Praeterea intellego mihi quoque gloria
fore, si ex hoc tuo facto non fuerit ignotum amicos meos n
4 gerere tantum tribunatus posse verum etiam dare. Quare e
vero honestissimae voluntati tuae pareo. Neque enim adhuc n
men in numeros relatum est, ideoque liberum est nobis Silv
num in locum tuum subdere; cui cupio tam gratum esse mun
tuum quam tibi meum est. Vale.

VIIII.

C. PLINIUS CORNELIO MINICIANO SUO S.

1 Possum iam perscribere tibi quantum in publica provinci
2 Baeticae causa laboris exhauserim. Nam fuit multiplex actaq
est saepius cum magna varietate. Unde varietas? unde plure
actiones? Caecilius Classicus, homo foedus et aperte malus,
proconsulatum in ea non minus violenter quam sordide gesse-
3 rat eodem anno quo in Africa Marius Priscus. Erat autem Pri-
scus ex Baetica, ex Africa Classicus. Inde dictum Baeticorum,
ut plerumque dolor etiam venustos facit, non inlepidum fere-
4 batur 'dedi malum et accepi.' Sed Marium una civitas publice
multique privati reum peregerunt, in Classicum tota provincis
5 incubuit. Ille accusationem vel fortuita vel voluntaria morte
praevertit. Nam fuit mors eius infamis, ambigua tamen: ut enim
credibile videbatur voluisse exire de vita, cum defendi non
posset, ita mirum pudorem damnationis morte fugisse quem
6 non puduisset damnanda committere. Nihilo minus Baetica
etiam in defuncti accusatione perstabat. Provisum hoc legibus,
intermissum tamen et post longam intercapedinem tunc redu-
ctum. Addiderunt Baetici quod simul socios ministrosque Clas-
sici detulerunt nominatimque in eos inquisitionem postulave-
7 runt. Aderam Baeticis mecumque Lucceius Albinus, vir in di-
cendo copiosus ornatus; quem ego cum olim mutuo diligerem,
8 ex hac officii societate amare ardentius coepi. Habet quidem
gloria, in studiis praesertim, quiddam ἀκοινώνητον, nobis ta-
men nullum certamen, nulla contentio, cum uterque pari iugo

non pro se sed pro causa niteretur; cuius et magnitudo et uti-
litas visa est postulare ne tantum oneris singulis actionibus sub-
iremus. Verebamur ne nos dies, ne vox, ne latera deficerent, 9
si tot crimina, tot reos uno velut fasce complecteremur; deinde,
5 ne iudicum intentio multis nominibus multisque causis non las-
saretur modo verum etiam confunderetur; mox, ne gratia sin-
gulorum conlata atque permixta pro singulis quoque vires om-
nium acciperet; postremo, ne potentissimi vilissimo quoque
quasi piaculari dato alienis poenis elaberentur. Etenim tum 10
10 maxime favor et ambitio dominatur, cum sub aliqua specie se-
veritatis delitescere potest. Erat in consilio Sertorianum illud 11
exemplum, qui robustissimum et infirmissimum militem iussit
caudam equi — reliqua nosti. Nam nos quoque tam numerosum
agmen reorum ita demum videbamus posse superari, si per
15 singulos carperetur. Placuit in primis ipsum Classicum osten- 12
dere nocentem: hic aptissimus ad socios eius et ministros trans-
itus erat, quia socii ministrique probari nisi illo nocente non
poterant; ex quibus duos statim Classico iunximus, Baebium
Probum et Fabium Hispanum, utrumque gratia, Hispanum etiam
20 facundia validum. Et circa Classicum quidem brevis et expe- 13
ditus labor. Sua manu reliquerat scriptum quid ex quaque re,
quid ex quaque causa accepisset: miserat etiam epistulas Ro-
mam ad amiculam quandam iactantes et gloriosas, his quidem
verbis 'io io, liber ad te venio; iam sestertium quadragies re-
25 degi parte vendita Baeticorum.' Circa Hispanum et Probum 14
multum sudoris. Horum ante quam crimina ingrederer, neces-
sarium credidi elaborare ut constaret ministerium crimen esse;
quod nisi fecissem, frustra ministros probassem. Neque enim 15
ita defendebantur ut negarent, sed ut necessitati veniam preca-
30 rentur: esse enim se provinciales et ad omne proconsulum im-
perium metu cogi. Solet dicere Claudius Restitutus, qui mihi 16
respondit, vir exercitatus et vigilans et quamlibet subitis pa-
ratus, numquam sibi tantum caliginis, tantum perturbationis
offusum, quam cum praerepta et extorta defensioni suae cer-
35 neret in quibus omnem fiduciam reponebat. Consilii nostri exi- 17
tus fuit: bona Classici quae habuisset ante provinciam placuit
senatui a reliquis separari, illa filiae, haec spoliatis relinqui.
Additum est ut pecuniae quas creditoribus solverat revocaren-

tur. Hispanus et Probus in quinquennium relegati. Adeo gra
18 visum est quod initio dubitabatur an omnino crimen esset. Pa
paucos dies Claudium Fuscum, Classici generum, et Stiloni
Priscum, qui tribunus cohortis sub Classico fuerat, accusav
mus, dispari eventu: Prisco in biennium Italia interdictum, a
19 solutus est Fuscus. Actione tertia commodissimum putavim
plures congregare, ne, si longius esset extracta cognitio, a
tietate et taedio quodam iustitia cognoscentium severitasq
languesceret; et alioqui supererant minores rei data opera hu
in locum reservati, excepta tamen Classici uxore, quae sic
inplicita suspitionibus ita non satis convinci probationibus vis
20 est. Nam Classici filia, quae et ipsa inter reos erat, ne su
spitionibus quidem haerebat. Itaque cum ad nomen eius i
extrema actione venissem, (neque enim ut initio sic etiam i
fine verendum erat ne per hoc totius accusationis auctorita
minueretur) honestissimum credidi non premere inmerentem
21 idque ipsum dixi et libere et varie. Nam modo legatos inter
rogabam docuissentne me aliquid quod re probari posse con
fiderent, modo consilium a senatu petebam putaretne deber
me, si quam haberem in dicendo facultatem, in iugulum innocentis quasi telum aliquod intendere; postremo totum locum hoc fine conclusi 'dicet aliquis Iudicas ergo? ego vero non
22 iudico, memini tamen me advocatum ex iudicibus datum.' Hic numerosissimae causae terminus fuit, quibusdam absolutis, pluribus damnatis atque etiam relegatis, aliis in tempus aliis in
23 perpetuum. Eodem senatus consulto industria fides constantia nostra plenissimo testimonio conprobata est, dignum solum-
24 que par pretium tanti laboris. Concipere animo potes quam simus fatigati, quibus totiens agendum, totiens altercandum, tam
25 multi testes interrogandi sublevandi refutandi. Iam illa quam ardua, quam molesta, tot reorum amicis secreto rogantibus negare, adversantibus palam obsistere! Referam unum aliquid ex iis quae dixi. Cum mihi quidam e iudicibus ipsis pro reo gratiosissimo reclamarent, 'non minus' inquam 'hic innocens erit, si
26 ego omnia dixero.' Coniectabis ex hoc quantas contentiones, quantas etiam offensas subierimus, dumtaxat ad breve tempus: nam fides in praesentia eos quibus resistit offendit, deinde ab illis ipsis suspicitur laudaturque. Non potui magis te in rem

praesentem perducere. Dices 'non fuit tanti: quid enim mihi 27
cum tam longa epistula?' Nolito ergo identidem quaerere
quid Romae geratur. Et tamen memento non esse epistulam
longam quae tot dies, tot cognitiones, tot denique reos cau
5 sasque complexa sit. Quae omnia videor mihi non minus bre- 28
viter quam diligenter persecutus. Temere dixi 'diligenter':
succurrit quod praeterieram, et quidem sero, sed quamquam
praepostere, reddetur. Facit hoc Homerus multique illius
exemplo, est alioqui perdecorum, a me tamen non ideo fiet.
10 E testibus quidam sive iratus, quod evocatus esset invitus, 29
sive subornatus ab aliquo reorum, ut accusationem exarmaret,
Norbanum Licinianum, legatum et inquisitorem, reum postula-
vit, tamquam in causa Castae (uxor haec Classici) praevarica-
retur. Est lege cautum ut reus ante peragatur, tunc de prae- 30
15 varicatore quaeratur, videlicet quia optime ex accusatione
ipsa accusatoris fides aestimatur. Norbano tamen non ordo le- 31
gis, non legati nomen, non inquisitionis officium praesidio fuit:
tanta conflagravit invidia homo alioqui flagitiosus et Domitiani
temporibus usus ut multi, electusque tunc a provincia ad in-
20 quirendum, non tamquam bonus et fidelis, sed tamquam Clas- 32
sici inimicus. Erat ab illo relegatus. Dari sibi diem et edi cri-
mina postulabat: neutrum impetravit, coactus est statim re-
spondere; respondit, malum pravumque ingenium hominis fa-
cit ut dubitem confidenter an constanter, certe paratissime.
25 Obiecta sunt multa quae magis quam praevaricatio nocuerunt: 33
quin etiam duo consulares, Pomponius Rufus et Libo Frugi,
laeserunt eum testimonio, tamquam apud iudicem sub Domi-
tiano Salvi Liberalis accusatoribus adfuisset. Damnatus et in 34
insulam relegatus est. Itaque cum Castam accusarem, nihil
30 magis pressi quam quod accusator eius praevaricationis cri-
mine corruisset. Pressi tamen frustra: accidit enim res con-
traria et nova, ut accusatore praevaricationis damnato rea ab-
solveretur. Quaeris quid nos, dum haec aguntur? Indicavimus 35
senatui ex Norbano didicisse nos publicam causam rursusque
35 debere ex integro discere, si ille praevaricator probaretur,
adque ita, dum ille peragitur reus, sedimus: postea Norbanus
omnibus diebus cognitionis interfuit eandemque usque ad ex-
tremum vel constantiam vel audaciam pertulit. Interrogo ipse 36

s. J'a come to your Mimee

Yes. I'll come in your manner

amicorum in maius extollat: inde etiam meum meritum ut vera
ita supra meritum praedicatione circumfert. Equidem, cum 2
essent philosophi ab urbe summoti, fui apud illum in suburbano, et quo notabilius, hoc est periculosius esset, fui prae-
5 tor. Pecuniam etiam, quà tunc illi ampliore opus erat, ut aes alienum exsolveret contractum ex pulcherrimis causis, mussantibus magnis quibusdam et locupletibus amicis mutuatus ipse gratuitam dedi. Adque haec feci, cum septem amicis meis aut 3
occisis aut relegatis, occisis Senecione Rustico Helvidio, re-
10 legatis Maurico Gratilla Arria Fannia, tot circa me iactis fulminibus quasi ambustus mihi quoque inpendere idem exitium certis quibusdam notis augurarer. Non ideo tamen eximiam 4
gloriam meruisse me, ut ille praedicat, credo sed tantum effugisse flagitium. Nam et C. Musonium, socerum eius, quantum 5
15 licitum est per aetatem, cum admiratione dilexi et Artemidorum ipsum iam tum, cum in Syria tribunus militarem, arta familiaritate complexus sum, idque primum non nullius indolis dedi specimen, quod virum aut sapientem aut proximum simillimumque sapienti intellegere sum visus. Nam ex omnibus qui 6
20 nunc se philosophos vocant vix unum aut alterum invenies tanta sinceritate, tanta veritate. Mitto qua patientia corporis hiemes iuxta et aestates ferat, ut nullis laboribus cedat, ut nihil in cibo, in potu voluptatibus tribuat, ut oculos animumque contineat. Sunt haec magna, sed in alio; in hoc vero minima, 7
25 si ceteris virtutibus comparentur, quibus meruit ut a C. Musonio ex omnibus omnium ordinum adsectatoribus gener adsumeretur. Quae mihi recordanti est quidem iucundum quod me 8
cum apud alios tum apud te tantis laudibus cumulat, vereor tamen ne modum excedat, quem benignitas eius (illuc enim
30 unde coepi revertor) non solet tenere. Nam in hoc uno inter- 9
dum vir alioqui prudentissimus honesto quidem sed tamen errore versatur, quod pluris amicos suos quam sunt arbitratur. Vale.

35

XII.

C. PLINIUS CATILIO SEVERO SUO S.

Veniam ad cenam, sed iam nunc paciscor sit expedita, sit 1
parca, Socraticis tantum sermonibus abundet, in his quoque

2 teneat modum. Erunt officia antelucana, in quae incidere impune ne Catoni quidem licuit, quem tamen C. Caesar ita repre-
3 hendit ut laudet. Describit enim eos quibus obvius fuerat cum caput ebrii retexissent, erubuisse: deinde adicit 'putares non ab illis Catonem, sed illos a Catone deprehensos.' Potuitne 5 plus auctoritatis tribui Catoni quam si ebrius quoque tam ve-
4 nerabilis erat? Nostrae tamen cenae ut apparatus et inpendii sic temporis modus constet. Neque enim ii sumus quos vituperare ne inimici quidem possint nisi ut simul laudent. Vale.

XIII. 10

C. PLINIUS VOCONIO ROMANO SUO S.

1 Librum quo nuper optimo principi consul gratias egi misi
2 exigenti tibi, missurus, etsi non exegisses. In hoc consideres velim ut pulchritudinem materiae ita difficultatem. In ceteris 15 enim lectorem novitas ipsa intentum habet, in hac nota vulgata dicta sunt omnia; quo fit ut quasi otiosus securusque lector tantum elocutioni vacet, in qua satisfacere difficilius est,
3 cum sola aestimatur. Atque utinam ordo saltem et transitus et figurae simul spectarentur! Nam invenire praeclare, enuntiare 20 magnifice interdum etiam barbari solent, disponere apte, figu-
4 rare varie nisi eruditis negatum est. Nec vero adfectanda sunt semper elata et excelsa. Nam ut in pictura lumen non alia res magis quam umbra commendat, ita orationem tam summittere
5 quam attollere decet. Sed quid ego haec doctissimo viro? quin 25 potius illud, adnota quae putaveris corrigenda. Ita enim magis credam cetera tibi placere, si quaedam displicuisse cognovero. Vale.

XIIII. 30

C. PLINIUS ACILIO SUO S.

1 Rem atrocem nec tantum epistula dignam Largius Macedo, vir praetorius, a servis suis passus est, superbus alioqui dominus et saevus et qui servisse patrem suum parum, immo ni-
2 mium meminisset. Lavabatur in villa Formiana: repente eum 35 servi circumsistunt: alius fauces invadit, alius os verberat, alius pectus et ventrem atque etiam, foedum dictu, verenda contundit; et cum exanimem putarent, abiciunt in fervens pa-

officium = the duties of society, and then the persons who perform the duties, just as Acero uses salutatio, as vis, tors. Officia here means, there will be people about to pay calls before day light.
Cato = Cato could let light on them without catching it. Erubuisse = they blushed to find another good man gone wrong. You'd have thought that they had been spotted by Cato.
Apparatus = Persecos ode puer apparatus.

Macedo = he has suffered a tragedy that calls for more than a mere letter. a = was treated by his slaves. In general a stuck up and cruel man. Qui = Pliny's const. of several adjectives, and then a qui-subjunctive clause, equivalent to another adjective. His father had been a slave and he remembered it so well, that he wanted to pass the cruelty along. He was bathing. Suddenly the slaves surround him. Formiana, mentioned in the journey to Brundisium.

They threw him on the heated floor of the bath to see if he was alive or not. ille = the unfortunate man. demum = then and not till then. They carried the man out, pretending that he had been overcome by the heat. excepunt = διαδεκωμαι. he was passed along. ululatu = an anamatopoetic work. agitato = he began to move. ceteri = they are after the rest. focalatus brought to with great difficulty. He died avenged in his lifetime, as most people are avenged when they are dead, and cannot receive any comfort thereby. Quot servi, tot hostes, a slave makes another enemy: hactenus = but enough of this. alio qui = if there was any more I would give it you. Macedone = long ē. I'll tell you another tale about this same man. Manu = He asked the slave to give him a passage through, but he took hold of him, or pushed him abit, so that the knight turned around and struck not the slave, but Macedus fell in the face.

vimentum, ut experirentur an viveret. Ille, sive quia non sentiebat, sive quia se non sentire simulabat, immobilis et extentus fidem peractae mortis implevit. Tum demum quasi aestu 3 solutus effertur, excipiunt servi fideliores, concubinae cum ululatu et clamore concurrunt. Ita et vocibus excitatus et recreatus loci frigore sublatis oculis agitatoque corpore vivere se, et iam tutum erat, confitetur. Diffugiunt servi; quorum 4 magna pars conprehensa est, ceteri requiruntur. Ipse paucis diebus aegre focilatus non sine ultionis solacio decessit, ita vivus vindicatus ut occisi solent. Vides quot periculis, quot 5 contumeliis, quot ludibriis simus obnoxii; nec est quod quisquam possit esse securus, quia sit remissus et mitis: non enim iudicio domini sed scelere perimuntur. Verum haec hactenus. Quid praeterea novi? quid? nihil; alioqui subiungerem: nam 6 et charta adhuc superest et dies feriatus patitur plura contexi. Addam quod opportune de eodem Macedone succurrit. Cum in publico Romae lavaretur, notabilis atque etiam, ut exitus docuit, ominosa res accidit. Eques Romanus a servo eius ut 7 transitum daret manu leviter admonitus convertit se nec servum a quo erat tactus, sed ipsum Macedonem tam graviter palma percussit ut paene concideret. Ita balineum illi quasi 8 per gradus quosdam primum contumeliae locus, deinde exitii fuit. Vale.

XV.

C. PLINIUS SILIO PROCULO SUO S.

Petis ut libellos tuos in secessu legam, examinem an edi- 1 tione sint digni, adhibes preces, adlegas exemplum; rogas enim ut aliquid subsicivi temporis studiis meis subtraham, inpertiam tuis, adicis M. Tullium mira benignitate poëtarum ingenia fovisse. Sed ego nec rogandus sum nec hortandus: nam 2 et poëticen ipsam religiosissime veneror et te validissime diligo. Faciam ergo quod desideras tam diligenter quam libenter. Videor autem iam nunc posse rescribere esse opus pul- 3 chrum nec supprimendum, quantum aestimare licuit ex his quae me praesente recitasti, si modo mihi non inposuit recitatio tua: legis enim suavissime et peritissime. Confido tamen me non sic auribus duci ut omnes aculei iudicii mei illarum

4 delinimentis refringantur: hebetentur fortasse, et paulum re-
5 tundantur, evelli quidem extorquerique non possunt. Igitur non temere iam nunc de universitate pronuntio, de partibus experiar legendo. Vale.

XVI.

C. PLINIUS NEPOTI SUO S.

1 Adnotasse videor facta dictaque virorum feminarumque alia
2 clariora esse alia maiora. Confirmata est opinio mea hesterno Fanniae sermone. Neptis haec Arriae illius quae marito et solacium mortis et exemplum fuit. Multa referebat aviae suae non minora hoc sed obscuriora; quae tibi existimo tam mira-
3 bilia legenti fore, quam mihi audienti fuerunt. Aegrotabat Caecina Paetus, maritus eius, aegrotabat et filius, uterque mortifere, ut videbatur: filius decessit eximia pulchritudine, pari verecundia, et parentibus non minus ob alia carus, quam quod
4 filius erat. Huic illa ita funus paravit, ita duxit exequias ut ignoraret maritus: quin immo, quotiens cubiculum eius intraret, vivere filium atque etiam commodiorem esse simulabat, ac persaepe interroganti quid ageret puer respondebat 'bene quie-
5 vit, libenter cibum sumpsit.' Deinde, cum diu cohibitae lacrimae vincerent prorumperentque, egrediebatur: tunc se dolori dabat: satiata siccis oculis composito vultu redibat, tamquam
6 orbitatem foris reliquisset. Praeclarum quidem illud eiusdem, ferrum stringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere vocem immortalem ac paene divinam 'Paete, non dolet.' Sed tamen ista facienti, ista dicenti gloria et aeternitas ante oculos erant; quo maius est sine praemio aeternitatis, sine praemio gloriae abdere lacrimas, operire lu-
7 ctum, amissoque filio matrem adhuc agere. Scribonianus arma in Illyrico contra Claudium moverat: fuerat Paetus in partibus
8 et occiso Scriboniano Romam trahebatur. Erat ascensurus navem. Arria milites orabat ut simul inponeretur. 'Nempe enim' inquid 'daturi estis consulari viro servolos aliquos, quorum e manu cibum capiat, a quibus vestiatur, a quibus calcietur: om-
9 nia sola praestabo.' Non impetravit: conduxit piscatoriam nauculam ingensque navigium minimo secuta est. Eadem apud Claudium uxori Scriboniani, cum illa profiteretur indicium,

[illegible] was put to death by Claudius in 42. His [illegible] married Theasia, whom Nero put to death.

It seems to me that in men and women both the impression of words and deeds are not proportionate to their importance.

Her son and husband were sick unto death as it seemed.

The husband knew nothing about the sons funeral or death.

Libenter = he's taken his nourishment with relish

When she had indulged in the luxury of woe, she came back, leaving her bereavement at the door.
Martial 13th of 1st book, wrote on Aria.

Adhuc = to play the mother still.
Partibus = on his side.

He is a man of consular rank, and you will probably give him a few old slaves.
It will take several slaves and I can do it alone
124 Heautontimorumenos. Chap. 21 of Suetonius life of Tiberius, who put on his own shoes and clothes
conduxit = so she hired a fishing boat.
eadem = introducing another anecdote, ago [illegible]

ex = it is plain enough from this.

concordia = very much like the inscription on the tomb of Tacitus father in law, see Agricola.

nihil agetis = no you dont, you dont do it.
potestis = the other potestis balances the sentence.
dixeram = a little more exact than the English, I had told you so.
cum = like cum tamen.
I'll come back to the subject of my text.

officium = the position of counsel. The Panegyricus at the end is an expansion of thanks rendered to the Emperor.

'ego' inquid 'te audiam, cuius in gremio Scribonianus occisus est, et vivis?' Ex quo manifestum est ei consilium pulcherrimae mortis non subitum fuisse. Quin etiam, cum Thrasea, ge- 10
ner eius, deprecaretur ne mori pergeret interque alia dixisset
5 'vis ergo filiam tuam, si mihi pereundum fuerit, mori mecum?'
respondit 'si tam diu tantaque concordia vixerit tecum quam ego cum Paeto, volo.' Auxerat hoc responso curam suorum, 11
attentius custodiebatur: sensit et 'nihil agitis' inquid: 'potestis enim efficere ut male moriar, ut non moriar non potestis.'
10 Dum haec dicit, exiluit cathedra adversoque parieti caput in- 12
genti impetu impegit et corruit. Focilata 'dixeram' inquid 'vobis inventuram me quamlibet duram ad mortem viam, si vos facilem negassetis.' Videntur ne haec tibi maiora illo 'Paete, 13
non dolet', ad quod per haec perventum est? cum interim
15 illud quidem ingens fama, haec nulla circumfert. Unde colligitur quod initio dixi, alia esse clariora alia maiora. Vale.

XVII.

C. PLINIUS IULIO SERVIANO SUO S.

20 Rectene omnia, quod iam pridem epistulae tuae cessant? 1
an omnia recte, sed occupatus es tu? an tu non occupatus, sed occasio scribendi vel rara vel nulla? Exime hunc mihi 2
scrupulum, cui par esse non possum, exime autem vel data opera tabellario misso: ego viaticum, ego etiam praemium
25 dabo, nuntiet mihi modo quod opto. Ipse valeo, si valere est sus- 3
pensum et anxium vivere, exspectantem in horas timentemque pro capite amicissimo quidquid accidere homini potest. Vale.

XVIII.

30 ### C. PLINIUS CURIO SEVERO SUO S.

Officium consulatus iniunxit mihi ut rei publicae nomine 1
principi gratias agerem. Quod ego in senatu cum ad rationem et loci et temporis ex more fecissem, bono civi convenientissimum credidi eadem illa spatiosius et uberius volumine am-
35 plecti; primum, ut imperatori nostro virtutes suae veris laudi- 2
bus commendarentur, deinde, ut futuri principes non quasi a magistro, sed tamen sub exemplo praemonerentur qua potissimum via possent ad eandem gloriam niti. Nam praecipere 3

qualis esse debeat princeps pulchrum quidem, sed onerosum
ac prope superbum est, laudare vero optimum principem ac
per hoc posteris velut e specula lumen quod sequantur osten-
4 dere idem utilitatis habet, adrogantiae nihil. Cepi autem non
mediocrem voluptatem quod, hunc librum cum amicis recitare 5
voluissem, non per codicillos, non per libellos, sed 'si com-
modum' et 'si valde vacaret' admoniti (numquam porro aut
valde vacat Romae aut commodum est audire recitantem),
foedissimis insuper tempestatibus, per biduum convenerunt,
cumque modestia mea finem recitationi facere voluisset, ut adi- 10
5 cerem tertium diem exegerunt. Mihi hunc honorem habitum
putem an studiis? studiis malo, quae prope extincta refoven-
6 tur. Ad cui materiae hanc sedulitatem praestiterunt? nempe
quam in senatu quoque, ubi perpeti necesse erat, gravari ta-
men vel puncto temporis solebamus, eandem nunc et qui re- 15
citare et qui audire triduo velint inveniuntur, non quia elo-
quentius quam prius, sed quia liberius, ideoque etiam liben-
7 tius scribitur. Accedet ergo hoc quoque laudibus principis
nostri, quod res antea tam invisa quam falsa nunc ut vera ita
8 amabilis facta est. Sed ego cum studium audientium tum iudi- 20
cium mire probavi: animadverti enim severissima quaeque vel
9 maxime satisfacere. Memini quidem me non multis recitasse
quod omnibus scripsi, nihilo minus tamen, tamquam sit eadem
omnium futura sententia, hac severitate aurium laetor, ac sicut
olim theatra male musicos canere docuerunt, ita nunc in spem 25
adducor posse fieri ut eadem theatra bene canere musicos do-
10 ceant. Omnes enim qui placendi causa scribunt qualia placere
viderint scribent. Ac mihi quidem confido in hoc genere ma-
teriae laetioris stili constare rationem, cum ea potius quae
pressius et adstrictius quam illa quae hilarius et quasi exul- 30
tantius scripsi possint videri accersita et inducta: non ideo
tamen segnius precor ut quandoque veniat dies (utinamque
iam venerit!) quo austeris illis severisque dulcia haec blanda-
11 que vel iusta possessione decedant. Habes acta mea tridui;
quibus cognitis volui tantum te voluptatis absentem et studio- 35
rum nomine et meo capere, quantum praesens percipere po-
tuisses. Vale.

u = from my mother in law. I ~~have~~ use
sewing box just as if it were my own.

XVIIII.

C. PLINIUS CALVISIO RUFO SUO S

sumo te in consilium rei familiaris, ut soleo. Praedia 1
meis vicina atque etiam inserta venalia sunt. In his me
sollicitant, aliqua nec minora deterrent. Sollicitat pri- 2
ipsa pulchritudo iungendi, deinde quod non minus utile
voluptuosum posse utraque eadem opera, eodem viatico
ere, sub eodem procuratore ac paene isdem actoribus ha-
unam villam colere et ornare, alteram tantum tueri. In- 3
uic computationi sumptus supellectilis, sumptus atrien-
topiariorum, fabrorum atque etiam venatorii instrumenti;
plurimum refert unum in locum conferas an in diversa
rgas. Contra vereor ne sit incautum rem tam magnam 4
n tempestatibus, isdem casibus subdere: tutius videtur
ta fortunae possessionum varietatibus experiri. Habet
multum iucunditatis soli caelique mutatio ipsaque illa pe-
natio inter sua. Iam, quod deliberationis nostrae caput 5
agri sunt fertiles pingues aquosi, constant campis vi-
silvis, quae materiam et ex ea reditum sicut modicum ita
m praestant. Sed haec felicitas terrae inbecillis cultori- 6
fatigatur. Nam possessor prior saepius vendidit pignora,
m reliqua colonorum minuit ad tempus, vires in posterum
usit, quarum defectione rursus reliqua creverunt. Sunt 7
instruendi eo pluris quod frugi mancipiis: nam nec ipse
m vinctos habeo nec ibi quisquam. Superest ut scias quanti
ntur posse emi; sestertio tricies, non quia non aliquando
uagies fuerint, verum et hac paenuria colonorum et com-
temporis iniquitate ut reditus agrorum sic etiam pretium
abiit. Quaeris an hoc ipsum tricies facile colligere pos- 8
? sum quidem prope totus in praediis, aliquid tamen fe-
nec molestum erit mutuari; accipiam a socru, cuius arca
ecus ac mea utor. Proinde hoc te non moveat, si cetera 9
refragantur, quae velim quam diligentissime examines.
cum in omnibus rebus tum in disponendis facultatibus
mum tibi et usus et providentiae superest. Vale.

XX.

C. PLINIUS MESSIO MAXIM

1 Meministine te saepe legisse quant
rit lex tabellaria quantumque ipsi latori
2 hensionis attulerit? Ad nunc in senatu
hoc idem ut optimum placuit: omnes c
3 postulaverunt. Excesseramus sane mani
suffragiis licentiam contionum. Non tem
cendi modestia, non denique sedendi di
4 Magni undique dissonique clamores, pro
suis candidatis, multa agmina in medio n
decora confusio: adeo desciveramus a con
apud quos omnia disposita moderata tra
5 loci pudoremque retinebant. Supersunt se
dire soleo hunc ordinem comitiorum: cita
silentium summum; dicebat ipse pro se, ex
testes et laudatores dabat, vel eum sub
eum cui quaestor fuerat vel utrumque, s
quosdam ex suffragatoribus: illi graviter
6 tur. Plus hoc quam preces proderat. Non
tus aut natales competitoris aut annos aut
bat. Audiebat senatus gravitate censoria.
7 quam gratiosi praevalebant. Quae nunc in
rupta, ad tacita suffragia quasi ad remedi
quod interim plane remedium fuit: erat en
8 tum. Sed vereor ne procedente tempore ex
nascantur. Est enim periculum ne tacitis su
inrepat. Nam quoto cuique eadem honestatis
9 palam? Multi famam, conscientiam pauci ve
cito de futuris: interim beneficio tabellarum
stratus qui maxime fieri debuerunt. Nam ut in
diciis sic nos in his comitiis quasi repente a
10 iudices fuimus. Haec tibi scripsi, primum, ut
berem, deinde, ut non numquam de re publica
materiae nobis quanto rarior quam veteribus o
11 nus omittenda est. Et Hercule quousque illa
agis? ecquid commode vales?' Habeant nostrae

He had plenty of salt and gall in his
writing. He lived up four flights, the stairs
going up on the outside. They were so noisy
that sleeping came high in Rome.
andro = like a know, used as η κοινα. I hear that
martial has gone, and I take it to heart.
candoris = unaffectedness, and simplicity.
verbis prosequi aliquem = to wish any one a bon
voyage. prosecutus = I saw him off, and gave
him a testimonial. versiculis = some pretty poetry.
moris = it belonged to the old way. not very
different from mos est. in primis = it has
fallen into unknown desuetude. desimus =
desmo, desmive, desimus, desimus. quosdam =
unless I remembered some of them by heart.
Esquilis = abiscation from Esquilinae, Maecenas
and all the grandees lived there. tetricae =
thin stockinged, spectacled Minerva. Arpinus = Cicero
work. Pliny was probably tickled at being
compared to Cicero. sudo = at late candlelight.
furit = is on the go, when my lady rose is queen
and locks are moist. Catones = the plural of
generalisation. Meritoni = am I not right.

aliquid non humile nec sordidum nec privatis rebus inclusum. Sunt quidem cuncta sub unius arbitrio, qui pro utilitate com- 12
muni solus omnium curas laboresque suscepit; quidam tamen salubri temperamento ad nos quoque velut rivi ex illo beni-
5 gnissimo fonte decurrunt, quos et haurire ipsi et absentibus amicis quasi ministrare epistulis possumus. Vale.

XXI.

C. PLINIUS CORNELIO PRISCO SUO S.

Audio Valerium Martialem decessisse et moleste fero. Erat 1
homo ingeniosus acutus acer, et qui plurimum in scribendo et salis haberet et fellis nec candoris minus. Prosecutus eram 2
viatico secedentem: dederam hoc amicitiae, dederam etiam versiculis quos de me composuit. Fuit moris antiqui eos qui vel 3
10 singulorum laudes vel urbium scripserant aut honoribus aut pecunia ornare; nostris vero temporibus ut alia speciosa et egregia ita hoc in primis exolevit. Nam postquam desimus fa- 4
cere laudanda, laudari quoque ineptum putamus. Quaeris qui sint versiculi quibus gratiam rettuli? Remitterem te ad ipsum volumen, nisi quosdam tenerem: tu, si placuerint hi, ceteros in libro requires. Adloquitur Musam, mandat ut domum meam 5
Esquilis quaerat, adeat reverenter:

sed ne tempore non tuo disertam
pulses ebria ianuam videto:
15 totos dat tetricae dies Minervae,
dum centum studet auribus virorum
hoc quod saecula posterique possint
Arpinis quoque comparare chartis.
seras tutior ibis ad lucernas:
20 haec hora est tua, cum furit Lyaeus,
cum regnat rosa, cum madent capilli:
tunc me vel rigidi legant Catones.

Meritone eum qui haec de me scripsit et tunc dimisi amicissime 6
et nunc ut amicissimum defunctum esse doleo? Dedit enim
25 mihi quantum maximum potuit, daturus amplius, si potuisset. Tametsi quid homini potest dari maius quam gloria et laus et aeternitas? Ad non erunt aeterna quae scripsit: non erunt fortasse, ille tamen scripsit tamquam essent futura. Vale.

XX.

L. [illegible] MEDIO MAXIMO SUO S.

1 [illegible] te saepe [illegible] quantas contentiones [illegible]
ut lex tabellaria quantumque ipsi latori vel gloriae vel [illegible]
2 [illegible] attulerit? Ad nunc in senatu sine ulla disse[illegible]
hoc idem ut aptissimum placuit: omnes comitiorum die ta[illegible]
3 postulaverunt. Excusaremus sane manifestis illis aper[illegible]
suffragiis licentiam contionum. Non tempus loquendi, n[illegible]
cundi modestia, non denique sedendi dignitas custodiebat.
4 Magni undique dissonique clamores, procurrebant omnes [illegible]
suis candidatis, multa agmina in medio multique circuli [illegible]
decora confusio: adeo desciveramus a consuetudine pare[illegible]
apud quos omnia disposita moderata tranquilla, maiest[illegible]
5 loci poderemque retinebant. Supersunt senes, ex quibus
dire soleo hunc ordinem comitiorum: citato nomine cand[illegible]
silentium summum; dicebat ipse pro se, explicabat vitam s[illegible]
testes et laudatores dabat, vel eum sub quo militaverat
eum cui quaestor fuerat vel utrumque, si poterat, add[illegible]
quosdam ex suffragatoribus: illi graviter et paucis loquebantur.
6 Plus hoc quam preces proderat. Non numquam cand[illegible]
tus aut nutales competitoris aut annos aut etiam mores ar[illegible]
bat. Audiebat senatus gravitate censoria. Ita saepius d[illegible]
7 quam gratiosi praevalebant. Quae nunc inmodico favore
rupta, ad tacita suffragia quasi ad remedium decucurrer[illegible]
quod interim plane remedium fuit: erat enim novum et s[illegible]
8 tum. Sed vereor ne procedente tempore ex ipso remedio [illegible]
nascantur. Est enim periculum ne tacitis suffragiis inpude[illegible]
inrepat. Nam quoto cuique eadem honestatis cura secreto [illegible]
9 palam? Multi famam, conscientiam pauci verentur. Sed n[illegible]
cito de futuris: interim beneficio tabellarum habebimus m[illegible]
stratus qui maxime fieri debuerunt. Nam ut in reciperatorii[illegible]
diciis sic nos in his comitiis quasi repente adprehensi sin[illegible]
10 iudices fuimus. Haec tibi scripsi, primum, ut aliquid novi [illegible]
berem, deinde, ut non numquam de re publica loquerer, c[illegible]
materiae nobis quanto rarior quam veteribus occasio tanto
11 nus omittenda est. Et Hercule quousque illa vulgaria '[illegible]
agis? ecquid commode vales?' Habeant nostrae quoque litt[illegible]

[redacted]

moiren in the heart. luges = I put on mourning, and observed the commencement of death. Olim Romulus died, matronae annum lugebat, they wore mourning. maeres = I cant help showing my grief, although I try to keep it in my heart. habebat = [illegible], he kept dogs. psittacos = the parrots said "Ave Caesar" which meant want a cracker. dolor = this was not grief in the heart. hortis = in his park. Satius = with statues of himself. He is lavish in the midst of his meaners. curtatem = he is a social nuisance, tempore = in hot August.

mannulos multos et iunctos et solutos, habebat canes maiores minoresque, habebat luscinias, psittacos, merulas: omnes Regulus circa rogum trucidavit. Nec dolor erat ille, sed ostentatio 4 doloris. Convenitur ad eum mira celebritate. Cuncti detestantur oderunt, et quasi probent, quasi diligant, cursant frequentant, uique breviter quod sentio enuntiem, in Regulo demerendo Regulum imitantur. Tenet se trans Tiberim in hortis, in quibus 5 latissimum solum porticibus inmensis, ripam statuis suis occupavit, ut est in summa avaritia sumptuosus, in summa infamia gloriosus. Vexat ergo civitatem insaluberrimo tempore, et 6 quod vexat solacium putat. Dicit se velle ducere uxorem: hoc quoque, sicut alia, perverse. Audies brevi nuptias lugentis, 7 nuptias senis; quorum alterum immaturum alterum serum est. Unde hoc augurer quaeris: non quia adfirmat ipse, quo menda- 8 cius nihil est, sed quia certum est Regulum esse facturum quidquid fieri non oportet. Vale.

III.

C. PLINIUS ANTONINO SUO S.

Quod semel atque iterum consul fuisti similis antiquis, quod 1 proconsul Asiae, qualis ante te, qualis post te vix unus aut alter (non sinit enim me verecundia tua dicere nemo), quod sanctitate, quod auctoritate, aetate quoque princeps civitatis, est quidem venerabile et pulchrum; ego tamen te vel magis in remissionibus miror. Nam severitatem istam pari iucunditate 2 condire summaeque gravitati tantum comitatis adiungere non minus difficile quam magnum est. Id tu cum incredibili quadam suavitate sermonum tum vel praecipue stilo adsequeris. Nam 3 et loquenti tibi illa Homerici senis mella profluere, et quae scribis complere apes floribus et innectere videntur. Ita certe sum adfectus ipse, cum Graeca epigrammata tua, cum iambos proxime legerem. Quantum ibi humanitatis venustatis, quam 4 dulcia illa, quam amantia, quam arguta, quam recta! Callimachum me vel Heroden vel si quid his melius tenere credebam; quorum tamen neuter utrumque aut absolvit aut attigit. Homi- 5 nemne Romanum tam Graece loqui? Non medius fidius ipsas Athenas tam Atticas dixerim. Quid multa? invideo Graecis quod illorum lingua scribere maluisti. Neque enim coniectura

eget quid sermone patrio exprimere possis, cum hoc insiticio et inducto tam praeclara opera perfeceris. Vale.

IIII.

C. PLINIUS SOSIO SENECIONI SUO S.

1 Varisidium Nepotem validissime diligo, virum industrium, rectum, disertum, quod apud me vel potentissimum est. Idem C. Calvisium, contubernalem meum, amicum tuum, arta pro-
2 pinquitate conplectitur: est enim filius sororis. Hunc rogo semestri tribunatu splendidiorem et sibi et avunculo suo facias. Obligabis me, obligabis Calvisium nostrum, obligabis ipsum,
3 non minus idoneum debitorem quam nos putas. Multa beneficia in multos contulisti: ausim contendere nullum te melius, aeque bene unum aut alterum conlocasse. Vale.

V.

C. PLINIUS SPARSO SUO S.

1 Aeschinen aiunt petentibus Rhodiis legisse orationem suam,
2 deinde Demosthenis, summis utramque clamoribus. Quod tantorum virorum scriptis contigisse non miror, cum orationem meam proxime doctissimi homines hoc studio, hoc adsensu, hoc etiam labore per biduum audierint, quamvis intentionem eorum nulla hinc et inde collatio, nullum quasi certamen ac-
3 cenderet. Nam Rhodii cum ipsis orationum virtutibus tum etiam comparationis aculeis excitabantur, nostra oratio sine aemulationis gratia probabatur. An merito, scies, cum legeris librum, cuius amplitudo non sinit me longiore epistula praelo-
4 qui. Oportet enim nos in hac certe in qua possumus breves esse, quo sit excusatius quod librum ipsum, non tamen ultra causae amplitudinem extendimus. Vale.

VI.

C. PLINIUS IULIO NASONI SUO S.

1 Tusci grandine excussi, in regione Transpadana summa abundantia sed par vilitas nuntiatur: solum mihi Laurentinum
2 meum in reditu. Nihil quidem ibi possideo praeter tectum et hortum statimque harenas, solum tamen mihi in reditu. Ibi enim plurimum scribo nec agrum, quem non habeo, sed ipsum me

[redacted]

omn = Regulus has perish in him.
placuit = he made up his mind to go into morning
facere = ποιησασθαι, to have made by other people.
officinis = at all their studios.

devita = scornful addition. Furthermore he had a thousand copies made of it. a description of a public reading is given by Juvenal and the author of the dialogue on Oratory. mille = shows that the multiplication of books was not show
publice = he wrote to the officials of the small towns. Quamquam = καιτοι, although, taking something back. aquatia = Quotation from Thucy. in Pericles funeral oration.
Cato said Orator est vir bonus dicendi peritus; a good man that knows how to speak.

luctuosum = this dismal book.
Circulator = a fakir, or soap man in the square
Martial held Regulus in high honor.

studiis excolo; ac iam possum tibi ut aliis in locis horreum plenum sic ibi scrinium ostendere. Igitur tu quoque, si certa 3 et fructuosa praedia concupiscis, aliquid in hoc litore para. Vale.

VII.

C. PLINIUS CATIO LEPIDO SUO S.

Saepe tibi dico inesse vim Regulo. Mirum est quam effi- 1 ciat in quod incubuit. Placuit ei lugere filium; luget ut nemo· placuit statuas eius et imagines quam plurimas facere; hoc omnibus officinis agit, illum coloribus, illum cera, illum aere, illum argento, illum auro, ebore, marmore effingit. Ipse vero 2 nuper adhibito ingenti auditorio librum de vita eius recitavit, de vita pueri: recitavit tamen; eundem in exemplaria mille transscriptum per totam Italiam provinciasque dimisit. Scripsit publice ut a decurionibus eligeretur vocalissimus aliquis ex ipsis qui legeret eum populo: factum est. Hanc ille vim, 3 seu quo alio nomine vocanda est intentio quidquid velis optinendi, si ad potiora vertisset, quantum boni efficere potuisset! Quamquam minor vis bonis quam malis inest, ac sicut ἀμαθία μὲν θράσος λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, ita recta ingenia debilitat verecundia, perversa confirmat audacia. Exemplo est 4 Regulus. Inbecillum latus, os confusum, haesitans lingua, tardissima inventio, memoria nulla, nihil denique praeter ingenium insanum; et tamen eo inpudentia ipsoque illo furore pervenit ut orator habeatur. Itaque Herennius Senecio mirifice 5 Catonis illud de oratore in hunc e contrario vertit 'orator est vir malus dicendi imperitus.' Non me Hercule Cato ipse tam bene verum oratorem quam hic Regulum expressit. Habesne 6 quo tali epistulae parem gratiam referas? habes, si scripseris num aliquis in municipio vestro ex sodalibus meis, num etiam ipse tu hunc luctuosum Reguli librum ut circulator in foro legeris, ἐπάρας scilicet, ut ait Demosthenes, τὴν φωνὴν καὶ γεγηθὼς καὶ λαρυγγίζων. Est enim tam ineptus ut risum 7 magis possit exprimere quam gemitum: credas non de puero scriptum sed a puero. Vale.

3.

...mm = Trajan

= for this reason besides that it cant be
...n away from a man while he is alive.
...s a correct thing for a Roman of good
... to be on the board of augers. It was a thing
could not be taken away from a man.
...ates = election of a close corporation to fill
...s in their own body. See Aceros introduction
Brutus for what he thought of the augurship.

...nior = generally, unior.
...en = a little fish for a complement.
... = mispronounced vĕro, non nisi: in
...eal latin these two words are separated in
...tence, here they are used in sense of tantum.

VIII.

C. PLINIUS MATURO ARRIANO SUO S.

1 Gratularis mihi quod acceperim auguratum. Iure gratula-
ris, primum, quod gravissimi principis iudicium in minoribus
etiam rebus consequi pulchrum est, deinde, quod sacerdotium
ipsum cum priscum et religiosum tum hoc quoque sacrum
2 plane et insigne est quod non adimitur viventi. Nam al-
quamquam dignitate propemodum paria ut tribuuntur sic auf-
3 runtur, in hoc fortunae hactenus licet ut dari possit. Mi-
vero illud etiam gratulatione dignum videtur quod succes-
Iulio Frontino, principi viro, qui me nominationis die per bi-
continuos annos inter sacerdotis nominabat, tamquam in lo-
cum suum cooptaret; quod nunc eventus ita conprobavit u-
4 non fortuitum videretur. Te quidem, ut scribis, ob hoc maxi-
me delectat auguratus meus quod M. Tullius augur fuit. Lae-
taris enim quod honoribus eius insistam quem aemulari stu-
5 diis cupio. Sed utinam, ut sacerdotium idem, ut consulatum
multo etiam iuvenior quam ille sum consecutus, ita senex sal-
6 tem ingenium eius aliqua ex parte adsequi possem! Sed nimi-
rum, quae sunt in manu hominum et mihi et multis contige-
runt, illud vero ut apisci arduum sic etiam sperare nimium est
quod dari non nisi a diis potest. Vale.

VIIII.

C. PLINIUS CORNELIO URSO SUO S.

1 Causam per hos dies dixit Iulius Bassus, homo laboriosus
et adversis suis clarus. Accusatus est sub Vespasiano a priva-
tis duobus, ad senatum remissus diu pependit, tandem abso-
2 lutus vindicatusque. Titum timuit ut Domitiani amicus, a Do-
mitiano relegatus est: revocatus a Nerva sortitusque Bithy-
niam rediit reus, accusatus non minus acriter quam fideliter
defensus. Varias sententias habuit, plures tamen quasi mitio-
3 res. Egit contra eum Pomponius Rufus, vir paratus et vehe-
mens: Rufo successit Theophanes, unus ex legatis, fax accu-
4 sationis et origo. Respondi ego. Nam mihi Bassus iniunxerat
ut totius defensionis fundamenta iacerem, dicerem de orna-
mentis suis, quae illi et ex generis claritate et ex periculis

cf. 9. 13.

gravissimum = Trajan

quod = for this reason besides that it cant be taken away from a man while he is alive. It was a correct thing for a Roman of good family to be on the board of augers. It was a thing that could not be taken away from a man.
cooptatio = election of a close corporation to fill a place in their own body. See Aceros introduction to his Brutus for what he thought of the augurship

inventor = generally, unior.
possem = a little fish for a complement.
vero = misprononced vĕro. non nisi = in classical latin these two words are separated in a sentence, here they are used in sense of tantum

ipsis magna erant, dicerem de conspiratione delatorum, quam 5
in quaestu habebant, dicerem causas quibus factiosissimum
quemque, ut illum ipsum Theophanen, offendisset. Eundem
me voluerat occurrere crimini quo maxime premebatur. In
5 aliis enim quamvis auditu gravioribus non absolutionem modo
verum etiam laudem merebatur, hoc illum onerabat quod ho- 6
mo simplex et incautus quaedam a provincialibus ut amicus
acceperat. Nam fuerat in eadem provincia quaestor. Haec ac-
cusatores furta et rapinas, ipse munera vocabat: sed lex mu-
10 nera quoque accipi vetat. Hic ego quid agerem, quod iter de- 7
fensionis ingrederer? Negarem? verebar ne plane furtum vide-
retur quod confiteri timerem. Praeterea rem manifestam infi-
tiari augentis erat crimen, non diluentis, praesertim cum reus
ipse nihil integrum advocatis reliquisset. Multis enim atque
15 etiam principi dixerat sola se munuscula dumtaxat natali suo
aut Saturnalibus accepisse et plerisque misisse. Veniam ergo 8
peterem? iugulassem reum, quem ita deliquisse concederem
ut servari nisi venia non posset. Tamquam recte factum tue-
rer? non illi profuissem, sed ipse inpudens extitissem. In hac 9
20 difficultate placuit medium quiddam tenere: videor tenuisse.
Actionem meam, ut proelia solet, nox diremit. Egeram horis
tribus et dimidia, supererat sesquihora. Nam cum e lege ac-
cusator sex horas, novem reus accepisset, ita diviserat tem-
pora reus inter me et eum qui dicturus post erat, ut ego quin-
25 que horis, ille reliquis uteretur. Mihi successus actionis silen- 10
tium finemque suadebat. Temerarium est enim secundis non
esse contentum. Ad hoc verebar ne me corporis vires iterato
labore desererent, quem difficilius est repetere quam iun-
gere. Erat etiam periculum ne reliqua actio mea et frigus ut 11
30 deposita et taedium ut resumpta pateretur. Ut enim faces ignem
adsidua concussione custodiunt, dimissum aegerrime reparant,
sic et dicentis calor et audientis intentio continuatione serva-
tur, intercapedine et quasi remissione languescit. Sed Bassus 12
multis precibus, paene etiam lacrimis obsecrabat implerem
35 meum tempus. Parui utilitatemque eius praetuli meae. Bene
cessit: inveni ita erectos animos senatus, ita recentes ut
priore actione incitati magis quam satiati viderentur. Succes- 13
sit mihi Lucceius Albinus, tam apte ut orationes nostrae va-

14 rietatem duarum, contextum unius habuisse credantur. Respondit Herennius Polio instanter et graviter, deinde Theophanes rursus. Fecit enim hoc quoque ut cetera inpudentissime, quod post duos et consulares et disertos tempus sibi et quidem laxius vindicavit. Dixit in noctem atque etiam nocte
15 inlatis lucernis. Postero die egerunt pro Basso Titius Homullus et Fronto mirifice: quartum diem probationes occuparunt.
16 Censuit Baebius Macer, consul designatus, lege repetundarum Bassum teneri, Caepio Hispo, salva dignitate iudices dandos:
17 uterque recte. Qui fieri potest? inquis: quia scilicet et Macro legem intuenti consentaneum fuit damnare eum qui contra legem munera acceperat, et Caepio, cum putaret licere senatui, sicut licet, et mitigare leges et intendere, non sine ratione ve-
18 niam dedit facto, vetito quidem non tamen inusitato. Praevaluit sententia Caepionis, quin immo consurgenti ei ad censendum adclamatum est, quod solet residentibus. Ex quo potes aestimare quanto consensu sit exceptum, cum diceret, quod
19 tam favorabile fuit, cum dicturus videretur. Sunt tamen ut in senatu ita in civitate in duas partes hominum iudicia divisa. Nam quibus sententia Caepionis placuit, sententiam Macri ut rigidam duramque reprehendunt: quibus Macri, illam alteram dissolutam atque etiam incongruentem vocant; negant enim
20 congruens esse retinere in senatu cui iudices dederis. Fuit et tertia sententia. Valerius Paulinus adsensus Caepioni hoc amplius censuit referendum de Theophane, cum legationem renuntiasset. Arguebatur enim multa in accusatione fecisse
21 quae illa ipsa lege qua Bassum accusaverat tenerentur. Sed hanc sententiam consules, quamquam maximae parti senatus mire probabatur, non sunt persecuti. Paulinus tamen et iusti-
22 tiae famam et constantiae tulit. Misso senatu Bassus magna hominum frequentia, magno clamore, magno gaudio exceptus est. Fecerat eum favorabilem renovata discriminum vetus fama notumque periculis nomen et in procero corpore maesta et
23 squalida senectus. Habebis hanc interim epistulam ut πρόδρομον, exspectabis orationem plenam onustamque, exspectabis diu: neque enim leviter et cursim, ut de re tanta, retractanda est. Vale.

profiteri = It drops off the word which it usually or primarily had, artem orationem profiteri. From this verb we have professus, and professorius. The later word was first used by Tacitus. recens = it's a fresh piece of news. rhetor = a professor of rhetoric from an orator, an echo from Juvenal. ludos = What pranks. You play, dame Fortune, for your own amusement. ut = he set up as a professor just to get off this joke. unctus = he was dressed in a Greek pallium. composuit = settled himself. summ = cast a look at his dress. incisti = the generation of explanation or definition. frembat = was breathing out threatenings and slaughter. maximam = the chief Vestal virgin alive. ut = the natural reason, naturally since he wanted to make his period illustrious. cestitabus = Thorough one

X.

C. PLINIUS STATIO SABINO SUO S.

Scribis mihi Sabinam, quae nos reliquit heredes, Mode- 1
stum servum suum nusquam liberum esse iussisse, eidem tamen sic adscripsisse legatum 'Modesto quem liberum esse iussi.' Quaeris quid sentiam. Contuli cum peritis iuris. Con- 2
venit inter omnes nec libertatem deberi, quia non sit data, nec legatum, quia servo suo dederit. Sed mihi manifestus error videtur, ideoque puto nobis, quasi scripserit Sabina, faciendum quod ipsa scripsisse se credidit. Confido accessurum te 3
sententiae meae, cum religiosissime soleas custodire defunctorum voluntatem, quam bonis heredibus intellexisse pro iure est. Neque enim minus apud nos honestas quam apud alios necessitas valet. Moretur ergo in libertate sinentibus nobis, 4
fruatur legato, quasi omnia diligentissime caverit. Cavit enim quae heredes bene elegit. Vale.

XI.

C. PLINIUS CORNELIO MINICIANO SUO S.

Audistine Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? non- 1
dum te puto audisse; est enim recens nuntius. Praetorius hic modo inter eloquentissimos causarum actores habebatur, nunc eo decidit ut exul de senatore, rhetor de oratore fieret. Ita- 2
que ipse in praefatione dixit dolenter et graviter 'quos tibi, Fortuna, ludos facis? facis enim ex senatoribus professores, ex professoribus senatores.' Cui sententiae tantum bilis, tantum amaritudinis inest ut mihi videatur ideo professus ut hoc diceret. Idem, cum Graeco pallio amictus intrasset (carent 3
enim togae iure quibus aqua et igni interdictum est), postquam se composuit circumspexitque habitum suum, 'Latine' inquid 'declamaturus sum.' Dices tristia et miseranda, dignum 4
tamen illum, qui haec ipsa studia incesti scelere macularit. Confessus est quidem incestum, sed incertum utrum quia ve- 5
rum erat an quia graviora metuebat, si negasset. Fremebat enim Domitianus aestuabatque ingenti invidia destitutus. Nam 6
cum Corneliam, Vestalium maximam, defodere vivam concupisset, ut qui inlustrari saeculum suum eiusmodi exemplis ar-

bitraretur, pontificis maximi iure seu potius immanitate tyranni, licentia domini, reliquos pontifices non in Regiam sed in Albanam villam convocavit. Nec minore scelere quam quod ulcisci videbatur absentem inauditamque damnavit incesti, cum ipse fratris filiam incesto non polluisset solum verum etiam
7 occidisset: nam vidua abortu periit. Missi statim pontifices qui defodiendam necandamque curarent. Illa nunc ad Vestam nunc ad ceteros deos manus tendens, multa, sed hoc frequentissime clamitabat 'me Caesar incestam putat, qua sacra fa-
8 ciente vicit triumphavit.' Blandiens haec an inridens, ex fiducia sui an ex contemptu principis dixerit dubium est. Dixit, donec ad supplicium, nescio an innocens, certe tamquam in-
9 nocens, ducta est. Quin etiam cum in illud subterraneum demitteretur haesissetque descendenti stola, vertit se ac recollegit, cumque ei manum carnifex daret, aversata est et resiluit foedumque contactum quasi plane a casto puroque corpore novissima sanctitate reiecit, omnibusque numeris pudoris
10 πολλὴν πρόνοιαν ἔσχεν εὐσχήμων πεσεῖν. Praeterea Celer, eques Romanus, cui Cornelia obiciebatur, cum in comitio virgis caederetur, in hac voce persteterat 'quid feci? nihil feci.'
11 Ardebat ergo Domitianus et crudelitatis et iniquitatis infamia. Arripit Licinianum quod in agris suis occultasset Corneliae libertam. Ille ab iis quibus erat curae praemonetur, si comitium et virgas pati nollet, ad confessionem confugeret, quasi
12 ad veniam: fecit. Locutus est pro absente Herennius Senecio tale quiddam quale est illud κεῖται Πάτροκλος. Ait enim 'ex
13 advocato nuntius factus sum: Licinianus recessit.' Gratum hoc Domitiano, adeo quidem ut gaudio proderetur diceretque 'absolvit nos Licinianus.' Adiecit etiam non esse verecundiae eius instandum: ipsi vero permisit, si qua posset, ex rebus suis raperet, ante quam bona publicarentur, exiliumque molle
14 velut praemium dedit. Ex quo tamen postea clementia divi Nervae translatus est in Siciliam, ubi nunc profitetur seque de
15 fortuna praefationibus vindicat. Vides quam obsequenter paream tibi, qui non solum res urbanas verum etiam peregrinas tam sedulo scribo ut altius repetam. Et sane putabam te, quia tunc afuisti, nihil aliud de Liciniano audisse quam relegatum ob incestum. Summam enim rerum nuntiat fama, non ordinem.

Yrannis = the cruelty of a Pasha. Augustus always
hated to be called dominus, because it involved
the idea of slaves under him. Domitius loved
to be called dominus et deus noster. Villam = the
remains of which have lately been discovered,
and is the scene of Juvenals 4th satire, deliberation
of Domitian court about the big fish. Curarent =
to have her buried alive. Ille = the unhappy
woman. Multa = much, but particularly this.
Fiducia = a confidence in her own innocence.

Haerosset = when her gown got caught.
Daret = the connative use, when he offered her
his hand, or tried to give her his hand.
Pudoris = modest and chaste in every respect.
Ἰστάνειν = she fell in such a way as not to
show her legs. Cui = was twitted with
Cornelia, the person put from the thing in her
voce = kept saying this. Nihil fecit = I am
not guilty. Arripit = he has him arrested.
Curae = those who were interested in his safety
Comitium = hendyadys, the punishment with
rods in the Comitium. Κεῖται = there was not
much to be said. Nuntius = I've become a
messenger boy. Exilium = an easy exile in Sicily
that was almost a reward. He might have
sent him to Lyrus or other disagreeable places.
Altius = to go to the bottom.
Ordinem = the details of the affair are do
not know.

[illegible] d'u [illegible] [illegible] you've got here safely,
[illegible] you've come at a time when I most
[illegible] to see you. Pauculus - a [illegible] days.

Mereor ut vicissim quid in oppido tuo, quid in finitimis agatur 16
(solent enim quaedam notabilia incidere) perscribas: denique
quidquid voles, dum modo non minus longa epistula nuntia.
Ego non paginas tantum sed versus etiam syllabasque nume-
5 rabo. Vale.

XII.

C. PLINIUS MATURO ARRIANO SUO S.

Amas Egnatium Marcellinum atque etiam mihi saepe com- 1
10 mendas: amabis magis commendabisque, si cognoveris eius re-
cens factum. Cum in provinciam quaestor exisset scribamque 2
qui sorti obtigerat ante legitimum salarii tempus amisisset,
quod acceperat scribae daturus intellexit et statuit subsidere
apud se non oportere. Itaque reversus Caesarem, deinde Cae- 3
15 sare auctore senatum consuluit quid fieri de salario vellet.
Parva quaestio, sed tamen quaestio. Heredes scribae sibi,
praefecti aerari populo vindicabant. Acta causa est: dixit he- 4
redum advocatus, deinde populi, uterque percommode. Cae-
cilius Strabo aerario censuit inferendum, Baebius Macer here-
20 dibus dandum: obtinuit Strabo. Tu lauda Marcellinum, ut ego 5
statim feci. Quamvis enim abunde sufficiat illi quod est et a
principe et a senatu probatus, gaudebit tamen testimonio tuo.
Omnes enim qui gloria famaque ducuntur mirum in modum 6
adsensio et laus a minoribus etiam profecta delectat. Te vero
25 Marcellinus ita reveretur ut iudicio tuo plurimum tribuat. Ac- 7
cedit his quod, si cognoverit factum suum isto usque pene-
trasse, necesse est laudis suae spatio et cursu et peregrina-
tione laetetur. Etenim, nescio quo pacto, vel magis homines
iuvat gloria lata quam magna. Vale.

30

XIII.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

Salvum te in urbem venisse gaudeo; venisti autem, si 1
quando alias, nunc maxime mihi desideratus. Ipse pauculis
35 adhuc diebus in Tusculano commorabor, ut opusculum quod
est in manibus absolvam. Vereor enim ne, si hanc intentionem 2
iam in fine laxavero, aegre resumam. Interim ne quid festina-
tioni meae pereat, quod sum praesens petiturus hac quasi prae-

3 cursoria epistula rogo. Sed prius accipe causas rogandi. Proxime cum in patria mea fui, venit ad me salutandum municipi mei filius praetextatus. Huic ego 'studes?' inquam. Respondit 'etiam.' 'Ubi?' 'Mediolani.' 'Cur non hic?' Et pater eius (erat enim una atque etiam ipse adduxerat puerum) 'quia nul-
4 los hic praeceptores habemus.' 'Quare nullos? nam vehementer intererat vestra, qui patres estis', et opportune conplures patres audiebant, 'liberos vestros hic potissimum discere. Ubi enim aut iucundius morarentur quam in patria aut pudicius continerentur quam sub oculis parentum aut minore sumptu quam
5 domi? Quantulum est ergo collata pecunia conducere praeceptores, quodque nunc in habitationes, in viatica, in ea quae peregre emuntur inpenditis adicere mercedibus? Atque adeo ego, qui nondum liberos habeo, paratus sum pro re publica nostra, quasi pro filia vel parente, tertiam partem eius quod
6 conferre vobis placebit dare. Totum etiam pollicerer, nisi timerem ne hoc munus meum quandoque ambitu corrumperetur, ut accidere multis in locis video, in quibus praeceptores
7 publice conducuntur. Huic vitio occurri uno remedio potest, si parentibus solis ius conducendi relinquatur isdemque religio
8 recte iudicandi necessitate collationis addatur. Nam qui fortasse de alieno neglegentes, certe de suo diligentes erunt dabuntque operam ne a me pecuniam non nisi dignus accipiat,
9 si accepturus et ab ipsis erit. Proinde consentite, conspirate maioremque animum ex meo sumite, qui cupio esse quam plu- 2
rimum quod debeam conferre. Nihil honestius praestare liberis vestris, nihil gratius patriae potestis. Educentur hic qui hic nascuntur statimque ab infantia natale solum amare frequentare consuescant. Atque utinam tam claros praeceptores inducatis ut finitimis oppidis studia hinc petantur, utque nunc 3
liberi vestri aliena in loca, ita mox alieni in hunc locum con-
10 fluant!' Haec putavi altius et quasi a fonte repetenda, quo magis scires quam gratum mihi foret, si susciperes quod iniungo. Iniungo autem et pro rei magnitudine rogo ut ex copia studiosorum, quae ad te ex admiratione ingenii tui convenit, 3
circumspicias praeceptores quos sollicitare possimus, sub ea tamen conditione ne cui fidem meam obstringam. Omnia enim libera parentibus servo. Illi iudicent, illi eligant: ego mihi

patria = when I was at home.
praetexatus = in knicker bockers. Said I to the boy "Do you go to school?" Yes, sir, said he.
ipse = had brought the boy under his wing.
opportune = as good luck would have it. They gathered about to hear his golden words.

collata = taking up a subscription. natica = in fares, going to school and coming back.
nondum = who have no children as yet.
totum = the whole sum. promitte = when a man is asked to do a thing and consents. pollicior = when he does it voluntarily, of his own free will.
munus = this boon, or testimonial. publice = by the town authorities. adatur = imposing on them conscientiousness in making the right selection.
animum = take heart of hair from me.

educo = educare.

curam tantum et inpendium vindico. Proinde si quis fuerit re- 12
pertus qui ingenio suo fidat, eat illuc ea lege ut hinc nihil
aliud certum quam fiduciam suam ferat. Vale.

XIIII.

C. PLINIUS PATERNO SUO S.

Tu fortasse orationem, ut soles, et flagitas et expectas, 1
at ego quasi ex aliqua peregrina delicataque merce lusus meos
tibi prodo. Accipies cum hac epistula hendecasyllabos no- 2
stros, quibus nos in vehiculo, in balineo, inter cenam oblecta-
mus otium temporis. His iocamur, ludimus, amamus, dolemus, 3
querimur, irascimur, describimus aliquid modo pressius modo
elatius, atque ipsa varietate temptamus efficere ut alia aliis,
quaedam fortasse omnibus placeant. Ex quibus tamen si non 4
nulla tibi paulo petulantiora videbuntur, erit eruditionis tuae
cogitare summos illos et gravissimos viros qui talia scripse-
runt non modo lascivia rerum sed ne verbis quidem nudis abs-
tinuisse; quae nos refugimus, non quia severiores (unde
enim?), sed quia timidiores sumus. Scimus alioqui huius opu- 5
sculi illam esse verissimam legem quam Catullus expressit,

nam castum esse decet pium poëtam
ipsum, versiculos nihil necesse est,
qui tunc denique habent salem et leporem,
si sunt molliculi et parum pudici.

Ego quanti faciam iudicium tuum vel ex hoc potes aestimare, 6
quod malui omnia a te pensitari quam electa laudari. Et sane
quae sunt commodissima desinunt videri, cum paria esse coe-
perunt. Praeterea sapiens subtilisque lector non debet diver- 7
sis conferre diversa sed singula expendere nec deterius alio
putare quod est in suo genere perfectum. Sed quid ego plu- 8
ra? nam longa praefatione vel excusare vel commendare ine-
ptias ineptissimum est. Unum illud praedicendum videtur co-
gitare me has nugas inscribere hendecasyllabos, qui titu-
lus sola metri lege constringitur. Proinde sive epigrammata 9
sive idyllia sive eclogas sive, ut multi, poëmatia seu quod
aliud vocare malueris licebit voces, ego tantum hendecasylla-
bos praesto. A simplicitate tua peto ut quod de libello meo 10
dicturus es alii mihi dicas; neque est difficile quod postulo.

Nam si hoc opusculum nostrum aut potissimum esset aut solum, fortasse posset durum videri dicere 'quaere quod agas': molle et humanum est 'habes quod agas.' Vale.

XV.

C. PLINIUS FUNDANO SUO S.

1 Si quid omnino, hoc certe iudicio facio quod Asinium Rufum singulariter amo. Est homo eximius et bonorum amantissimus. Cur enim non me quoque inter bonos numerem? Idem Cornelium Tacitum (scis quem virum) arta familiaritate 10
2 conplexus est. Proinde si utrumque nostrum probas, de Rufo quoque necesse est idem sentias, cum sit ad conectendas ami-
3 citias vel tenacissimum vinculum morum similitudo. Sunt ei liberi plures. Nam in hoc quoque functus est optimi civis officio, quod fecunditate uxoris largo frui voluit eo saeculo quo 15 plerisque etiam singulos filios orbitatis praemia graves faciunt; quibus ille despectis avi quoque nomen adsumpsit. Est enim avus, et quidem ex Saturio Firmo, quem diliges ut ego, si ut
4 ego propius inspexeris. Haec eo pertinent ut scias quam copiosam, quam numerosam domum uno beneficio sis obligatu- 20 rus; ad quod petendum voto primum, deinde bono quodam
5 omine adducimur. Optamus enim tibi ominamurque in proximum annum consulatum. Ita nos virtutes tuae, ita iudicia prin-
6 cipis augurari volunt. Concurrit autem ut sit eodem anno quaestor maximus ex liberis Rufi, Asinius Bassus, iuvenis (nescio 25 an dicam quod me pater et sentire et dicere cupit, adulescen-
7 tis verecundia vetat) ipso patre melior. Difficile est ut mihi de absente credas, quamquam credere soles omnia, tantum in illo industriae, probitatis, eruditionis, ingenii, studii, memo-
8 riae denique esse, quantum expertus invenies. Vellem tam 30 ferax saeculum bonis artibus haberemus ut aliquos Basso praeferre deberes: tum ego te primus hortarer moneremque circumferres oculos ac diu pensitares quem potissimum eligeres.
9 Nunc vero — sed nihil volo de amico meo adrogantius dicere, hoc solum dico dignum esse iuvenem quem more maiorum in 35
10 filii locum adsumas. Debent autem sapientes viri, ut tu, tales quasi liberos a re publica accipere quales a natura solemus optare. Decorus erit tibi consuli quaestor patre praetorio,

[redacted]

propinquis consularibus, quibus iudicio ipsorum quamquam adulescentulus adhuc iam tamen invicem ornamento est. Pro- 11
inde indulge precibus meis, obsequere consilio, et ante omnia, si festinare videor, ignosce, primum, quod in ea civitate
5 in qua omnia quasi ab occupantibus aguntur quae legitimum tempus expectant non matura sed sera sunt, deinde, quod rerum quas adsequi cupias praesumptio ipsa iucunda est. Re- 12
vereatur iam te Bassus ut consulem, tu dilige illum ut quaestorem, nos denique utriusque vestrum amantissimi laetitia du-
10 plici perfruamur. Etenim cum sic te, sic Bassum diligamus 13
ut et illum cuiuscumque et tuum quemcumque quaestorem in petendis honoribus omni ope labore gratia simus iuvaturi, perquam iucundum nobis erit, si in eundem iuvenem studium nostrum et amicitiae meae et consulatus tui ratio contulerit,
15 si denique precibus meis tu potissimum adiutor accesseris, cuius et suffragio senatus libentissime indulgeat et testimonio plurimum credat. Vale.

XVI.

C. PLINIUS VALERIO PAULINO SUO S.

20

Gaude meo, gaude tuo, gaude etiam publico nomine: ad- 1
huc honor studiis durat. Proxime cum dicturus apud centumviros essem, adeundi mihi locus nisi a tribunali, nisi per ipsos iudices non fuit: tanta stipatione cetera tenebantur. Ad hoc 2
25 quidam ornatus adulescens scissis tunicis, ut in frequentia solet fieri, sola velatus toga perstitit, et quidem horis septem. Nam tam diu dixi magno cum labore, maiore cum fructu. Stu- 3
deamus ergo nec desidiae nostrae praetendamus alienam. Sunt qui audiant, sunt qui legant, nos modo dignum aliquid auri-
30 bus, dignum chartis elaboremus. Vale.

XVII.

C. PLINIUS ASINIO GALLO SUO S.

Et admones et rogas ut suscipiam causam Corelliae ab- 1
35 sentis contra C. Caecilium, consulem designatum. Quod admones gratias ago, quod rogas queror. Admoneri enim debeo, ut sciam, rogari non debeo ut faciam quod mihi non facere turpissimum est. An ego tueri Corelli filiam dubitem? 2

Est quidem mihi cum isto contra quem me advocas non plane
3 familiaris sed tamen amicitia. Accedit huc dignitas hominis
atque hic ipse cui destinatus est honor; cuius nobis hoc maior
habenda reverentia est quod iam illo functi sumus. Naturale
est enim ut ea quae quis adeptus est ipse quam amplissima 5
4 existimari velit. Sed mihi cogitanti adfuturum me Corelli fi-
liae omnia ista frigida et inania videntur. Obversatur oculis
ille vir, quo neminem aetas nostra graviorem sanctiorem sub-
tiliorem tulit; quem ego cum ex admiratione diligere coepis-
sem, quod evenire contra solet, magis admiratus sum, post- 10
5 quam penitus inspexi. Inspexi enim penitus: nihil a me ille
secretum, non ioculare, non serium, non triste, non laetum.
6 Adulescentulus eram, et iam mihi ab illo honor atque etiam,
audebo dicere, reverentia ut aequali habebatur. Ille meus in
petendis honoribus suffragator et testis, ille in inchoandis de- 15
ductor et comes, ille in gerendis consiliator et rector, ille de-
nique in omnibus officiis nostris, quamquam et inbecillus et
7 senior, quasi iuvenis et validus conspiciebatur. Quantum ille
famae meae domi, in publico, quantum etiam apud principem
8 adstruxit! Nam cum forte de bonis iuvenibus apud Nervam 20
imperatorem sermo incidisset et plerique me laudibus ferrent,
paulisper se intra silentium tenuit, quod illi plurimum aucto-
ritatis addebat; deinde gravitate quam noras 'necesse est' in-
quid 'parcius laudem Secundum, quia nihil nisi ex consilio
9 meo facit.' Qua voce tribuit mihi quantum petere voto inmo- 25
dicum erat, nihil me facere non sapientissime, cum omnia ex
consilio sapientissimi viri facerem. Quin etiam moriens filiae
suae, ut ipsa solet praedicare, 'multos quidem amicos tibi ut
longiore vita paravi, praecipuos tamen Secundum et Cornu-
10 tum.' Quod cum recordor, intellego mihi laborandum ne qua 30
parte videar hanc de me fiduciam providentissimi viri desti-
11 tuisse. Quare ego vero Corelliae adero promptissime nec su-
bire offensas recusabo: quamquam non solum veniam me ve-
rum etiam laudem apud istum ipsum a quo, ut ais, nova lis
fortasse ut feminae intenditur arbitror consecuturum, si haec 35
eadem in actione, latius scilicet et uberius quam epistularum
angustiae sinunt, vel in excusationem vel etiam commendatio-
nem meam dixero. Vale.

XVIII.

C. PLINIUS ARRIO ANTONINO SUO S.

Quemadmodum magis adprobare tibi possum quanto opere 1
mirer epigrammata tua Graeca quam quod quaedam Latine
aemulari et exprimere temptavi? in deterius tamen. Accidit
hoc primum inbecillitate ingenii mei, deinde inopia ac potius,
ut Lucretius ait, egestate patrii sermonis. Quod si haec quae 2
sunt et Latina et mea habere tibi aliquid venustatis videbun-
tur, quantum putas inesse iis gratiae quae et a te et Graece
proferuntur? Vale.

XVIIII.

C. PLINIUS CALPURNIAE HISPULLAE SUAE S.

Cum sis pietatis exemplum fratremque optimum et aman- 1
tissimum tui pari caritate dilexeris filiamque eius ut tuam di-
ligas nec tantum amitae ei adfectum verum etiam patris amissi
repraesentes, non dubito maximo tibi gaudio fore, cum cogno-
veris dignam patre, dignam te, dignam avo evadere. Summum 2
est acumen, summa frugalitas: amat me, quod castitatis indi-
cium est. Accedit his studium litterarum, quod ex mei caritate
concepit. Meos libellos habet, lectitat, ediscit etiam. Qua illa 3
sollicitudine, cum videor acturus, quanto, cum egi, gaudio ad-
licitur! Disponit qui nuntient sibi quem adsensum, quos cla-
mores excitarim, quem eventum iudicii tulerim. Eadem, si
quando recito, in proximo discreta velo sedet laudesque no-
stras avidissimis auribus excipit. Versus quidem meos cantat 4
etiam formatque cithara, non artifice aliquo docente sed amore,
qui magister est optimus. His ex causis in spem certissimam 5
adducor perpetuam nobis maioremque in dies futuram esse con-
cordiam. Non enim aetatem meam aut corpus, quae paulatim
occidunt ac senescunt, sed gloriam diligit. Nec aliud decet 6
tuis manibus educatam, tuis praeceptis institutam, quae nihil
in contubernio tuo viderit nisi sanctum honestumque, quae
denique amare me ex tua praedicatione consueverit. Nam cum 7
matrem meam parentis loco verereris, me a pueritia statim
formare, laudare talemque qualis nunc uxori meae videor omi-
nari solebas. Certatim ergo tibi gratias agimus, ego quod 8

illam mihi, illa quod me sibi dederis, quasi invicem elegeris. Vale.

XX.

C. PLINIUS NONIO MAXIMO SUO S.

1 Quid senserim de singulis tuis libris notum tibi, ut quemque perlegeram, feci: accipe nunc quid de universis genera-
2 liter iudicem. Est opus pulchrum, validum, acre, sublime, varium, elegans, purum, figuratum, spatiosum etiam et cum magna tua laude diffusum, in quo tu ingenii simul dolorisque velis latissime vectus es. Horum utrumque invicem adiumento
3 fuit. Nam dolori sublimitatem et magnificentiam ingenium, ingenio vim et amaritudinem dolor addidit. Vale.

XXI.

C. PLINIUS VELIO CERIALI SUO S.

1 Tristem et acerbum casum Helvidiarum sororum! Utraque
2 a partu, utraque filiam enixa decessit. Adficior dolore nec tamen supra modum doleo: ita mihi luctuosum videtur quod puellas honestissimas in flore primo fecunditas abstulit. Angor infantium sorte, quae sunt parentibus statim et dum nascuntur orbatae, angor optimorum maritorum, angor etiam meo
3 nomine. Nam patrem illarum defunctum quoque perseverantissime diligo, ut actione mea librisque testatum est; cui nunc unus ex tribus liberis superest domumque pluribus adminicu-
4 lis paulo ante fundatam desolatus fulcit ac sustinet. Magno tamen fomento dolor meus adquiescet, si hunc saltem fortem et incolumem paremque illi patri, illi avo fortuna servaverit. Cuius ego pro salute, pro moribus hoc sum magis anxius
5 quod unicus factus est. Nosti in amore mollitiam animi mei, nosti metus; quo minus te mirari oportebit quod plurimum timeam de quo plurimum spero. Vale.

XXII.

C. PLINIUS SEMPRONIO RUFO SUO S.

1 Interfui principis optimi cognitioni, in consilium adsumptus. Gymnicus agon apud Viennenses ex cuiusdam testamento celebrabatur. Hunc Trebonius Rufinus, vir egregius nobisque

amicus, in duumviratu tollendum abolendumque curavit. Nega-
batur ex auctoritate publica fecisse. Egit ipse causam non mi- 2
nus feliciter quam diserte. Conmendabat actionem quod tam-
quam homo Romanus et bonus civis in negotio suo mature et
5 graviter loquebatur. Cum sententiae perrogarentur, dixit Iu- 3
nius Mauricus, quo viro nihil firmius, nihil verius, non esse re-
stituendum Viennensibus agona: adiecit 'vellem etiam Romae
tolli posset.' Constanter, inquis, et fortiter. Quidni? sed hoc 4
a Maurico novum non est. Idem apud imperatorem Nervam non
10 minus fortiter. Cenabat Nerva cum paucis: Veiento proximus
atque etiam in sinu recumbebat: dixi omnia, cum hominem
nominavi. Incidit sermo de Catullo Messalino, qui luminibus 5
orbatus ingenio saevo mala caecitatis addiderat: non verebatur, non erubescebat, non miserebatur; quo saepius a Domi-
15 tiano non secus ac tela, quae et ipsa caeca et inprovida feruntur, in optimum quemque contorquebatur. De huius nequitia 6
sanguinariisque sententiis in commune omnes super cenam loquebantur, cum ipse imperator 'quid putamus passurum fuisse, si viveret?' et Mauricus 'nobiscum cenaret.' Longius abii, 7
20 libens tamen. Placuit agona tolli, qui mores Viennensium infecerat, ut noster hic omnium. Nam Viennensium vitia intra ipsos residunt, nostra late vagantur, utque in corporibus sic in imperio gravissimus est morbus qui a capite diffunditur. Vale.

25

XXIII.

C. PLINIUS POMPONIO BASSO SUO S.

Magnam cepi voluptatem, cum ex communibus amicis co- 1
gnovi te ut sapientia tua dignum est et disponere otium et
30 ferre, habitare amoenissime et nunc terra nunc mari corpus agitare, multum disputare, multum audire, multum lectitare, cumque plurimum scias, cotidie tamen aliquid addiscere. Ita 2
senescere oportet virum qui magistratus amplissimos gesserit, exercitus rexerit, totumque se rei publicae, quam diu decebat,
35 optulerit. Nam et prima vitae tempora et media patriae, ex- 3
trema nobis impertire debemus, ut ipsae leges monent, quae maiorem annis otio reddunt. Quando mihi licebit, quando per 4
aetatem honestum erit imitari istud pulcherrimae quietis exem-

plum? quando secessus mei non desidiae nomen sed tranquillitatis accipient? Vale.

XXIIII.

C. PLINIUS FABIO VALENTI SUO S.

1 Proxime cum apud centumviros in quadruplici iudicio dixissem, subiit recordatio egisse me iuvenem aeque in quadru-
2 plici. Processit animus, ut solet, longius: coepi reputare quos in hoc iudicio, quos in illo socios laboris habuissem. Solus eram qui in utroque dixissem: tantas conversiones aut fragili-
3 tas mortalitatis aut fortunae mobilitas facit. Quidam ex his qui tunc egerant decesserunt, exulant alii, huic aetas et valetudo silentium suasit, hic sponte beatissimo otio fruitur, alius exercitum regit, illum civilibus officiis principis amicitia exemit.
4 Circa nos ipsos quam multa mutata sunt! Studiis processimus,
5 studiis periclitati sumus, rursusque processimus. Profuerunt nobis bonorum amicitiae, bonorum obfuerunt iterumque prosunt. Si conputes annos, exiguum tempus, si vices rerum, ae-
6 vum putes. Quod potest esse documento nihil desperare, nulli rei fidere, cum videamus tot varietates tam volubili orbe cir-
7 cumagi. Mihi autem familiare est omnes cogitationes meas tecum communicare isdemque te vel praeceptis vel exemplis monere quibus ipse me moneo; quae ratio huius epistulae fuit. Vale.

XXV.

C. PLINIUS MESSIO MAXIMO SUO S.

1 Scripseram tibi verendum esse ne ex tacitis suffragiis vitium aliquod existeret. Factum est. Proximis comitiis in quibusdam tabellis multa iocularia atque etiam foeda dictu, in una vero pro candidatorum nominibus suffragatorum nomina inventa
2 sunt. Excanduit senatus magnoque clamore ei qui scripsisset iratum principem est comprecatus. Ille tamen fefellit et la-
3 tuit, fortasse etiam inter indignantes fuit. Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta re tam serio tempore tam scurriliter ludat, qui denique omnino in senatu dicax et urbanus et bellus
4 est? Tantum licentiae pravis ingeniis adicit illa fiducia 'quis enim sciet?' Poposcit tabellam, stilum accepit, demisit caput,

ille o Plinius, ille quot Catones!
i nunc, quisquis amas, amare noli.

5 Vides quam acuta omnia, quam apta, quam expressa. Ad hunc gustum totum librum repromitto, quem tibi, ut primum publicaverit, exhibebo. Interim ama iuvenem et temporibus nostris gratulare pro ingenio tali, quod ille moribus adornat. Vivit cum Spurinna, vivit cum Antonino, quorum alteri adfinis, utri-
6 que contubernalis est. Possis ex hoc facere coniecturam quam sit emendatus adulescens qui a gravissimis senibus sic amatur. Est enim illud verissimum

γινώσκων ὅτι
τοιοῦτός ἐστιν, οἷςπερ ἥδεται συνών.

Vale.

XXVIII.

C. PLINIUS VIBIO SEVERO SUO S.

1 Herennius Severus, vir doctissimus, magni aestimat in bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelii Nepotis et Titi Cati, petitque, si sunt istic, ut esse credibile
2 est, exscribendas pingendasque delegem. Quam curam tibi potissimum iniungo, primum, quia desideriis meis amicissime obsequeris, deinde, quia tibi studiorum summa reverentia, summus amor studiosorum, postremo, quod patriam tuam om-
3 nesque qui nomen eius auxerunt ut patriam ipsam veneraris et diligis. Peto autem ut pictorem quam diligentissimum adsumas. Nam cum est arduum similitudinem effingere ex vero, tum longe difficillima est imitationis imitatio; a qua rogo ut artificem quem elegeris ne in melius quidem sinas aberrare. Vale.

XXVIIII.

C. PLINIUS ROMATIO FIRMO SUO S.

1 Heia tu, cum proxime res agentur, quoquo modo ad iudicandum veni. Nihil est quod in dextram aurem fiducia mei dor-
2 mias: non inpune cessatur. Ecce, Licinius Nepos, praetor acer et fortis, multam dixit etiam senatori. Egit ille in senatu causam suam, egit autem sic ut deprecaretur. Remissa est multa,
3 sed timuit, sed rogavit, sed opus venia fuit. Dices 'non omnes praetores tam severi.' Falleris. Nam vel instituere vel redu-

cere eiusmodi exemplum non nisi severi, institutum reductumve exercere etiam lenissimi possunt. Vale.

XXX.

C. PLINIUS LICINIO SURAE SUO S.

Attuli tibi ex patria mea pro munusculo quaestionem altis- 1
sima ista eruditione dignissimam. Fons oritur in monte, per 2
saxa decurrit, excipitur cenatiuncula manu facta: ibi paulum
retentus in Larium lacum decidit. Huius mira natura: ter in die
statis auctibus ac diminutionibus crescit decrescitque. Cerni- 3
tur id palam et cum summa voluptate deprehenditur. Iuxta re-
cumbis et vesceris atque etiam ex ipso fonte (nam est frigi-
dissimus) potas: interim ille certis dimensisque momentis vel
subtrahitur vel adsurgit. Anulum seu quid aliud ponis in sicco, 4
adluitur sensim ac novissime operitur, detegitur rursus paula-
timque deseritur: si diutius observes, utrumque iterum ac ter-
tio videas. Spiritusne aliquis occultior os fontis et fauces modo 5
laxat modo includit, prout inlatus occurrit aut decessit expul-
sus? quod in ampullis ceterisque generis eiusdem videmus ac- 6
cidere, quibus non hians nec statim patens exitus. Nam illa
quoque, quamquam prona atque vergentia, per quasdam oblu-
ctantis animae moras crebris quasi singultibus sistunt quod
effundunt. An quae oceano natura, fonti quoque, quaque ille 7
ratione aut inpellitur aut resorbetur, hac modicus hic umor vi-
cibus alternis supprimitur vel egeritur? An ut flumina quae in 8
mare deferuntur adversantibus ventis obvioque aestu retor-
quentur, ita est aliquid quod huius fontis excursum reperc-
tiat? An latentibus venis certa mensura, quae dum colligit 9
quod exhauserat, minor rivus et pigrior, cum collegit, agilior
maiorque profertur? An nescio quod libramentum abditum et 10
caecum, quod cum exinanitum est, suscitat et elicit fontem,
cum repletum, moratur et strangulat? Scrutare tu causas 11
(potes enim), quae tantum miraculum efficiunt: mihi abunde
est, si satis expressi quod efficitur. Vale.

C. PLINI CAECILI SECUNDI
EPISTULARUM
LIBER QUINTUS.

I.

C. PLINIUS ANNIO SEVERO SUO S.

1 Legatum mihi obvenit modicum sed amplissimo gratius. Cur amplissimo gratius? Pomponia Galla exheredato filio Asudio Curiano heredem reliquerat me, dederat coheredes Sertorium Severum, praetorium virum, aliosque splendidos equi-
2 tes Romanos. Curianus orabat ut sibi donarem portionem meam seque praeiudicio iuvarem; eandem tacita conventione
3 salvam mihi pollicebatur. Respondebam non convenire moribus meis aliud palam aliud agere secreto, praeterea non esse satis honestum donare et locupleti et orbo, in summa, non profuturum ei, si donassem, profuturum, si cessissem, esse autem me paratum cedere, si inique exheredatum mihi lique-
4 ret. Ad hoc ille 'rogo cognoscas.' Cunctatus paulum 'faciam' inquam: 'neque enim video cur ipse me minorem putem quam tibi videor. Sed iam nunc memento non defuturam mihi constantiam, si ita fides duxerit, secundum matrem tuam pronun-
5 tiandi.' 'Ut voles' ait: 'voles enim quod aequissimum.' Adhibui in consilium duos quos tunc civitas nostra spectatissimos habuit, Corellium et Frontinum. His circumdatus in cubiculo
6 meo sedi. Dixit Curianus quae pro se putabat. Respondi paucis ego; neque enim aderat alius qui defunctae pudorem tueretur: deinde secessi et ex consilii sententia 'videtur' inquam, 'Curiane, mater tua iustas habuisse causas irascendi tibi.' Post hoc ille cum ceteris subscripsit centumvirale iudicium,
7 non subscripsit mecum. Adpetebat iudicii dies: coheredes mei conponere et transigere cupiebant, non diffidentia causae sed metu temporum. Verebantur quod videbant multis accidisse,
8 ne ex centumvirali iudicio capitis rei exirent. Et erant quidam in illis quibus obici et Gratillae amicitia et Rustici posset. Ro-
9 gant me ut cum Curiano loquar. Convenimus in aedem Con-

cordiae. Ibi ego 'si mater' inquam 'te ex parte quarta scripsisset heredem, num queri posses? Quid si heredem quidem instituisset ex asse, sed legatis ita exhausisset ut non amplius apud te quam quarta remaneret? Igitur sufficere tibi debet, si exheredatus a matre quartam partem ab heredibus eius accipias, quam tamen ego augebo. Scis te non subscripsisse mecum et iam biennium transisse omniaque me usu cepisse. Sed ut te coheredes mei tractabiliorem experiantur utque tibi nihil abstulerit reverentia mei, offero pro mea parte tantundem.' Tuli fructum non conscientiae modo verum etiam famae. Ille ergo Curianus legatum mihi reliquit et factum meum, nisi forte blandior mihi, antiquum notabili honore signavit. Haec tibi scripsi, quia de omnibus quae me vel delectant vel angunt non aliter tecum quam mecum loqui soleo; deinde, quod durum existimabam te amantissimum mei fraudare voluptate quam ipse capiebam. Neque enim sum tam sapiens ut nihil mea intersit an iis quae honeste fecisse me credo testificatio quaedam et quasi praemium accedat. Vale.

II.

C. PLINIUS CALPURNIO FLACCO SUO S.

Accepi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculum ponere nec urbis copiis ex Laurentino nec maris tam turbidis tempestatibus possum. Recipies ergo epistulas steriles et simpliciter ingratas ac ne illam quidem sollertiam Diomedis in permutando munere imitantes. Sed, quae facilitas tua, hoc magis dabis veniam quod se non mereri fatentur. Vale.

III.

C. PLINIUS TITIO ARISTONI SUO S.

Cum plurima officia tua mihi grata et iucunda sunt, tum vel maxime quod me celandum non putasti fuisse apud te de versiculis meis multum copiosumque sermonem, eumque diversitate iudiciorum longius processisse, exstitisse etiam quosdam qui scripta quidem ipsa non inprobarent, me tamen amice simpliciterque reprehenderent quod haec scriberem recitaremque. Quibus ego, ut augeam meam culpam, ita respondeo: facio non numquam versiculos severos parum, facio; etiam

comoedias audio et specto mimos et lyricos lego et Sotadicos
intellego; aliquando praeterea rideo, iocor, ludo, utque omnia
innoxiae remissionis genera breviter amplectar, homo sum.
3 Nec vero moleste fero hanc esse de moribus meis existima-
tionem, ut qui nesciunt talia doctissimos gravissimos sanctis-
4 simos homines scriptitasse me scribere mirentur. Ab illis au-
tem quibus notum est quos quantosque auctores sequar facile
impetrari posse confido ut errare me, sed cum illis sinant quo-
rum non seria modo verum etiam lusus exprimere laudabile
5 est. An ego verear (neminem viventium, ne quam in speciem
adulationis incidam, nominabo) sed ego verear ne me non sa-
tis deceat quod decuit M. Tullium, C. Calvum, Asinium Polio-
nem, M. Messallam, Q. Hortensium, M. Brutum, L. Sullam, Q.
Catulum, Q. Scaevolam, Servium Sulpicium, Varronem, Tor-
quatum, immo Torquatos, C. Memmium, Lentulum, Gaetuli-
cum, Annaeum Senecam, Lucanum, et proxime Verginium Ru-
fum, et si non sufficiunt exempla privata, divum Iulium, divum
6 Augustum, divum Nervam, Tiberium Caesarem? Neronem
enim transeo, quamvis sciam non corrumpi in deterius quae
aliquando etiam a malis, sed honesta manere quae saepius a
bonis fiunt. Inter quos vel praecipue numerandus est P. Ver-
gilius, Cornelius Nepos, et prius Attius Enniusque. Non qui-
dem hi senatores, sed sanctitas morum non distat ordinibus.
7 Recito tamen, quod illi an fecerint nescio. Etiam: sed illi iu-
dicio suo poterant esse contenti, mihi modestior constantia
8 est quam ut satis absolutum putem quod a me probetur. Ita-
que has recitandi causas sequor, primum, quod ipse qui reci-
tat aliquanto acrius scriptis suis auditorum reverentia intendit,
deinde, quod de quibus dubitat quasi ex consilii sententia sta-
9 tuit. Multa etiam a multis admonetur, et si non admoneatur,
quid quisque sentiat perspicit ex vultu oculis nutu manu mur-
mure silentio; quae satis apertis notis iudicium ab humanitate
10 discernunt. Atque adeo, si cui forte eorum qui interfuerunt
curae fuerit eadem illa legere, intelleget me quaedam aut com-
mutasse aut praeterisse, fortasse etiam ex suo iudicio, quamvis
11 ipse nihil dixerit mihi. Atque haec ita disputo, quasi populum in
auditorium, non in cubiculum amicos advocarim, quos plures
habere multis gloriosum, reprehensioni nemini fuit. Vale.

IIII.

C. PLINIUS IULIO VALERIANO SUO S.

Res parva, sed initium non parvae. Vir praetorius Sollers a 1
senatu petiit ut sibi instituere nundinas in agris suis permitte-
5 retur: contradixerunt legati Vicetinorum: adfuit Tuscilius No-
minatus: dilata causa est. Alio senatu Vicetini sine advocato 2
intraverunt, dixerunt se deceptos, lapsine verbo an quia ita
sentiebant. Interrogati a Nepote praetore quem docuissent,
responderunt quem prius. Interrogati an tunc gratis adfuisset,
10 responderunt sex milibus nummum: an rursus aliquid dedis-
sent, dixerunt mille denarios. Nepos postulavit ut Nominatus
induceretur. Hactenus illo die. Sed quantum auguror, longius 3
res procedit. Nam pleraque tacta tantum et omnino commota
latissime serpunt. Erexi aures tuas. Quam diu nunc oportet, 4
15 quam blande roges ut reliqua cognoscas! si tamen non ante ob
haec ipsa veneris Romam spectatorque malueris esse quam
lector. Vale.

V.

C. PLINIUS NONIO MAXIMO SUO S.

20 Nuntiatum mihi est C. Fannium decessisse, qui nuntius me 1
gravi dolore confudit, primum, quod amavi hominem elegan-
tem disertum, deinde, quod iudicio eius uti solebam. Erat enim
acutus natura, usu exercitatus, veritate promptissimus. Angit 2
me super ista casus ipsius: decessit veteri testamento, omisit
25 quos maxime diligebat, prosecutus est quibus offensior erat.
Sed hoc utcumque tolerabile, gravius illud, quod pulcherri-
mum opus inperfectum reliquit. Quamvis enim agendis causis 3
distringeretur, scribebat tamen exitus occisorum aut relega-
torum a Nerone, et iam tres libros absolverat, subtiles et dili-
30 gentes et Latinos adque inter sermonem historiamque medios,
ac tanto magis reliquos perficere cupiebat quanto frequen-
tius hi lectitabantur. Mihi autem videtur acerba semper et in- 4
matura mors eorum qui immortale aliquid parant. Nam qui vo-
luptatibus dediti quasi in diem vivunt vivendi causas cotidie
35 finiunt; qui vero posteros cogitant et memoriam sui operibus
extendunt, his nulla mors non repentina est, ut quae semper
inchoatum aliquid abrumpat. Caius quidem Fannius quod acci- 5

dit multo ante praesensit. Visus est sibi per nocturnam quietem iacere in lectulo suo compositus in habitu studentis, habere ante se scrinium (ita solebat): mox imaginatus est venisse Neronem, in toro resedisse, prompsisse primum librum quem de sceleribus eius ediderat eumque ad extremum revol-
6 visse, idem in secundo ac tertio fecisse, tunc abisse. Expavit et sic interpretatus est, tamquam idem sibi futurus esset scri-
7 bendi finis qui fuisset illi legendi, et fuit idem. Quod me recordantem miseratio subit quantum vigiliarum, quantum laboris exhauserit frustra. Occursant animo mea mortalitas, mea scripta. Nec dubito te quoque eadem cogitatione terreri pro-
8 istis quae inter manus habes. Proinde, dum suppetit vita, enitamur ut mors quam paucissima quae abolere possit inveniat. Vale.

VI.

C. PLINIUS DOMITIO APOLLINARI SUO S.

1 Amavi curam et sollicitudinem tuam, quod, cum audisses me aestate Tuscos meos petiturum, ne facerem suasisti, dum
2 putas insalubres. Est sane gravis et pestilens ora Tuscorum quae per litus extenditur: sed hi procul a mari recesserunt,
3 quin etiam Appennino, saluberrimo montium, subiacent. Adque adeo ut omnem pro me metum ponas, accipe temperiem caeli, regionis situm, villae amoenitatem; quae et tibi auditu
4 et mihi relatu iucunda erunt. Caelum est hieme frigidum et gelidum; myrtos oleas, quaeque alia adsiduo tepore laetantur, aspernatur ac respuit; laurum tamen patitur atque etiam nitidissimam profert, interdum, sed non saepius quam sub urbe
5 nostra necat. Aestatis mira clementia: semper aër spiritu aliquo movetur; frequentius tamen auras quam ventos habet.
6 Hinc senes multi: videas avos proavosque iam iuvenum, audias fabulas veteres sermonesque maiorum, cumque veneris illo,
7 putes alio te saeculo natum. Regionis forma pulcherrima. Imaginare amphitheatrum aliquod inmensum et quale sola rerum natura possit effingere: lata et diffusa planities montibus cingitur, montes summa sui parte procera nemora et antiqua ha-
8 bent. Frequens ibi et varia venatio. Inde caeduae silvae cum ipso monte descendunt: has inter pingues terrenique colles

(neque enim facile usquam saxum, etiam si quaeratur, occurrit) planissimis campis fertilitate non cedunt opimamque messem serius tantum sed non minus percoquunt. Sub his per la- 9
tus omne vineae porriguntur unamque faciem longe lateque
5 contexunt; quarum a fine imoque quasi margine arbusta nascuntur. Prata inde campique: campi, quos non nisi ingentes 10
boves et fortissima aratra perfringunt. Tantis glaebis tenacissimum solum, cum primum prosecatur, adsurgit ut nono demum sulco perdometur. Prata florida et gemmea trifolium alias- 11
10 que herbas teneras semper et molles et quasi novas alunt. Cuncta enim perennibus rivis nutriuntur: sed ubi aquae plurimum, palus nulla, quia devexa terra, quidquid liquoris accepit nec absorbuit, effundit in Tiberim. Medios ille agros secat, 12
navium patiens, omnisque fruges devehit in urbem, hieme dum-
15 taxat et vere; aestate summittitur, immensique fluminis nomen arenti alveo deserit, autumno resumit. Magnam capies volu- 13
ptatem, si hunc regionis situm ex monte prospexeris. Neque enim terras tibi sed formam aliquam ad eximiam pulchritudinem pictam videberis cernere: ea varietate, ea descriptione,
20 quocumque inciderint oculi, reficientur. Villa in colle imo sita 14
prospicit quasi ex summo: ita leniter et sensim clivo fallente consurgit ut, cum ascendere te non putes, sentias ascendisse. A tergo Appenninum, sed longius habet: accipit ab hoc auras quamlibet sereno et placido die, non tamen acres et immo-
25 dicas, sed spatio ipso lassas et infractas. Magna sui parte me- 15
ridiem spectat aestivumque solem ab hora sexta, hibernum aliquanto maturius, quasi invitat in porticum latam et pro modo longam. Multa in hac membra, atrium etiam ex more veterum. Ante porticum xystus in plurimas species distinctus concisus- 16
30 que buxo; demissus inde pronusque pulvinus, cui bestiarum effigies invicem adversas buxus inscripsit: acanthus in plano mollis et paene dixerim liquidus. Ambit hunc ambulatio pres- 17
sis varieque tonsis viridibus inclusa: ab his gestatio in modum circi, quae buxum multiformem humilesque et retentas manu
35 arbusculas circumit. Omnia maceria muniuntur: hanc gradata buxus operit et subtrahit. Pratum inde non minus natura quam 18
superiora illa arte visendum: campi deinde porro multaque alia prata et arbusta. A capite porticus triclinium excurrit: 19

valvis xystum desinentem et protinus pratum multumque ruris videt, fenestris hac latus xysti et quod prosilit villae hac
20 adiacentis hippodromi nemus comasque prospectat. Contra mediam fere porticum diaeta paulum recedit, cingit areolam, quae quattuor platanis inumbratur. Inter has marmoreo labro 5 aqua exundat circumiectasque platanos et subiecta platanis leni
21 aspergine fovet. Est in hac diaeta dormitorium cubiculum, quod diem clamorem sonum excludit, iunctaque ei cotidiana amicorum cenatio, quae areolam illam, porticum aliam eadem-
22 que omnia quae porticus aspicit. Est et aliud cubiculum a 10 proxuma platano viride et umbrosum, marmore excultum podio tenus, nec cedit gratiae marmoris ramos insidentesque ra
23 mis aves imitata pictura: fonticulus in hoc, in fonte crater; circa sipunculi plures miscent iucundissimum murmur. In cornu porticus amplissimum cubiculum a triclinio occurrit; aliis 15 fenestris xystum aliis dispicit pratum, sed ante piscinam, quae
24 fenestris servit ac subiacet, strepitu visuque iucundam. Nam ex edito desiliens aqua suscepta marmore albescit. Idem cubicu-
25 lum hieme tepidissimum, quia plurimo sole perfunditur. Cohaeret hypocauston, et si dies nubilus, inmisso vapore solis 20 vicem supplet. Inde apodyterium balinei laxum et hilare excipit cella frigidaria, in qua baptisterium amplum adque opacum. Si natare latius aut tepidius velis, in area piscina est, in proxumo puteus, ex quo possis rursus adstringi, si paeniteat tepo-
26 ris. Frigidariae cellae conectitur media, cui sol benignissime 25 praesto est; caldariae magis: prominet enim. In hac tres descensiones, duae in sole, tertia a sole longius, a luce non lon-
27 gius. Apodyterio superpositum est sphaeristerium, quod plura genera exercitationis pluresque circulos capit. Non procul a balineo scalae, quae in cryptoporticum ferunt, prius ad diaetas 30 tres. Harum alia areolae illi in qua platani quattuor alia prato alia vineis imminet diversasque caeli partes ut prospectus ha-
28 bet. In summa cryptoporticu cubiculum ex ipsa cryptoporticu excisum, quod hippodromum vineas montes intuetur. Iungitur cubiculum obvium soli, maxime hiberno. Hinc oritur diaeta, 35 quae villae hippodromum adnectit. Haec facies, hic usus a
29 fronte. A latere aestiva cryptoporticus in edito posita, quae non aspicere vineas, sed tangere videtur: in media triclinium

the fish pond which crouches as a flame
before the windows.

saluberrimum adflatum ex Appenninis vallibus recipit: post latissimis fenestris vineas, valvis aeque vineas, sed per cryptoporticum, quasi admittit. A latere triclinii, quod fenestris 30
caret, scalae convivio utilia secretiore ambitu suggerunt. In
5 fine cubiculum, cui non minus iucundum prospectum cryptoporticus ipsa quam vineae praebent. Subest cryptoporticus subterraneae similis; aestate incluso frigore riget contentaque aëre suo nec desiderat auras nec admittit. Post utram- 31
que cryptoporticum unde triclinium desinit incipit porticus,
10 ante medium diem hiberna, inclinato die aestiva. Hac adeuntur diaetae duae, quarum in altera cubicula quattuor altera tria, ut circumit sol, aut sole utuntur aut umbra. Hanc dispositio- 32
nem amoenitatemque tectorum longe longeque praecedit hippodromus. Medius patescit statimque intrantium oculis totus
15 offertur, platanis circumitur. Illae hedera vestiuntur utque summae suis ita imae alienis frondibus virent: hedera truncum et ramos pererrat vicinasque platanos transitu suo copulat: has buxus interiacet: exteriores buxos circumvenit laurus umbraeque platanorum suam confert. Rectus hippodromi limes in ex- 33
20 trema parte hemicyclio frangitur mutatque faciem: cupressis ambitur et tegitur, densiore umbra opacior nigriorque; interioribus circulis (sunt enim plures) purissimum diem recipit. Inde etiam rosas effert umbrarumque frigus non ingrato sole 34
distinguit. Finito vario illo multiplicique curvamine recto limiti
25 redditur, nec huic uni. Nam viae plures intercedentibus buxis dividuntur. Alibi pratulum alibi ipsa buxus intervenit in for- 35
mas mille descripta, litteras interdum, quae modo nomen domini dicunt modo artificis: alternis metulae surgunt alternis inserta sunt poma, et in opere urbanissimo subita velut inlati ru-
30 ris imitatio. Medium spatium brevioribus utrimque platanis adornatur: post has acanthus hinc inde lubricus et flexuosus, 36
deinde plures figurae pluraque nomina. In capite stibadium candido marmore vite protegitur: vitem quattuor columellae Carystiae subeunt. Ex stibadio aqua, velut expressa cubantium
35 pondere, sipunculis effluit, cavato lapide suscipitur, gracili marmore continetur, adque ita occulte temperatur ut impleat nec redundet. Gustatorium graviorque cena margini inponitur, 37
levior naucularum et avium figuris innatans circumit. Contra

fons egerit aquam et recipit: nam expulsa in altum in se cadit
iunctisque hiatibus et absorbetur et tollitur. E regione stibadi
adversum cubiculum tantum stibadio reddit ornatus quantum
38 accipit ab illo. Marmore splendet, valvis in viridia prominet
et exit, alia viridia superioribus inferioribusque fenestris sus- 5
cipit dispicitque. Mox zothecula refugit quasi in cubiculum
idem atque aliud. Lectus hic et undique fenestrae, et tamen
39 lumen obscurum umbra premente. Nam laetissima vitis per
omne tectum in culmen nititur et ascendit. Non secus ibi quam
in nemore iaceas, imbrem tantum tamquam in nemore non sen- 10
40 tias. Hic quoque fons nascitur simulque subducitur. Sunt locis
pluribus disposita sedilia e marmore, quae ambulatione fessos
ut cubiculum ipsum iuvant. Fonticuli sedilibus adiacent; per
totum hippodromum inducti fistulis strepunt rivi et qua manus
duxit secuntur. His nunc illa viridia nunc haec, interdum simul 15
omnia lavantur. Vitassem iam dudum ne viderer argutior, nisi
41 proposuissem omnes angulos tecum epistula circumire. Neque
enim verebar ne laboriosum esset legenti tibi quod visenti non
fuisset, praesertim cum interquiescere, si liberet, depositaque
epistula quasi residere saepius posses. Praeterea indulsi amori 20
meo: amo enim quae maxima ex parte ipse inchoavi aut in-
42 choata percolui. In summa, (cur enim non aperiam tibi vel iu-
dicium meum vel errorem?) primum ego officium scriptoris
existimo ut titulum suum legat adque identidem interroget se
quid coeperit scribere sciatque, si materiae immoratur, non 25
esse longum, longissimum, si aliquid arcessit adque attrahit.
43 Vides quot versibus Homerus, quot Vergilius arma, hic Ae-
neae, Achillis ille, describat: brevis tamen uterque est, quia
facit quod instituit. Vides ut Aratus minutissima etiam sidera
consectetur et colligat: modum tamen servat. Non enim ex- 30
44 cursus hic eius, sed opus ipsum est. Similiter nos, ut parva
magnis, cum totam villam oculis tuis subicere conamur, si ni-
hil inductum et quasi devium loquimur, non epistula quae de-
scribit sed villa quae describitur magna est. Verum illuc unde
coepi, ne secundum legem meam iure reprehendar, si longior 35
45 fuero in hoc in quod excessi. Habes causas cur ego Tuscos
meos Tusculanis, Tiburtinis, Praenestinisque praeponam. Nam
super illa quae rettuli altius ibi otium et pinguius eoque secu-

rius; nulla necessitas togae, nemo accersitor ex proximo: placida omnia et quiescentia; quod ipsum salubritati regionis ut purius caelum, ut aër liquidior accedit. Ibi animo, ibi corpore maxime valeo. Nam studiis animum, venatu corpus exerceo.
5 Mei quoque nusquam salubrius degunt: usque adhuc certe ne- 46
minem ex iis quos eduxeram mecum (venia sit dicto) ibi amisi. Di modo in posterum hoc mihi gaudium, hanc gloriam loco servent. Vale.

VII.

10 C. PLINIUS CALVISIO SUO S.

Nec heredem institui nec praecipere posse rem publicam 1
constat: Saturninus autem, qui nos reliquit heredes, quadrantem rei publicae nostrae, deinde pro quadrante praeceptionem quadringentorum milium dedit. Hoc, si ius aspicias, inritum,
15 si defuncti voluntatem, ratum et firmum est. Mihi autem de- 2
functi voluntas (vereor quam in partem iuris consulti quod sum dicturus accipiant) antiquior iure est, utique in eo quod ad communem patriam voluit pervenire. An, cui de meo sester- 3
tium [se]decies contuli, huic quadringentorum milium paulo
20 amplius tertiam partem ex adventicio denegem? Scio te quoque
a iudicio meo non abhorrere, cum eandem rem publicam ut civis optimus diligas. Velim ergo, cum proxime decuriones 4
contrahentur, quid sit iuris indices, parce tamen et modeste; deinde subiungas nos quadringenta milia offerre, sicut prae-
25 ceperit Saturninus. Illius hoc munus, illius liberalitas; no-
strum tantum obsequium vocetur. Haec ego scribere publice 5
supersedi, primum, quod memineram pro necessitudine amicitiae nostrae, pro facultate prudentiae tuae et debere te et posse perinde meis ac tuis partibus fungi; deinde, quia vere-
30 bar ne modum, quem tibi in sermone custodire facile est, te-
nuisse in epistula non viderer. Nam sermonem vultus, gestus, 6
vox ipsa moderatur, epistula omnibus commendationibus destituta malignitati interpretantium exponitur. Vale.

VIII.

35 C. PLINIUS TITINIO CAPITONI SUO S.

Suades ut historiam scribam, et suades non solus: multi 1
hoc me saepe monuerunt, et ego volo, non quia commode

facturum esse confidam (id enim temere credas nisi expertus), sed quia mihi pulchrum in primis videtur non pati occidere quibus aeternitas debeatur aliorumque famam cum sua
2 extendere. Me autem nihil aeque ac diuturnitatis amor et cupido sollicitat, res homine dignissima, eo praesertim qui nul- 5
lius sibi conscius culpae posteritatis memoriam non reformidet.
3 Itaque diebus ac noctibus cogito si qua me quoque possim tollere humo; id enim voto meo sufficit, illud supra votum 'victorque virum volitare per ora. Quamquam o!' sed hoc satis
4 est, quod prope sola historia polliceri videtur. Orationi enim 10
et carmini parva gratia, nisi eloquentia est summa: historia quoquo modo scripta delectat. Sunt enim homines natura curiosi et quamlibet nuda rerum cognitione capiuntur, ut qui sermunculis etiam fabellisque ducantur. Me vero ad hoc studium
5 impellit domesticum quoque exemplum. Avunculus meus idem- 15
que per adoptionem pater historias et quidem religiosissime scripsit. Invenio autem apud sapientis honestissimum esse maiorum vestigia sequi, si modo recto itinere praecesserint.
6 Cur ergo cunctor? Egi magnas et graves causas. Has, etiamsi mihi tenuis ex his spes, destino retractare, ne tantus ille labor 20
meus, nisi hoc quod reliquum est studii addidero, mecum pa-
7 riter intercidat. Nam si rationem posteritatis habeas, quidquid non est peractum, pro non inchoato est. Dices 'potes simul et rescribere actiones et componere historiam.' Utinam! sed
8 utrumque tam magnum est ut abunde sit alterum efficere. Uno- 25
devicensimo aetatis anno dicere in foro coepi, et nunc demum quid praestare debeat orator, adhuc tamen per caliginem vi-
9 deo. Quid, si huic oneri novum accesserit? Habet quidem oratio et historia multa communia, sed plura diversa in his ipsis quae communia videntur. Narrat illa, narrat haec, sed aliter: 30
huic pleraque humilia et sordida et ex medio petita, illi omnia
10 recondita splendida excelsa conveniunt: hanc saepius ossa musculi nervi, illam tori quidam et quasi iubae decent: haec vel maxime vi amaritudine instantia, illa tractu et suavitate adque etiam dulcedine placet. Postremo alia verba, alius so- 35
11 nus, alia constructio. Nam plurimum refert, ut Thucydides ait, κτῆμα sit an ἀγώνισμα; quorum alterum oratio, alterum historia est. Ex his causis non adducor ut duo dissimilia et hoc

ipso diversa quod maxima confundam misceamque, ne tanta quasi colluvione turbatus ibi faciam quod hic debeo; ideoque interim veniam, ne a meis verbis recedam, advocandi peto. Tu tamen iam nunc cogita quae potissimum tempora aggre- 12
diar. Vetera et scripta aliis? parata inquisitio, sed onerosa collatio: intacta et nova? gravis offensae, levis gratia. Nam 13
praeter id quod in tantis vitiis hominum plura culpanda sunt quam laudanda, tum, si laudaveris, parcus, si culpaveris, nimius fuisse dicaris; quamvis illud plenissime, hoc restrictissime feceris. Sed haec me non retardant: est enim mihi pro 14
ide satis animi. Illud peto, praesternas ad quod hortaris eligasque materiam, ne mihi iam scribere parato alia rursus cunctationis et morae iusta ratio nascatur. Vale.

VIIII. [XXI.]

C. PLINIUS RUFO SUO S.

Descenderam in basilicam Iuliam, auditurus quibus proxi- 1
ma comperendinatione respondere debebam. Sedebant iudi- 2
ces, decemviri venerant, obversabantur advocati, silentium longum, tandem a praetore nuntius. Dimittuntur centumviri, eximitur dies, me gaudente, qui numquam ita paratus sum ut non mora laeter. Causa dilationis Nepos praetor, qui legibus 3
quaerit. Proposuerat breve edictum, admonebat accusatores, admonebat reos exsecuturum se quae senatus consulto continerentur. Suberat edicto senatus consultum: hoc omnes, 4
quisquis negotium haberet, iurare prius quam agerent iubebantur nihil se ob advocationem cuiquam dedisse promisisse cavisse. His enim verbis ac mille praeterea et venire advocationes et emi vetabantur. Peractis tamen negotiis permittebatur pecuniam dumtaxat decem milium dare. Hoc facto Nepo- 5
tis commotus praetor qui centumviralibus praesidebat, deliberaturus an sequeretur exemplum, inopinatum nobis otium dedit. Interim tota civitate Nepotis edictum carpitur laudatur. 6
Multi 'invenimus qui curva corrigeret. Quid? ante hunc praetores non fuerunt? quis autem hic est qui emendet publicos mores?' Alii contra 'rectissime fecit: initurus magistratum iura cognovit, senatus consulta legit, reprimit foedissimas pactiones, rem pulcherrimam turpissime venire non patitur.'

7 Tales ubique sermones; qui tamen alterutram in partem ex eventu praevalebunt. Est omnino iniquom sed usu receptum quod honesta consilia vel turpia, prout male aut prospere cedunt, ita vel probantur vel reprehenduntur. Inde plerumque eadem facta modo diligentiae modo vanitatis, modo libertatis modo furoris nomen accipiunt. Vale.

X. [XI.]

C. PLINIUS SUETONIO TRANQUILLO SUO S.

1 Libera tandem hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua communibus amicis spoponderunt. Appellantur cotidie et flagitantur, ac iam periculum est ne cogantur ad exhi-
2 bendum formulam accipere. Sum et ipse in edendo haesitator, tu tamen meam quoque cunctationem tarditatemque vicisti. Proinde aut rumpe iam moras aut cave ne eosdem istos libellos, quos tibi hendecasyllabi nostri blanditiis elicere non pos-
3 sunt, convicio scazontes extorqueant. Perfectum opus absolutumque est, nec iam splendescit lima sed atteritur. Patere me videre titulum tuum, patere audire describi legi venire volumina Tranquilli mei. Aequom est nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te voluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. Vale.

XI. [XII.]

C. PLINIUS CALPURNIO FABATO PROSOCERO SUO S.

1 Recepi litteras tuas, ex quibus cognovi te speciosissimam porticum sub tuo filiique tui nomine dedicasse, sequenti die in portarum ornatum pecuniam promisisse, ut initium novae libe-
2 ralitatis esset consummatio prioris. Gaudeo primum tua gloria, cuius ad me pars aliqua pro necessitudine nostra redundat; deinde quod memoriam soceri mei pulcherrimis operibus video proferri; postremo quod patria nostra florescit, quam mihi a quocumque excoli iucundum, a te vero laetissimum est.
3 Quod superest, deos precor ut animum istum tibi, animo isti tempus quam longissimum tribuant. Nam liquet mihi futurum ut peracto quod proxime promisisti inchoes aliud. Nescit enim semel incitata liberalitas stare, cuius pulchritudinem usus ipse commendat. Vale.

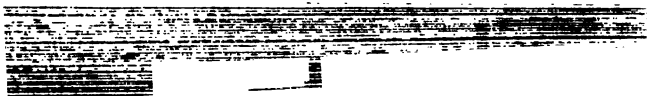

XII. [XIII.]

C. PLINIUS TERENTIO SCAURO SUO S.

Recitaturus oratiunculam quam publicare cogito advocavi 1
aliquos, ut revererer, paucos, ut verum audirem. Nam mihi
5 duplex ratio recitandi, una, ut sollicitudine intendar, altera,
ut admonear, si quid forte me ut meum fallit. Tuli quod pete- 2
bam, inveni qui mihi copiam consilii sui facerent. Ipse prae-
terea quaedam emendanda adnotavi. Emendavi librum quem
misi tibi. Materiam ex titulo cognosces, cetera liber explica- 3
10 bit, quem iam nunc oportet ita consuescere ut sine praefatione
intellegatur. Tu velim quid de universo, quid de partibus sen- 4
tias scribas mihi. Ero enim vel cautior in continendo vel con-
stantior in edendo, si huc vel illuc auctoritas tua accesserit.
Vale.

15

XIII. [XIIII.]

C. PLINIUS VALERIANO SUO S.

Et tu rogas et ego promisi, si rogasses, scripturum me 1
tibi quem habuisset eventum postulatio Nepotis circa Tusci-
lium Nominatum. Inductus est Nominatus, egit ipse pro se
20 nullo accusante. Nam legati Vicetinorum non modo non
presserunt eum verum etiam sublevarunt. Summa defensionis, 2
non fidem sibi in advocatione sed constantiam defuisse; de-
scendisse ut acturum adque etiam in curia visum, deinde ser-
monibus amicorum perterritum recessisse: monitum enim ne
25 desiderio senatoris non iam quasi de nundinis, sed quasi de
gratia fama dignitate certantis tam pertinaciter, praesertim
in senatu, repugnaret, alioqui maiorem invidiam quam proxime
passurum. Erat sane prius, a paucis tamen adclamatum exe- 3
unti. Subiunxit preces multumque lacrimarum: quin etiam tota
30 actione homo in dicendo exercitatus operam dedit ut depre-
cari magis (id enim et favorabilius et tutius) quam defendi vi-
deretur. Absolutus est sententia designati consulis Afrani Dex- 4
tri, cuius haec summa, melius quidem Nominatum fuisse factu-
rum, si causam Vicetinorum eodem animo quo susceperat per-
35 tulisset: quia tamen in hoc genus culpae non fraude incidisset
nihilque dignum animadversione admisisse convinceretur, libe-
randum, ita ut Vicetinis quod acceperat redderet. Adsense- 5

runt omnes praeter Fabium Aprum. Is interdicendum ei advocationibus in quinquennium censuit, et quamvis neminem auctoritate traxisset, constanter in sententia mansit: quin etiam Dextrum, qui primus diversum censuerat, prolata lege de senatu
6 habendo iurare coëgit e re publica esse quod censuisset. Cui 5
quamquam legitimae postulationi a quibusdam reclamatum est. Exprobrare enim censenti ambitionem videbatur. Sed prius quam sententiae dicerentur, Nigrinus, tribunus plebis, recitavit libellum disertum et gravem, quo questus est venire advocationes, venire etiam praevaricationes, in lites coiri, et glo- 10
7 riae loco poni ex spoliis civium magnos et statos reditus. Recitavit capita legum, admonuit senatus consultorum: in fine dixit petendum ab optimo principe ut, quia leges, quia senatus
8 consulta contemnerentur, ipse tantis vitiis mederetur. Pauci dies, et liber principis severus et tamen moderatus: leges 15
ipsum; est in publicis actis. Quam me iuvat quod in causis agendis non modo pactione dono munere verum etiam xeniis sem-
9 per abstinui! Oportet quidem quae sunt inhonesta non quasi inlicita sed quasi pudenda vitare: iucundum tamen, si prohi-
10 beri publice videas quod numquam tibi ipse permiseris. Erit 20
fortasse, immo non dubie huius propositi mei et minor laus et obscurior fama, cum omnes ex necessitate facient quod ego sponte faciebam. Interim fruor voluptate, cum alii divinum me, alii meis rapinis, meae avaritiae occursum per ludum ac iocum dictitant. Vale. 25

XIIII. [XV.]

C. PLINIUS PONTIO SUO S.

1 Secesseram in municipium, cum mihi nuntiatum est Cor-
2 nutum Tertullum accepisse Aemiliae viae curam. Exprimere 30
non possum quanto sim gaudio adfectus et ipsius et meo nomine; ipsius, quod, sit licet, sicut est, ab omni ambitione longe remotus, debet tamen ei iucundus honor esse ultro datus; meo, quod aliquanto magis me delectat mandatum mihi officium,
3 postquam par Cornuto datum video. Neque enim augeri digni- 35
tate quam aequari bonis gratius. Cornuto autem quid melius? quid sanctius? quid in omni genere laudis ad exemplum antiquitatis expressius? quod mihi cognitum est non fama, qua

alioqui optima et meritissima fruitur, sed longis magnisque experimentis. Una diligimus, una dileximus omnes fere quos aetas nostra in utroque sexu aemulandos tulit; quae societas amicitiarum artissima nos familiaritate coniunxit. Accessit vinculum necessitudinis publicae. Idem enim mihi, ut scis, collega quasi voto petitus in praefectura aerarii fuit, fuit et in consulatu. Tum ego qui vir et quantus esset altissime inspexi, cum sequerer ut magistrum, ut parentem vererer, quod non tam aetatis maturitate quam vitae merebatur. His ex causis ut illi sic mihi gratulor, nec privatim magis quam publice, quod tandem homines non ad pericula, ut prius, verum ad honores virtute perveniunt. In infinitum epistulam extendam, si gaudio meo indulgeam. Praevertor ad ea quae me agentem hic nuntius deprehendit. Eram cum prosocero meo, eram cum amita uxoris, eram cum amicis diu desideratis, circumibam agellos, audiebam multum rusticarum querellarum, rationes legebam invitus et cursim (aliis enim chartis, aliis sum litteris initiatus), coeperam etiam itineri me praeparare. Nam includor angustiis commeatus, eoque ipso quod delegatum Cornuto audio officium mei admoneor. Cupio te quoque sub idem tempus Campania tua remittat, ne quis, cum in urbem rediero, contubernio nostro dies pereat. Vale.

XV. [X.]

C. PLINIUS ARRIO ANTONINO SUO S.

Cum versus tuos aemulor, tum maxime quam sint boni experior. Ut enim pictores pulchram absolutamque faciem raro nisi in peius effingunt, ita ego ab hoc archetypo labor et decido. Quo magis hortor ut quam plurima proferas quae imitari omnes concupiscant, nemo aut paucissimi possint. Vale.

XVI.

C. PLINIUS MARCELLINO SUO S.

Tristissimus haec tibi scribo, Fundani nostri filia minore defuncta, qua puella nihil umquam festivius, amabilius, nec modo longiore vita sed prope immortalitate dignius vidi. Nondum annos quattuordecim impleverat, et iam illi anilis prudentia, matronalis gravitas erat, et tamen suavitas puellaris cum

3 virginali verecundia. Ut illa patris cervicibus inhaerebat! ut nos amicos paternos et amanter et modeste complectebatur! ut nutrices, ut paedagogos, ut praeceptores pro suo quemque officio diligebat! quam studiose, quam intellegenter lectitabat. ut parce custoditeque ludebat! Qua illa temperantia, qua pa 5 tientia, qua etiam constantia novissimam valetudinem tulit!
4 Medicis obsequebatur, sororem, patrem adhortabatur, ipsamque se destitutam corporis viribus vigore animi sustinebat.
5 Duravit hic illi usque ad extremum nec aut spatio valetudinis aut metu mortis infractus est, quo plures gravioresque nobis 10
6 causas relinqueret et desiderii et doloris. O triste plane acerbumque funus! o morte ipsa mortis tempus indignius! iam destinata erat egregio iuveni, iam electus nuptiarum dies, iam
7 nos vocati. Quod gaudium quo maerore mutatum est! Non possum exprimere verbis quantum animo vulnus acceperim, 15 cum audivi Fundanum ipsum, ut multa luctuosa dolor invenit, praecipientem, quod in vestes margarita gemmas fuerat ero-
8 gaturus, hoc in tus et unguenta et odores inpenderetur. Est quidem ille eruditus et sapiens, ut qui se ab ineunte aetate altioribus studiis artibusque dediderit, sed nunc omnia quae 20 audiit saepe, quae dixit aspernatur expulsisque virtutibus aliis
9 pietatis est totus. Ignosces, laudabis etiam, si cogitaveris quid amiserit. Amisit enim filiam quae non minus mores eius quam os vultumque referebat totumque patrem mira similitudine ex-
10 scripserat. Proinde si quas ad eum de dolore tam iusto litte- 25 ras mittes, memento adhibere solacium, non quasi castigatorium et nimis forte, sed molle et humanum. Quod ut facilius
11 admittat multum faciet medii temporis spatium. Ut enim crudum adhuc vulnus medentium manus reformidat, deinde patitur adque ultro requirit, sic recens animi dolor consolationes 30 reicit ac refugit, mox desiderat et clementer admotis adquiescit. Vale.

XVII.

C. PLINIUS SPURINNAE SUO S. 35

1 Scio quanto opere bonis artibus faveas, quantum gaudium capias, si nobiles iuvenes dignum aliquid maioribus suis faciant: quo festinantius nuntio tibi fuisse me hodie in auditorio

Calpurni Pisonis. Recitabat καταστερισμῶν eruditam sane 2
luculentamque materiam. Scripta elegis erat fluentibus et te-
neris et enodibus, sublimibus etiam, ut poposcit locus. Apte
enim et varie nunc attollebatur nunc residebat: excelsa de-
5 pressis, exilia plenis, severis iucunda mutabat, omnia ingenio
pari. Commendabat haec voce suavissima, vocem verecun- 3
dia: multum sanguinis, multum sollicitudinis in ore, magna
ornamenta recitantis. Etenim nescio quo pacto magis in stu-
diis homines timor quam fiducia decet. Ne plura, quamquam 4
10 libet plura, quo sunt pulchriora de iuvene, rariora de nobili,
recitatione finita multum ac diu exosculatus adulescentem, qui
est ācerrimus stimulus monendi, laudibus incitavi, pergeret
qua coepisset lumenque quod sibi maiores sui praetulissent
posteris ipse praeferret. Gratulatus sum optimae matri, gra- 5
15 tulatus et fratri, qui ex auditorio illo non minorem pietatis glo-
riam quam ille alter eloquentiae tulit: tam notabiliter pro fra-
tre recitante primum metus eius, mox gaudium eminuit. Dii 6
faciant ut talia tibi saepius nuntiem! Faveo enim saeculo, ne
sit sterile et effetum, mireque cupio ne nobiles nostri nihil in
20 domibus suis pulchrum nisi imagines habeant: quae nunc mihi
hos adulescentes tacite laudare adhortari, et quod amborum
gloriae satis magnum est, agnoscere videntur. Vale.

XVIII.

25 C. PLINIUS CALPURNIO MACRO SUO S.

Bene est mihi, quia tibi bene est. Habes uxorem tecum, 1
habes filium; frueris mari, fontibus, viridibus, agro, villa amoe-
nissima. Neque enim dubito esse amoenissimam, in qua se
conposuerat homo felicior ante quam felicissimus fieret. Ego 2
30 in Tuscis et venor et studeo, quae interdum alternis interdum
simul facio, nec tamen adhuc possum pronuntiare utrum sit
difficilius capere aliquid an scribere. Vale.

XVIIII.

35 C. PLINIUS PAULINO SUO S.

Video quam molliter tuos habeas: quo simplicius tibi con- 1
fitebor qua indulgentia meos tractem. Est mihi semper in ani- 2
mo et Homericum illud πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν et hoc no-

strum 'pater familiae'. Quod si essem natura asperior et durior, frangeret me tamen infirmitas liberti mei Zosimi, cui tanto maior humanitas exhibenda est, quanto nunc illa magis eget.
3 Homo probus officiosus litteratus; et ars quidem eius et quasi inscriptio comoedus, in qua plurimum facit. Nam pronuntiat acriter, sapienter, apte, decenter etiam; utitur et cithara perite, ultra quam comoedo necesse est. Idem tam commode orationes et historias et carmina legit ut hoc solum didicisse
4 videatur. Haec tibi sedulo exposui, quo magis scires quam multa unus mihi et quam iucunda ministeria praestaret. Accedit longa iam caritas hominis, quam ipsa pericula auxerunt.
5 Est enim ita natura comparatum ut nihil aeque amorem incitet et accendat quam carendi metus, quem ego pro hoc non se-
6 mel patior. Nam ante aliquot annos, dum intente instanterque pronuntiat, sanguinem reiecit, adque ob hoc in Aegyptum missus a me, post longam peregrinationem confirmatus rediit nuper: deinde dum per continuos dies nimis imperat voci, veteris infirmitatis tussicula admonitus, rursus sanguinem reddidit.
7 Qua ex causa destinavi eum mittere in praedia tua quae Foro Iuli possides. Audivi enim te saepe referentem esse ibi et aëra salubrem et lac eiusmodi curationibus accommodatissimum.
8 Rogo ergo scribas tuis ut illi villa, ut domus pateat, offerant etiam sumptibus eius, si quid opus erit; erit autem opus mo-
9 dico. Est enim tam parcus et continens ut non solum delicias verum etiam necessitates valetudinis frugalitate restringat. Ego proficiscenti tantum viatici dabo quantum sufficiat eunti in tua. Vale.

XX.

C. PLINIUS URSO SUO S.

1 Iterum Bithyni breve tempus a Iulio Basso etiam Rufum Varenum proconsulem detulerunt, Varenum, quem nuper ad-
2 versus Bassum advocatum et postularant et acceperant. Inducti in senatum inquisitionem postulaverunt. Varenus petit ut sibi quoque defensionis causa evocare testes liceret: recusantibus Bithynis cognitio suscepta est. Egi pro Vareno, non
3 sine eventu: nam bene an male, liber indicabit. In actionibus enim utramque in partem fortuna dominatur: multum commen-

ista ad mortuum pertinent, sed pertinuerunt, cum moreretur, pertinent ad hos qui supersunt. Iam quod in flore primo tantae indolis iuvenis extinctus est, summa consecuturus, si vir-
5 tutes eius maturuissent. Quo ille studiorum amore flagrabat! quantum legit, quantum etiam scripsit! quae nunc omnia cum
6 ipso sine fructu posteritatis abierunt. Sed quid ego indulgeo dolori? cui si frenos remittas, nulla materia non maxima est. Finem epistulae faciam, ut facere possim etiam lacrimis quas epistula expressit. Vale.

C. PLINI CAECILI SECUNDI
EPISTULARUM
LIBER SEXTUS.

I.
C. PLINIUS TIRONI SUO S.

1 Quam diu ego trans Padum, tu in Piceno, minus te requirebam: postquam ego in urbe, tu adhuc in Piceno, multo magis; seu quod ipsa loca in quibus esse una solemus acrius me tui commonent, seu quod desiderium absentium nihil perinde ac vicinitas acuit, quoque propius accesseris ad spem fruendi,
2 hoc impatientius careas. Quidquid in causa, eripe me huic tormento: veni, aut ego illuc unde inconsulte properavi revertar, vel ob hoc solum ut experiar an mihi, cum sine me Romae coeperis esse, similes his epistulas mittas. Vale.

II.
C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

1 Soleo non numquam in iudiciis quaerere M. Regulum, nolo
2 enim dicere, desiderare. Cur ergo quaero? Habebat studiis honorem, timebat, pallebat, scribebat, quamvis non posset ediscere. Illud ipsum, quod oculum modo dextrum modo sinistrum circumlinebat, dextrum, si a petitore, alterum, si a

possessore esset acturus, quod candidum splenium in hoc aut
in illud supercilium transferebat, quod semper haruspices con-
sulebat de actionis eventu, a nimia superstitione, sed tamen
et a magno studiorum honore veniebat. Iam illa perquam iu- 3
5 cunda una dicentibus, quod libera tempora petebat, quod au-
dituros corrogabat. Quid enim iucundius quam sub alterius
invidia quam diu velis et in alieno auditorio quasi deprehen-
sum commode dicere? Sed utcumque se habent ista, bene 4
fecit Regulus quod est mortuus; melius, si ante. Nunc enim
10 sane poterat sine malo publico vivere sub eo principe sub
quo nocere non poterat. Ideo fas est non numquam eum quae-
rere. Nam postquam obiit ille, increbruit passim et invaluit 5
consuetudo binas vel singulas clepsydras, interdum etiam di-
midias et dandi et petendi. Nam et qui dicunt egisse malunt
15 quam agere et qui audiunt finire quam iudicare. Tanta negle-
gentia, tanta desidia, tanta denique inreverentia studiorum
periculorumque est. An nos sapientiores maioribus nostris, 6
nos legibus ipsis iustiores, quae tot horas, tot dies, tot com-
perendinationes largiuntur? hebetes illi et supra modum tardi,
20 nos apertius dicimus, celerius intellegimus, religiosius iudica-
mus, quia paucioribus clepsydris praecipitamus causas quam
diebus explicari solebant? O Regule, qui ambitione ab omni- 7
bus optinebas quod fidei paucissimi praestant! Equidem quo-
tiens iudico, quod vel saepius facio quam dico, quantum quis
25 plurimum postulat aquae do. Etenim temerarium existimo di- 8
vinare quam spatiosa sit causa inaudita tempusque negotio fi-
nire cuius modum ignores, praesertim cum primam religioni
suae iudex patientiam debeat, quae pars magna iustitiae est.
At quaedam supervacua dicuntur. Etiam: sed satius est et haec
30 dici quam non dici necessaria. Praeterea an sint supervacua, 9
nisi cum audieris, scire non possis. Sed de his melius coram,
ut de pluribus vitiis civitatis. Nam tu quoque amore commu-
nium soles emendari cupere quae iam corrigere difficile est.
Nunc respiciamus domos nostras. Ecquid omnia in tua recte? 10
35 in mea novi nihil. Mihi autem et gratiora sunt bona, quod per-
severant, et leviora incommoda, quod adsuevi. Vale.

5 gratia infirma, ipsi enitendum, ipsi elaborandum est. Quod quidem semper, quasi provideret hoc tempus, sedulo fecit paravit amicos, quos paraverat coluit, me certe, ut primum 6 sibi iudicare permisit, ad amorem imitationemque delegit. Dicenti mihi sollicitus adsistit, adsidet recitanti: primis etiam et cum maxime nascentibus opusculis meis interest, nunc solus, ante cum fratre, cuius nuper amissi ego suscipere partes, ego 7 vicem debeo inplere. Doleo enim et illum inmatura morte indignissime raptum et hunc optimi fratris adiumento destitutum 8 solisque amicis relictum. Quibus ex causis exigo ut venias et suffragio meo tuum iungas. Permultum interest mea te ostentare, tecum circumire. Ea est auctoritas tua ut putem me efficacius 9 tecum etiam meos amicos rogaturum. Abrumpe, si qua te retinent: hoc tempus meum, hoc fides, hoc etiam dignitas postulat. Suscepi candidatum, et suscepisse me notum est: ego ambio, ego periclitor: in summa, si datur Nasoni quod petit, illius honor; si negatur, mea repulsa est. Vale.

VII.

C. PLINIUS CALPURNIAE SUAE S.

1 Scribis te absentia mea non mediocriter adfici unumque habere solacium, quod pro me libellos meos teneas, saepe etiam 2 in vestigio meo conloces. Gratum est quod nos requiris, gratum quod his fomentis adquiescis: invicem ego epistulas tuas lectito adque identidem in manus quasi novas sumo; sed eo 3 magis ad desiderium tui accendor. Nam cuius litterae tantum habent suavitatis, huius sermonibus quantum dulcedinis inest! Tu tamen quam frequentissime scribe, licet hoc ita me delectet ut torqueat. Vale.

VIII.

C. PLINIUS PRISCO SUO S.

1 Atilium Crescentem et nosti et amas. Quis enim illum spectatior paulo aut non novit aut non amat? Hunc ego non ut 2 multi sed artissime diligo. Oppida nostra unius diei itinere dirimuntur: ipsi amare invicem, qui est flagrantissimus amor, adulescentuli coepimus. Mansit hic postea, nec refrixit iudicio sed invaluit. Sciunt qui alterutrum nostrum familiarius

ituentur. Nam et ille amicitiam meam latissima praedicatione
ircumfert et ego prae me fero quantae sit mihi curae mode-
tia quies securitas eius. Quin etiam cum insolentiam cuius- 3
am tribunatum plebis inituri vereretur idque indicasset mihi,
espondi οὔτις ἐμεῦ ζῶντος. Quorsus haec? ut scias non
osse Atilium me incolumi iniuriam accipere. Iterum dices 4
quorsus haec?' Debuit ei pecuniam Valerius Varus: huius est
eres Maximus noster, quem et ipse amo, sed coniunctius tu.
Rogo ergo, exigo etiam pro iure amicitiae, cures ut Atilio meo 5
alva sit non sors modo verum etiam usura plurium annorum.
Homo est alieni abstinentissimus, sui diligens, nullis quaesti-
bus sustinetur, nullus illi nisi ex frugalitate reditus. Nam stu- 6
dia, quibus plurimum praestat, ad voluptatem tantum et glo-
riam exercet. Gravis est ei vel minima iactura, quia reparare
quod amiseris gravius est. Exime hunc illi, exime hunc mihi 7
scrupulum: sine me suavitate eius, sine leporibus perfrui. Ne-
que enim possum tristem videre, cuius hilaritas me tristem
esse non patitur. In summa, nosti facetias hominis; quas ve- 8
lim adtendas ne in bilem et amaritudinem vertat iniuria. Quam
vim habeat offensus crede ei quam in amore habet. Non feret
magnum et liberum ingenium cum contumelia damnum. Ve- 9
rum ut ferat ille, ego meum damnum, meam contumeliam iu-
dicabo, sed non tamquam pro mea, hoc est gravius irascar.
Quamquam quid denuntiationibus et quasi minis ago? Quin
potius, ut coeperam, rogo, oro des operam ne ille se, quod
validissime vereor, a me, ego me neglectum a te putem. Da-
bis autem, si hoc perinde curae est tibi quam illud mihi.
Vale.

VIIII.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

Commendas mihi Iulium Nasonem candidatum. Nasonem 1
mihi? quid si me ipsum? Fero tamen et ignosco. Eundem
enim commendassem tibi, si te Romae morante ipse afuissem.
Habet hoc sollicitudo, quod omnia necessaria putat. Tu tamen, 2
censeo, alios roges; ego precum tuarum minister adiutor pa-
ticeps ero. Vale.

X.

C. PLINIUS ALBINO SUO S.

1 Cum venissem in socrus meae villam Alsiensem, quae aliquando Rufi Vergini fuit, ipse mihi locus optimi illius et maximi viri desiderium non sine dolore renovavit. Hunc enim colere secessum atque etiam senectutis suae nidulum vocare
2 consueverat. Quocumque me contulissem, illum animus, illum oculi requirebant. Libuit etiam monimentum eius videre, et
3 vidisse paenituit. Est enim adhuc inperfectum, nec difficultas operis in causa, modici ac potius exigui, sed inertia eius cui cura mandata est. Subit indignatio cum miseratione, post decimum mortis annum reliquias neglectumque cinerem sine titulo, sine nomine iacere, cuius memoria orbem terrarum gloria
4 pervagetur. Ad ille mandaverat caveratque ut divinum illud et inmortale factum versibus inscriberetur:

hic situs est Rufus, pulso qui Vindice quondam
imperium adseruit non sibi sed patriae.

5 Tam rara in amicitiis fides, tam parata oblivio mortuorum ut ipsi nobis debeamus etiam conditoria extruere omniaque here-
6 dum officia praesumere. Nam cui non est verendum quod videmus accidisse Verginio? cuius iniuriam ut indigniorem sic etiam notiorem ipsius claritas facit. Vale.

XI.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

1 O diem laetum! adhibitus in consilium a praefecto urbis, audivi ex diverso agentes summae spei, summae indolis iuvenes, Fuscum Salinatorem et Ummidium Quadratum, egregium par nec modo temporibus nostris sed litteris ipsis ornamento
2 futurum. Mira utrique probitas, constantia salva, decorus habitus, os Latinum, vox virilis, tenax memoria, magnum ingenium, iudicium aequale; quae singula mihi voluptati fuerunt, ad que inter haec illud, quod et ipsi me ut rectorem, ut magistrum intuebantur et iis qui audiebant me aemulari, meis in
3 stare vestigiis videbantur. O diem (repetam enim) laetum notandumque mihi candidissimo calculo! Quid enim aut publice laetius quam clarissimos iuvenes nomen et famam ex studii

petere, aut mihi optatius quam me ad recta tendentibus quasi exemplar esse propositum? Quod gaudium ut perpetuo capiam 4 deos oro: ab isdem teste te peto ut omnis qui me imitari tanti putabunt meliores esse quam me velint. Vale.

XII.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

Tu vero non debes suspensa manu commendare mihi quos 1 tuendos putas. Nam et te decet multis prodesse et me susci- pere quidquid ad curam tuam pertinet. Itaque Vettio Prisco 2 quantum plurimum potuero praestabo, praesertim in harena mea, hoc est apud centumviros. Epistularum quas mihi, ut 3 ais, aperto pectore scripsisti oblivisci me iubes: ad ego nullarum libentius memini. Ex illis enim vel praecipue sentio quanto opere me diligas, cum sic exegeris mecum ut solebas cum tuo filio. Nec dissimulo hoc mihi iucundiores eas fuisse 4 quod habebam bonam causam, cum summo studio curassem quod tu curari volebas. Proinde etiam adque etiam rogo ut 5 mihi semper eadem simplicitate, quotiens cessare videbor (videbor dico, numquam enim cessabo), convicium facias; quod et ego intellegam a summo amore proficisci et tu non meruisse me gaudeas. Vale.

XIII.

C. PLINIUS URSO SUO S.

Umquamne vidisti quemquam tam laboriosum et exercitum 1 quam Varenum meum? cui quod summa contentione impetraverat defendendum et quasi rursus petendum fuit. Bithyni se- 2 natus consultum aput consules carpere ac labefactare sunt ausi atque etiam absenti principi criminari: ab illo ad senatum remissi, non destiterunt. Egit Claudius Capito inreverenter magis quam constanter, ut qui senatus consultum apud senatum accusaret. Respondit Catius Fronto graviter et firme. Senatus 3 ipse mirificus: nam illi quoque qui prius negarant Vareno quae petebat eadem danda, postquam erant data, censuerunt: singu- 4 los enim integra re dissentire fas esse, peracta quod pluribus placuisset cunctis tuendum. Acilius tantum Rufus et cum eo 5 septem an octo, septem immo, in priore sententia persevera-

runt. Erant in hac paucitate nonnulli quorum temporaria gra-
5 vitas vel potius gravitatis imitatio ridebatur. Tu tamen aestima
quantum nos in ipsa pugna certaminis maneat, cuius quasi
praelusio adque praecursio has contentiones excitavit. Vale.

XIIII.

C. PLINIUS MAURICO SUO S.

1 Sollicitas me in Formianum. Veniam ea conditione ne quid
contra commodum tuum facias; qua pactione invicem mihi ca-
veo. Neque enim mare et litus sed te, otium, libertatem se-
2 quor: alioqui satius est in urbe remanere. Oportet enim omnia
aut ad alienum arbitrium aut ad suum facere: mei certe stoma-
chi haec natura est ut nihil nisi totum et merum velit. Vale.

XV.

C. PLINIUS ROMANO SUO S.

1 Mirificae rei non interfuisti: ne ego quidem; sed me re-
cens fabula excepit. Passennus Paullus, splendidus eques Ro-
manus et in primis eruditus, scribit elegos. Gentilicium hoc
illi: est enim municeps Properti adque etiam inter maiores suos
2 Propertium numerat. Is cum recitaret, ita coepit dicere 'Prisce,
iubes'. Ad hoc Iavolenus Priscus (aderat enim, ut Paullo ami-
cissimus) 'ego vero non iubeo'. Cogita qui risus hominum,
3 qui ioci. Est omnino Priscus dubiae sanitatis, interest tamen
officiis, adhibetur consiliis adque etiam ius civile publice re-
spondet: quo magis quod tunc fecit et ridiculum et notabile
4 fuit. Interim Paullo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit.
Tam sollicite recitaturis providendum est non solum ut sint ipsi
sani verum etiam ut sanos adhibeant. Vale.

XVI.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

1 Petis ut tibi avunculi mei exitum scribam, quo verius tra-
dere posteris possis. Gratias ago: nam video morti eius, si ce-
2 lebretur a te, inmortalem gloriam esse propositam. Quamvis
enim pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes, me-
morabili casu quasi semper victurus occiderit, quamvis ipse
plurima opera et mansura condiderit; multum tamen perpetuitati

Eleden was born in 23 [illegible] and was the star
new practical literature that came up
in Vespasian. Died in 79, Aug. 24, time
[illegible] after Vespasian.

eius scriptorum tuorum aeternitas addet. Equidem beatos puto 3
quibus deorum munere datum est aut facere scribenda aut scribere legenda, beatissimos vero quibus utrumque. Horum in numero avunculus meus et suis libris et tuis erit. Quo libentius suscipio, deposco etiam quod iniungis. Erat Miseni clas- 4
semque imperio praesens regebat. Nonum Kal. Septembres, hora fere septima, mater mea indicat ei apparere nubem inusitata et magnitudine et specie. Usus ille sole, mox frigida, gu- 5
staverat iacens studebatque: poscit soleas, ascendit locum ex quo maxime miraculum illud conspici poterat. Nubes, incertum procul intuentibus ex quo monte (Vesuvium fuisse postea cognitum est), oriebatur, cuius similitudinem et formam non alia magis arbor quam pinus expresserit. Nam longissimo velut 6
trunco elata in altum quibusdam ramis diffundebatur, credo, quia recenti spiritu evecta, dein senescente eo destituta aut etiam pondere suo victa in latitudinem vanescebat: candida interdum, interdum sordida et maculosa, prout terram cineremve sustulerat. Magnum propiusque noscendum, ut erudi- 7
tissimo viro, visum. Iubet Liburnicam aptari: mihi, si venire una vellem, facit copiam: respondi studere me malle, et forte ipse quod scriberem dederat. Egrediebatur domo: accipit co- 8
dicillos Rectinae Tasci inminenti periculo exterritae (nam villa eius subiacebat, nec ulla nisi navibus fuga): ut se tanto discrimini eriperet orabat. Vertit ille consilium et quod studioso 9
animo inchoaverat obit maximo. Deducit quadriremes, ascendit ipse, non Rectinae modo sed multis (erat enim frequens amoenitas orae) laturus auxilium. Properat illuc unde alii fu- 10
giunt, rectumque cursum, recta gubernacula in periculum tenet, adeo solutus metu ut omnis illius mali motus, omnis figu- 11
ras, ut deprenderat oculis, dictaret enotaretque. Iam navibus cinis incidebat, quo propius accederent, calidior et densior, iam pumices etiam nigrique et ambusti et fracti igne lapides, iam vadum subitum ruinaque montis litora obstantia. Cunctatus paulum an retro flecteret, mox gubernatori ut ita faceret monenti 'fortes' inquid 'fortuna iuvat: Pomponianum pete.' Stabiis erat, diremptus sinu medio; nam sensim circumactis 12
curvatisque litoribus mare infunditur. Ibi, quamquam nondum periculo adpropinquante, conspicuo tamen, et cum cresceret,

proximo, sarcinas contulerat in naves, certus fugae, si contrarius ventus resedisset; quo tunc avunculus meus secundissimo invectus conplectitur trepidantem, consolatur, hortatur, utque timorem eius sua securitate leniret, deferri in balineum iubet: lotus accubat, cenat aut hilaris aut, quod est aeque magnum, 5
13 similis hilari. Interim e Vesuvio monte pluribus in locis latissimae flammae altaque incendia relucebant, quorum fulgor et claritas tenebris noctis excitabatur. Ille agrestium trepidatione ignes relictos desertasque villas per solitudinem ardere in remedium formidinis dictitabat. Tum se quieti dedit, et quievit verissimo 10 quidem somno. Nam meatus animae, qui illi propter amplitudinem corporis gravior et sonantior erat, ab iis qui limini obver-
14 sabantur audiebatur. Sed area ex qua diaeta adibatur ita iam cinere mixtisque pumicibus oppleta surrexerat ut, si longior in cubiculo mora, exitus negaretur. Excitatus procedit seque 15
15 Pomponiano ceterisque qui pervigilaverant reddit. In commune consultant, intra tecta subsistant an in aperto vagentur. Nam crebris vastisque tremoribus tecta nutabant et quasi emota sedibus suis nunc huc nunc illuc abire aut referri videbantur.
16 Sub dio rursus quamquam levium exesorumque pumicum ca- 20 sus metuebatur; quod tamen periculorum collatio elegit. Et apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit. Cervicalia capitibus inposita linteis constringunt: id mu-
17 nimentum adversus incidentia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior densiorque; quam tamen faces multae 25 variaque lumina solabantur. Placuit egredi in litus et ex proximo aspicere ecquid iam mare admitteret; quod adhuc vastum
18 et adversum permanebat. Ibi super abiectum linteum recubans semel adque iterum frigidam aquam poposcit hausitque. Deinde flammae flammarumque praenuntius odor sulpuris alios in fu- 30
19 gam vertunt, excitant illum. Innitens servolis duobus adsurrexit, et statim concidit, ut ego colligo, crassiore caligine spiritu obstructo clausoque stomacho, qui illi natura invalidus et
20 angustus et frequenter aestuans erat. Ubi dies redditus (is ab eo quem novissime viderat tertius), corpus inventum integrum, 35 inlaesum opertumque ut fuerat indutus: habitus corporis quie-
21 scenti quam defuncto similior. Interim Miseni ego et mater. Sed nihil ad historiam, nec tu aliud quam de exitu eius scire

voluisti. Finem ergo faciam. Unum adiciam omnia me quibus 22
interfueram quaeque statim, cum maxime vera memorantur, au-
dieram persecutum. Tu potissima excerpes. Aliud est enim
epistulam aliud historiam, aliud amico aliud omnibus scribere.
5 Vale.

XVII.

C. PLINIUS RESTITUTO SUO S.

Indignatiunculam quam in cuiusdam amici auditorio cepi non 1
10 possum mihi temperare quo minus apud te, quia non contin-
git coram, per epistulam effundam. Recitabatur liber absolu- 2
tissimus: hunc duo aut tres, ut sibi et paucis videntur, diserti
surdis mutisque similes audiebant. Non labra diduxerunt, non
moverunt manum, non denique adsurrexerunt, saltem lassitu-
15 dine sedendi. Quae tanta gravitas? quae tanta sapientia? quae 3
immo pigritia, adrogantia, sinisteritas ac potius amentia, in hoc
totum diem inpendere ut offendas, ut inimicum relinquas ad
quem tamquam amicissimum veneris? Disertior ipse es? tanto 4
magis, ne invideris: nam qui invidet minor est. Denique, sive
20 plus sive minus sive idem praestas, lauda vel inferiorem vel
superiorem vel parem: superiorem, quia, nisi laudandus ille,
non potes ipse laudari; inferiorem aut parem, quia pertinet ad
tuam gloriam quam maximum videri quem praecedis vel exae-
quas. Equidem omnes qui aliquid in studiis faciunt venerari 5
25 etiam mirarique soleo. Est enim res difficilis ardua fastidiosa,
et quae eos a quibus contemnitur invicem contemnat. Nisi
forte aliud iudicas tu: quamquam quis uno te reverentior huius
operis, quis benignior aestimator? Qua ratione ductus, tibi po- 6
tissimum indignationem meam prodidi, quem habere socium
30 maxime poteram. Vale.

XVIII.

C. PLINIUS SABINO SUO S.

Rogas ut agam Firmanorum publicam causam; quod ego, 1
35 quamquam plurimis occupationibus distentus, adnitar. Cupio
enim et ornatissimam coloniam advocationis officio et te gratis-
simo tibi munere obstringere. Nam cum familiaritatem nostram, 2
ut soles praedicare, ad praesidium ornamentumque tibi sumpse-

ris, nihil est quod negare debeam, praesertim pro patria petenti. Quid enim precibus aut honestius piis aut efficacius
3 amantis? Proinde Firmanis tuis ac iam potius nostris obliga fidem meam; quos labore et studio meo dignos cum splendor ipsorum tum hoc maxime pollicetur, quod credibile est optimos 5 esse inter quos tu talis moreris. Vale.

XVIIII.

C. PLINIUS NEPOTI SUO S.

1 Scis tu accessisse pretium agris, praecipue suburbanis. 10 Causa subitae caritatis res multis agitata sermonibus: proximis comitiis honestissimas voces senatus expressit 'candidati ne
2 conviventur, ne mittant munera, ne pecunias deponant'. Ex quibus duo priora tam aperte quam immodice fiebant, hoc ter-
3 tium, quamquam occultaretur, pro comperto habebatur. Ho- 15 mullus deinde noster, vigilanter usus hoc consensu senatus, sententiae loco postulavit ut consules desiderium universorum notum principi facerent peterentque, sicut aliis vitiis huic quoque
4 providentia sua occurreret. Occurrit: nam sumptus candidatorum, foedos illos et infames, ambitus lege restrinxit: eosdem 20 patrimonii tertiam partem conferre iussit in ea quae solo continerentur, deforme arbitratus, ut erat, honorem petituros urbem Italiamque non pro patria sed pro hospitio aut stabulo
5 quasi peregrinantes habere. Concursant ergo candidati: certatim quidquid venale audiunt emptitant quoque sint plura vena- 25
6 lia efficiunt. Proinde si paenitet te Italicorum praediorum, hoc vendendi tempus tam Hercule quam in provinciis comparandi, dum idem candidati illic vendunt, ut hic emant. Vale.

XX.

30

C. PLINIUS TACITO SUO S.

1 Ais te adductum litteris quas exigenti tibi de morte avunculi mei scripsi cupere cognoscere quos ego Miseni relictus (id enim ingressus abruperam) non solum metus verum etiam casus pertulerim. Quamquam animus meminisse horret, inci- 35
2 piam. Profecto avunculo ipse reliquum tempus studiis (ideo enim remanseram) inpendi: mox balineum, cena, somnus in-
3 quietus et brevis. Praecesserat per multos dies tremor terrae

minus formidolosus quia Campaniae solitus. Illa vero nocte
ita invaluit ut non moveri omnia sed verti crederentur. Inrum- 4
pit cubiculum meum mater: surgebam, invicem, si quiesceret,
excitaturus. Residimus in area domus, quae mare a tectis mo-
5 dico spatio dividebat. Dubito constantiam vocare an inpruden- 5
tiam debeam; agebam enim duodevicensimum annum: posco
librum Titi Livi et quasi per otium lego adque etiam, ut coepe-
ram, excerpo. Ecce, amicus avunculi, qui nuper ad eum ex
Hispania venerat, ut me et matrem sedentes, me vero etiam
10 legentem videt, illius patientiam, securitatem meam corripit:
nihilo segnius ego intentus in librum. Iam hora diei prima, et 6
adhuc dubius et quasi languidus dies. Iam quassatis circum-
iacentibus tectis, quamquam in aperto loco, angusto tamen,
magnus et certus ruinae metus. Tum demum excedere oppido 7
15 visum: sequitur vulgus attonitum, quodque in pavore simile
prudentiae, alienum consilium suo praefert ingentique agmine
abeuntis premit et inpellit. Egressi tecta consistimus. Multa 8
ibi miranda, multas formidines patimur. Nam vehicula quae
produci iusseramus, quamquam in planissimo campo, in con-
20 trarias partes agebantur ac ne lapidibus quidem fulta in eodem
vestigio quiescebant. Praeterea mare in se resorberi et tre- 9
more terrae quasi repelli videbamus. Certe processerat litus
multaque animalia maris siccis harenis detinebat. Ab altero
latere nubes atra et horrenda ignei spiritus tortis vibratisque
25 discursibus rupta in longas flammarum figuras dehiscebat:
fulguribus illae et similes et maiores erant. Tum vero idem 10
ille ex Hispania amicus acrius et instantius 'si frater' inquit
'tuus, tuus avunculus vivit, vult esse vos salvos: si periit, su-
perstites voluit: proinde quid cessatis evadere?' Respondi-
30 mus non commissuros nos ut de salute illius incerti nostrae
consuleremus. Non moratus ultra proripit se effusoque cursu 11
periculo aufertur. Nec multo post illa nubes descendere in
terras, operire maria: cinxerat Capreas et absconderat: Miseni
quod procurrit abstulerat. Tum mater orare, hortari, iubere 12
35 quoquo modo fugerem; posse enim iuvenem, se et annis et
corpore gravem bene morituram, si mihi causa mortis non fu-
isset. Ego contra, salvum me nisi una non futurum: dein ma-
num eius amplexus, addere gradum cogo. Paret aegre incu-

13 satque se quod me moretur. Iam cinis, adhuc tamen rarus: respicio; densa caligo tergis imminebat, quae nos torrentis modo infusa terrae sequebatur. 'Deflectamus' inquam, 'dum videmus ne in via strati comitantium turba in tenebris optera-
14 mur'. Vix consideramus, et nox, non qualis inlunis aut nubila, 5 sed qualis in locis clausis lumine extincto. Audires ululatus feminarum, infantum quiritatus, clamores virorum: alii parentes, alii liberos, alii coniuges vocibus requirebant, vocibus noscitabant: hi suum casum, illi suorum miserabantur: erant
15 qui metu mortis mortem precarentur: multi ad deos manus 10 tollere, plures nusquam iam deos ullos, aeternamque illam et novissimam noctem mundo interpretabantur. Nec defuerunt qui fictis mentitisque terroribus vera pericula augerent. Aderant qui Miseni illud ruisse, illud ardere falso, sed credenti-
16 bus nuntiabant. Paulum reluxit; quod non dies nobis sed ad- 15 ventantis ignis indicium videbatur. Et ignis quidem longius substitit, tenebrae rursus, cinis rursus multus et gravis. Hunc identidem adsurgentes excutiebamus: operti alioqui adque
17 etiam oblisi pondere essemus. Possem gloriari non gemitum mihi, non vocem parum fortem in tantis periculis excidisse, 20 nisi me cum omnibus, omnia mecum perire misero, magno ta-
18 men mortalitatis solacio credidissem. Tandem illa caligo tenuata quasi in fumum nebulamve discessit: mox dies verus, sol etiam effulsit, luridus tamen, qualis esse, cum deficit, solet. Occursabant trepidantibus adhuc oculis mutata omnia alto- 25
19 que cinere, tamquam nive, obducta. Regressi Misenum, curatis utcumque corporibus suspensam dubiamque noctem spe ac metu exegimus. Metus praevalebat: nam et tremor terrae perseverabat et plerique lymphati terrificis vaticinationibus et sua
20 et aliena mala ludificabantur. Nobis tamen ne tunc quidem, 30 quamquam et expertis periculum et exspectantibus, abeundi consilium, donec de avunculo nuntius. Haec nequaquam historia digna non scripturus leges et tibi, scilicet qui requisisti, inputabis, si digna ne epistula quidem videbuntur. Vale.

XXI.

C. PLINIUS CANINIO SUO S.

1 Sum ex iis qui mirantur antiquos, non tamen, ut quidam,

temporum nostrorum ingenia despicio. Neque enim quasi lassa
et effeta natura nihil iam laudabile parit. Adque adeo nuper 2
audii Vergilium Romanum paucis legentem comoediam, ad
exemplar veteris comoediae scriptam tam bene ut esse quan-
5 doque possit exemplar. Nescio an noris hominem. Quamquam 3
nosse debes: est enim probitate morum, ingenii elegantia, ope-
rum varietate monstrabilis. Scripsit mimiambos tenuiter ar- 4
gute venuste, adque in hoc genere eloquentissime; nullum
est enim genus quod absolutum non possit eloquentissimum
10 dici: scripsit comoedias, Menandrum aliosque aetatis eiusdem
aemulatus: licet has inter Plautinas Terentianasque numeres.
Nunc primum se in vetere comoedia, sed non tamquam inci- 5
peret, ostendit. Non illi vis, non granditas, non subtilitas, non
amaritudo, non dulcedo, non lepos defuit: ornavit virtutes,
15 insectatus est vitia, fictis nominibus decenter, veris usus est
apte. Circa me tantum benignitate nimia modum excessit, nisi 6
quod tamen poëtis mentiri licet. In summa, extorquebo ei 7
librum legendumque, immo ediscendum mittam tibi; neque
enim dubito futurum ut non deponas, si semel sumpseris. Vale.
20

XXII.

C. PLINIUS TIRONI SUO S.

Magna res acta est omnium qui sunt provinciis praefuturi, 1
magna omnium qui se simpliciter credunt amicis. Lustricius 2
25 Bruttianus cum Montanum Atticinum, comitem suum, in multis
flagitiis deprendisset, Caesari scripsit. Atticinus flagitiis addi-
dit ut quem deceperat accusaret. Recepta cognitio est: fui in
consilio: egit uterque pro se, egit autem carptim et *κατὰ κε-*
φάλαιον, quo genere veritas statim ostenditur. Protulit Brut- 3
30 tianus testamentum suum, quod Atticini manu scriptum esse
dicebat; hoc enim et arcana familiaritas et querendi de eo
quem sic amasset necessitas indicabatur. Enumeravit crimi- 4
na foeda manifesta; quae ille, cum diluere non posset, ita
regessit ut, dum defenditur, turpis, dum accusat, scelera-
35 tus probaretur. Corrupto enim scribae servo interceperat
commentarios intercideratque, ac per summum nefas uteba-
tur adversus amicum crimine suo. Fecit pulcherrime Cae- 5
sar. Non enim de Bruttiano sed statim de Atticino perroga-

vit. Damnatus et in insulam relegatus: Bruttiano iustissimum integritatis testimonium redditum, quem quidem etiam con-
6 stantiae gloria secuta est. Nam defensus expeditissime, accusavit vehementer nec minus acer quam bonus et sincerus ap-
7 paruit. Quod tibi scripsi, ut te sortitum provinciam praemonerem, plurimum tibi credas nec cuiquam satis fidas, deinde scias, si quis forte te, quod abominor, fallat, paratam ultio-
8 nem; qua tamen ne sit opus etiam adque etiam attende. Neque enim tam iucundum est vindicari quam decipi miserum. Vale.

XXIII.

C. PLINIUS TRIARIO SUO S.

1 Inpense petis ut agam causam pertinentem ad curam tuam, pulchram alioqui et famosam. Faciam, sed non gratis. 'Qui fieri potest' inquis 'ut non gratis tu?' Potest: exigam enim
2 mercedem honestiorem gratuito patrocinio. Peto adque etiam paciscor ut simul agat Cremutius Ruso. Solitum hoc mihi et iam in pluribus claris adulescentibus factitatum. Nam mire concupisco bonos iuvenes ostendere foro, adsignare famae.
3 Quod si cui, praestare Rusoni meo debeo, vel propter natales ipsius vel propter eximiam mei caritatem; quem magni aestimo in isdem iudiciis, ex isdem etiam partibus conspici
4 audiri. Obliga me, obliga ante quam dicat; nam cum dixerit, gratias ages. Spondeo sollicitudini tuae, spei meae, magnitudini causae suffecturum. Est indolis optimae, brevi productu-
5 rus alios, si interim provectus fuerit a nobis. Neque enim cuiquam tam clarum statim ingenium ut possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam commendatorque contingat. Vale.

XXIIII.

C. PLINIUS MACRO SUO S.

1 Quam multum interest a quo quidque fiat! Eadem enim facta claritate vel obscuritate facientium aut tolluntur altissime
2 aut humillime deprimuntur. Navigabam per Larium nostrum, cum senior amicus ostendit mihi villam adque etiam cubiculum quod in lacum prominet: 'ex hoc' inquit 'aliquando municeps
3 nostra cum marito se praecipitavit.' Causam requisivi. Maritus

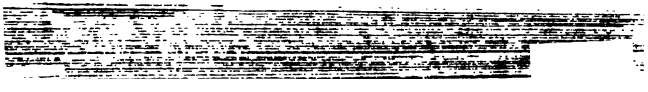

ex diutino morbo circa velanda corporis ulceribus putrescebat: uxor ut inspiceret exegit; neque enim quemquam fidelius indicaturum possetne sanari. Vidit, desperavit: hortata est ut 4 moreretur comesque ipsa mortis, dux immo et exemplum et 5 necessitas fuit. Nam se cum marito ligavit abiecitque in lacum. Quod factum ne mihi quidem, qui municeps, nisi proxime au- 5 ditum est, non quia minus illo clarissimo Arriae facto, sed quia minor ipsa. Vale.

XXV.

C. PLINIUS HISPANO SUO S.

Scribis Robustum, splendidum equitem Romanum, cum 1 Atilio Scauro, amico meo, Ocriculum usque commune iter peregisse, deinde nusquam comparuisse: petis ut Scaurus veniat 15 nosque, si potest, in aliqua inquisitionis vestigia inducat. Ve- 2 niet; vereor ne frustra. Suspicor enim tale nescio quid Robusto accidisse quale aliquando Metilio Crispo, municipi meo. Huic ego ordinem inpetraveram adque etiam proficiscenti qua- 3 draginta milia nummum ad instruendum se ornandumque do- 20 naveram, nec postea aut epistulas eius aut aliquem de exitu nuntium accepi. Interceptusne sit a suis an cum suis dubium: 4 certe non ipse, non quisquam ex servis eius apparuit. Ut ne in Robusto quoque idem experiamur! Tamen accersamus Scaurum. Demus hoc tuis, demus optimi adulescentis honestissimis pre- 5 25 cibus, qui pietate mira, mira etiam sagacitate, patrem quaerit. Di faveant, ut sic inveniat ipsum, quemadmodum iam cum quo fuisset invenit! Vale.

XXVI.

C. PLINIUS SERVIANO SUO S.

Gaudeo et gratulor quod Fusco Salinatori filiam tuam de- 1 stinasti. Domus patricia, pater honestissimus, mater pari laude; ipse studiosus, litteratus, etiam disertus, puer simplicitate, comitate iuvenis, senex gravitate: neque enim amore decipior. 35 Amo quidem effuse (ita officiis, ita reverentia meruit), iudico 2 tamen, et quidem tanto acrius quanto magis amo, tibique, ut qui exploraverim, spondeo habiturum te generum quo melior fingi ne voto quidem potuit. Superest ut avum te quam matu- 3

rissime similium sui faciat. Quam felix tempus illud quo mihi liberos illius, nepotes tuos, ut meos vel liberos vel nepotes, ex vestro sinu sumere et quasi pari iure tenere continget! Vale.

XXVII.

C. PLINIUS SEVERO SUO S.

1 Rogas ut cogitem quid designatus consul in honorem principis censeas. Facilis inventio, non facilis electio; est enim ex virtutibus eius larga materia: scribam tamen vel, quod malo, coram indicabo, si prius haesitationem meam ostendero. Du-
2 bito num idem tibi suadere quod mihi debeam. Designatus ego consul omni hac, etsi non adulatione, specie tamen adulationis abstinui; non tamquam liber et constans, sed tamquam intellegens principis nostri, cuius videbam hanc esse praeci-
3 puam laudem, si nihil quasi ex necessitate decernerem. Recordabar etiam plurimos honores pessimo cuique delatos, a quibus hic optimus separari non alio magis poterat quam diversitate censendi; quod ipsum non dissimulatione et silentio praeterii, ne forte non iudicium illud meum sed oblivio vide-
4 retur. Hoc tunc ego: sed non omnibus eadem placent nec conveniunt quidem. Praeterea faciendi aliquid vel non faciendi vera ratio cum hominum ipsorum tum rerum etiam ac tempo-
5 rum conditione mutatur. Nam recentia opera maximi principis praebent facultatem nova magna vera censendi. Quibus ex causis, ut supra scripsi, dubito an idem nunc tibi quod tunc mihi suadeam. Illud non dubito debuisse me in parte consilii tui ponere quid ipse fecissem. Vale.

XXVIII.

C. PLINIUS PONTIO SUO S.

1 Scio quae tibi causa fuerit impedimento quo minus praecurrere adventum meum in Campaniam posses: sed quamquam absens, totus huc migrasti: tantum mihi copiarum qua urbanarum qua rusticarum nomine tuo oblatum est, quas omnis in-
2 probe accepi tamen. Nam et tui ut ita facerem rogabant et verebar ne et mihi et illis irascereris, si non fecissem. In posterum, nisi adhibueris modum, ego adhibebo. Etiam tuis de-

nuntiavi, si rursus tam multa attulissent, omnia relaturos. Di- 3
ces oportere me tuis rebus ut meis uti: etiam; sed perinde
illis ac meis parco. Vale.

XXVIIII.

C. PLINIUS QUADRATO SUO S.

Avidius Quietus, qui me unice dilexit, et quo non minus 1
gaudeo, probavit, ut multa alia Thraseae (fuit enim familiaris)
ita hoc saepe referebat, praecipere solitum suscipiendas esse
causas aut amicorum aut destitutas aut ad exemplum pertinen-
tes. Cur amicorum, non eget interpretatione: cur destitutas? 2
quod in illis maxime et constantia agentis et humanitas cerne-
retur: cur pertinentis ad exemplum? quia plurimum referret
bonum an malum induceretur. Ad haec ego genera causarum, 3
ambitiose fortasse, addam tamen claras et inlustres. Aequum
est enim agere non numquam gloriae et famae, id est suam
causam. Hos terminos, quia me consuluisti, dignitati ac vere-
cundiae tuae statuo. Nec me praeterit usum et esse et haberi 4
optimum dicendi magistrum: video etiam multos parvo ingenio,
litteris nullis, ut bene agerent agendo consecutos. Sed et illud 5
quod vel Polionis vel tamquam Polionis accepi verissimum ex-
perior, 'commode agendo factum est ut saepe agerem, saepe
agendo ut minus commode': quia scilicet adsiduitate nimia fa-
cilitas magis quam facultas, nec fiducia sed temeritas paratur.
Nec vero Isocrati quo minus haberetur summus orator offecit 6
quod infirmitate vocis, mollitia frontis, ne in publico diceret
inpediebatur. Proinde multum lege scribe meditare, ut pos-
sis, cum voles, dicere; dices, cum velle debebis. Hoc fere
temperamentum ipse servavi. Non numquam necessitati, quae 7
pars rationis est, parui. Egi enim quasdam a senatu iussus,
quo tamen in numero fuerunt ex illa Thraseae divisione, hoc
est ad exemplum pertinentes. Adfui Baeticis contra Baebium 8
Massam: quaesitum est an danda esset inquisitio; data est.
Adfui rursus isdem querentibus de Caecilio Classico: quaesi-
tum est an provinciales ut socios ministrosque proconsulis
plecti oporteret; poenas luerunt. Accusavi Marium Priscum, 9
qui, lege repetundarum damnatus, utebatur clementia legis,
cuius severitatem inmanitate criminum excesserat; relegatus

10 est. Tuitus sum Iulium Bassum, ut incustoditum nimis et incautum ita minime malum; iudicibus acceptis in senatu reman-
11 sit. Dixi proxime pro Vareno, postulante ut sibi invicem evocare testes liceret; impetratum est. In posterum opto ut ea potissimum iubear quae me deceat vel sponte fecisse. Vale. 5

XXX.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

1 Debemus me Hercule natales tuos perinde ac nostros celebrare, cum laetitia nostrorum ex tuis pendeat, cuius diligentia 10
2 et cura hic hilares, istic securi sumus. Villa Camilliana, quam in Campania possides, est quidem vetustate vexata; tamen quae sunt pretiosiora aut integra manent aut levissime laesa
3 sunt. Attendimus ergo ut quam saluberrime reficiantur. Ego videor habere multos amicos, sed huius generis cuius et tu 15
4 quaeris et res exigit prope neminem. Sunt enim omnes togati et urbani: rusticorum autem praediorum administratio poscit durum aliquem et agrestem, cui nec labor ille gravis nec cura
5 sordida nec tristis solitudo videatur. Tu de Rufo honestissime cogitas: fuit enim filio tuo familiaris. Quid tamen nobis ibi 20 praestare possit ignoro, velle plurimum credo. Vale.

XXXI.

C. PLINIUS CORNELIANO SUO S.

1 Evocatus in consilium a Caesare nostro ad Centum Cellas 25
2 (hoc loco nomen) magnam cepi voluptatem. Quid enim iucundius quam principis iustitiam gravitatem comitatem in secessu quoque, ubi maxime recluduntur, inspicere? Fuerunt variae cognitiones et quae virtutes iudicis per plures species experi-
3 rentur. Dixit causam Claudius Ariston, princeps Ephesiorum, 30 homo munificus et innoxie popularis: inde invidia et a dissimillimis delator inmissus: itaque absolutus vindicatusque est.
4 Sequenti die audita est Galitta adulterii rea. Nupta haec tribuno militum honores petituro et suam et mariti dignitatem centurionis amore maculaverat: maritus legato consulari, ille 35
5 Caesari scripserat. Caesar excussis probationibus centurionem exauctoravit adque etiam relegavit. Supererat crimini, quod nisi duorum esse non poterat, reliqua pars ultionis: sed mari-

ma non sine aliqua reprehensione patientiae amor uxoris re-
tardabat, quam quidem etiam post delatum adulterium domi
habuerat, quasi contentus aemulum removisse. Admonitus ut 6
perageret accusationem, peregit invitus. Sed illam damnari
etiam invito accusatore necesse erat: damnata et Iuliae legis
poenis relicta est. Caesar et nomen centurionis et commemo-
rationem disciplinae militaris sententiae adiecit, ne omnis eius-
modi causas revocare ad se videretur. Tertio die inducta co- 7
gnitio est multis sermonibus et vario rumore iactata, Iuli Tiro-
nis codicilli, quos ex parte veros esse constabat, ex parte falsi
dicebantur. Substituebantur crimini Sempronius Senecio, 8
eques Romanus, et Eurythmus, Caesaris libertus et procura-
tor. Heredes, cum Caesar esset in Dacia, communiter epi-
stula scripta petierant ut susciperet cognitionem. Susceperat.
Reversus diem dederat, et cum ex heredibus quidam, quasi 9
reverentia Eurythmi, omitterent accusationem, pulcherrime di-
xerat 'nec ille Polyclitus est nec ego Nero.' Indulserat tamen
petentibus dilationem, cuius tempore exacto consederat au-
diturus. A parte heredum intraverunt duo; omnino posta- 10
laverunt omnes heredes agere cogerentur, cum detulissent
omnes, aut sibi quoque desistere permitteretur. Locutus est 11
Caesar summa gravitate, summa moderatione, cumque ad-
vocatus Senecionis et Eurythmi dixisset suspitionibus relin-
qui reos, nisi audirentur, 'non curo' inquid 'an isti suspitioni-
bus relinquantur, ego relinquor'. Dein conversus ad nos, 'ἐπι- 12
σήσατε quid facere debeamus: isti enim queri volunt quod
sibi non licuerit accusare'. Tum ex consilii sententia iussit de-
nuntiari heredibus omnibus aut agerent aut singuli adproba-
rent causas non agendi; alioqui se vel de calumnia pronuntia-
turum. Vides quam honesti, quam severi dies, quos iucundis- 13
simae remissiones sequebantur. Adhibebamur cotidie cenae:
erat modica, si principem cogitares. Interdum acroamata au-
diebamus, interdum iucundissimis sermonibus nox ducebatur.
Summo die abeuntibus nobis (tam diligens in Caesare humani- 14
tas) xenia sunt missa. Sed mihi ut gravitas cognitionum, con-
silii honor, suavitas simplicitasque convictus, ita locus ipse
periucundus fuit. Villa pulcherrima cingitur viridissimis agris, 15
imminet litori, cuius in sinu fit cum maxime portus. Huius

sinistrum brachium firmissimo opere munitum est, dextrum
16 elaboratur. In ore portus insula adsurgit, quae inlatum vento
mare obiacens frangat tutumque ab utroque latere decursum
navibus praestet, adsurgit autem arte visenda: ingentia saxa
latissima navis provehit: contra haec alia super alia deiecta
ipso pondere manent ac sensim quodam velut aggere constru-
17 untur. Eminet iam et apparet saxeum dorsum inpactosque
fluctus in inmensum elidit et tollit. Vastus illic fragor canum-
que circa mare. Saxis deinde pilae adicientur, quae proce-
dente tempore enatam insulam imitentur. Habebit hic portus
et iam habet nomen auctoris eritque vel maxime salutaris.
Nam per longissimum spatium litus inportuosum hoc recepta-
culo utetur. Vale.

XXXII.

C. PLINIUS QUINTILIANO SUO S.

1 Quamvis et ipse sis continentissimus et filiam tuam ita in-
stitueris ut decebat tuam filiam, Tutili neptem, cum tamen sit
nuptura honestissimo viro, Nonio Celeri, cui ratio civilium of-
ficiorum necessitatem quandam nitoris inponit, debet secun-
dum conditionem mariti veste comitatu augeri; quibus non
2 quidem augetur dignitas, ornatur tamen et instruitur. Te porro
animo beatissimum, modicum facultatibus scio. Itaque partem
oneris tui mihi vindico, et tamquam parens alter puellae no-
strae confero quinquaginta milia nummum, plus collaturus,
nisi a verecundia tua sola mediocritate munusculi impetrari
posse confiderem ne recusares. Vale.

XXXIII.

C. PLINIUS ROMANO SUO S.

1 'Tollite cuncta' inquid 'coeptosque auferte labores.'
Seu scribis aliquid seu legis, tolli auferri iube et accipe ora-
tionem meam, ut illa arma, divinam (num superbius potui?),
re vera, ut inter meas, pulchram; nam mihi satis est certare
2 mecum. Est haec pro Attia Viriola, et dignitate personae et
exempli raritate et iudicii magnitudine insignis. Nam femina
splendide nata, nupta praetorio viro, exheredata ab octogena-
rio patre intra undecim dies quam illi novercam amore captus

induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat. Sede- 3
bant centum et octoginta iudices; tot enim quattuor consiliis
colliguntur: ingens utrimque advocatio et numerosa subsellia,
praeterea densa circumstantium corona latissimum iudicium
5 multiplici circulo ambibat. Ad hoc stipatum tribunal, adque 4
etiam ex superiore basilicae parte qua feminae qua viri et au-
diendi, quod difficile, et quod facile, visendi studio immine-
bant. Magna exspectatio patrum, magna filiarum, magna etiam
novercarum. Secutus est varius eventus. Nam duobus consi- 5
10 liis vicimus, totidem victi sumus. Notabilis prorsus et mira ea-
dem in causa, isdem iudicibus, isdem advocatis, eodem tempore
tanta diversitas accidit, casu, non quod casus videretur. Victa 6
est noverca, ipsa heres ex parte sexta, victus Suberinus, qui
exheredatus a patre singulari inpudentia alieni patris bona vin-
15 dicabat, non ausus sui petere. Haec tibi exposui, primum, ut 7
ex epistula scires quae ex oratione non poteras: deinde (nam
detegam artes), ut orationem libentius legeres, si non legere
tibi sed interesse iudicio videreris; quam, sit licet magna, non
despero gratiam brevissimae impetraturam. Nam et copia re- 8
20 rum et arguta divisione et narratiunculis pluribus et eloquendi
varietate renovatur. Sunt multa (non auderem nisi tibi dicere)
elata, multa pugnacia, multa subtilia. Intervenit enim acribus 9
illis et erectis frequens necessitas conputandi ac paene calcu-
los tabulamque poscendi, ut repente in privati iudicii formam
25 centumvirale vertatur. Dedimus vela indignationi, dedimus 10
irae, dedimus dolori, et in amplissima causa, quasi magno mari,
pluribus ventis sumus vecti. In summa, solent quidam ex con- 11
tubernalibus nostris existimare hanc orationem, iterum dicam,
ut inter meas, ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος esse: an vere, tu facil-
30 lime iudicabis, qui tam memoriter tenes omnes ut conferre cum
hac, dum hanc solam legis, possis. Vale.

XXXIIII.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

35 Recte fecisti quod gladiatorium munus Veronensibus no- 1
stris promisisti, a quibus olim amaris, suspiceris, ornaris. Inde
etiam uxorem carissimam tibi et probatissimam habuisti, cuius
memoriae aut opus aliquod aut spectaculum, adque hoc potis-

2 simum quod maxime funeri, debebatur. Praeterea tanto consensu rogabaris ut negare non constans sed durum videretur. Illud quoque egregie quod tam facilis, tam liberalis in eden-
3 do fuisti. Nam per haec etiam magnus animus ostenditur. Vellem Africanae quas coëmeras plurimas ad praefinitum diem occurrissent: sed licet cessaverint illae tempestate detentae, tu tamen meruisti ut acceptum tibi fieret quod quo minus exhiberes non per te stetit. Vale.

C. PLINI CAECILI SECUNDI
EPISTULARUM
LIBER SEPTIMUS.

I.
C. PLINIUS GEMINO SUO S.

1 Terret me haec tua tam pertinax valetudo, et quamquam te temperantissimum noverim, vereor tamen ne quid illi etiam
2 in mores tuos liceat. Proinde moneo patienter resistas: hoc laudabile, hoc salutare. Admittit humana natura quod suadeo.
3 Ipse certe sic agere sanus cum meis soleo: 'spero quidem, si forte in adversam valetudinem incidero, nihil me desideraturum vel pudore vel paenitentia dignum: si tamen superaverit morbus, denuntio ne quid mihi detis nisi permittentibus medicis, sciatisque, si dederitis, ita vindicaturum ut solent alii quae ne-
4 gantur.' Quin etiam cum perustus ardentissima febre, tandem remissus unctusque acciperem a medico potionem, porrexi manum utque tangeret dixi, admotumque iam labris poculum
5 reddidi. Postea cum vicensimo valetudinis die balineo praepararer mussantesque medicos repente vidissem, causam requisivi. Responderunt posse me tuto lavari, non tamen omnino
6 sine aliqua suspitione. 'Quid' inquam 'necesse est?' atque ita spe balinei, cui iam videbar inferri, placide leniterque dimissa ad abstinentiam rursus, non secus ac modo ad balineum

animum vultumque conposui. Quae tibi scripsi, primum, ut te 7
non sine exemplo monerem, deinde, ut in posterum ipse ad
eandem temperantiam adstringerer, cum me hac epistula quasi
pignore obligassem. Vale.

II.

C. PLINIUS IUSTO SUO S.

Quemadmodum congruit ut simul et adfirmes te adsiduis 1
occupationibus impediri et scripta nostra desideres, quae vix
ab otiosis impetrare aliquid perituri temporis possunt? Patiar 2
ergo aestatem inquietam vobis exercitamque transcurrere et
hieme demum, cum credibile erit noctibus saltem vacare te
posse, quaeram quid potissimum ex nugis meis tibi exhibeam.
Interim abunde est, si epistulae non sunt molestae; sunt autem, 3
et ideo breviores erunt. Vale.

III.

C. PLINIUS PRAESENTI SUO S.

Tantane perseverantia tu modo in Lucania modo in Cam- 1
pania? 'Ipse enim' inquis 'Lucanus, uxor Campana'. Iusta
causa longioris absentiae, non perpetuae tamen. Quin ergo 2
aliquando in urbem redis? ubi dignitas honor amicitiae tam
superiores quam minores. Quousque regnabis? quousque vi-
gilabis cum voles, dormies quam diu voles? quousque calcei
nusquam, toga feriata, liber totus dies? Tempus est te revi- 3
sere molestias nostras, vel ob hoc solum, ne voluptates istae
satietate languescant. Saluta paulisper, quo sit tibi iucundius
salutari, terere in hac turba, ut te solitudo delectet. Sed quid 4
inprudens quem evocare conor retardo? Fortasse enim his ipsis
admoneris ut te magis ac magis otio involvas; quod ego non
abrumpi sed intermitti volo. Ut enim, si cenam tibi facerem, 5
dulcibus cibis acres acutosque miscerem, ut obtusus illis et
oblitus stomachus his excitaretur, ita nunc hortor ut iucundis-
simum genus vitae nonnullis interdum quasi acoribus condias.
Vale.

IIII.

C. PLINIUS PONTIO SUO S.

Ais legisse te hendecasyllabos meos; requiris etiam quem- 1

admodum coeperim scribere, homo, ut tibi videor, severus, ut
2 ipse fateor, non ineptus. Numquam a poëtice (altius enim re-
petam) alienus fui; quin etiam quattuordecim natus annos
Graecam tragoediam scripsi. Qualem? inquis. Nescio: tragoe-
3 dia vocabatur. Mox, cum e militia rediens in Icaria insula ven- 5
tis detinerer, Latinos elegos in illud ipsum mare ipsamque in-
sulam feci. Expertus sum me aliquando et heroo, hendecasyl-
labis nunc primum, quorum hic natalis, haec causa est. Lege-
bantur in Laurentino mihi libri Asini Galli de conparatione pa-
tris et Ciceronis: incidit epigramma Ciceronis in Tironem suum. 10
4 Dein, cum meridie (erat enim aestas) dormiturus me recepis-
sem nec obreperet somnus, coepi reputare maximos oratores
hoc studii genus et in oblectationibus habuisse et in laude po-
5 suisse. Intendi animum contraque opinionem meam post lon-
gam desuetudinem perquam exiguo temporis momento id ipsum 15
quod me ad scribendum sollicitaverat his versibus exaravi:

6 Cum libros Galli legerem, quibus ille parenti
ausus de Cicerone dare est palmamque decusque,
lascivum inveni lusum Ciceronis et illo
spectandum ingenio, quo seria condidit et quo 20
humanis salibus multo varioque lepore
magnorum ostendit mentes gaudere virorum.
nam queritur quod fraude mala frustratus amantem
paucula cenato sibi debita savia Tiro
tempore nocturno subtraxerit. his ego lectis, 25
cur post haec, inquam, nostros celamus amores,
nullumque in medium timidi damus, adque fatemur
Tironisque dolos, Tironis nosse fugaces
blanditias et furta novas addentia flammas?

7 Transii ad elegos; hos quoque non minus celeriter explicui: 30
addidi alios, facilitate corruptus. Deinde in urbem reversus,
8 sodalibus legi. Probaverunt. Inde plura metra, si quid otii, ma-
xime in itinere temptavi. Postremo placuit exemplo multorum
unum separatim hendecasyllaborum volumen absolvere, nec
9 paenitet. Legitur, describitur, cantatur etiam, et a Graecis quo- 35
que, quos Latine huius libelli amor docuit, nunc cithara nunc
10 lyra personatur. Sed quid ego tam gloriose? Quamquam poë-
tis furere concessum est: et tamen non de meo sed de aliorum

iudicio loquor; qui, sive iudicant sive errant, me delectant. Unum precor, ut posteri quoque aut errent similiter aut iudicent. Vale.

V.

C. PLINIUS CALPURNIAE SUAE S.

Incredibile est quanto desiderio tui tenear. In causa amor 1
primum, deinde quod non consuevimus abesse. Inde est
quod magnam noctium partem in imagine tua vigil exigo, inde
quod interdiu quibus horis te visere solebam ad diaetam tuam
ipsi me, ut verissime dicitur, pedes ducunt, quod denique ae-
ger et maestus ac similis excluso a vacuo limine recedo. Unum
tempus his tormentis caret, quo in foro amicorum litibus con-
teror. Aestima tu quae vita mea sit, cui requies in labore, in 2
miseria curisque solacium. Vale.

VI.

C. PLINIUS MACRINO SUO S.

Rara et notabilis res Vareno contigit, sit licet adhuc dubia. 1
Bithyni accusationem eius ut temere inchoatam omisisse nar-
rantur. Narrantur dico? adest provinciae legatus, attulit de-
cretum concilii ad Caesarem, attulit ad multos principes viros,
attulit etiam ad nos, Vareni advocatos. Perstat tamen idem ille 2
Magnus; quin etiam Nigrinum, optimum virum, pertinacissime
exercet. Per hunc a consulibus postulabat ut Varenus exhibere
rationes cogeretur. Adsistebam Vareno iam tantum ut amicus 3
et tacere decreveram. Nihil enim tam contrarium quam si ad-
vocatus a senatu datus defenderem ut reum cui opus esset ne
reus videretur. Cum tamen finita postulatione Nigrini consules 4
ad me oculos retulissent, 'scietis' inquam 'constare nobis si-
lentii nostri rationem, cum veros legatos provinciae audieritis.'
Contra Nigrinus 'ad quem missi sunt?' Ego 'ad me quoque;
habeo decretum provinciae.' Rursus ille 'potest tibi liquere.' 5
Ad hoc ego 'si tibi ex diverso liquet, potest et mihi quod est
melius liquere.' Tum legatus Polyaenus causas abolitae accu- 6
sationis exposuit postulavitque ne cognitioni Caesaris prae-
iudicium fieret. Respondit Magnus iterumque Polyaenus. Ipse
raro et breviter interlocutus, multum me intra silentium tenui.

7 Accepi enim non minus interdum oratorium esse tacere quam
dicere, adque adeo repeto me quibusdam capitis reis vel magis
8 silentio quam oratione accuratissima profuisse. Mater amisso
filio (quid enim prohibet, quamquam alia ratio scribendae epi-
stulae fuerit, de studiis disputare?) libertos eius eosdemque 5
coheredes suos falsi et veneficii reos detulerat ad principem
9 iudicemque inpetraverat Iulium Servianum. Defenderam reos
ingenti quidem coetu; erat enim causa notissima, praeterea
utrimque ingenia clarissima. Finem cognitioni quaestio inpo-
10 suit; quae secundum reos dedit. Postea mater adiit princi- 10
pem: adfirmavit se novas probationes invenisse. Praeceptum
est Suburano ut vacaret finitam causam retractanti, si quid
11 novi adferret. Aderat matri Iulius Africanus, nepos illius ora-
toris quo audito Passienus Crispus dixit 'bene, me Hercule,
bene: sed quo tam bene?' Huius nepos, iuvenis ingeniosus 15
sed parum callidus, cum multa dixisset adsignatumque tempus
inplesset, 'rogo' inquit 'Suburane, permittas mihi unum ver-
12 bum adicere.' Tum ego, cum omnes me, ut diu responsurum,
intuerentur, 'respondissem' inquam 'si unum illud verbum
Africanus adiecisset, in quo non dubito omnia nova fuisse.' 20
13 Non facile me repeto tantum adsensum agendo consecutum
quantum tunc non agendo. Similiter nunc et probatum et ex-
14 ceptum est quod pro Vareno hactenus non tacui. Consules,
ut Polyaenus postulabat, omnia integra principi servaverunt;
cuius cognitionem suspensus exspecto. Nam dies ille nobis 25
pro Vareno aut securitatem et otium dabit aut intermissum
laborem renovata sollicitudine iniunget. Vale.

VII.

C. PLINIUS SATURNINO SUO S. 30

1 Et proxime Prisco nostro et rursus, quia ita iussisti, gra-
tias egi, libentissime quidem. Est enim mihi periucundum
quod viri optimi mihique amicissimi adeo cohaesistis ut invi-
2 cem vos obligari putetis. Nam ille quoque praecipuam se vo-
luptatem ex amicitia tua capere profitetur certatque tecum ho- 35
nestissimo certamine mutuae caritatis, quam ipsum tempus
augebit. Te negotiis distineri ob hoc moleste fero, quod de-
servire studiis non potes. Si tamen alteram litem per iudicem,

alteram, ut ais, ipse finieris, incipies primum istic otio frui, deinde satiatus ad nos reverti. Vale.

VIII.

C. PLINIUS PRISCO SUO S.

Exprimere non possum quam iucundum sit mihi quod Sa- 1
turninus noster summas tibi apud me gratias aliis super alias
epistulis agit. Perge ut coepisti virumque optimum quam fa- 2
miliarissime dilige, magnam voluptatem ex amicitia eius per-
cepturus, nec ad breve tempus. Nam cum omnibus virtutibus 3
abundat, tum hac praecipue quod habet maximam in amore
constantiam. Vale.

VIIII.

C. PLINIUS FUSCO SUO S.

Quaeris quemadmodum in secessu, quo iam diu frueris, 1
putem te studere oportere. Utile in primis, et multi praeci- 2
piunt, vel ex Graeco in Latinum vel ex Latino vertere in
Graecum: quo genere exercitationis proprietas splendorque
verborum, copia figurarum, vis explicandi, praeterea imitatione
optimorum similia inveniendi facultas paratur: simul quae le-
gentem fefellissent transferentem fugere non possunt. Intelle-
gentia ex hoc et iudicium adquiritur. Nihil offuerit quae lege- 3
ris hactenus ut rem argumentumque teneas quasi aemulum scri-
bere lectisque conferre, ac sedulo pensitare quid tu, quid ille
commodius. Magna gratulatio, si non nulla tu, magnus pudor,
si cuncta ille melius. Licebit interdum et notissima eligere et
certare cum electis. Audax haec, non tamen inproba, quia se- 4
creta contentio: quamquam multos videmus eiusmodi certa-
mina sibi cum multa laude sumpsisse, quosque subsequi satis
habebant, dum non desperant, antecessisse. Poteris et quae 5
dixeris post oblivionem retractare, multa retinere, plura trans-
ire, alia interscribere, alia rescribere. Laboriosum istud et 6
taedio plenum sed difficultate ipsa fructuosum, recalescere ex
integro et resumere impetum fractum omissumque, postremo
nova velut membra peracto corpori intexere nec tamen priora
turbare. Scio nunc tibi esse praecipuum studium orandi; sed 7
non ideo semper pugnacem hunc et quasi bellatorium stilum

suaserim. Ut enim terrae variis mutatisque seminibus, ita in-
8 genia nostra nunc hac nunc illa meditatione recoluntur. Volo
interdum aliquem ex historia locum adprehendas, volo epistu-
lam diligentius scribas. Nam saepe in orationes quoque non
historica modo sed prope poëtica descriptionum necessitas in-5
9 cidit, et pressus sermo purusque ex epistulis petitur. Fas est
et carmine remitti, non dico continuo et longo (id enim perfici
nisi in otio non potest), sed hoc arguto et brevi, quod apte
10 quantas libet occupationes curasque distinguit. Lusus vocantur;
sed hi lusus non minorem interdum gloriam quam seria con-10
sequuntur; atque adeo (cur enim te ad versus non versibus
adhorter?)

11 ut laus est cerae, mollis cedensque sequatur
si doctos digitos iussaque fiat opus,
et nunc informet Martem castamve Minervam, 15
nunc Venerem effingat nunc Veneris puerum;
utque sacri fontes non sola incendia sistunt,
saepe etiam flores vernaque prata iuvant:
sic hominum ingenium flecti ducique per artes
non rigidas docta mobilitate decet. 20

12 Itaque summi oratores, summi etiam viri sic se aut exercebant
13 aut delectabant, immo delectabant exercebantque. Nam mirum
est ut his opusculis animus intendatur remittatur. Recipiunt
enim amores, odia, iras, misericordiam, urbanitatem, omnia
denique quae in vita atque etiam in foro causisque versantur. 25
14 Inest his quoque eadem quae aliis carminibus utilitas, quod,
metri necessitate deiuncti, soluta oratione laetamur et quod
15 facilius esse conparatio ostendit libentius scribimus. Habes
plura etiam fortasse quam requirebas, unum tamen omisi; non
enim dixi quae legenda arbitrarer: quamquam dixi, cum dice-30
rem quae scribenda. Tu memineris sui cuiusque generis aucto-
res diligenter eligere. Aiunt enim multum legendum esse, non
16 multa. Qui sint hi adeo notum probatumque est ut demonstra-
tione non egeat; et alioqui tam immodice epistulam extendi ut,
dum tibi quemadmodum studere debeas suadeo, studendi tem-35
pus abstulerim. Quin ergo pugillares resumis et aliquid ex his
vel istud ipsum quod coeperas scribis? Vale.

X.

C. PLINIUS MACRINO SUO S.

Quia ipse, cum prima cognovi, iungere extrema quasi 1
avulsa cupio, te quoque existimo velle de Vareno et Bithynis
5 reliqua cognoscere. Acta causa hinc a Polyaeno, inde a Magno.
Finitis actionibus Caesar 'neutra' inquid 'pars de mora que- 2
retur: erit mihi curae explorare provinciae voluntatem.' Mul- 3
tum interim Varenus tulit. Etenim quam dubium est an merito
accusetur qui an omnino accusetur incertum est? Superest ne
10 rursus provinciae quod damnasse dicitur placeat agatque pae-
nitentiam paenitentiae suae. Vale.

XI.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

15 Miraris quod Hermes, libertus meus, hereditarios agros 1
quos ego iusseram proscribi non exspectata auctione pro meo
quincunce ex septingentis milibus Corelliae addixerit. Adicis
hos nongentis milibus posse venire ac tanto magis quaeris an
quod gessit ratum servem. Ego vero servo: quibus ex causis, 2
20 accipe. Cupio enim et tibi probatum et coheredibus meis ex-
cusatum esse quod me ab illis maiore officio iubente secerno.
Corelliam cum summa reverentia diligo, primum ut sororem 3
Corelli Rufi, cuius mihi memoria sacrosancta est, deinde ut
matri meae familiarissimam. Sunt mihi et cum marito eius, 4
25 Minicio Iusto, optimo viro, vetera iura; fuerunt et cum filio
maxima, adeo quidem ut praetore me ludis meis praesederit.
Haec, cum proxime istic fui, indicavit mihi cupere se aliquid 5
circa Larium nostrum possidere. Ego illi ex praediis meis
quod vellet et quanti vellet obtuli, exceptis maternis paternis-
30 que: his enim cedere ne Corelliae quidem possum. Igitur 6
cum obvenisset mihi hereditas in qua praedia ista, scripsi ei
venalia futura. Has epistulas Hermes tulit exigentique ut sta-
tim portionem meam sibi addiceret paruit. Vides quam ratum
habere debeam quod libertus meus meis moribus gessit? Su- 7
35 perest ut coheredes aequo animo ferant separatim me vendi-
disse quod mihi licuit omnino non vendere. Nec vero cogun-
tur imitari meum exemplum. Non enim illis eadem cum Co- 8

rellia iura. Possunt ergo intueri utilitatem suam, pro qua mihi fuit amicitia. Vale.

XII.

C. PLINIUS MINICIO SUO S.

1 Libellum formatum a me, sicut exegeras, quo amicus tuus, immo noster (quid enim non conmune nobis?), si res posceret, uteretur, misi tibi ideo tardius, ne tempus emendandi eum,
2 id est disperdendi haberes. Habebis tamen, an emendandi nescio, utique disperdendi. Ὑμεῖς γὰρ οἱ εὔζηλοι optima quae-
3 que detrahitis. Quod si feceris, boni consulam. Postea enim illis ex aliqua occasione ut meis utar et beneficio fastidi tui ipse laudabor, ut in eo quod adnotatum invenies et supra-
4 scripto aliter explicitum. Nam cum suspicarer futurum ut tibi tumidius videretur, quoniam est sonantius et elatius, non alienum existimavi, ne te torqueres, addere statim pressius quiddam et exilius vel potius humilius et peius, vestro tamen iu-
5 dicio rectius. Cur enim non usquequaque tenuitatem vestram insequar et exagitem? Haec, ut inter istas occupationes ali-
6 quid aliquando rideres; illud serio, vide ut mihi viaticum reddas quod inpendi data opera cursore dimisso. Ne tu, cum hoc legeris, non partes libelli sed totum libellum inprobabis negabisque ullius pretii esse cuius pretium reposceris. Vale.

XIII.

C. PLINIUS FEROCI SUO S.

1 Eadem epistula et non studere te et studere significat. Aenigmata loquor. Ita plane, donec distinctius quod sentio
2 enuntiem. Negat enim te studere, sed est tam polita quam nisi a studente non potest scribi: aut es tu super omnes beatus, si talia per desidiam et otium perficis. Vale.

XIIII.

C. PLINIUS CORELLIAE SUAE S.

1 Tu quidem honestissime, quod tam inpense et rogas et exigis ut accipi iubeam a te pretium agrorum non ex septingentis milibus, quanti illos a liberto meo, sed ex nongentis,
2 quanti a publicanis partem vicesimam emisti. Invicem ego ei

rogo et exigo ut non solum quid te, verum etiam quid me deceat aspicias patiarisque me in hoc uno tibi eodem animo repugnare quo in omnibus obsequi soleo. Vale.

XV.

C. PLINIUS SATURNINO SUO S.

Requiris quid agam. Quae nosti: destringor officio, amicis deservio, studeo interdum, quod non interdum sed solum semperque facere, non audeo dicere rectius, certe beatius erat. Te omnia alia quam quae velis agere moleste ferrem, nisi ea quae agis essent honestissima. Nam et rei publicae suae negotia curare et disceptare inter amicos laude dignissimum est. Prisci nostri contubernium iucundum tibi futurum sciebam. Noveram simplicitatem eius, noveram comitatem: eundem esse, quod minus noram, gratissimum experior, cum tam iucunde officiorum nostrorum meminisse eum scribas. Vale.

XVI.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

Calestrium Tironem familiarissime diligo, et privatis mihi et publicis necessitudinibus inplicitum. Simul militavimus, simul quaestores Caesaris fuimus. Ille me in tribunatu liberorum iure praecessit, ego illum in praetura sum consecutus, cum mihi Caesar annum remisisset. Ego in villas eius saepe secessi, ille in domo mea saepe convaluit. Hic nunc pro consule provinciam Baeticam per Ticinum est petiturus. Spero, immo confido facile me inpetraturum ut ex itinere deflectat ad te, si voles vindicta liberare quos proxime inter amicos manumisisti. Nihil est quod verearis ne sit hoc illi molestum, cui orbem terrarum circumire non erit longum mea causa Proinde nimiam istam verecundiam pone teque quid velis consule. Illi tam iucundum quod ego quam mihi quod tu iubes. Vale.

XVII.

C. PLINIUS CELERI SUO S.

Sua cuique ratio recitandi; mihi, quod saepe iam dixi, ut, si quid me fugit, ut certe fugit, admonear. Quo magis miror

quod scribis fuisse quosdam qui reprehenderent quod orationes omnino recitarem; nisi vero has solas non putant emen-
3 dandas. A quibus libenter requisierim cur concedant, si concedunt tamen, historiam debere recitari, quae non ostentationi sed fidei veritatique componitur, cur tragoediam, quae non auditorium sed scaenam et actores, cur lyrica, quae non lectorem sed chorum et lyram poscunt. Ad horum recitatio usu
4 iam recepta est. Num ergo culpandus est ille qui coepit? Quamquam orationes quoque et nostri quidam et Graeci lecti-
5 taverunt. Supervacuum tamen est recitare quae dixeris. Etiam, si eadem omnia, si isdem omnibus, si statim recites: si vero multa inseras, multa commutes, si quosdam novos, quosdam eosdem, sed post tempus adsumas, cur minus probabilis sit
6 causa recitandi quae dixeris quam edendi? Sed difficile est ut oratio, dum recitatur, satisfaciat. Iam hoc ad laborem recitan-
7 tis pertinet, non ad rationem non recitandi. Nec vero ego, dum recito, laudari, sed dum legor, cupio. Itaque nullum emendandi genus omitto. Ac primum quae scripsi mecum ipse pertracto; deinde duobus aut tribus lego; mox aliis trado adnotanda notasque eorum, si dubito, cum uno rursus aut altero pensito; novissime pluribus recito, ac si quid mihi credis,
8 tunc acerrime emendo. Nam tanto diligentius quanto sollicitius intendo. Optime autem reverentia pudor metus iudicant; idque adeo sic habe. Nonne, si locuturus es cum aliquo quamlibet docto, uno tamen, minus commoveris, quam si cum mul-
9 tis vel indoctis? Nonne, cum surgis ad agendum, tunc maxime tibi ipse diffidis, tunc commutata, non dico plurima, sed omnia cupis? utique si latior scaena et corona diffusior; nam illos
10 quoque sordidos pullatosque reveremur. Nonne, si prima quaeque inprobari putas, debilitaris et concidis? Opinor, quia in numero ipso est quoddam magnum conlatumque consilium,
11 quibusque singulis iudicii parum, omnibus plurimum. Itaque Pomponius Secundus (hic scriptor tragoediarum), si quid forte familiarior amicus tollendum, ipse retinendum arbitraretur, dicere solebat 'ad populum provoco', atque ita ex populi vel silentio vel adsensu aut suam aut amici sententiam sequebatur.
12 Tantum ille populo dabat. Recte an secus, nihil ad me. Ego enim non populum advocare sed certos electosque soleo, quos

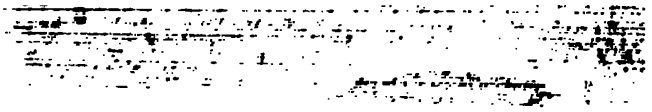

intuear, quibus credam, quos denique et tamquam singulos ob-
servem et tamquam non singulos timeam. Nam quod M. Ci- 13
cero de stilo, ego de metu sentio. Timor est emendator asper-
rimus. Hoc ipsum, quod nos recitaturos cogitamus, emendat:
5 quod auditorium ingredimur, emendat: quod pallemus, horre-
scimus, circumspicimus, emendat. Proinde non paenitet me 14
consuetudinis meae, quam utilissimam experior, adeoque non
deterreor sermunculis istorum, ut ultro te rogem monstres
aliquid quod his addam. Nihil enim curae meae satis est. Co- 15
10 gito quam sit magnum dare aliquid in manus hominum, nec
persuadere mihi possum non et cum multis et saepe tractan-
dum quod placere et semper et omnibus cupias. Vale.

XVIII.

C. PLINIUS CANINIO SUO S.

15 Deliberas mecum quemadmodum pecunia quam municipi- 1
bus nostris in epulum optulisti post te quoque salva sit. Ho-
nesta consultatio, non expedita sententia. Numeres rei publi-
cae summam? verendum est ne dilabatur. Des agros? ut pu-
20 blici neglegentur. Equidem nihil commodius invenio quam 2
quod ipse feci. Nam pro quingentis milibus nummum, quae in
alimenta ingenuorum ingenuarumque promiseram, agrum ex
meis longe pluris actori publico mancipavi: eundem vectigali
inposito recepi, tricena milia annua daturus. Per hoc enim et 3
25 rei publicae sors in tuto nec reditus incertus, et ager ipse
propter id quod vectigal large supercurrit semper dominum,
a quo exerceatur, inveniet. Nec ignoro me plus aliquanto 4
quam donasse videor erogavisse, cum pulcherrimi agri pre-
tium necessitas vectigalis infregerit. Sed oportet privatis uti- 5
30 litatibus publicas, mortalibus aeternas anteferre, multoque di-
ligentius muneri suo consulere quam facultatibus. Vale.

XVIIII.

C. PLINIUS PRISCO SUO S.

35 Angit me Fanniae valetudo. Contraxit hanc, dum adsidet 1
Iuniae virgini, sponte primum (est enim adfinis), deinde etiam
ex auctoritate pontificum. Nam virgines, cum vi morbi atrio 2
Vestae coguntur excedere, matronarum curae custodiaeque

mandantur. Quo munere Fannia dum sedulo fungitur, hoc dis-
3 crimine inplicita est. Insident febres, tussis increscit, summa
macies, summa defectio: animus tantum et spiritus viget Hel-
vidio marito, Thrasea patre dignissimus; reliqua labuntur me-
4 que non metu tantum verum etiam dolore conficiunt. Doleo
enim feminam maximam eripi oculis civitatis, nescio an aliquid
simile visuris. Quae castitas illi! quae sanctitas! quanta gra-
vitas! quanta constantia! Bis maritum secuta in exilium est,
5 tertio ipsa propter maritum relegata. Nam cum Senecio reus
esset, quod de vita Helvidi libros composuisset, rogatumque
se a Fannia in defensione dixisset, quaerente minaciter Metio
Caro an rogasset respondit 'rogavi', an commentarios scri-
pturo dedisset, 'dedi', an sciente matre, 'nesciente'; postremo
6 nullam vocem cedentem periculo emisit. Quin etiam illos ipsos
libros, quamquam ex necessitate et metu temporum abolitos
senatus consulto, publicatis bonis servavit habuit, tulitque in
7 exilium exilii causam. Eadem quam iucunda, quam comis,
quam denique, quod paucis datum est, non minus amabilis
quam veneranda! Eritne quam postea uxoribus nostris osten-
tare possimus? erit a qua viri quoque fortitudinis exempla su-
mamus? quam sic cernentes audientesque miremur ut illas
8 quae leguntur? Ac mihi domus ipsa nutare convulsaque sedi-
bus suis ruitura supra videtur, licet adhuc posteros habeat.
Quantis enim virtutibus quantisque factis adsequentur ut haec
9 non novissima occiderit? Me quidem illud etiam adfligit et
torquet quod matrem eius, illam (nihil possum inlustrius di-
cere) tantae feminae matrem, rursus videor amittere, quam
haec, ut reddit ac refert nobis, sic auferet secum meque et
10 novo pariter et rescisso vulnere adficiet. Utramque colui,
utramque dilexi; utram magis nescio, nec discerni volebant.
Habuerunt officia mea in secundis, habuerunt in adversis. Ego
solacium relegatarum, ego ultor reversarum; non feci tamen
paria, atque eo magis hanc cupio servari, ut mihi solvendi
11 tempora supersint. In his eram curis, cum scriberem ad te;
quas si deus aliquis in gaudium verterit, de metu non querar.
Vale.

XX.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

Librum tuum legi et quam diligentissime potui adnotavi 1
quae commutanda, quae eximenda arbitrarer. Nam et ego ve-
5 rum dicere adsuevi et tu libenter audire. Neque enim ulli pa-
tientius reprehenduntur quam qui maxime laudari merentur.
Nunc a te librum meum cum adnotationibus tuis exspecto. O 2
iucundas, o pulchras vices! Quam me delectat quod, si qua
posteris cura nostri, usquequaque narrabitur qua concordia
10 simplicitate fide vixerimus! Erit rarum et insigne duos homi- 3
nes aetate dignitate propemodum aequales, non nullius in lit-
teris nominis (cogor enim de te quoque parcius dicere, quia
de me simul dico), alterum alterius studia fovisse. Equidem 4
adulescentulus, cum iam tu fama gloriaque floreres, te sequi,
15 tibi longo sed proximus intervallo et esse et haberi concupi-
scebam. Et erant multa clarissima ingenia; sed tu mihi (ita
similitudo naturae ferebat) maxime imitabilis, maxime imitan-
dus videbaris. Quo magis gaudeo quod, si quis de studiis ser- 5
mo, una nominamur, quod de te loquentibus statim occurro.
20 Nec desunt qui utrique nostrum praeferantur. Sed nos, nihil 6
interest mea quo loco, iungimur: nam mihi primus qui a te
proximus. Quin etiam in testamentis debes adnotasse: nisi
quis forte alterutri nostrum amicissimus, eadem legata et qui-
dem pariter accipimus. Quae omnia huc spectant ut invicem 7
25 ardentius diligamus, cum tot vinculis nos studia, mores, fama,
suprema denique hominum iudicia constringant. Vale.

XXI.

C. PLINIUS CORNUTO SUO S.

30 Pareo, collega carissime, et infirmitati oculorum, ut iubes, 1
consulo. Nam et huc tecto vehiculo undique inclusus, quasi
in cubiculo, perveni et hic non stilo modo verum etiam lectio-
nibus difficulter, sed abstineo solisque auribus studeo. Cubi- 2
cula obductis velis opaca nec tamen obscura facio. Crypto-
35 porticus quoque adopertis inferioribus fenestris tantum umbrae
quantum luminis habet. Sic paulatim lucem ferre condisco.
Balineum adsumo, quia prodest, vinum, quia non nocet, par- 3

4 cissime tamen. Ita adsuevi, et nunc custos adest. Gallinam, ut a te missam, libenter accepi; quam satis acribus oculis, quamquam adhuc lippus, pinguissimam vidi. Vale.

XXII.

C. PLINIUS FALCONI SUO S.

1 Minus miraberis me tam instanter petisse ut in amicum meum conferres tribunatum, cum scieris quis ille qualisque. Possum autem iam tibi et nomen indicare et describere ipsum,
2 postquam polliceris. Est Cornelius Minicianus, ornamentum regionis meae seu dignitate seu moribus. Natus splendide abundat facultatibus, amat studia ut solent pauperes. Idem rectissimus iudex, fortissimus advocatus, amicus fidelissimus.
3 Accepisse te beneficium credes, cum propius inspexeris hominem, omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil volo elatius de modestissimo viro dicere) parem. Vale.

XXIII.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

1 Gaudeo quidem esse te tam fortem ut Mediolani occurrere Tironi possis, sed ut perseveres esse tam fortis, rogo ne tibi contra rationem aetatis tantum laboris iniungas. Quin immo denuntio ut illum et domi et intra domum adque etiam intra
2 cubiculi limen exspectes. Etenim cum a me ut frater diligatur, non debet ab eo quem ego parentis loco observo exigere officium quod parenti suo remisisset. Vale.

XXIIII.

C. PLINIUS GEMINO SUO S.

1 Ummidia Quadratilla paulo minus octogensimo aetatis anno decessit, usque ad novissimam valitudinem viridis, adque etiam
2 ultra matronalem modum compacto corpore et robusto. Decessit honestissimo testamento: reliquit heredes, ex besse nepotem, ex tertia parte neptem. Neptem parum novi, nepotem familiarissime diligo, adulescentem singularem nec iis tantum
3 quos sanguine attingit inter propinquos amandum. Ac primum conspicuus forma omnes sermones malignorum et puer et iuvenis evasit: intra quartum et vicensimum annum maritus, et

si deus adnuisset, pater. Vixit in contubernio aviae delicatae severissime et tamen obsequentissime. Habebat illa pantomi- 4
mos fovebatque effusius quam principi feminae convenit. Hos Quadratus non in theatro, non domi spectabat; nec illa exige-
5 bat. Audivi ipsam, cum mihi commendaret nepotis sui studia, 5
solere se, ut feminam in illo otio sexus, laxare animum lusu calculorum, solere spectare pantomimos suos; sed cum factura esset alterutrum, semper se nepoti suo praecepisse, abiret studeretque; quod mihi non amore eius magis facere quam re-
10 verentia videbatur. Miraberis, et ego miratus sum. Proximis 6
sacerdotalibus ludis productis in commissione pantomimis, cum simul theatro ego et Quadratus egrederemur, ait mihi 'scis me hodie primum vidisse saltantem aviae meae libertum?' Hoc nepos. At Hercule alienissimi homines in honorem Quadra- 7
15 tillae (pudet me dixisse honorem) per adulationis officium in theatrum cursitabant, exultabant, plaudebant, mirabantur, ac deinde singulos gestus dominae cum canticis reddebant; qui nunc exiguissima legata, theatralis operae corollarium, accipient ab herede, qui non spectabat. Haec, quia soles, si quid 8
20 incidit novi, non invitus audire; deinde, quia iucundum est mihi quod ceperam gaudium scribendo retractare. Gaudeo enim pietate defunctae, honore optimi iuvenis, laetor etiam quod domus aliquando C. Cassi, huius qui Cassianae scholae princeps et parens fuit, serviet domino non minori. Inplebit enim 9
25 illam Quadratus meus et decebit rursusque ei pristinam dignitatem celebritatem gloriam reddet, cum tantus orator inde procedet, quantus iuris ille consultus. Vale.

XXV.

30 C. PLINIUS RUFO SUO S.

O quantum eruditorum aut modestia ipsorum aut quies ope- 1
rit ac subtrahit famae! At nos eos tantum dicturi aliquid aut lecturi timemus qui studia sua proferunt, cum illi qui tacent hoc amplius praestent quod maximum opus silentio reveren-
35 tur. Expertus scribo quod scribo. Terentius Iunior, equestri- 2
bus militiis adque etiam procuratione Narbonensis provinciae integerrime functus, recepit se in agros suos paratisque honoribus tranquillissimum otium praetulit. Hunc ego, invitatus 3

hospitio, ut bonum patrem familiae, ut diligentem agricolam intuebar, de his locuturus in quibus illum versari putabam; et coeperam, cum ille me doctissimo sermone revocavit ad stu-
4 dia. Quam tersa omnia! quam Latina! quam Graeca! Nam tantum utraque lingua valet ut ea magis videatur excellere quae cum maxime loquitur. Quantum ille legit! quantum tenet!
5 Athenis vivere hominem, non in villa putes. Quid multa? auxit sollicitudinem meam effecitque ut illis quos doctissimos novi non minus hos seductos et quasi rusticos verear. Idem
6 suadeo tibi. Sunt enim ut in castris sic etiam in litteris nostris plures cultu pagano, quos cinctos et armatos, et quidem ardentissimo ingenio, diligenter scrutatus invenies. Vale.

XXVI.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

1 Nuper me cuiusdam amici languor admonuit optimos esse nos, dum infirmi sumus. Quem enim infirmum aut avaritia aut
2 libido sollicitat? Non amoribus servit, non adpetit honores, opes neglegit et quantulumcumque ut relicturus satis habet. Tunc deos, tunc hominem esse se meminit, invidet nemini, neminem miratur, neminem despicit ac ne sermonibus quidem malignis aut attendit aut alitur: balinea imaginatur et fontes.
3 Haec summa curarum, summa votorum, mollemque in posterum et pinguem, si contingat evadere, hoc est innoxiam bea-
4 tamque destinat vitam. Possum ergo quod plurimis verbis, plurimis etiam voluminibus philosophi docere conantur ipse breviter tibi mihique praecipere, ut tales esse sani perseveremus quales nos futuros profitemur infirmi. Vale.

XXVII.

C. PLINIUS SURAE SUO S.

1 Et mihi discendi et tibi docendi facultatem otium praebet. Igitur perquam velim scire, esse phantasmata et habere propriam figuram numenque aliquod putes an inania et vana ex
2 metu nostro imaginem accipere. Ego ut esse credam in primis eo ducor quod audio accidisse Curtio Rufo. Tenuis adhuc et obscurus obtinenti Africam comes haeserat: inclinato die spatiabatur in porticu: offertur ei mulieris figura humana gran-

dior pulchriorque: perterrito Africam se, futurorum praenuntiam, dixit; iturum enim Romam honoresque gesturum adque etiam cum summo imperio in eandem provinciam reversurum ibique moriturum. Facta sunt omnia. Praeterea accedenti Car- 3
5 thaginem egredientique nave eadem figura in litore occurrisse narratur. Ipse certe inplicitus morbo, futura praeteritis, adversa secundis auguratus, spem salutis nullo suorum desperante proiecit. Iam illud nonne et magis terribile et non mi- 4
nus mirum est, quod exponam ut accepi? Erat Athenis spa- 5
10 tiosa et capax domus, sed infamis et pestilens. Per silentium noctis sonus ferri, et si attenderes acrius, strepitus vinculorum longius primo, deinde e proximo reddebatur: mox apparebat idolon, senex macie et squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo: cruribus compedes, manibus catenas gere-
15 bat quatiebatque. Inde inhabitantibus tristes diraeque noctes 6
per metum vigilabantur: vigiliam morbus et crescente formidine mors sequebatur. Nam interdiu quoque, quamquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis inerrabat, longiorque causis timoris timor erat. Deserta inde et damnata solitu-
20 dine domus totaque illi monstro relicta; proscribebatur tamen, seu quis emere, seu quis conducere ignarus tanti mali vellet. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulum, audi- 7
toque pretio, quia suspecta vilitas, percunctatus, omnia docetur ac nihilo minus, immo tanto magis conducit. Ubi coepit
25 advesperascere, iubet sterni sibi prima domus parte, poscit pugillares stilum lumen: suos omnes in interiora dimittit, ipse ad scribendum animum oculos manum intendit, ne vacua mens audita simulacra et inanes sibi metus fingeret. Initio, 8
quale ubique, silentium noctis, dein concuti ferrum, vincula
30 moveri: ille non tollere oculos, non remittere stilum, sed offirmare animum auribusque praetendere: tum crebrescere fragor, adventare, et iam ut in limine, iam ut intra limen audiri: respicit, videt agnoscitque narratam sibi effigiem. Stabat in- 9
nuebatque digito, similis vocanti: hic contra ut paulum ex-
35 spectaret manu significat rursusque ceris et stilo incumbit: illa scribentis capiti catenis insonabat: respicit rursus idem quod prius innuentem, nec moratus tollit lumen et sequitur. Ibat illa 10
lento gradu, quasi gravis vinculis: postquam deflexit in aream

domus, repente dilapsa deserit comitem: desertus herbas et
11 folia concerpta signum loco ponit. Postero die adit magistratus, monet ut illum locum effodi iubeant. Inveniuntur ossa inserta catenis et inplicita, quae corpus aevo terraque putrefactum nuda et exesa reliquerat vinculis: collecta publice sepe-5
12 liuntur. Domus postea rite conditis manibus caruit. Et haec quidem adfirmantibus credo: illud adfirmare aliis possum. Est libertus mihi, non inlitteratus. Cum hoc minor frater eodem lecto quiescebat. Is visus est sibi cernere quendam in toro residentem admoventemque capiti suo cultros adque etiam ex 10 ipso vertice amputantem capillos. Ubi inluxit, ipse circa ver-
13 ticem tonsus, capilli iacentes reperiuntur. Exiguum temporis medium, et rursus simile aliud priori fidem fecit. Puer in paedagogio mixtus pluribus dormiebat: venerunt per fenestras (ita narrat) in tunicis albis duo cubantemque detonderunt, et 15 qua venerant recesserunt. Hunc quoque tonsum sparsosque
14 circa capillos dies ostendit. Nihil notabile secutum, nisi forte quod non fui reus, futurus, si Domitianus, sub quo haec acciderunt, diutius vixisset. Nam in scrinio eius datus a Caro de me libellus inventus est; ex quo coniectari potest, quia reis 20 moris est summittere capillum, recisos meorum capillos depulsi quod imminebat periculi signum fuisse. Proinde rogo
15 eruditionem tuam intendas. Digna res est quam diu multumque consideres: ne ego quidem indignus cui copiam scientiae tuae
16 facias. Licet etiam utramque in partem, ut soles, disputes, ex 25 altera tamen fortius, ne me suspensum incertumque dimittas, cum mihi consulendi causa fuerit ut dubitare desinerem. Vale.

XXVIII.

C. PLINIUS SEPTICIO SUO S. 30

1 Ais quosdam apud te reprehendisse, tamquam amicos meos
2 ex omni occasione ultra modum laudem. Agnosco crimen, amplector etiam. Quid enim honestius culpa benignitatis? Qui sunt tamen isti qui amicos meos melius norint? Sed ut norint, quid invident mihi felicissimo errore? Ut enim non sint tales 35 quales a me praedicantur, ego tamen beatus, quod mihi viden-
3 tur. Igitur ad alios hanc sinistram diligentiam conferant, nec sunt parum multi, qui carpere amicos suos iudicium vocant:

mihi numquam persuadebunt ut meos amari a me nimium putem. Vale.

XXVIIII.

C. PLINIUS MONTANO SUO S.

Ridebis, deinde indignaberis, deinde ridebis, si legeris 1
quod, nisi legeris, non potes credere. Est via Tiburtina intra 2
primum lapidem (proxime adnotavi) monimentum Pallantis ita
inscriptum 'huic senatus ob fidem pietatemque erga patronos
ornamenta praetoria decrevit et sestertium centies quinqua-
gies, cuius honore contentus fuit.' Equidem numquam sum 3
miratus quae saepius a fortuna quam a iudicio proficiscerentur:
maxime tamen hic me titulus admonuit quam essent mimica et
inepta quae interdum in hoc caenum, has sordes abicerentur,
quae denique ille furcifer et recipere ausus est et recusare
atque etiam ut moderationis exemplum posteris prodere. Sed 4
quid indignor? Ridere satius, ne se magnum aliquid adeptos
putent qui huc felicitate perveniunt ut rideantur. Vale.

XXX.

C. PLINIUS GENITORI SUO S.

Torqueor quod discipulum, ut scribis, optimae spei ami- 1
sisti, cuius et valitudine et morte impedita studia tua quidni
sciam? cum sis omnium officiorum observantissimus, cumque
omnes quos probas effusissime diligas. Me huc quoque urbana 2
negotia persecuntur. Non desunt enim qui me iudicem aut
arbitrum faciant. Accedunt querellae rusticorum, qui auribus 3
meis post longum tempus suo iure abutuntur. Instat et necessi-
tas agrorum locandorum perquam molesta: adeo rarum est in-
venire idoneos conductores. Quibus ex causis precario studeo, 4
studeo tamen: nam et scribo aliquid et lego: sed cum lego, ex
conparatione sentio quam male scribam, licet tu mihi bonum
animum facias, qui libellos meos de ultione Helvidi orationi
Demosthenis *κατὰ Μειδίου* confers, quam sane, cum compo- 5
nerem illos, habui in manibus, non ut aemularer (inprobum
enim ac paene furiosum), sed tamen imitarer et sequerer,
quantum aut diversitas ingeniorum, maximi et minimi, aut cau-
sae dissimilitudo pateretur. Vale.

XXXI.

C. PLINIUS CORNUTO SUO S.

1 Claudius Polio amari a te cupit, dignus hoc ipso, quod cupit, deinde, quod ipse te diligit. Neque enim fere quisquam exigit istud, nisi qui facit. Vir alioqui rectus, integer, quietus 5 ac paene ultra modum, si quis tamen ultra modum, verecun-
2 dus. Hunc, cum simul militaremus, non solum ut commilito inspexi. Praeerat alae militari: ego iussus a legato consulari rationes alarum et cohortium excutere, ut magnam quorundam foedamque avaritiam, neglegentiam parem, ita huius summam 10
3 integritatem, sollicitam diligentiam inveni. Postea promotus ad amplissimas procurationes, nulla occasione corruptus ab insito abstinentiae amore deflexit: numquam secundis rebus intumuit, numquam officiorum varietate continuam laudem humanitatis infregit, eademque firmitate animi laboribus suffecit, 15
4 qua nunc otium patitur. Quod quidem paulisper cum magna sua laude intermisit et posuit, a Corellio nostro ex liberalitate imperatoris Nervae emendis dividendisque agris adiutor adsumptus. Etenim qua gloria dignum est summo viro in tanta
5 eligendi facultate praecipue placuisse? Idem quam reveren- 20 ter, quam fideliter amicos colat multorum supremis iudiciis, in his Anni Bassi, gravissimi civis, credere potes, cuius memoriam tam grata praedicatione prorogat et extendit ut librum de vita eius (nam studia quoque sicut alias bonas artes veneratur)
6 ediderit. Pulchrum istud et raritate ipsa probandum, cum ple- 25
7 rique hactenus defunctorum meminerint ut querantur. Hunc hominem, adpetentissimum tui, mihi crede, complectere, adprehende, immo et invita ac sic ama, tamquam gratiam referas. Neque enim obligandus sed remunerandus est in amoris officio qui prior coepit. Vale. 30

XXXII.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

1 Delector iucundum tibi fuisse Tironis mei adventum: quod vero scribis oblata occasione proconsulis plurimos manumis- 35 sos, unice laetor. Cupio enim patriam nostram omnibus quidem rebus augeri, maxime tamen civium numero: id enim

oppidis firmissimum ornamentum. Illud etiam me, non ut am- 2
bitiosum, sed tamen iuvat, quod adicis te meque et gratiarum actione et laude celebratos. Est enim, ut Xenophon ait, ἥδιστον ἄκουσμα ἔπαινος, utique si te mereri putes. Vale.

XXXIII.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

Auguror, nec me fallit augurium, historias tuas immortales 1
futuras; quo magis illis, ingenue fatebor, inseri cupio. Nam 2
si esse nobis curae solet ut facies nostra ab optimo quoque artifice exprimatur, nonne debemus optare ut operibus nostris similis tui scriptor praedicatorque contingat? Demonstro ergo, 3
quamquam diligentiam tuam fugere non possit, cum sit in publicis actis, demonstro tamen, quo magis credas iucundum mihi futurum, si factum meum, cuius gratia periculo crevit, tuo ingenio, tuo testimonio ornaveris. Dederat me senatus cum 4
Herennio Senecione advocatum provinciae Baeticae contra Baebium Massam, damnatoque Massa censuerat ut bona eius publice custodirentur. Senecio, cum explorasset consules postulationibus vacaturos, convenit me et 'qua concordia' inquit 'iniunctam nobis accusationem exsecuti sumus, hac adeamus consules petamusque ne bona dissipare sinant quorum esse in custodia debent.' Respondi 'cum simus advocati a senatu dati, 5
dispice num peractas putes partes nostras senatus cognitione finita.' Et ille 'tu quem voles tibi terminum statues, cui nulla cum provincia necessitudo nisi ex beneficio tuo, et hoc recenti: ipse et natus ibi et quaestor in ea fui.' Tum ego 'si 6
fixum tibi istud ac deliberatum, sequar te, ut, si qua ex hoc invidia, non tantum tua.' Venimus ad consules, dicit Senecio 7
quae res ferebat: aliqua subiungo. Vixdum conticueramus, et Massa questus Senecionem non advocati fidem sed inimici amaritudinem inplesse, impietatis reum postulat. Horror omnium: ego autem 'vereor' inquam, 'clarissimi consules, ne mihi 8
Massa silentio suo praevaricationem obiecerit, quod non et me reum postulavit.' Quae vox et statim excepta et postea multo sermone celebrata est. Divus quidem Nerva (nam pri- 9
vatus quoque attendebat his quae recte in publico fierent) missis ad me gravissimis litteris non mihi solum verum etiam

saeculo est gratulatus, cui exemplum (sic enim scripsit) simile
10 antiquis contigisset. Haec, utcumque se habent, notiora clariora maiora tu facies: quamquam non exigo ut excedas actae rei modum. Nam nec historia debet egredi veritatem et honeste factis veritas sufficit. Vale. 5

C. PLINI CAECILI SECUNDI
EPISTULARUM 10
LIBER OCTAVUS.

I.
C. PLINIUS SEPTICIO SUO S. 15

1 Iter commode explicui, excepto quod quidam ex meis ad-
2 versam valitudinem ferventissimis aestibus contraxerunt. Encolpius quidem lector, ille seria nostra, ille deliciae, exasperatis faucibus pulvere sanguinem reiecit. Quam triste hoc ipsi, 20
quam acerbum mihi, si is cui omnis ex studiis gratia inhabilis studiis fuerit! Quis deinde libellos meos sic leget, sic ama-
3 bit? quem aures meae sic sequentur? Sed dii laetiora promittunt. Stetit sanguis, resedit dolor. Praeterea continens ipse, nos solliciti, medici diligentes. Ad hoc salubritas caeli, seces- 25
sus, quies tantum salutis quantum otii pollicentur. Vale.

II.
C. PLINIUS CALVISIO SUO S.

1 Alii in praedia sua proficiscuntur, ut locupletiores rever- 30
tantur, ego, ut pauperior. Vendideram vindemias certatim negotiatoribus ementibus. Invitabat pretium, et quod tunc et
2 quod fore videbatur. Spes fefellit. Erat expeditum omnibus remittere aequaliter, sed non satis aequum. Mihi autem egregium in primis videtur, ut foris ita domi, ut in magnis ita in 35
parvis, ut in alienis ita in suis, agitare iustitiam. Nam si pa-
3 ria peccata, pares etiam laudes. Itaque omnibus quidem, ne quis mihi non donatus abiret, partem octavam pretii quo quis

emerat concessi: deinde his qui amplissimas summas emptionibus occupaverant separatim consului. Nam et me magis iuverant et maius ipsi fecerant damnum. Igitur his qui pluris 4
quam decem milibus emerant ad illam communem et quasi
5 publicam octavam addidi decumam eius summae qua decem milia excesserant. Vereor ne parum expresserim; apertius cal- 5
culos ostendam. Si qui forte quindecim milibus emerant, hi et quindecim milium octavam et quinque milium decimam tulerunt. Praeterea, cum reputarem quosdam ex debito aliquan- 6
10 tum, quosdam aliquid, quosdam nihil reposuisse, nequaquam verum arbitrabar, quos non aequasset fides solutionis, hos benignitate remissionis aequare. Rursus ergo his qui solverant 7
eius quod solverant decimam remisi. Per hoc enim aptissime et in praeteritum singulis pro cuiusque merito gratia referri,
15 et in futurum omnes cum ad emendum tum etiam ad solvendum allici videbantur. Magno mihi seu ratio haec seu facilitas 8
stetit, sed fuit tanti. Nam regione tota et novitas remissionis et forma laudatur. Ex ipsis etiam, quos non una, ut dicitur, pertica sed distincte gradatimque tractavi, quanto quis melior
20 et probior tanto mihi obligatior abiit, expertus non esse apud me *ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός*. Vale.

III.

C. PLINIUS SPARSO SUO S.

25 Librum quem novissime tibi misi ex omnibus meis vel ma- 1
xime placere significas. Est eadem opinio cuiusdam eruditissimi. Quo magis adducor ut neutrum falli putem, quia non est 2
credibile utrumque falli et quia tamen blandior mihi. Volo enim proxima quaeque absolutissima videri, et ideo iam nunc
30 contra istum librum faveo orationi quam nuper in publicum dedi, communicaturus tecum, ut primum diligentem tabellarium invenero. Erexi exspectationem tuam, quam vereor ne 3
destituat oratio in manus sumpta. Interim tamen tamquam placituram, et fortasse placebit, exspecta. Vale.
35

IIII.

C. PLINIUS CANINIO SUO S.

Optime facis quod bellum Dacicum scribere paras. Nam 1

quae tam recens, tam copiosa, tam lata, denique tam poëtica,
2 et quamquam in verissimis rebus, tam fabulosa materia? Dices inmissa terris nova flumina, novos pontes fluminibus iniectos, insessa castris montium abrupta, pulsum regia, pulsum etiam vita regem nihil desperantem; super haec, actos bis 5 triumphos, quorum alter ex invicta gente primus, alter novis-
3 simus fuit. Una sed maxima difficultas, quod haec aequare dicendo arduum inmensum, etiam tuo ingenio, quamquam altissime adsurgat et amplissimis operibus increscat. Non nullus et in illo labor ut barbara et fera nomina, in primis regis 10
4 ipsius, Graecis versibus non resultent. Sed nihil est quod non arte curaque, si non potest vinci, mitigetur. Praeterea, si datur Homero et mollia vocabula et Graeca ad levitatem versus contrahere, extendere, inflectere, cur tibi similis audentia,
5 praesertim non delicata sed necessaria, non detur? Proinde 15 iure vatum invocatis dis, et inter eos ipso cuius res opera consilia dicturus es, immitte rudentes, pande vela, ac si quando alias, toto ingenio vehere. Cur enim non ego quoque poëtice
6 cum poëta? Illud iam nunc paciscor: prima quaeque ut absolveris, mittito, immo etiam ante quam absolvas, sicut erunt 20
7 recentia et rudia et adhuc similia nascentibus. Respondebis non posse perinde carptim ut contexta, perinde inchoata placere ut effecta. Scio. Itaque et a me aestimabuntur ut coepta, spectabuntur ut membra extremamque limam tuam opperientur in scrinio nostro. Patere hoc me super cetera habere amo- 25 ris tui pignus ut ea quoque norim quae nosse neminem velles.
8 In summa, potero fortasse scripta tua magis probare laudare, quanto illa tardius cautiusque, sed ipsum te magis amabo magisque laudabo, quanto celerius et incautius miseris. Vale.

30

V.

C. PLINIUS GEMINO SUO S.

1 Grave vulnus Macrinus noster accepit. Amisit uxorem singularis exempli, etiam si olim fuisset. Vixit cum hac triginta novem annis sine iurgio, sine offensa. Quam illa reverentiam 35 marito suo praestitit, cum ipsa summam mereretur! quot quantasque virtutes ex diversis aetatibus sumptas collegit et mi-
2 scuit! Habet quidem Macrinus grande solacium quod tantum

bonum tam diu tenuit: sed hinc magis exacerbatur quod amisit. Nam fruendis voluptatibus crescit carendi dolor. Ero ergo 3
suspensus pro homine amicissimo, dum admittere avocamenta
et cicatricem pati possit, quam nihil aeque ac necessitas ipsa
5 et dies longa et satietas doloris inducit. Vale.

VI.

C. PLINIUS MONTANO SUO S.

Cognovisse iam ex epistula mea debes adnotasse me nuper 1
10 monumentum Pallantis sub hac inscriptione 'huic senatus ob
fidem pietatemque erga patronos ornamenta praetoria decrevit et sestertium centies quinquagies, cuius honore contentus
fuit.' Postea mihi visum est pretium operae ipsum senatus 2
consultum quaerere. Inveni tam copiosum et effusum ut ille
15 superbissimus titulus modicus adque etiam demissus videretur:
conferantque se, non dico illi veteres, Africani, Achaici, Numantini, sed hi proximi, Marii, Sullae, Pompeii, nolo progredi
longius; infra Pallantis laudes iacebunt. Urbanos qui illa cen- 3
suerunt putem an miseros? Dicerem urbanos, si senatum de-
20 ceret urbanitas; miseros, sed nemo tam miser est ut illa cogatur. Ambitio ergo et procedendi libido: sed quis adeo demens ut per suum, per publicum dedecus procedere velit in
ea civitate in qua hic esset usus florentissimae dignitatis ut
primus in senatu laudare Pallantem posset? Mitto quod Pal- 4
25 lanti servo praetoria ornamenta offeruntur; quippe offeruntur
a servis: mitto quod censent non exhortandum modo verum
etiam compellendum ad usum aureorum anulorum; erat enim
contra maiestatem senatus, si ferreis praetorius uteretur:
via haec et transeunda; illa memoranda, quod nomine Pallan-
30 tis senatus, nec expiata postea curia est, Pallantis [illegible]
natus gratias agit Caesari quod et ipse cum [illegible]
mentionem eius prosecutus esset et senatui facultatem [illegible]
testandi erga eum benivolentiam. Quid enim [illegible]
quam ut erga Pallantem satis gratus videatur [illegible]
35 Pallas, cui se omnes pro virili parte obligaverunt [illegible]
gularis fidei, singularis industriae fructum [illegible]
Prolatos imperii fines, redditos [illegible]
Adstruitur his 'cum senatui populoque [illegible]

bonum tam diu tenuit: sed hinc magis exacerbatur quod amisit. Nam fruendis voluptatibus crescit carendi dolor. Ero ergo 3
suspensus pro homine amicissimo, dum admittere avocamenta et cicatricem pati possit, quam nihil aeque ac necessitas ipsa
5 et dies longa et satietas doloris inducit. Vale.

VI.

C. PLINIUS MONTANO SUO S.

Cognovisse iam ex epistula mea debes adnotasse me nuper 1
10 monumentum Pallantis sub hac inscriptione 'huic senatus ob fidem pietatemque erga patronos ornamenta praetoria decrevit et sestertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit.' Postea mihi visum est pretium operae ipsum senatus 2
consultum quaerere. Inveni tam copiosum et effusum ut ille
15 superbissimus titulus modicus adque etiam demissus videretur: conferantque se, non dico illi veteres, Africani, Achaici, Numantini, sed hi proximi, Marii, Sullae, Pompeii, nolo progredi longius; infra Pallantis laudes iacebunt. Urbanos qui illa cen- 3
suerunt putem an miseros? Dicerem urbanos, si senatum de-
20 ceret urbanitas; miseros, sed nemo tam miser est ut illa cogatur. Ambitio ergo et procedendi libido: sed quis adeo demens ut per suum, per publicum dedecus procedere velit in ea civitate in qua hic esset usus florentissimae dignitatis ut primus in senatu laudare Pallantem posset? Mitto quod Pal- 4
25 lanti servo praetoria ornamenta offeruntur; quippe offeruntur a servis: mitto quod censent non exhortandum modo verum etiam compellendum ad usum aureorum anulorum; erat enim contra maiestatem senatus, si ferreis praetorius uteretur. Le- 5
via haec et transeunda; illa memoranda, quod nomine Pallan-
30 tis senatus, nec expiata postea curia est, Pallantis nomine senatus gratias agit Caesari quod et ipse cum summo honore mentionem eius prosecutus esset et senatui facultatem fecisset testandi erga eum benivolentiam. Quid enim senatui pulchrius 6
quam ut erga Pallantem satis gratus videretur? Additur 'ut
35 Pallas, cui se omnes pro virili parte obligatos fatentur, singularis fidei, singularis industriae fructum meritissimo ferat.' Prolatos imperii fines, redditos exercitus rei publicae credas. Adstruitur his 'cum senatui populoque Romano liberalitatis gra- 7

tior repraesentari nulla materia possit quam si abstinentissimi
fidelissimique custodis principalium opum facultates adiuvare
contigisset'. Hoc tunc votum senatus, hoc praecipuum gau-
dium populi, haec liberalitatis materia gratissima, si Pallantis
facultates adiuvare publicarum opum egestione contingeret.
8 Iam quae sequuntur, voluisse quidem senatum censere dan-
dum ex aerario sestertium centies quinquagies, et quanto ab
eiusmodi cupiditatibus remotior eius animus esset, tanto in-
pensius petere a publico parente ut eum compelleret ad ce-
9 dendum senatui. Id vero deerat ut cum Pallante auctoritate
publica ageretur, Pallas rogaretur ut senatui cederet, ut illi
superbissimae abstinentiae Caesar ipse advocatus esset, ne se-
stertium centies quinquagies sperneret. Sprevit, quod solum
potuit tantis opibus publice oblatis adrogantius facere quam
10 si accepisset. Senatus tamen id quoque similis querenti laudi-
bus tulit, his quidem verbis: sed cum princeps optimus parens-
que publicus, rogatus a Pallante, eam partem sententiae quae
pertinebat ad dandum ei ex aerario sestertium centies quin-
quagies remitti voluisset, testari senatum [et] se libenter ac me-
rito hanc summam inter reliquos honores ob fidem diligentiam-
que Pallanti decernere coepisse; voluntati tamen principis
sui, cui in nulla re fas putaret repugnare, in hac quoque re
11 obsequi. Imaginare Pallantem velut intercedentem senatus con-
sulto moderantemque honores suos et sestertium centies quin-
quagies ut nimium recusantem, cum praetoria ornamenta tam-
12 quam minus recepisset: imaginare Caesarem liberti precibus
vel potius imperio coram senatu obtemperantem; imperat enim
libertus patrono quem in senatu rogat: imaginare senatum us-
quequaque testantem merito libenterque se hanc summam in-
ter reliquos honores Pallanti coepisse decernere et perseve-
raturum fuisse, nisi obsequeretur principis voluntati, cui non
esset fas in ulla re repugnare. Ita, ne sestertium centies
quinquagies Pallas ex aerario ferret, verecundia ipsius, obse-
quio senatus opus fuit, in hoc praecipue non obsecuturi, si in
13 ulla re putasset fas esse non obsequi. Finem existimas? Mane
dum et maiora accipe: utique, cum sit utile principis benigni-
tatem promptissimam ad laudem praemiaque merentium inlu-
strari ubique, et maxime his locis quibus incitari ad imitatio-

cum praepositi rerum eius curae possent, et Pallantis spectatissima fides adque innocentia exemplo provocare studium tam honestae aemulationis posset, ea quae X. Kal. Februarias, quae proximae fuissent, in amplissimo ordine optimus princeps retulisset senatusque consulta de iis rebus facta in aere incidentur, idque aes figeretur ad statuam loricatam divi Iulii'. Pa- 14
tum visum tantorum dedecorum esse curiam testem: delectus est celeberrimus locus, in quo legenda praesentibus, legenda futuris proderentur. Placuit aere signari omnes honores fastidiosissimi mancipii, quosque repudiasset quosque, quantum ad locernentis pertinet, gessisset. Incisa et insculpta sunt publicis aeternisque monumentis praetoria ornamenta Pallantis, sic quasi foedera antiqua, sic quasi sacrae leges. Tanta principis, 15
tanta senatus, tanta Pallantis ipsius — quid dicam nescio, quasi vellent in oculis omnium figi, Pallas insolentiam suam, patientiam Caesar, humilitatem senatus. Nec puduit rationem arpitudini obtendere, egregiam quidem pulchramque rationem, ut exemplo Pallantis praemiorum ad studium aemulationis ceteri provocarentur. Ea honorum vilitas erat, illorum 16
etiam quos Pallas non dedignabatur. Inveniebantur tamen honesto loco nati qui peterent cuperentque quod dari liberto, promitti servis videbant. Quam iuvat quod in tempora illa non 17
incidi, quorum sic me tamquam illis vixerim pudet! Non dubito similiter adfici te. Scio quam sit tibi vivus et ingenuus animus; ideo facilius est ut me, quamquam indignationem quibusdam in locis fortasse ultra epistulae modum extulerim, parum doluisse quam nimis credas. Vale.

VII.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

Neque ut magistro magister neque ut discipulo discipulus 1
(sic enim scribis), sed ut discipulo magister (nam tu magister, ego contra; adque adeo tu in scholam revocas, ego adhuc Saturnalia extendo) librum misisti. Num potui longius hyperba- 2
on facere adque hoc ipso probare eum esse me qui non modo magister tuus sed ne discipulus quidem debeam dici? Sumam amen personam magistri exseramque in librum tuum ius quod

dedisti, eo liberius quod nihil ex meis interim miss
tibi in quo te ulciscaris. Vale.

VIII.

C. PLINIUS ROMANO SUO S.

1 Vidistine aliquando Clitumnum fontem? Si nondum
nondum; alioqui narrasses mihi), vide, quem ego (pa
2 ditatis) proxime vidi. Modicus collis adsurgit, an
presso nemorosus et opacus. Hunc subter exit fons
mitur pluribus venis sed inparibus, eluctatusque q
gurgitem lato gremio patescit purus et vitreus, ut
3 iactas stipes et relucentis calculos possis. Inde non
xitate sed ipsa sui copia et quasi pondere inpellitur.
huc et iam amplissimum flumen adque etiam navium
quas obvias quoque et contrario nisu in diversa
transmittit et perfert, adeo validus ut illa qua prope
quamquam per solum planum, remis non adiuvetur, ide
4 rime remis contisque superetur adversus. Iucundum
per iocum ludumque fluitantibus, ut flexerint cursum,
otio, otium labore variare. Ripae fraxino multa, mult
vestiuntur, quas perspicuus amnis ut mersas viridi ima
numerat. Rigor aquae certaverit nivibus, nec colo
5 Adiacet templum priscum et religiosum: stat Clitum
amictus ornatusque praetexta: praesens numen adq
fatidicum indicant sortes. Sparsa sunt circa sacella
totidemque dii. Sua cuique veneratio, suum nomen,
dam vero etiam fontes. Nam praeter illum quasi paren
terorum sunt minores capite discreti; sed flumini mi
6 quod ponte transmittitur. Is terminus sacri profanique
periore parte navigare tantum, infra etiam natare con
Balineum Hispellates, quibus illum locum divus Augus
dedit, publice praebent, praebent hospitium. Nec des
7 lae, quae secutae fluminis amoenitatem margini insist
summa, nihil erit ex quo non capias voluptatem. Nam
bis quoque; leges multa multorum omnibus columnis,
parietibus inscripta, quibus fons ille deusque celebratur
laudabis, nonnulla ridebis; quamquam tu vero, quae tua
nitas, nulla ridebis. Vale.

VIIII.

C. PLINIUS URSO SUO S.

Olim non librum in manus, non stilum sumpsi; olim nescio 1
quid sit otium, quid quies, quid denique illud iners quidem,
5 iucundum tamen nihil agere, nihil esse: adeo multa me ne-
gotia amicorum nec secedere nec studere patiuntur. Nulla enim 2
studia tanti ut amicitiae officium deseratur, quod religiosissime
custodiendum studia ipsa praecipiunt. Vale.

10

X.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

Quo magis cupis ex nobis pronepotes videre, hoc tristior 1
audies neptem tuam abortum fecisse, dum se praegnantem esse
puellariter nescit ac per hoc quaedam custodienda praegnan-
15 tibus omittit, facit omittenda. Quem errorem magnis documen-
tis expiavit in summum periculum adducta. Igitur ut necesse 2
est graviter accipias senectutem tuam quasi paratis posteris
destitutam, sic debes agere diis gratias quod ita tibi in prae-
sentia pronepotes negaverunt ut servarent neptem, illos reddi-
20 turi, quorum nobis spem certiorem haec ipsa quamquam parum
prospere explorata fecunditas facit. Isdem nunc ego te quibus 3
ipsum me hortor moneo confirmo. Neque enim ardentius tu
pronepotes quam ego liberos cupio, quibus videor meo tuoque
latere pronum ad honores iter et audita latius nomina et non
25 subitas imagines relicturus. Nascantur modo et hunc nostrum
dolorem gaudio mutent. Vale.

XI.

C. PLINIUS HISPULLAE SUAE S.

30 Cum adfectum tuum erga fratris filiam cogito, etiam ma- 1
terna indulgentia molliorem, intellego prius tibi quod est po-
sterius nuntiandum, ut praesumpta laetitia sollicitudini locum
non relinquat. Quamquam vereor ne post gratulationem quo-
que in metum redeas atque ita gaudeas periculo liberatam ut
35 simul quod periclitata sit perhorrescas. Hilaris, iam sibi, iam 2
mihi reddita, incipit refici transmissumque discrimen convale-
scendo metiri. Fuit alioqui in summo discrimine, inpune di-

xisse liceat, fuit nulla sua culpa, aetatis aliqua. Inde abortus
3 et ignorati uteri triste experimentum. Proinde, etsi non contigit tibi desiderium fratris amissi aut nepote eius aut nepte solari, memento tamen dilatum magis istud quam negatum, cum salva sit ex qua sperari potest. Simul excusa patri tuo casum, cui paratior apud feminas venia. Vale.

XII.

C. PLINIUS MINICIANO SUO S.

1 Hunc solum diem excuso. Recitaturus est Titinius Capito, quem ego audire nescio magis debeam an cupiam. Vir est optimus et inter praecipua saeculi ornamenta numerandus: colit studia, studiosos amat, fovet, provehit, multorumque qui aliqua conponunt portus sinus praemium, omnium exemplum, ipsarum denique litterarum iam senescentium reductor ac refor-
2 mator. Domum suam recitantibus praebet, auditoria non apud se tantum benignitate mira frequentat; mihi certe, si modo in urbe, defuit numquam. Porro tanto turpius gratiam non referre,
3 quanto honestior causa referendae. An, si litibus tererer, obstrictum esse me crederem obeunti vadimonia mea, nunc, quia mihi omne negotium, omnis in studiis cura, minus obligor tanta sedulitate celebranti in quo obligari ego, ne dicam solo,
4 certe maxime possum? Quod si illi nullam vicem, nulla quasi mutua officia deberem, sollicitarer tamen vel ingenio hominis pulcherrimo et maximo et in summa severitate dulcissimo vel honestate materiae. Scribit exitus inlustrium virorum, in his
5 quorundam mihi carissimorum. Videor ergo fungi pio munere, quorumque exsequias celebrare non licuit, horum quasi funebribus laudationibus, seris quidem sed tanto magis veris interesse. Vale.

XIII.

C. PLINIUS GENIALI SUO S.

1 Probo quod libellos meos cum patre legisti. Pertinet ad profectum tuum a disertissimo viro discere quid laudandum, quid reprehendendum, simul ita institui ut verum dicere ad-
2 suescas. Vides quem sequi, cuius debeas inplere vestigia. O te beatum! cui contigit vivum adque idem optimum et con

iunctissimum exemplar, qui denique eum potissimum imitandum habes cui natura esse te simillimum voluit. Vale.

XIIII.

C. PLINIUS ARISTONI SUO S.

Cum sis peritissimus et privati iuris et publici, cuius pars 1
senatorium est, cupio ex te potissimum audire, erraverim in
senatu proxime necne, non ut in praeteritum (serum enim)
verum ut in futurum, si quid simile inciderit, erudiar. Dices 2
'cur quaeris quod nosse debebas?' Priorum temporum servi-
tus ut aliarum optimarum artium sic etiam iuris senatorii obli-
vionem quandam et ignorantiam induxit. Quotus enim quis- 3
que tam patiens ut velit discere quod in usu non sit habitu-
rus? Adde quod difficile est tenere quae acceperis, nisi exer-
ceas. Itaque reducta libertas rudes nos et inperitos deprehen-
dit; cuius dulcedine accensi cogimur quaedam facere ante
quam nosse. Erat autem antiquitus institutum ut a maioribus 4
natu non auribus modo verum etiam oculis disceremus quae
facienda mox ipsi ac per vices quasdam tradenda minoribus
haberemus. Inde adulescentuli statim castrensibus stipendiis 5
imbuebantur, ut imperare parendo, duces agere, dum secun-
tur, adsuescerent: inde honores petituri adsistebant curiae fo-
ribus et consilii publici spectatores ante quam consortes erant.
Suus cuique parens pro magistro, aut cui parens non erat, 6
maximus quisque et vetustissimus pro parente. Quae potestas
referentibus, quod censentibus ius, quae vis magistratibus,
quae ceteris libertas, ubi cedendum, ubi resistendum, quod
silendi tempus, quis dicendi modus, quae distinctio pugnan-
tium sententiarum, quae exsecutio prioribus aliquid addentium;
omnem denique senatorium morem, quod fidelissimum praeci-
piendi genus, exemplis docebantur. Ad nos iuvenes fuimus 7
quidem in castris; sed cum suspecta virtus, inertia in pretio,
cum ducibus auctoritas nulla, nulla militibus verecundia, nus-
quam imperium, nusquam obsequium, omnia soluta, turbata ad
que etiam in contrarium versa, postremo obliviscenda magis
quam tenenda. Idem prospeximus curiam, sed curiam trepi- 8
dam et elinguem, cum dicere quod velles periculosum, quod
nolles miserum esset. Quid tunc disci potuit, quid didicisse

iuvit, cum senatus aut ad otium summum aut ad summum nefas
vocaretur et modo ludibrio modo dolori retentus numquam
9 seria, tristia saepe censeret? Eadem mala iam senatores, iam
participes malorum multos per annos vidimus tulimusque;
quibus ingenia nostra in posterum quoque hebetata fracta con-
10 tusa sunt. Breve tempus (nam tanto brevius omne quanto feli-
cius tempus), quo libet scire quid simus, libet exercere quod
sumus. Quo iustius peto, primum ut errori, si quis est er-
ror, tribuas veniam, deinde medearis scientia tua, cui semper
fuit curae sic iura publica ut privata, sic antiqua ut recentia,
11 sic rara ut assidua tractare. Adque ego arbitror illis etiam
quibus plurimarum rerum agitatio frequens nihil esse ignotum
patiebatur genus quaestionis quod adfero ad te aut non satis
tritum aut etiam inexpertum fuisse. Hoc et ego excusatior, si
forte sum lapsus, et tu dignior laude, si potes id quoque do-
12 cere quod in obscuro est an didiceris. Referebatur de libertis
Afrani Dextri consulis, incertum sua an suorum manu, scelere
an obsequio perempti. Hos alius ('quis?' inquis: ego: sed
nihil refert) post quaestionem supplicio liberandos, alius in in-
sulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Quarum
sententiarum tanta diversitas erat ut non possent esse nisi sin-
13 gulae. Quid enim commune habet occidere et relegare? non
Hercule magis quam relegare et absolvere: quamquam pro-
pior aliquanto est sententiae relegantis quae absolvit quam
quae occidit; utraque enim ex illis vitam relinquit, haec adi-
mit: cum interim et qui morte puniebant et qui relegabant una
sedebant et temporaria simulatione concordiae discordiam dif-
14 ferebant. Ego postulabam ut tribus sententiis constaret suus
numerus, nec se brevibus indutiis duae iungerent. Exigebam
ergo ut qui capitali supplicio adficiendos putabant discederent
a relegante, nec interim contra absolventis mox dissensuri con-
gregarentur, quia parvolum referret an idem displiceret quibus
15 non idem placuisset. Illud etiam mihi permirum videbatur eum
quidem qui libertos relegandos, servos supplicio adficiendos
censuisset coactum esse dividere sententiam, hunc autem qui
libertos morte multaret cum relegante numerari. Nam si opor-
tuisset dividi sententiam unius, quia res duas comprehendebat,
non reperiebam quemadmodum posset iungi sententia duorum

tam diversa censentium. Adque adeo permitte mihi sic apud te 16
tamquam ibi, sic peracta re tamquam adhuc integra, rationem
iudicii mei reddere, quaeque tunc carptim multis obstrepenti-
bus dixi nunc per otium iungere. Fingamus tres omnino iudi- 17
5 ces in hanc causam datos esse, horum uni placuisse perire li-
bertos, alteri relegari, tertio absolvi: utrumne sententiae duae
collatis viribus novissimam periment? an separatim una quae-
que tantundem quantum altera valebit, nec magis poterit cum
secunda prima conecti quam secunda cum tertia? Igitur in se- 18
10 natu quoque numerari tamquam contrariae debent quae tam-
quam diversae dicuntur. Quod si unus adque idem et perden-
dos censeret et relegandos, num ex sententia unius et perire
possent et relegari? num denique omnino una sententia puta-
retur quae tam diversa coniungeret? Quemadmodum igitur, 19
15 cum alter puniendos, alter censeat relegandos, videri potest
una sententia, quia dicitur a duobus, quae non videretur una,
si ab uno diceretur? Quid? lex non aperte docet dirimi de-
bere sententias occidentis et relegantis, cum ita discessionem
fieri iubet, 'qui haec sentitis, in hanc partem, qui alia omnia,
20 in illam partem ite qua sentitis'? Examina singula verba et ex-
pende: 'qui haec sentitis', hoc est qui relegandos putatis:
'in hanc partem', id est in eam in qua sedet qui censuit rele-
gandos. Ex quo manifestum est non posse in eadem parte re- 20
manere eos qui interficiendos arbitrantur. 'Qui alia omnia':
25 animadvertis ut non contenta lex dicere 'alia' addiderit 'omnia'.
Num ergo dubium est alia omnia sentire eos qui occidunt
quam qui relegant? 'In illam partem ite qua sentitis': nonne
videtur ipsa lex eos qui dissentiunt in contrariam partem vo-
care, cogere, inpellere? non consul etiam ubi quisque rema-
30 nere, quo transgredi debeat, non tantum sollemnibus verbis
sed manu gestuque demonstrat? Ad enim futurum est ut, si 21
dividantur sententiae interficientis et relegantis, praevaleat illa
quae absolvit. Quid istud ad censentes? quos certe non decet
omnibus artibus, omni ratione pugnare ne fiat quod est mitius.
35 Oportet tamen eos qui puniunt et qui relegant absolventibus
primum, mox inter se comparari. Scilicet ut in spectaculis qui-
busdam sors aliquem seponit ac servat qui cum victore con-
tendat, sic in senatu sunt aliqua prima, sunt secunda certami-

na, et ex duabus sententiis eam quae superior extiterit tertia
22 exspectat. Quid, quod prima sententia conprobata ceterae peremuntur? Qua ergo ratione potest esse non unus adque idem
23 locus sententiarum, quarum nullus est postea? Planius repetam. Nisi dicente sententiam eo qui relegat illi qui puniunt capite initio statim in alia discedant, frustra postea dissentient
24 ab eo cui paulo ante consenserint. Sed quid ego similis docenti? cum discere velim an sententias dividi, an iri in singulas oportuerit. Optinui quidem quod postulabam; nihilo minus tamen quaero an postulare debuerim. Quemadmodum optinui? Qui ultimum supplicium sumendum esse censebat, nescio an iure, certe aequitate postulationis meae victus, omissa sententia sua accessit releganti; veritus scilicet ne, si dividerentur sententiae, quod alioqui fore videbatur, ea quae absolvendos esse censebat numero praevaleret. Etenim longe plu-
25 res in hac una quam in duabus singulis erant. Tum illi quoque qui auctoritate eius trahebantur transeunte illo destituti reliquerunt sententiam ab ipso auctore desertam secutique sunt
26 quasi transfugam quem ducem sequebantur. Sic ex tribus sententiis duae factae, tenuitque ex duabus altera tertia expulsa, quae, cum ambas superare non posset, elegit ab utra vinceretur. Vale.

XV.

C. PLINIUS IUNIORI SUO S.

1 Oneravi te tot pariter missis voluminibus: sed oneravi primum, quia exegeras, deinde, quia scripseras tam graciles istic vindemias esse ut plane scirem tibi vacaturum, quod vulgo
2 dicitur, librum legere. Eadem ex meis agellis nuntiantur. Igitur mihi quoque licebit scribere quae legas, sit modo unde chartae emi possint; quae si scabrae bibulaeve sint, aut non scribendum aut necessario quidquid scripserimus boni mali delebimus. Vale.

XVI.

C. PLINIUS PATERNO SUO S.

1 Confecerunt me infirmitates meorum, mortes etiam, et quidem iuvenum. Solacia duo nequaquam paria tanto dolori, sola-

cia tamen: unum facilitas manumittendi; videor enim non omnino inmaturos perdidisse quos iam liberos perdidi; alterum, quod permitto servis quoque quasi testamenta facere eaque ut legitima custodio. Mandant rogantque quod visum; pareo ut 2
5 iussus. Dividunt, donant, relinquunt, dumtaxat intra domum. Nam servis res publica quaedam et quasi civitas domus est. Sed quamquam his solaciis adquiescam, debilitor et frangor 3 eadem illa humanitate quae me ut hoc ipsum permitterem induxit. Non ideo tamen velim durior fieri. Nec ignoro alios
10 eiusmodi casus nihil amplius vocare quam damnum eoque sibi magnos homines et sapientes videri. Qui an magni sapientesque sint nescio, homines non sunt. Hominis est enim adfici 4 dolore, sentire, resistere tamen et solacia admittere, non solaciis non egere. Verum de his plura fortasse quam debui, sed 5
15 pauciora quam volui. Est enim quaedam etiam dolendi voluptas, praesertim si in amici sinu defleas, apud quem lacrimis tuis vel laus sit parata vel venia. Vale.

XVII.

20 C. PLINIUS MACRINO SUO S.

Num istic quoque inmite et turbidum caelum? Hic adsi- 1 duae tempestates et crebra diluvia. Tiberis alveum excessit et demissioribus ripis alte superfunditur. Quamquam fossa 2 quam providentissimus imperator fecit exhaustus, premit val-
25 les, innatat campis, quaque planum solum, pro solo cernitur. Inde quae solet flumina accipere et permixta devehere velut obvius sistere cogit, atque ita alienis aquis operit agros quos ipse non tangit. Anio, delicatissimus amnium ideoque adiacen 3 tibus villis velut invitatus retentusque, magna ex parte nemora
30 quibus inumbratur fregit et rapuit: subruit montes et decidentium mole pluribus locis clausus, dum amissum iter quaerit, impulit tecta ac se super ruinas eiecit atque extulit. Viderunt 4 quos excelsioribus terris illa tempestas deprehendit alibi divitum apparatus et gravem supellectilem, alibi instrumenta ru-
35 ris, ibi boves aratra rectores, hic soluta et libera armenta, adque inter haec arborum truncos aut villarum trabes, varie lateque fluitantia. Ac ne illa quidem malo vacaverunt quae non 5 ascendit amnis. Nam pro amne imber adsiduus et deiecti nu-

bibus turbines, proruta opera quibus pretiosa rura cinguntur, quassata adque etiam decussa monimenta. Multi eiusmodi ca-
6 sibus debilitati, obruti, obtriti, et aucta luctibus damna. Ne quid simile istic pro mensura periculi vereor teque rogo, si nihil tale, quam maturissime sollicitudini meae consulas, sed 5 et si tale, id quoque nunties. Nam paulum differt patiaris adversa an exspectes; nisi quod tamen est dolendi modus, non est timendi. Doleas enim quantum scias accidisse, timeas quantum possit accidere. Vale. 10

XVIII.

C. PLINIUS RUFINO SUO S.

1 Falsum est nimirum quod creditur vulgo, testamenta hominum speculum esse morum, cum Domitius Tullus longe melior
2 apparuerit morte quam vita. Nam cum se captandum praebuisset, reliquit filiam heredem, quae illi cum fratre communis, 15 quia genitam fratre adoptaverat. Prosecutus est nepotes plurimis iucundissimisque legatis, prosecutus etiam proneptem. In summa, omnia pietate plenissima, ac tanto magis inexspe-
3 ctata sunt. Ergo varii tota civitate sermones: alii fictum in- 20 gratum inmemorem loquuntur seque ipsos, dum insectantur illum, turpissimis confessionibus produnt, ut qui de patre avo proavo quasi de orbo querantur: alii contra hoc ipsum laudibus ferunt quod sit frustratus improbas spes hominum, quos sic decipere pro moribus temporum prudentia est. Addunt 25 etiam non fuisse ei liberum alio testamento mori; neque enim reliquisse opes filiae, sed reddidisse quibus auctus per filiam
4 fuerat. Nam Curtilius Mancia, perosus generum suum Domitium Lucanum (frater is Tulli), sub ea conditione filiam eius, neptem suam, instituerat heredem, si esset manu patris emissa. 30 Emiserat pater, adoptaverat patruus, atque ita circumscripto testamento consors frater in patris potestatem emancipatam filiam adoptionis fraude revocaverat, et quidem cum opibus
5 amplissimis. Fuit alioqui fratribus illis quasi fato datum ut divites fierent invitissimis a quibus facti sunt. Quin etiam Domi- 35 tius Afer, qui illos in nomen adsumpsit, reliquit testamentum ante decem et octo annos nuncupatum adeoque postea inpro-
6 batum sibi ut patris eorum bona proscribenda curaverit. Mira

illius asperitas, mira felicitas horum: illius asperitas, qui numero civium excidit quem socium etiam in liberis habuit; felicitas horum, quibus successit in locum patris qui patrem abstulerat. Sed haec quoque hereditas Afri ut reliqua cum fratre 7
5 quaesita transmittenda erant filiae fratris, a quo Tullus ex asse heres institutus praelatusque filiae fuerat, ut conciliaretur. Quo laudabilius testamentum est, quod pietas fides pudor scripsit, in quo denique omnibus adfinitatibus pro cuiusque officio gratia relata est, relata et uxori. Accepit amoenissimas villas, 8
10 accepit magnam pecuniam uxor optima et patientissima ac tanto melius de viro merita, quanto magis est reprehensa quod nupsit. Nam mulier natalibus clara, moribus proba, aetate declivis, diu vidua, mater olim, parum decore secuta matrimonium videbatur divitis senis, ita perditi morbo ut esse taedio posset
15 uxori quam iuvenis sanusque duxisset. Quippe omnibus mem- 9
bris extortus et fractus tantas opes solis oculis obibat ac ne in lectulo quidem nisi ab aliis movebatur. Quin etiam (foedum miserandumque dictu) dentes lavandos fricandosque praebebat. Auditum frequenter ex ipso, cum quereretur de contume-
20 liis debilitatis suae, digitos se servorum suorum cotidie lingere. Vivebat tamen et vivere volebat, sustentante maxime uxore, 10
quae culpam inchoati matrimonii in gloriam perseverantia verterat. Habes omnes fabulas urbis: nam sunt omnes fabulae 11
Tullus. Exspectatur auctio. Fuit enim tam copiosus ut amplissi-
25 mos hortos eodem quo emerat die instruxerit plurimis et antiquissimis statuis. Tantum illi pulcherrimorum operum in horreis, quae neglegebat. Invicem tu, si quid istic epistula dignum, ne gravare. Nam cum aures hominum novitate laetantur, 12
tum ad rationem vitae exemplis erudimur. Vale.

30

XVIIII.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

Et gaudium mihi et solacium in litteris, nihilque tam lae- 1
tum quod his laetius, tam triste quod non per has sit minus
35 triste. Itaque et infirmitate uxoris et meorum periculo, quorundam vero etiam morte turbatus, ad unicum doloris levamentum studia confugi, quae praestant ut adversa magis intellegam, sed patientius feram. Est autem mihi moris quod sum 2

daturus in manus hominum ante amicorum iudicio examinar in primis tuo. Proinde, si quando, nunc intende libro que cum hac epistula accipies, quia vereor ne ipse ut tristis paru intenderim. Imperare enim dolori ut scriberem potui, ut vacu animo laetoque non potui. Porro ut ex studiis gaudium, si studia hilaritate proveniunt. Vale.

XX.

C. PLINIUS GALLO SUO S.

1 Ad quae noscenda iter ingredi, transmittere mare solemus, ea sub oculis posita neglegimus, seu quia ita natura comparatum ut proximorum incuriosi longinqua sectemur, seu quod omnium rerum cupido languescit, cum facilis occasio, seu quod differimus tamquam saepe visuri quod datur videre, quotiens 2 velis cernere. Quacumque de causa, permulta in urbe nostra iuxtaque urbem non oculis modo sed ne auribus quidem novimus, quae si tulisset Achaia, Aegyptos, Asia aliave quaelibet miraculorum ferax commendatrixque terra, audita perlecta 3 lustrata haberemus. Ipse certe nuper quod nec audieram ante nec videram audivi pariter et vidi. Exegerat prosocer meus ut Amerina praedia sua inspicerem. Haec perambulanti mihi ostenditur subiacens lacus nomine Vadimonis: simul quaedam 4 incredibilia narrantur. Perveni ad ipsum. Lacus est in similitudinem iacentis rotae circumscriptus et undique aequalis: nullus sinus, obliquitas nulla, omnia dimensa, paria et quasi artificis manu cavata et excisa. Color caerulo albidior, viridior et pressior, sulpuris odor saporque medicatus, vis, qua fracta solidantur. Spatium modicum, quod tamen sentiat ventos et 5 fluctibus intumescat. Nulla in hoc navis (sacer enim), sed innatant insulae, herbidae omnes harundine et iunco, quaeque alia fecundior palus ipsaque illa extremitas lacus effert. Sua cuique figura ut modus: cunctis margo derasus, quia frequenter vel litori vel sibi inlisae terunt terunturque. Par omnibus altitudo, par levitas; quippe in speciem carinae humili radice 6 descendunt. Haec ab omni latere perspicitur eademque suspensa pariter et mersa. Interdum iunctae copulataeque et continenti similes sunt, interdum discordantibus ventis digeruntur, non numquam destitutae tranquillitate singulae fluitant

Saepe minores maioribus velut cumbulae onerariis adhaere- 7
scunt, saepe inter se maiores minoresque quasi cursum certamenque desumunt; rursus omnes in eundem locum adpulsae, qua steterunt promovent terram, et modo hac modo illa lacum
5 reddunt auferuntque; ac tum demum, cum medium tenuere, non contrahunt. Constat pecora herbas secuta sic in insulas 8
illas ut in extremam ripam procedere solere nec prius intellegere mobile solum, quam litori abrepta quasi inlata et inposita circumfusum undique lacum paveant; mox quo tulerit ven-
10 tus egressa, non magis se descendisse sentire, quam senserint ascendisse. Idem lacus in flumen egeritur, quod, ubi se pau- 9
lisper oculis dedit, specu mergitur alteque conditum meat, ac si quid, antequam subduceretur, accepit, servat et profert. Haec tibi scripsi, quia nec minus ignota quam mihi nec minus 10
15 grata credebam. Nam te quoque, ut me, nihil aeque ac naturae opera delectant. Vale.

XXI.

C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

20 Ut in vita sic in studiis pulcherrimum et humanissimum 1
existimo severitatem comitatemque miscere, ne illa in tristitiam, haec in petulantiam excedat. Qua ratione ductus, gra- 2
viora opera lusibus iocisque distinguo. Ad hos proferendos et tempus et locum opportunissimum elegi; utque iam nunc
25 adsuescerent et ab otiosis et in triclinio audiri, Iulio mense, quo maxime lites interquiescunt, positis ante lectos cathedris amicos collocavi. Forte accidit ut eodem die mane in advoca- 3
tionem subitam rogarer, quod mihi causam praeloquendi dedit. Sum enim deprecatus ne quis ut inreverentem operis ar-
30 gueret, quod recitaturus, quamquam et amicis et paucis, id est iterum amicis, foro et negotiis non abstinuissem. Addidi hunc ordinem me in scribendo sequi ut necessitates voluptatibus, seria iucundis anteferrem, ac primum amicis, tum mihi scriberem. Liber fuit et opusculis varius et metris. Ita solemus, qui 4
35 ingenio parum fidimus, satietatis periculum fugere. Recitavi biduo: hoc adsensus audientium exegit: et tamen ut alii transeunt quaedam inputantque quod transeant, sic ego nihil praetereo adque etiam non praeterire me dico. Lego enim omnia.

ut omnia emendem, quod contingere non potest electa reci-
5 tantibus. Ad illud modestius et fortasse reverentius. Sed hoc simplicius et amantius. Amat enim qui se sic amari putat ut taedium non pertimescat: et alioqui quid praestant sodalis, si conveniunt voluptatis suae causa? Delicatus ac similis ignoto 5
6 est qui amici librum bonum mavult audire quam facere. Non dubito cupere te pro cetera mei caritate quam maturissime legere hunc adhuc musteum librum. Leges, sed retractatum; quae causa recitandi fuit; et tamen non nulla iam ex eo nosti. Haec emendata postea vel, quod interdum longiore mora solet, 10 deteriora facta quasi nova rursus et rescripta cognosces. Nam plerisque mutatis ea quoque mutata videntur quae manent. Vale.

XXII.

C. PLINIUS GEMINO SUO S. 15

1 Nostine hos qui omnium libidinum servi sic aliorum vitiis irascuntur quasi invideant et gravissime puniunt quos maxime imitantur? cum eos etiam qui non indigent clementia ullius ni-
2 hil magis quam lenitas deceat. Atque ego optimum et emendatissimum existimo qui ceteris ita ignoscit tamquam ipse co- 20 tidie peccet, ita peccatis abstinet tamquam nemini ignoscat.
3 Proinde hoc domi, hoc foris, hoc in omni vitae genere teneamus, ut nobis inplacabiles simus, exorabiles istis etiam qui dare veniam nisi sibi nesciunt, mandemusque memoriae quod vir mitissimus et ob hoc quoque maximus, Thrasea, crebro di- 25 cere solebat, 'qui vitia odit, homines odit.' Quaeris fortasse
4 quo commotus haec scribam. Nuper quidam — sed melius coram; quamquam ne tunc quidem. Vereor enim ne id quod inprobo insectari carpere fere huic quod cum maxime praecipimus repugnet. Quisquis ille, qualiscumque, sileatur, quem 30 insignire exempli nihil, non insignire humanitatis plurimum refert. Vale.

XXIII.

C. PLINIUS MARCELLINO SUO S. 35

1 Omnia mihi studia, omnes curas, omnia avocamenta exemit, excussit, eripuit dolor, quem ex morte Iuni Aviti gravissimum
2 cepi. Latum clavum in domo mea induerat: suffragio meo adiu-

tus in petendis honoribus fuerat: ad hoc ita me diligebat, ita verebatur ut me formatore morum, me quasi magistro uteretur. Rarum hoc in adulescentibus nostris. Nam quotus quis- 3
que vel aetati alterius vel auctoritati ut minor cedit? Statim
5 sapiunt, statim sciunt omnia, neminem verentur, imitantur neminem atque ipsi sibi exempla sunt. Sed non Avitus, cuius haec praecipua prudentia, quod alios prudentiores arbitrabatur, haec praecipua eruditio, quod discere volebat. Semper 4
ille aut de studiis aliquid aut de officiis vitae consulebat, sem-
10 per ita recedebat ut melior factus, et erat factus vel eo quod audierat vel quod omnino quaesierat. Quod ille obsequium 5
Serviano, exactissimo viro, praestitit! quem legatum tribunus ita et intellexit et cepit ut ex Germania in Pannoniam transeuntem non ut commilito sed ut comes adsectatorque sequeretur.
15 Qua industria, qua modestia quaestor consulibus suis (et plures habuit) non minus iucundus et gratus quam utilis fuit! Quo discursu, qua vigilantia, hanc ipsam aedilitatem, cui praereptus est, petiit! quod vel maxime dolorem meum exulcerat.
Obversantur oculis cassi labores et infructuosae preces et ho- 6
20 nor quem meruit tantum. Redit animo ille latus clavus in penatibus meis sumptus, redeunt illa prima, illa postrema suffragia mea, illi sermones, illae consultationes. Adficior adule- 7
scentia ipsius, adficior necessitudinum casu. Erat illi grandis natu parens, erat uxor, quam ante annum virginem acceperat,
25 erat filia, quam paulo ante sustulerat. Tot spes, tot gaudia dies unus in adversa convertit. Modo designatus aedilis, recens 8
maritus, recens pater, intactum honorem, orbam matrem, viduam uxorem, filiam pupillam ignaram avi, patris reliquit. Accedit lacrimis meis quod absens et inpendentis mali nescius
30 pariter aegrum, pariter decessisse cognovi, ne gravissimo dolori tempore consuescerem. In tantis tormentis eram, cum scriberem haec, scriberem sola; neque enim nunc aliud aut cogitare aut loqui possum. Vale.

35

XXIIII.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

Amor in te meus cogit, non ut praecipiam (neque enim 1
praeceptore eges), admoneam tamen, ut quae scis teneas et

2 observes aut scias melius. Cogita te missum in provinciam Achaiam, illam veram et meram Graeciam, in qua primum humanitas, litterae, etiam fruges inventae esse creduntur; missum ad ordinandum statum liberarum civitatum, id est, ad homines maxime homines, ad liberos maxime liberos, quod ius a natura datum virtute, meritis, amicitia, foedere denique et religione te-
3 nuerunt. Reverere conditores deos et nomina deorum, reverere gloriam veterem et hanc ipsam senectutem, quae in homine venerabilis, in urbibus sacra. Sit apud te honor antiquitati, sit ingentibus factis, sit fabulis quoque. Nihil ex cuiusquam dignitate, nihil ex libertate, nihil etiam ex iactatione decerpse-
4 ris. Habe ante oculos hanc esse terram quae nobis miserit iura, quae leges non victis sed petentibus dederit, Athenas esse quas adeas, Lacedaemonem esse quam regas; quibus reliquam umbram et residuum libertatis nomen eripere durum fe-
5 rum barbarum est. Vides a medicis, quamquam in adversa valitudine nihil servi ac liberi differant, mollius tamen liberos clementiusque tractari. Recordare quid quaeque civitas fuerit, non ut despicias quod esse desierit: absit superbia asperi-
6 tas. Nec timueris contemptum. An contemnitur qui imperium, qui fasces habet, nisi humilis et sordidus et qui se primus ipse contemnit? Male vim suam potestas aliorum contumeliis experitur, male terrore veneratio adquiritur, longeque valentior amor ad optinendum quod velis quam timor. Nam timor abit, si recedas, manet amor, ac sicut ille in odium hic in reveren-
7 tiam vertitur. Te vero etiam atque etiam (repetam enim) meminisse oportet officii tui titulum ac tibi ipsum interpretari, quale quantumque sit ordinare statum liberarum civitatum. Nam
8 quid ordinatione civilius? quid libertate pretiosius? Porro quam turpe, si ordinatio eversione, libertas servitute mutetur? Accedit quod tibi certamen est tecum: onerat te quaesturae tuae fama, quam ex Bithynia optimam revexisti, onerat testimonium principis, onerat tribunatus, praetura, atque haec ipsa
9 legatio quasi praemium data. Quo magis nitendum est ne in longinqua provincia quam suburbana, ne inter servientes quam liberos, ne sorte quam iudicio missus, ne rudis et incognitus quam exploratus probatusque humanior melior peritior fuisse videaris; cum sit alioqui, ut saepe audisti, saepe legisti, multo

deformius amittere quam non adsequi laudem. Haec velim 10
credas, quod initio dixi, scripsisse me admonentem, non praecipientem; quamquam praecipientem quoque. Quippe non vereor in amore ne modum excesserim. Neque enim periculum
5 est ne sit nimium quod esse maximum debet. Vale.

C. PLINI CAECILI SECUNDI
10
EPISTULARUM

LIBER NONUS.

15

I.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

Saepe te monui ut libros quos vel pro te vel in Plantam, 1
immo et pro te et in illum (ita enim materia cogebat) compo-
20 suisti quam maturissime emitteres; quod nunc praecipue morte
eius audita et hortor et moneo. Quamvis enim legeris multis 2
legendosque dederis, nolo tamen quemquam opinari defuncto
demum inchoatos, quos incolomi eo peregisti. Salva sit tibi 3
constantiae fama. Erit autem, si notum aequis iniquisque fuerit
25 non post inimici mortem scribendi tibi natam esse fiduciam,
sed iam paratam editionem morte praeventam; et simul vitabis
illud *οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν*. Nam quod de vivente scriptum 4
est, in defunctum quoque, tamquam viventem adhuc, editur,
si editur statim. Igitur, si quid aliud in manibus, interim differ:
30 hoc perfice, quod nobis, qui legimus, olim absolutum videtur.
Sed iam videatur et tibi, cuius cunctationem nec res ipsa desiderat et temporis ratio praecidit. Vale.

II.

35

C. PLINIUS SABINO SUO S.

Facis iucunde quod non solum plurimas epistulas meas 1
verum etiam longissimas flagitas; in quibus parcior fui, partim
quia tuas occupationes verebar, partim quia ipse multum di-

stringebar plerumque frigidis negotiis, quae simul et avo-
2 cant animum et comminuunt. Praeterea nec materia plura scri-
bendi dabatur. Neque enim eadem nostra conditio quae M.
Tulli, ad cuius exemplum nos vocas. Illi enim et copiosissi-
mum ingenium et ingenio qua varietas rerum qua magnitudo 5
3 largissime suppetebat. Nos quam angustis terminis claudamur
etiam tacente me perspicis, nisi forte volumus scholasticas
4 tibi adque, ut ita dicam, umbraticas litteras mittere. Sed nihil
minus aptum arbitramur, cum arma vestra, cum castra, cum
5 denique cornua tubas sudorem pulverem soles cogitamus. Ha- 10
bes, ut puto, iustam excusationem, quam tamen dubito an tibi
probari velim. Est enim summi amoris negare veniam brevi-
bus epistulis amicorum, quamvis scias illis constare rationem.
Vale.

III. 15

C. PLINIUS PAULINO SUO S.

1 Alius aliud, ego beatissimum existimo qui bonae mansu-
raeque famae praesumptione perfruitur certusque posteritatis
cum futura gloria vivit. Ac mihi nisi praemium aeternitatis ante
2 oculos, pingue illud altumque otium placeat. Etenim omnes 20
homines arbitror oportere aut inmortalitatem suam aut mortali-
tatem cogitare, et illos quidem contendere eniti, hos quiescere
remitti nec brevem vitam caducis laboribus fatigare, ut video
multos misera simul et ingrata imagine industriae ad vilitatem
3 sui pervenire. Haec ego tecum, quae cotidie mecum, ut desi- 25
nam mecum, si dissenties tu; quamquam non dissenties, ut qui
semper clarum aliquid et inmortale meditere. Vale.

IIII.

C. PLINIUS MACRINO SUO S. 30

1 Vererer ne inmodicam orationem putares quam cum hac
epistula accipies, nisi esset generis eius ut saepe incipere,
saepe desinere videatur. Nam singulis criminibus singulae vel-
2 ut causae continentur. Poteris ergo, undecumque coeperis,
ubicumque desieris, quae deinceps sequentur et quasi inci- 35
pientia legere et quasi cohaerentia meque in universitate lon-
gissimum, brevissimum in partibus iudicare. Vale.

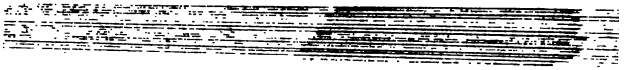

V.

C. PLINIUS TIRONI SUO S.

Egregie facis (inquiro enim), et persevera, quod iustitiam 1
tuam provincialibus multa humanitate commendas; cuius prae-
5 cipua pars est honestissimum quemque conplecti adque ita a
minoribus amari ut simul a principibus diligare. Plerique au- 2
tem, dum verentur ne gratiae potentium nimium inpertire vi-
deantur, sinisteritatis adque etiam malignitatis famam conse-
quuntur. A quo vitio tu longe recessisti: scio; sed temperare 3
10 mihi non possum quo minus laudem similis monenti quod eum
modum tenes ut discrimina ordinum dignitatumque custodias;
quae si confusa turbata permixta sunt, nihil est ipsa aequali-
tate inaequalius. Vale.

VI.

15 C. PLINIUS CALVISIO SUO S.

Omne hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundissima 1
quiete transmisi. 'Quemadmodum' inquis 'in urbe potuisti?'
Circenses erant, quo genere spectaculi ne levissime quidem
teneor. Nihil novum, nihil varium, nihil quod non semel spe-
20 ctasse sufficiat. Quo magis miror tot milia virorum tam pue- 2
riliter identidem cupere currentes equos, insistentes curribus
homines videre. Si tamen aut velocitate equorum aut hominum
arte traherentur, esset ratio non nulla: nunc favent panno,
pannum amant, et si in ipso cursu medioque certamine hic co-
25 lor illuc, ille huc transferatur, studium favorque transibit, et
repente agitatores illos, equos illos, quos procul noscitant,
quorum clamitant nomina, relinquent. Tanta gratia, tanta au-
ctoritas in una vilissima tunica, mitto apud vulgus, quod vilius 3
tunica, sed apud quosdam graves homines; quos ego cum re-
30 cordor in re inani frigida adsidua tam insatiabiliter desidere,
capio aliquam voluptatem, quod hac voluptate non capior. Ac 4
per hos dies libentissime otium meum in litteris conloco, quos
alii otiosissimis occupationibus perdunt. Vale.

VII.

35 C. PLINIUS ROMANO SUO S

Aedificare te scribis. Bene est: inveni patrocinium; aedi- 1

fico enim iam ratione, quia tecum. Nam hoc quoque non dissi-
2 mile, quod ad mare tu, ego ad Larium lacum. Huius in litore plures villae meae, sed duae maxime ut delectant ita exercent. Altera inposita saxis more Baiano lacum prospicit, altera aeque
3 more Baiano lacum tangit. Itaque illam tragoediam, hanc appellare comoediam soleo; illam, quod quasi cothurnis, hanc, quod quasi socculis sustinetur. Sua utrique amoenitas et utra-
4 que possidenti ipsa diversitate iucundior. Haec lacu propius, illa latius utitur: haec unum sinum molli curvamine amplectitur, illa editissimo dorso duos dirimit: illic recta gestatio longo limite super litus extenditur, hic spatiosissimo xysto leviter inflectitur: illa fluctus non sentit, haec frangit: ex illa possis dispicere piscantes, ex hac ipse piscari hamumque de cubiculo ac paene etiam de lectulo ut e naucula iacere. Hae mihi causae
5 utrique quae desunt adstruendi ob ea quae supersunt. Sed quid ego rationem tibi? apud quem pro ratione erit idem facere. Vale.

VIII.

C. PLINIUS AUGURINO SUO S.

1 Si laudatus a te laudare te coepero, vereor ne non tam proferre iudicium meum quam referre gratiam videar. Sed licet videar, omnia scripta tua pulcherrima existimo, maxime tamen illa de nobis. Accidit hoc una eademque de causa. Nam et tu, quae de amicis, optime scribis et ego, quae de me, ut optima lego. Vale.

VIIII.

C. PLINIUS COLONO SUO S.

1 Unice probo quod Pompei Quintiani morte tam dolenter adficeris ut amissi caritatem desiderio extendas; non ut plerique, qui tantum viventes amant seu potius amare se simulant, ac ne simulant quidem, nisi quos florentes vident. Nam miserorum non secus ac defunctorum obliviscuntur. Sed tibi perennis fides tantaque in amore constantia ut finiri nisi tua morte
2 non possit. Et Hercule is fuit Quintianus quem diligi deceat ipsius exemplo. Felices amabat, miseros tuebatur, desiderabat amissos. Iam illa quanta probitas in ore! quanta in sermone

I had no idea that there were both
at Lugdunum.

cunctatio! quam pari libra gravitas comitasque! quod studium litterarum! quod iudicium! qua pietate cum dissimillimo patre vivebat! quam non obstabat illi quo minus vir optimus videretur quod erat optimus filius! Sed quid dolorem tuum exul-
5 cero? Quamquam sic amasti iuvenem ut hoc potius quam de 3
illo sileri velis; a me praesertim, cuius praedicatione putas vitam eius ornari, memoriam prorogari, ipsamque illam qua est raptus aetatem posse restitui. Vale.

X.

10

C. PLINIUS TACITO SUO S.

Cupio praeceptis tuis parere; sed aprorum tanta penuria 1
est ut Minervae et Dianae, quas ais pariter colendas, convenire non possit. Itaque Minervae tantum serviendum est, de- 2
15 licate tamen, ut in secessu et aestate. In via plane non nulla leviora statimque delenda ea garrulitate qua sermones in vehiculo seruntur extendi. His quaedam addidi in villa, cum aliud non liberet. Itaque poëmata quiescunt, quae tu inter nemora et lucos commodissime perfici putas. Oratiunculam unam 3
20 alteram retractavi; quamquam id genus operis inamabile, inamoenum magisque laboribus ruris quam voluptatibus simile. Vale.

XI.

25

C. PLINIUS GEMINO SUO S.

Epistulam tuam iucundissimam accepi, eo maxime, quod 1
aliquid ad te scribi volebas quod libris inseri posset. Obveniet materia, vel haec ipsa quam monstras vel potior alia. Sunt enim in hac offendicula nonnulla: circumfer oculos, et occur-
0 rent. Bibliopolas Lugduni esse non putabam, ac tanto libentius 2
ex litteris tuis cognovi venditari libellos meos, quibus peregre manere gratiam quam in urbe collegerint delector. Incipio enim satis absolutum existimare, de quo tanta diversitate regionum discreta hominum iudicia consentiunt. Vale.

5

XII.

C. PLINIUS IUNIORI SUO S.

Castigabat quidam filium suum, quod paulo sumptuosius 1

equos et canes emeret. Huic ego iuvene digresso 'heus tu, numquamne fecisti quod a patre corripi posset? fecisti, dico? non interdum facis quod filius tuus, si repente pater ille, tu filius, pari gravitate reprehendat? Non omnes homines aliquo errore ducuntur? non hic in illo sibi, in hoc alius indulget?' 5
2 Haec tibi admonitus inmodicae severitatis exemplo pro amore mutuo scripsi, ne quando tu quoque filium tuum acerbius duriusque tractares. Cogita et illum puerum esse et te fuisse, adque ita hoc quod es pater utere ut memineris et hominem esse te et hominis patrem. Vale. 10

XIII.

C. PLINIUS QUADRATO SUO S.

1 Quanto studiosius intentiusque legisti libros quos de Helvidi ultione composui, tanto impensius postulas ut perscribam 15 tibi quae extra libros quaeque circa libros, totum denique
2 ordinem rei, cui per aetatem non interfuisti. Occiso Domitiano statui mecum ac deliberavi esse magnam pulchramque materiam insectandi nocentes, miseros vindicandi, se proferendi. Porro inter multa scelera multorum nullum atrocius vi- 20 debatur quam quod in senatu senator senatori, praetorius consulari, reo iudex manus intulisset. Fuerat alioqui mihi cum Helvidio amicitia, quanta potuerat esse cum eo qui metu tem-
3 porum nomen ingens paresque virtutes secessu tegebat, fuerat cum Arria et Fannia, quarum altera Helvidi noverca, altera 25 mater novercae. Sed non ita me iura privata ut publicum fas
4 et indignitas facti et exempli ratio incitabat. Ac primis quidem diebus redditae libertatis pro se quisque inimicos suos, dumtaxat minores, incondito turbidoque clamore postulaverant simul et oppresserant. Ego et modestius et constantius arbitra- 30 tus immanissimum reum non communi temporum invidia, sed proprio crimine urguere, cum iam satis primus ille impetus defremuisset et languidior in dies ira ad iustitiam redisset, quamquam tum maxime tristis amissa nuper uxore, mitto ad Anteiam (nupta haec Helvidio fuerat), rogo ut veniat, quia me 35
5 recens adhuc luctus limine contineret. Ut venit, 'destinatum est' inquam 'mihi maritum tuum non inultum pati. Nuntia Arriae et Fanniae' (ab exilio redierant): 'consule te, consule

illas an velitis adscribi facto, in quo ego comite non egeo; sed non ita gloriae meae faverim ut vobis societate eius invideam.' Perfert Anteia mandata, nec illae morantur. Opportune sena- 6
5 tus intra diem tertium. Omnia ego semper ad Corellium ret- tuli, quem providentissimum aetatis nostrae sapientissimumque cognovi: in hoc tamen contentus consilio meo fui, veritus ne vetaret; erat enim cunctantior cautiorque. Sed non sustinui inducere in animum quo minus illi eodem die facturum me indicarem quod an facerem non deliberabam, expertus usu de
10 eo quod destinaveris non esse consulendos quibus consultis obsequi debeas. Venio in senatum, ius dicendi peto, dico pau- 7
lisper maximo adsensu. Ubi coepi crimen attingere, reum destinare, adhuc tamen sine nomine, undique mihi reclamari. Alius 'sciamus quis sit de quo extra ordinem referas;' alius
15 'quis est ante relationem reus?' alius 'salvi simus, qui supersumus.' Audio inperturbatus interritus: tantum susceptae rei 8
honestas valet tantumque ad fiduciam vel metum differt. nolint homines quod facias an non probent. Longum est omnia quae tunc hinc inde iacta sunt recensere. Novissime consul 'Se- 9
20 cunde, sententiae loco dices, si quid volueris.' 'Permiseris' inquam 'quod usque adhuc omnibus permisisti.' Resido: aguntur alia. Interim me quidam ex consularibus amicis secreto 10
curatoque sermone, quasi nimis fortiter incauteque progressum, corripit, revocat, monet ut desistam, adicit etiam nota-
25 bilem me futuris principibus. 'Esto' inquam, 'dum malis.' Vix 11
ille discesserat, rursus alter 'quid audes? quo ruis? quibus te periculis obicis? quid praesentibus confidis, incertus futurorum? lacessis hominem iam praefectum aerarii et brevi consulem, praeterea qua gratia, quibus amicitiis fultum!' Nomi-
30 nat quendam, qui tunc ad orientem amplissimum exercitum non sine magnis dubiisque rumoribus obtinebat. Ad haec ego 'om- 12
nia praecepi adque animo mecum ante peregi, nec recuso, si ita casus attulerit, luere poenas ob honestissimum factum, dum flagitiosissimum ulciscor.' Iam censendi tempus. Dicit 13
35 Domitius Apollinaris, consul designatus, dicit Fabricius Veiento, Fabius Maximinus, Vettius Proculus, collega Publici Certi, de quo agebatur, uxoris meae quam amiseram vitricus, post hos Ammius Flaccus. Omnes Certum nondum a me nomi-

natum ut nominatum defendunt crimenque quasi in medio re-
14 lictum defensione suscipiunt. Quae praeterea dixerint non est
necesse narrare; in libris habes. Sum enim cuncta ipsorum
15 verbis persecutus. Dicunt contra Avidius Quietus, Cornutus
Tertullus. Quietus, iniquissimum esse querellas dolentium ex- 5
cludi, ideoque Arriae et Fanniae ius querendi non auferen-
dum, nec interesse cuius ordinis quis sit, sed quam causam
16 habeat. Cornutus, datum se a consulibus tutorem Helvidi filiae
petentibus matre eius et vitrico: nunc quoque non sustinere
deserere officii sui partes, in quo tamen et suo dolori modum 10
inponere et optimarum feminarum perferre modestissimum ad-
fectum; quas contentas esse admonere senatum Publici Certi
cruentae adulationis et petere, si poena flagitii manifestissimi
17 remittatur, nota certe quasi censoria inuratur. Tum Satrius Ru-
fus medio ambiguoque sermone 'puto' inquid 'iniuriam factam 15
Publicio Certo, si non absolvitur: nominatus est ab amicis Ar-
riae et Fanniae, nominatus ab amicis suis. Nec debemus solliciti
esse; idem enim nos, qui bene sentimus de homine, et iudica-
turi sumus: si innocens est, sicut spero et malo, et donec ali-
18 quid probetur, credo, poteritis absolvere.' Haec illi, quo quis- 20
que ordine citabantur. Venitur ad me: consurgo, utor initio
quod in libro est, respondeo singulis. Mirum qua intentione,
quibus clamoribus omnia exceperint qui modo reclamabant.
Tanta conversio vel negotii dignitatem vel proventum oratio-
19 nis vel actoris constantiam subsecuta est. Finio: incipit re- 25
spondere Veiento: nemo patitur: obturbatur, obstrepitur, adeo
quidem ut diceret 'rogo, patres conscripti, ne me cogatis in-
plorare auxilium tribunorum.' Et statim Murena tribunus 'per-
mitto tibi, vir clarissime Veiento, dicere.' Tunc quoque recla-
20 matur. Inter moras consul citatis nominibus et peracta disces- 30
sione mittit senatum ac paene adhuc stantem temptantemque
dicere Veientonem reliquit. Multum ille de hac (ita vocabat)
contumelia questus est Homerico versu

ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί.

21 Non fere quisquam in senatu fuit qui non me complecteretur, 35
exoscularetur certatimque laude cumularet, quod intermissum
iam diu morem in publicum consulendi susceptis propriis si-
multatibus reduxissem, quod denique senatum invidia liberas-

sem, qua flagrabat apud ordines alios, quod severus in ceteros
senatoribus solis dissimulatione quasi mutua parceret. Haec acta 22
sunt absente Certo; fuit enim seu tale aliquid suspicatus sive,
ut excusabatur, infirmus. Et relationem quidem de eo Caesar
5 ad senatum non remisit; optinui tamen quod intenderam. Nam 23
collega Certi consulatum, successorem Certus accepit, plane-
que factum est quod dixeram in fine, 'reddat praemium sub
optimo principe, quod a pessimo accepit.' Postea actionem
meam, utcumque potui, recollegi, addidi multa. Accidit for- 24
10 tuitum, sed non tamquam fortuitum, quod editis libris Certus
intra paucissimos dies inplicitus morbo decessit. Audivi refe- 25
rentes hanc imaginem menti eius, hanc oculis oberrasse, tam-
quam videret me sibi cum ferro imminere. Verane haec adfir-
mare non ausim; interest tamen exempli ut vera videantur.
15 Habes epistulam, si modum epistulae cogites, libris quos legi- 26
sti non minorem; sed inputabis tibi, qui contentus libris non
fuisti. Vale.

XIIII.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

20 Nec ipse tibi plaudis et ego nihil magis ex fide quam de 1
te scribo. Posteris an aliqua cura nostri nescio, nos certe me-
remur ut sit aliqua, non dico ingenio (id enim superbum), sed
studio et labore et reverentia posterorum. Pergamus modo
itinere instituto, quod ut paucos in lucem famamque provexit,
25 ita multos e tenebris et silentio protulit. Vale.

XV.

C. PLINIUS FALCONI SUO S.

Refugeram in Tuscos, ut omnia ad arbitrium meum face- 1
rem; ad hoc ne in Tuscis quidem: tam multis undique rustico-
30 rum libellis et tam querulis inquietor, quos aliquanto magis
invitus quam meos lego; nam et meos invitus. Retracto enim 2
actiunculas quasdam, quod post intercapedinem temporis et
frigidum et acerbum est. Rationes quasi absente me negle-
guntur. Interdum tamen equum conscendo et patrem familiae 3
35 hactenus ago, quod aliquam partem praediorum, sed pro ge-
statione percurro. Tu consuetudinem serva nobisque sic rusti-
cis urbana acta perscribe. Vale.

XVI.

C. PLINIUS MAMILIANO SUO S.

1 Summam te voluptatem percepisse ex isto copiosissimo genere venandi non miror, cum historicorum more scribas numerum iniri non potuisse. Nobis venari nec vacat nec libet: non vacat, quia vindemiae in manibus, non libet, quia exiguae.
2 Devehimus tamen pro novo musto novos versiculos tibique iucundissime exigenti, ut primum videbuntur defervisse, mittemus. Vale.

XVII.

C. PLINIUS GENITORI SUO S.

1 Recepi litteras tuas, quibus quereris taedio tibi fuisse quamvis lautissimam cenam, quia scurrae cinaedi moriones
2 mensis inerrabant. Vis tu remittere aliquid ex rugis? equidem nihil tale habeo, habentes tamen fero. Cur ergo non habeo? quia nequaquam me ut inexspectatum festivumve delectat, si quid molle a cinaedo, petulans a scurra, stultum a morione
3 profertur. Non rationem sed stomachum tibi narro. Adque adeo quam multos putas esse, quos ea quibus ego et tu capimur et ducimur partim ut inepta partim ut molestissima offendant? Quam multi, cum lector aut lyristes aut comoedus inductus est, calceos poscunt, aut non minore cum taedio recubant, quam tu ista (sic enim appellas) prodigia perpessus
4 es? Demus igitur alienis oblectationibus veniam, ut nostris inpetremus. Vale.

XVIII.

C. PLINIUS SABINO SUO S.

1 Qua intentione, quo studio, qua denique memoria legeris libellos meos epistula tua ostendit. Ipse igitur exhibes negotium tibi, qui elicis et invitas ut quam plurima communicare
2 tecum velim. Faciam; per partes tamen et quasi digesta, ne istam ipsam memoriam cui gratias ago adsiduitate et copia turbem oneratamque et quasi oppressam cogam pluribus singula, posterioribus priora dimittere. Vale.

XVIIII.

C. PLINIUS RUSONI SUO S.

Significas legisse te in quadam epistula mea iussisse Ver- 1
5 ginium Rufum inscribi sepulcro suo,

Hic situs est Rufus, pulso qui Vindice quondam
imperium adseruit non sibi sed patriae.

Reprehendis quod iusserit, addis etiam melius rectiusque
Frontinum, quod vetuerit omnino monumentum sibi fieri, me-
10 que ad extremum quid de utroque sentiam consulis. Utrumque 2
dilexi, miratus sum magis quem tu reprehendis, adque ita mi-
ratus ut non putarem satis umquam posse laudari cuius nunc
mihi subeunda defensio est. Omnes ego qui magnum aliquid 3
memorandumque fecerunt non modo venia verum etiam laude
15 dignissimos iudico, si immortalitatem quam meruere sectan-
tur victurique nominis famam supremis etiam titulis prorogare
nituntur. Nec facile quemquam nisi Verginium invenio cuius 4
tanta in praedicando verecundia quanta gloria ex facto. Ipse 5
sum testis, familiariter ab eo dilectus probatusque, semel om-
20 nino me audiente provectum ut de rebus suis hoc unum refer-
ret, ita secum aliquando Cluvium locutum 'scis, Vergini, quae
historiae fides debeatur: proinde si quid in historiis meis legis
aliter ac velis, rogo ignoscas'. Ad hoc ille 'tune ignoras,
Cluvi, ideo me fecisse quod feci, ut esset liberum vobis scri-
25 bere quae libuisset'? Age dum, hunc ipsum Frontinum in hoc 6
ipso in quo tibi parcior videtur et pressior comparemus. Ve-
tuit exstrui monimentum: sed quibus verbis? 'inpensa monu-
menti supervacua est: memoria nostri durabit, si vita meruimus.'
An restrictius arbitraris per orbem terrarum legendum
30 dare duraturam memoriam suam quam uno in loco duobus ver-
siculis signare quod feceris? Quamquam non habeo proposi- 7
tum illum reprehendendi, sed hunc tuendi: cuius quae potest
apud te iustior esse defensio, quam ex conlatione eius quem
praetulisti? Meo quidem iudicio neuter culpandus, quorum 8
35 uterque ad gloriam pari cupiditate, diverso itinere contendit,
alter, dum expetit debitos titulos, alter, dum mavult videri
contempsisse. Vale.

XX.

C. PLINIUS VENATORI SUO S.

1 Tua vero epistula tanto mihi iucundior fuit quanto longior erat, praesertim cum de libellis meis tota loqueretur; quos tibi voluptati esse non miror, cum omnia nostra perinde 5
2 ac nos ames. Ipse cum maxime vindemias, graciles quidem, uberiores tamen quam expectaveram, colligo; si colligere est non numquam decerpere uvam, torculum invisere, degustare de lacu mustum, obrepere urbanis, qui nunc rusticis praesunt meque notariis et lectoribus reliquerunt. Vale. 10

XXI.

C. PLINIUS SABINIANO SUO S.

1 Libertus tuus, cui suscensere te dixeras, venit ad me advolutusque pedibus meis tamquam tuis haesit. Flevit multum, 15 multum rogavit, multum etiam tacuit, in summa, fecit mihi fidem paenitentiae. Vere credo emendatum, quia deliquisse se
2 sentit. Irasceris, scio, et irasceris merito, id quoque scio: sed tunc praecipua mansuetudinis laus, cum irae causa iustissima
3 est. Amasti hominem et, spero, amabis: interim sufficit ut exo- 20 rari te sinas. Licebit rursus irasci, si meruerit, quod exoratus excusatius facies. Remitte aliquid adulescentiae ipsius, remitte lacrimis, remitte indulgentiae tuae: ne torseris illum, ne tor-
4 seris etiam te. Torqueris enim, cum tam lenis irasceris. Vereor ne videar non rogare sed cogere, si precibus eius meas 25 iunxero. Iungam tamen tanto plenius et effusius, quanto ipsum acrius severiusque corripui, destricte minatus numquam me postea rogaturum. Hoc illi, quem terreri oportebat, tibi non idem. Nam fortasse iterum rogabo, impetrabo iterum: sit modo tale ut rogare me, ut praestare te deceat. Vale. 30

XXII.

C. PLINIUS SEVERO SUO S.

1 Magna me sollicitudine adfecit Passenni Paulli valitudo, et quidem plurimis iustissimisque de causis. Vir est optimus, ho- 35 nestissimus, nostri amantissimus; praeterea in litteris veteres aemulatur, exprimit, reddit, Propertium in primis, a quo genus

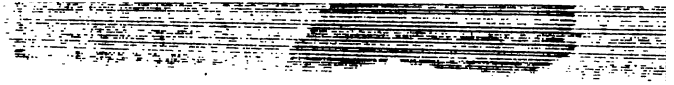

ducit, vera soboles, eoque simillima illi in quo ille praecipuus. Si elegos eius in manum sumpseris, leges opus tersum, mol- 2
le, iucundum, et plane in Propertii domo scriptum. Nuper ad lyrica deflexit, in quibus ita Horatium ut in illis illum alte-
5 rum effingit. Putes, si quid in studiis cognatio valet, et huius propinquum. Magna varietas, magna mobilitas. Amat ut qui verissime, dolet ut qui inpatientissime, laudat ut qui benignissime, ludit ut qui facetissime, omnia denique tamquam singula absolvit. Pro hoc ego amico, pro hoc ego ingenio non minus 3
10 aeger animo quam corpore ille, tandem illum, tandem me recepi. Gratulare mihi, gratulare etiam litteris ipsis, quae ex periculo eius tantum discrimen adierunt quantum ex salute gloriae consequentur. Vale.

15

XXIII.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

Frequenter agenti mihi evenit ut centumviri, cum diu se 1
intra iudicum auctoritatem gravitatemque tenuissent, omnes repente quasi victi coactique consurgerent laudarentque; fre- 2
20 quenter e senatu famam, qualem maxime optaveram, rettuli: numquam tamen maiorem cepi voluptatem, quam nuper ex sermone Corneli Taciti. Narrabat sedisse se cum quodam Circensibus proximis: hunc post varios eruditosque sermones requisisse 'Italicus es an provincialis?' se respondisse
25 'nosti me, et quidem ex studiis.' Ad hoc illum 'Tacitus es an 3
Plinius?' Exprimere non possum quam sit iucundum mihi quod nomina nostra, quasi litterarum propria, non hominum, litteris redduntur, quod uterque nostrum his etiam ex studiis notus quibus aliter ignotus est. Accidit aliud ante pauculos dies si- 4
30 mile. Recumbebat mecum vir egregius, Fadius Rufinus, super eum municeps ipsius, qui illo die primum venerat in urbem; cui Rufinus, demonstrans me, 'vides hunc?' Multa deinde de studiis nostris. Et ille 'Plinius est' inquit. Verum fatebor, ca- 5
pio magnum laboris mei fructum. An, si Demosthenes iure lae-
35 tatus est quod illum anus Attica ita noscitavit, *οὗτός ἐστι Δημοσθένης*, ego celebritate nominis mei gaudere non debeo? Ego vero et gaudeo et gaudere me dico. Neque enim vereor 6
ne iactantior videar, cum de me aliorum iudicium, non meum

profero, praesertim apud te, qui nec ullius invides laudibus et faves nostris. Vale.

XXIIII.

C. PLINIUS SABINIANO SUO S.

Bene fecisti quod libertum aliquando tibi carum reducentibus epistulis meis in domum, in animum recepisti. Iuvabit hoc te: me certe iuvat; primum, quod te tam tractabilem video ut in ira regi possis, deinde, quod tantum mihi tribuis ut vel auctoritati meae pareas vel precibus indulgeas. Igitur laudo et gratias ago. Simul in posterum moneo ut te erroribus tuorum, etsi non fuerit qui deprecetur, placabilem praestes. Vale.

XXV.

C. PLINIUS MAMILIANO SUO S.

1 Quereris de turba castrensium negotiorum, et tamquam summo otio perfruare, lusus et ineptias nostras legis, amas, flagitas, meque ad similia condenda non mediocriter incitas. 2 Incipio enim ex hoc genere studiorum non solum oblectationem verum etiam gloriam petere post iudicium tuum, viri gravissimi, eruditissimi, ac super ista verissimi. Nunc me rerum actus modice sed tamen destringit; quo finito aliquid earundem Camenarum in istum benignissimum sinum mittam. Tu passerculis et columbulis nostris inter aquilas vestras dabis pennas, si tamen et sibi et tibi placebunt: si tantum sibi, continendos cavea nidove curabis. Vale.

XXVI.

C. PLINIUS LUPERCO SUO S.

1 Dixi de quodam oratore saeculi nostri, recto quidem et sano, sed parum grandi et ornato, ut opinor, apte 'nihil peccat, 2 nisi quod nihil peccat.' Debet enim orator erigi, attolli, interdum etiam effervescere, efferri, ac saepe accedere ad praeceps. Nam plerumque altis et excelsis adiacent abrupta: tutius per plana sed humilius et depressius iter: frequentior currentibus quam reptantibus lapsus, sed his non labentibus nulla, 3 illis non nulla laus, etiamsi labantur. Nam ut quasdam artes ita eloquentiam nihil magis quam ancipitia commendant. Vides

qui per funem in summa nituntur quantos soleant excitare clamores, cum iam iamque casuri videntur. Sunt enim maxime 4
mirabilia quae maxime insperata, maxime periculosa, utque Graeci magis exprimunt, *παράβολα*. Ideo nequaquam par gubernatoris est virtus, cum placido et cum turbato mari vehitur: tunc admirante nullo inlaudatus ingloriosus subit portum; ad cum stridunt funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarus et dis maris proximus. Haec, quia visus es mihi in 5
scriptis meis adnotasse quaedam ut tumida quae ego sublimia, ut inproba quae ego audentia, ut nimia quae ego plena arbitrabar. Plurimum autem refert reprehendenda adnotes an insignia. Omnis enim advertit quod eminet et extat; sed acri in- 6
tentione diiudicandum est inmodicum sit an grande, altum an enorme. Adque ut Homerum potissimum attingam, quem tandem alterutram in partem potest fugere *ἀμφὶ δὲ σάλπιγξεν μέγας οὐρανός· ἠέρι δ' ἔγχος ἐκέκλιτο* et totum illud *οὔτε θαλάσσης κῦμα τόσον βοάᾳ*? Sed opus est examine et li- 7
bra, inquid, incredibilia sint haec et inania an magnifica et caelestia. Nec nunc ego me his similia aut dixisse aut posse dicere puto. Non ita insanio; sed hoc intellegi volo, laxandos esse eloquentiae frenos nec angustissimo gyro ingeniorum impetus refringendos. Ad enim alia conditio oratorum, alia poë- 8
tarum. Quasi vero M. Tullius minus audeat. Quamquam hunc omitto: neque enim ambigi puto. Sed Demosthenes ipse, ille norma oratoris et regula, num se cohibet et conprimit, cum dicit notissima illa *ἄνθρωποι μιαροὶ καὶ κόλακες καὶ ἀλάστορες*, et rursus *οὐ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ*, et statim *οὐκ ἐκ μὲν θαλάττης τὴν Εὔβοιαν προβαλέσθαι πρὸ τῆς Ἀττικῆς*; et alibi *ἐγὼ δὲ οἶμαι μέν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νὴ τοὺς θεοὺς ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων*? Iam quid audentius illo pulcher- 9
rimo excessu *νόσημα γάρ*? Quid haec, breviora superioribus sed audacia paria? *τότε ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι θρασυνομένῳ καὶ πολλῷ ῥέοντι καθ' ὑμῶν*. Ex eadem nota *ὅταν δὲ ἐκ πλεονεξίας καὶ πονηρίας τις ὥσπερ οὗτος ἰσχύσῃ, ἡ πρώτη πρόφασις καὶ μικρὸν πταῖσμα πάντα ἀνεχαίτισε καὶ διέλυσε*. Simile his *ἀπεσχοινισμένος ἅπασι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις* et ibidem *σὺ τὸν εἰς ταῦτα ἔλεον προδέδω-*

κας, Ἀριστογειτον, μᾶλλον δ' ἀνῄρηκας ὅλως. μὴ δὴ πρὸς οὓς αὐτὸς ἔχωσας λιμένας καὶ προβόλων ἐνέπλησας, πρὸς τούτους ὁρμίζου, et dixerat τούτῳ δ' οὐδένα ὁρῶ τῶν τόπων τούτων βάσιμον ὄντα, ἀλλὰ πάντα ἀπόκρημνα, φάραγγας, βάραθρα. Et deinceps δέδοικα μὴ δόξητέ τισι τὸν ἀεὶ βουλόμενον εἶναι πονηρὸν τῶν ἐν τῇ πόλει παιδοτριβεῖν, nec satis οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα ὑμῖν οἰκοδομῆσαι, ἵνα τοὺς τοιούτους ἐν αὐτοῖς μοσχεύητε, ad hoc εἰ δὲ κάπηλός ἐστι πονηρίας καὶ παλιγκάπηλος καὶ μεταβολεύς et mille talia, ut praeteream quae ab Aeschine θαύματα, non
10 ῥήματα vocantur. In contrarium incidi: dices hunc quoque ob ista culpari. Sed vide quanto maior sit qui reprehenditur ipso reprehendente, et maior ob haec. In aliis enim vis, in
11 his granditas eius elucet. Num autem Aeschines ipse his quae in Demosthene carpebat abstinuit? δεῖ γὰρ ταὐτὸ φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ τὸν νόμον· ὅταν δὲ ἑτέραν μὲν φωνὴν ἀφιῇ ὁ νόμος ἑτέραν δὲ ὁ ῥήτωρ. Alio loco ἔπειτα ἀναφαίνεται περὶ πάντων ἐν τῷ φωτί. Iterum alio ἀλλ' ἐγκαθήμενοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἀκροάσει εἰσελαύνετε αὐτὸν εἰς τοὺς παρανόμους λόγους. Quod adeo pro-
12 bavit ut repetat ἀλλ' ὥσπερ ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις εἰς τὸν τοῦ πράγματος αὐτὸν δρόμον εἰσελαύνετε. Iam illa commodius pressiusque σὺ δὲ ἑλκοποιεῖς, ἢ συλλαβόντες ὡς λῃστὴν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς πολιτείας πλέοντα, et
13 alia? Expecto ut quaedam ex hac epistula, ut illud 'gubernacula gemunt' et 'dis maris proximus', isdem notis quibus ea de quibus scribo confodias. Intellego enim me, dum veniam prioribus peto, in illa ipsa quae adnotaveras incidisse. Sed confodias licet, dum modo iam nunc destines diem quo et de illis et de his coram exigere possimus. Aut enim tu me timidum aut ego te temerarium faciam. Vale.

XXVII.

C. PLINIUS PATERNO SUO S.

1 Quanta potestas, quanta dignitas, quanta maiestas, quantum denique numen sit historiae cum frequenter alias tum proxime sensi. Recitaverat quidam verissimum librum partemque

eius in alium diem reservaverat. Ecce amici cuiusdam orantes 2
obsecrantesque ne reliqua recitaret. Tantus audiendi quae fecerint pudor quibus nullus faciendi quae audire erubescunt. Et ille quidem praestitit quod rogabatur: sinebat fides. Liber tamen ut factum ipsum manet, manebit legeturque semper, tanto magis, quia non statim. Incitantur enim homines ad cognoscenda quae differuntur. Vale.

XXVIII.

C. PLINIUS ROMANO SUO S.

Post longum tempus epistulas tuas, sed tres pariter recepi, omnes elegantissimas amantissimas, et quales a te venire, praesertim desideratas, oportebat; quarum una iniungis mihi iucundissimum ministerium ut ad Plotinam, sanctissimam feminam, litterae tuae perferantur: perferentur. Eadem commendas Po- 2
pilium Artemisium: statim praestiti quod petebat. Indicas etiam modicas te vindemias collegisse: communis haec mihi tecum, quamquam in diversissima parte terrarum, querella est. Altera 3
epistula nuntias multa te nunc dictare nunc scribere quibus nos tibi repraesentes: gratias ago; agerem magis, si me illa ipsa quae scribis aut dictas legere voluisses. Et erat aequum ut te mea ita me tua scripta cognoscere, etiamsi ad alium quam ad me pertinerent. Polliceris in fine, cum certius de vi- 4
tae nostrae ordinatione aliquid audieris, futurum te fugitivum rei familiaris statimque ad nos advolaturum, qui iam tibi compedes nectimus, quas perfringere nullo modo possis. Tertia 5
epistula continebat esse tibi redditam orationem pro Clario eamque visam uberiorem quam dicente me, audiente te, fuerit. Est uberior: multa enim postea inserui. Adicis alias te litteras curiosius scriptas misisse: an acceperim quaeris: non accepi et accipere gestio. Proinde prima quaque occasione mitte, adpositis quidem usuris, quas ego (num parcius possum?) centesimas computabo. Vale.

XXVIIII.

C. PLINIUS RUSTICO SUO S.

Ut satius unum aliquid insigniter facere quam plurima me- 1
diocriter, ita plurima mediocriter, si non possis unum aliquid in-

signiter. Quod intuens ego variis me studiorum generibus, nulli
2 satis confisus, experior. Proinde cum hoc vel illud leges, ita
singulis veniam ut non singulis dabis. An ceteris artibus ex-
cusatio in numero, litteris durior lex, in quibus difficilior effe-
ctus est? Quid autem ego de venia quasi ingratus? Nam si 5
ea facilitate proxima acceperis qua priora, laus potius spe-
randa quam venia obsecranda est. Mihi tamen venia sufficit.
Vale.

XXX.

C. PLINIUS GEMINO SUO S. 10

1 Laudas mihi et frequenter praesens et nunc per epistulas
Nonium tuum, quod sit liberalis in quosdam: et ipse laudo,
si tamen non in hos solos. Volo enim eum qui sit vere libera-
lis tribuere patriae, propinquis, adfinibus, amicis, sed amicis 15
dico pauperibus, non ut isti qui iis potissimum donant qui do-
2 nare maxime possunt. Hos ego viscatis hamatisque muneribus
non sua promere puto sed aliena corripere. Sunt ingenio si-
mili qui quod huic donant auferunt illi famamque liberalitatis
3 avaritia petunt. Primum est autem suo esse contentum, dein- 20
de, quos praecipue scias indigere sustentantem foventemque
orbe quodam societatis ambire. Quae cuncta si facit iste, us-
quequaque laudandus est; si unum aliquid, minus quidem, lau-
4 dandus tamen. Tam rarum est etiam inperfectae liberalitatis
exemplar. Ea invasit homines habendi cupido ut possideri ma- 25
gis quam possidere videantur. Vale.

XXXI.

C. PLINIUS SARDO SUO S.

1 Postquam a te recessi, non minus tecum quam cum ad 30
te fui. Legi enim librum tuum, identidem repetens ea maxime
(non enim mentiar) quae de me scripsisti. In quibus quidem
percopiosus fuisti. Quam multa, quam varia, quam non eadem
2 de eodem nec tamen diversa dixisti! Laudem pariter et gratias
agam? Neutrum satis possum, et si possem, timerem ne arro- 35
gans esset ob ea laudare ob quae gratias agerem. Unum illud
addam, omnia mihi tanto laudabiliora visa quanto iucundiora,
et tanto iucundiora quanto laudabiliora erant. Vale.

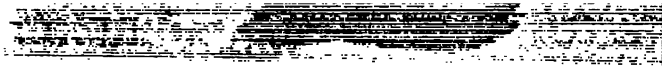

XXXII.

C. PLINIUS TITIANO SUO S.

Quid agis? quid acturus es? Ipse vitam iucundissimam, id est otiosissimam, vivo. Quo fit ut scribere longiores epistulas nolim, velim legere, illud tamquam delicatus, hoc tamquam otiosus. Nihil est enim aut pigrius delicatis aut curiosius otiosis. Vale.

XXXIII.

C. PLINIUS CANINIO SUO S.

Incidi in materiam veram, sed simillimam fictae dignamque 1
isto laetissimo, altissimo, planeque poëtico ingenio, incidi autem, dum super cenam varia miracula hinc inde referuntur. Magna auctori fides: tametsi quid poëtae cum fide? Is tamen auctor cui bene vel historiam scripturus credidisses. Est in 2
Africa Hipponensis colonia, mari proxima: adiacet navigabile stagnum: ex hoc in modum fluminis aestuarium emergit, quod vice alterna, prout aestus aut repressit aut inpulit, nunc infertur mari nunc redditur stagno. Omnis hic aetas piscandi, navi- 3
gandi, atque etiam natandi studio tenetur, maxime pueri, quos otium lususque sollicitat. His gloria et virtus altissime provehi: victor ille qui longissime ut litus ita simul natantes reliquit. Hoc certamine puer quidam audentior ceteris in ulteriora 4
tendebat. Delphinus occurrit, et nunc praecedere puerum, nunc sequi, nunc circumire, postremo subire, deponere, ite-
rum subire, trepidantemque perferre primum in altum, mox flectit ad litus redditque terrae et aequalibus. Serpit per colo- 5
niam fama: concurrere omnes, ipsum puerum tamquam miraculum aspicere, interrogare, audire, narrare. Postero die obsident litus, prospectant mare et si quid est mari simile. Na-
tant pueri: inter hos ille, sed cautius. Delphinus rursus ad tempus, rursus ad puerum venit. Fugit ille cum ceteris. Delphinus, quasi invitet et revocet, exilit, mergitur variosque or bes inplicitat expeditque. Hoc altero die, hoc tertio, hoc plu- 6
ribus, donec homines innutritos mari subiret timendi pudor. Accedunt et adludunt et appellant, tangunt etiam pertrectantque praebentem. Crescit audacia experimento. Maxime puer qui primus expertus est adnatantis insilit tergo, fertur refertur-

que, agnosci se, amari putat, amat ipse: neuter timet, neuter
7 timetur: huius fiducia, mansuetudo illius augetur. Nec non
alii pueri dextra laevaque simul eunt hortantes monentesque.
Ibat una (id quoque mirum) delphinus alius, tantum spectator
et comes. Nihil enim simile aut faciebat aut patiebatur, sed 5
8 alterum illum ducebat reducebatque, ut puerum ceteri pueri.
Incredibile, tam verum tamen quam priora, delphinum gestatorem conlusoremque puerorum in terram quoque extrahi solitum harenisque siccatum, ubi incaluisset, in mare revolvi.
9 Constat Octavium Avitum, legatum pro consule, in litus educto 10
religione prava superfudisse unguentum, cuius illum novitatem
odoremque in altum refugisse nec nisi post multos dies visum
languidum et maestum, mox redditis viribus priorem lasciviam
10 et solita ministeria repetisse. Confluebant omnes ad spectaculum magistratus, quorum adventu et mora modica res publica 15
novis sumptibus atterebatur. Postremo locus ipse quietem
suam secretumque perdebat. Placuit occulte interfici ad quod
11 coibatur. Haec tu qua miseratione, qua copia deflebis, ornabis,
attolles! Quamquam non est opus adfingas aliquid aut adstruas:
sufficit ne ea quae sunt vera minuantur. Vale. 20

XXXIIII.

C. PLINIUS TRANQUILLO SUO S.

1 Explica aestum meum. Audio me male legere, dumtaxat
versus; orationes enim commodius, sed tanto minus versus. 25
Cogito ergo, recitaturus familiaribus amicis, experiri libertum
meum. Hoc quoque familiare quod elegi non bene sed melius
2 lecturum, si tamen non fuerit perturbatus. Est enim tam novus lector quam ego poëta. Ipse nescio quid illo legente interim faciam, sedeam defixus mutus et similis otioso an, ut qui- 30
dam, quae pronuntiabit murmure oculis manu prosequar. Sed
puto me non minus male saltare quam legere. Iterum dicam,
explica aestum meum vereque rescribe num sit melius pessime
legere quam ista vel non facere vel facere. Vale.

35

XXXV.

C. PLINIUS ATRIO SUO S.

1 Librum quem misisti recepi et gratias ago. Sum tamen hoc

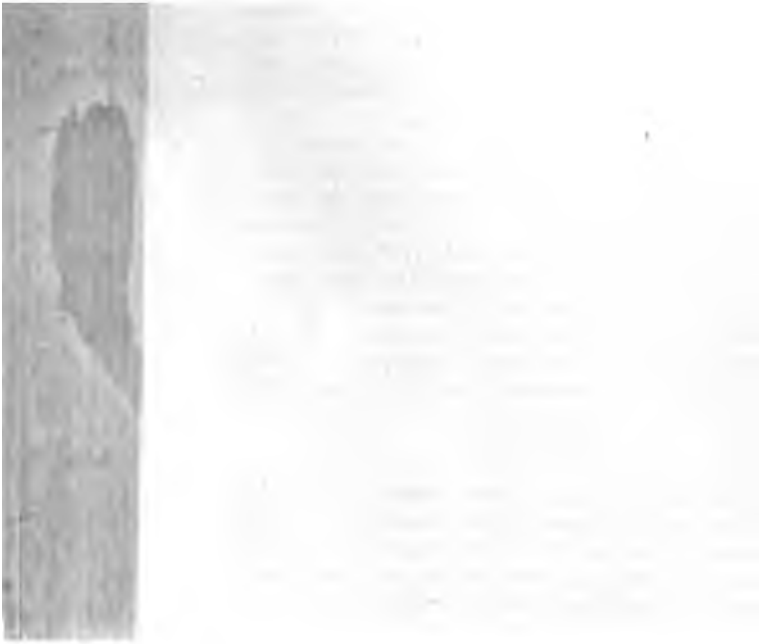

tempore occupatissimus. Ideo nondum eum legi, cum alioqui validissime cupiam: sed eam reverentiam cum litteris ipsis tum scriptis tuis debeo ut sumere illa nisi vacuo animo inreligiosum putem. Diligentiam tuam in retractandis operibus 2 valde probo. Est tamen aliquis modus, primum, quod nimia cura deterit magis quam emendat; deinde, quod nos a recentioribus revocat simulque nec absolvit priora et inchoare posteriora non patitur. Vale.

XXXVI.

C. PLINIUS FUSCO SUO S.

Quaeris quemadmodum in Tuscis diem aestate disponam. 1 Evigilo cum libuit, plerumque circa horam primam, saepe ante, tardius raro: clausae fenestrae manent. Mire enim silen- 2 tio et tenebris ab iis quae avocant abductus, et liber et mihi relictus, non oculos animo sed animum oculis sequor, qui eadem quae mens vident, quotiens non vident alia. Cogito, si quid in manibus, cogito ad verbum scribenti emendantique similis, nunc pauciora nunc plura, ut vel difficile vel facile com- poni tenerive potuerunt. Notarium voco et die admisso quae formaveram dicto: abit rursusque revocatur rursusque dimittitur. Ubi hora quarta vel quinta (neque enim certum dimen- 3 sumque tempus), ut dies suasit, in xystum me vel cryptoporticum confero, reliqua meditor et dicto. Vehiculum ascendo. Ibi quoque idem quod ambulans aut iacens. Durat intentio mutatione ipsa refecta: paulum redormio, dein ambulo, mox orationem Graecam Latinamve clare et intente, non tam vocis causa quam stomachi lego: pariter tamen et illa firmatur. Iterum ambulo, ungor, exerceor, lavor. Cenanti mihi, si cum 4 uxore vel paucis, liber legitur: post cenam comoedus aut lyristes: mox cum meis ambulo, quorum in numero sunt eruditi. Ita variis sermonibus vespera extenditur, et quamquam longissimus dies cito conditur. Non numquam ex hoc ordine aliqua 5 mutantur. Nam si diu iacui vel ambulavi, post somnum demum lectionemque non vehiculo sed, quod brevius, quia velocius, equo gestor. Interveniunt amici ex proximis oppidis partemque diei ad se trahunt interdumque lasso mihi opportuna interpellatione subveniunt. Venor aliquando, sed non sine pugilla- 6

ribus, ut, quamvis nihil ceperim, non nihil referam. Datur e colonis, ut videtur ipsis, non satis temporis, quorum mihi agre stes querellae litteras nostras et haec urbana opera commen dant. Vale.

XXXVII.

C. PLINIUS PAULINO SUO S.

1 Nec tuae naturae est translaticia haec et quasi publica offi cia a familiaribus amicis contra ipsorum commodum exigere, et ego te constantius amo quam ut verear ne aliter ac velim accipias, nisi te Kalendis statim consulem videro; praesertim cum me necessitas locandorum praediorum plures annos ordi-
2 natura detineat, in qua mihi nova consilia sumenda sunt. Nam priore lustro, quamquam post magnas remissiones, reliqua creverunt: inde plerisque nulla iam cura minuendi aeris alieni, quod desperant posse persolvi; rapiunt etiam consumuntque
3 quod natum est, ut qui iam putent se non sibi parcere. Occurrendum ergo augescentibus vitiis et medendum est. Medendi una ratio, si non nummo sed partibus locem ac deinde ex meis aliquos operis exactores custodes fructibus ponam; et alioqui nullum iustius genus reditus quam quod terra caelum annus
4 refert. Ad hoc magnam fidem, acres oculos, numerosas manus poscit: experiundum tamen et quasi in veteri morbo quae-
5 libet mutationis auxilia temptanda sunt. Vides quam non delicata me causa obire primum consulatus tui diem non sinat quem tamen hic quoque ut praesens votis gaudio gratulatione celebrabo. Vale.

XXXVIII.

C. PLINIUS SATURNINO SUO S.

Ego vero Rufum nostrum laudo, non quia tu ut ita facerem petisti, sed quia est ille dignissimus. Legi enim librum omnibus numeris absolutum, cui multum apud me gratiae amor ipsius adiecit. Iudicavi tamen. Neque enim soli iudicant qui maligne legunt. Vale.

XXXVIIII.

C. PLINIUS MUSTIO SUO S.

1 Haruspicum monitu reficienda est mihi aedes Cereris i

praediis in melius et in maius, vetus sane et angusta, cum sit alioqui stato die frequentissima. Nam Idibus Septembribus 2 magnus e regione tota coit populus, multae res aguntur, multa vota suscipiuntur, multa redduntur, sed nullum in proximo suf- 5 fugium aut imbris aut solis. Videor ergo munifice simul reli- 3 gioseque facturus, si aedem quam pulcherrimam extruxero, addidero porticus aedi, illam ad usum deae, has ad hominum. Velim ergo emas quattuor marmoreas columnas, cuius tibi videbitur generis, emas marmora, quibus solum, quibus parietes 10 excolantur. Erit etiam vel faciendum vel emendum ipsius deae 4 signum, quia antiquum illud e ligno quibusdam sui partibus vetustate truncatum est. Quantum ad porticus, nihil interim 5 occurrit quod videatur istinc esse repetendum; nisi tamen ut formam secundum rationem loci scribas. Neque enim possunt 15 circumdari templo; nam solum templi hinc flumine et abruptis- simis ripis hinc via cingitur. Est ultra viam latissimum pra- 6 tum, in quo satis apte contra templum ipsum porticus explicabuntur; nisi quid tu melius inveneris, qui soles locorum difficultates arte superare. Vale.

20

XXXX.

C. PLINIUS FUSCO SUO S.

Scribis pergratas tibi fuisse litteras meas, quibus cogno- 1 visti quemadmodum in Tuscis otium aestatis exigerem: requi- 5 ris quid ex hoc in Laurentino hieme permutem. Nihil, nisi 2 quod meridianus somnus eximitur multumque de nocte vel ante vel post diem sumitur, et si agendi necessitas instat, quae frequens hieme, non iam comoedo vel lyristae post cenam locus, sed illa quae dictavi identidem retractantur, ac simul me- 0 moriae frequenti emendatione proficitur. Habes aestate hieme 3 consuetudinem: nunc addas huc licet ver et autumnum, quae inter hiemem aestatemque media, ut nihil de die perdunt, ita de nocte parvolum adquirunt. Vale.

C. PLINI CAECILI SECUNDI
AD TRAIANUM IMPERATOREM
TRAIANI IMPERATORIS AD PLINIUM
EPISTULARUM
LIBER.

I.
C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Tua quidem pietas, imperator sanctissime, optaverat ut quam tardissime succederes patri; sed dii inmortales festinaverunt virtutes tuas ad gubernacula rei publicae quam susce-
2 peras admovere. Precor ergo ut tibi et per te generi humano prospera omnia, id est digna saeculo tuo contingant. Fortem te et hilarem, imperator optime, et privatim et publice opto.

II.
C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Exprimere, domine, verbis non possum quantum mihi gaudium attuleris, quod me dignum putasti iure trium liberorum. Quamvis enim Iulii Serviani, optimi viri tuique amantissimi, precibus indulseris, tamen etiam ex rescripto intellego libentius
2 hoc ei te praestitisse, quia pro me rogabat. Videor ergo summam voti mei consecutus, cum inter initia felicissimi principatus tui probaveris me ad peculiarem indulgentiam tuam pertinere; eoque magis liberos concupisco, quos habere etiam illo tristissimo saeculo volui, sicut potes duobus matrimoniis
3 meis credere. Sed dii melius, qui omnia integra bonitati tuae reservarunt. Malui hoc potius tempore me patrem fieri quo futurus essem et securus et felix.

III. [XX.]
C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 *Ut* primum me, domine, indulgentia vestra promovit ad

praefecturam aerarii Saturni, omnibus advocationibus, quibus alioqui numquam eram promiscue functus, renuntiavi, ut toto animo delegato mihi officio vacarem. Qua ex causa, cum pa- 2
tronum me provinciales optassent contra Marium Priscum, et petii veniam huius muneris et inpetravi. Sed cum postea consul designatus censuisset agendum nobiscum, quorum erat excusatio recepta, ut essemus in senatus potestate pateremurque nomina nostra in urnam conici, convenientissimum esse tranquillitati saeculi tui putavi praesertim tam moderatae vo- 3
luntati amplissimi ordinis non repugnare. Cui obsequio meo opto ut existimes constare rationem, cum omnia facta dictaque mea probare sanctissimis moribus tuis cupiam.

[XXI.]

TRAIANUS PLINIO S.

Et civis et senatoris boni partibus functus es obsequium amplissimi ordinis, quod iustissime exigebat, praestando. Quas partes inpleturum te secundum susceptam fidem confido.

IIII. [III.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Indulgentia tua, imperator optime, quam plenissimam ex- 1
perior, hortatur me ut audeam tibi etiam pro amicis obligari; inter quos sibi vel praecipuum locum vindicat Voconius Romanus, ab ineunte aetate condiscipulus et contubernalis meus. Quibus ex causis et a divo patre tuo petieram ut illum in am- 2
plissimum ordinem promoveret. Sed hoc votum meum bonitati tuae reservatum est, quia mater Romani liberalitatem sestertii quadringenties, quod conferre se filio codicillis ad patrem tuum scriptis professa fuerat, nondum satis legitime peregerat; quod postea fecit admonita a nobis. Nam et fundos eman- 3
cipavit et cetera quae in emancipatione inplenda solent exigi consummavit. Cum sit ergo finitum quod spes nostras moraba- 4
tur, non sine magna fiducia subsigno apud te fidem pro moribus Romani mei, quos et liberalia studia exornant et eximia pietas, qua hanc ipsam matris liberalitatem et statim patris hereditatem et adoptionem a vitrico meruit. Auget haec et na- 5
talium et paternarum facultatum splendor; quibus singulis mul-

tum commendationis accessurum etiam ex meis precibus in-
6 dulgentiae tuae credo. Rogo ergo, domine, ut me exoptatissimae mihi gratulationis conpotem facias et honestis, ut spero, adfectibus meis praestes ut non in me tantum verum et in amico gloriari iudiciis tuis possim.

V. [IIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Proximo anno, domine, gravissima valitudine usque ad periculum vitae vexatus, iatralipten adsumpsi; cuius sollicitudini et studio tuae tantum indulgentiae beneficio referre gratiam
2 parem possum. Quare rogo des ei civitatem Romanam. Est enim peregrinae conditionis, manumissus a peregrina. Vocatur ipse Harpocras, patronam habuit Thermuthin Theonis, quae iam pridem defuncta est. Item rogo des ius Quiritium libertis Antoniae Maximillae, ornatissimae feminae, Hediae et Antoniae Harmeridi; quod a te petente patrona peto.

VI. [XXII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Ago gratias, domine, quod et ius Quiritium libertis necessariae mihi feminae et civitatem Romanam Harpocrati, iatraliptae meo, sine mora indulsisti. Sed cum annos eius et censum, sicut praeceperas, ederem, admonitus sum a peritioribus debuisse me ante ei Alexandrinam civitatem inpetrare, deinde
2 Romanam, quoniam esset Aegyptius. Ego autem, quia inter Aegyptios ceterosque peregrinos nihil interesse credebam, contentus fueram hoc solum scribere tibi, eum scilicet a peregrina manumissum patronamque eius iam pridem decessisse. De qua ignorantia mea non queror, per quam stetit ut tibi pro eodem homine saepius obligarer. Rogo itaque, ut beneficio tuo legitime frui possim, tribuas ei et Alexandrinam civitatem et Romanam. Annos eius et censum, ne quid rursus indulgentiam tuam moraretur, libertis tuis quibus iusseras misi.

VII. [XXIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Civitatem Alexandrinam secundum institutionem principum

non temere dare proposui. Sed cum Harpocrati, iatraliptae tuo, iam civitatem Romanam inpetraveris, huic quoque petitioni tuae negare non sustineo. Tu ex quo nomo sit notum mihi facere debebis, ut epistulam tibi ad Pompeium Plantam, praefectum Aegypti, amicum meum, mittam.

VIII. [XXIIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Cum divus pater tuus, domine, et oratione pulcherrima et 1
honestissimo exemplo omnes cives ad munificentiam esset cohortatus, petii ab eo ut statuas principum, quas in longinquis agris per plures successiones traditas mihi quales acceperam custodiebam, permitteret in municipium transferre adiecta sua statua. Quod quidem ille mihi cum plenissimo testimonio in- 2
dulserat; ego statim decurionibus scripseram ut adsignarent solum in quo templum pecunia mea extruerem; illi in honorem operis ipsius electionem loci mihi obtulerant. Sed pri- 3
mum mea, deinde patris tui valitudine, postea curis delegati a vobis officii retentus, nunc videor commodissime posse in
rem praesentem excurrere. Nam et menstruum meum Kalendis Septembribus finitur et sequens mensis conplures dies feriatos habet. Rogo ergo ante omnia permittas mihi opus quod 4
inchoaturus sum exornare et tua statua, deinde, ut hoc facere quam maturissime possim, indulgeas commeatum. Non est au- 5
tem simplicitatis meae dissimulare apud bonitatem tuam obiter te plurimum conlaturum utilitatibus rei familiaris meae. Agrorum enim quos in eadem regione possideo locatio, cum alioqui CCCC excedat, adeo non potest differri ut proximam putationem novus colonus facere debeat. Praeterea continuae
sterilitates cogunt me de remissionibus cogitare; quarum rationem nisi praesens inire non possum. Debebo ergo, domine, 6
indulgentiae tuae et pietatis meae celeritatem et status ordinationem, si mihi ob utraque haec dederis commeatum triginta dierum. Neque enim angustius tempus praefinire pos-
sum, cum et municipium et agri de quibus loquor sint ultra centesimum et quinquagesimum lapidem.

VIIII. [XXV.]

TRAIANUS PLINIO S.

Et *privatas* multas et omnes publicas causas petendi commeatus reddidisti: mihi autem vel sola voluntas tua suffecisset. Neque enim dubito te, ut primum potueris, ad tam di- 5 strictum officium reversurum. Statuam poni mihi a te eo quo desideras loco, quamquam eiusmodi honorum parcissimus, tamen patior, ne inpedisse cursum erga me pietatis tuae videar.

X. [V.] 10

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Exprimere, domine, verbis non possum quanto me gaudio adfecerint epistulae tuae, ex quibus cognovi te Harpocrati iatraliptae meo et Alexandrinam civitatem tribuisse, quamvis secundum institutionem principum non temere eam dare pro- 15 posuisses. Esse autem Harpocran *νομοῦ Μεμφιτικοῦ* indico 2 tibi. Rogo ergo, indulgentissime imperator, ut mihi ad Pompeium Plantam, praefectum Aegypti, amicum tuum, sicut promisisti, epistulam mittas. Obviam iturus, quo maturius, domine, exoptatissimi adventus tui gaudio frui possim, rogo permittas 20 mihi quam longissime occurrere tibi.

XI. [VI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Proxima infirmitas mea, domine, obligavit me Postumio 25 Marino medico; cui parem gratiam referre beneficio tuo possum, si precibus meis ex consuetudine bonitatis tuae indulse- 2 ris. Rogo ergo ut propinquis eius des civitatem, Chrysippo Mithridatis uxorique Chrysippi Stratonicae Epigoni, item liberis eiusdem Chrysippi, Epigono et Mithridati, ita ut sint in patris 30 potestate utque iis in libertos servetur ius patronorum. Item rogo indulgeas ius Quiritium L. Satrio Abascanto et P. Caesio Phosphoro et Panchariae Soteridi; quod a te volentibus patronis peto.

XII. [VII.] 35

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Scio, domine, memoriae tuae, quae est bene faciendi te-

f. Bk IV Lct. 8.

nacissima, preces nostras inhaerere. Quia tamen in hoc quoque indulsisti, admoneo simul et inpense rogo ut Attium Suram praetura exornare digneris, cum locus vacet. Ad quam spem alioqui quietissimum hortatur et natalium splendor et
5 summa integritas in paupertate et ante omnia felicitas temporum, quae bonam conscientiam civium tuorum ad usum indulgentiae tuae provocat et attollit.

XIII. [VIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Cum sciam, domine, ad testimonium laudemque morum meorum pertinere tam boni principis iudicio exornari, rogo dignitati ad quam me provexit indulgentia tua vel auguratum vel septemviratum, quia vacant, adicere digneris, ut iure sa-
5 cerdotii precari deos pro te publice possim, quos nunc precor pietate privata.

XIIII. [VIIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Victoriae tuae, optime imperator, maximae pulcherrimae
5 antiquissimae et tuo nomine et rei publicae gratulor deosque inmortales precor ut omnes cogitationes tuas tam laetus sequatur eventus, ut virtutibus tantis gloria imperii et novetur et augeatur.

XV. [XXVI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Quia confido, domine, ad curam tuam pertin[illegible] tibi me Ephesum cum omnibus meis ὑπὲρ Μαι[illegible] Quamvis contrariis ventis retentus, nunc destino [illegible] navibus partim vehiculis provinciam petere. [illegible] graves aestus ita continuae navigationi [illegible]

XVI. [XXVII.]

TRAIANUS PLINIO.

Recte renuntiasti, mi Secundi [illegible] animum meum quali itinere in [illegible] ter autem constituis interim [illegible] loca suaserint.

XVII. [XXVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Sicut saluberrimam navigationem, domine, usque Ephesum expertus, ita inde, postquam vehiculis iter facere coepi, gra- 5 vissimis aestibus atque etiam febriculis vexatus Pergami sub- 2 stiti. Rursus, cum transissem in orarias naviculas, contrariis ventis retentus aliquanto tardius quam speraveram, id est XV Kal. Octobres, Bithyniam intravi. Non possum tamen de mora queri, cum mihi contigerit, quod erat auspicatissimum, nata- 10 3 lem tuum in provincia celebrare. Nunc rei publicae Prusensium inpendia reditus debitores excutio; quod ex ipso tractatu magis ac magis necessarium intellego. Multae enim pecuniae variis ex causis a privatis detinentur: praeterea quaedam mi- 4 nime legitimis sumptibus erogantur. Haec tibi, domine, in ipso 15 ingressu meo scripsi.

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Quinto decimo Kalendas Octobres, domine, provinciam intravi, quam in eo obsequio, in ea erga te fide quam de ge- 20 5 nere humano mereris inveni. Dispice, domine, an necessarium putes mittere huc mensorem. Videntur enim non mediocres pecuniae posse revocari a curatoribus operum, si mensurae fideliter aguntur. Ita certe prospicio ex ratione Prusensium, quam cum maxime tracto. 25

XVIII. [XXVIIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

1 Cuperem sine querella corpusculi tui et tuorum pervenire in Bithyniam potuisses ac simile tibi iter ab Epheso ut navi- 30 2 gationi fuisset, quam expertus usque illo eras. Quo autem die pervenisses in Bithyniam cognovi, Secunde carissime, litteris tuis. Provinciales, credo, prospectum sibi a me intellegent. Nam et tu dabis operam ut manifestum sit illis electum te 3 esse, qui ad eosdem mei loco mittereris. Rationes autem in 35 primis tibi rerum publicarum excutiendae sunt: nam et esse eas vexatas satis constat. Mensores vix etiam iis operibus *quae* aut Romae aut in proximo fiunt sufficienter habeo: sed

XXII. [XXXIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Et mihi scripsit Gabius Bassus non sufficere sibi eum militum numerum qui ut daretur illi mandatis meis conplexus sum. Cui quae rescripsissem ut notum haberes, his litteris subici iussi. Multum interest † te poscat an homines in se ut latius velint. Nobis autem utilitas demum spectanda est, et quantum fieri potest, curandum ne milites a signis absint.

XXIII. [XXXIIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Prusenses, domine, balineum habent et sordidum et vetus. Id itaque indulgentia tua restituere desiderant: ego tamen aestimans novum fieri debere.... videris mihi desiderio eorum in-
2 dulgere posse. Erit enim pecunia ex qua fiat, primum ea quam revocare a privatis et exigere iam coepi, deinde quam ipsi erogare in oleum soliti, parati sunt in opus balinei conferre; quod alioqui et dignitas civitatis et saeculi tui nitor postulat.

XXIIII. [XXXV.]

TRAIANUS PLINIO S.

Si instructio novi balinei oneratura vires Prusensium non est, possumus desiderio eorum indulgere; modo ne quid ideo aut intribuatur aut minus illis in posterum fiat ad necessarias erogationes.

XXV. [X.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Servilius Pudens legatus, domine, VIII Kal. Decembres Nicomediam venit meque longae expectationis sollicitudine liberavit.

XXVI. [XI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Rosianum Geminum, domine, artissimo vinculo mecum tua in me beneficia iunxerunt. Habui enim illum quaestorem in consulatu, mei summe observantissimum expertus. Tantam

mihi post consulatum reverentiam praestat et publicae necessitudinis pignera privatis cumulat officiis. Rogo ergo ut ipse 2
apud te pro dignitate eius precibus meis faveas, cui et, si quid mihi credis, indulgentiam tuam dabis. Dabit ipse operam
5 ut in iis quae ei mandaveris maiora mereatur. Parciorem me in laudando facit quod spero tibi et integritatem eius et probitatem et industriam non solum ex eius honoribus, quos in urbe sub oculis tuis gessit, verum etiam ex commilitio esse notissimam. Illud unum, quod propter caritatem eius nondum mihi 3
10 videor satis plene fecisse, etiam atque etiam facio teque, domine, rogo gaudere me exornata quaestoris mei dignitate, id est per illum mea, quam maturissime velis.

XXVII. [XXXVI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Maximus, libertus et procurator tuus, domine, praeter decem beneficiarios, quos adsignari a me Gemellino, optimo viro, iussisti, sibi quoque confirmat necessarios esse milites. Ex his interim ...., sicut inveneram, in ministerio eius relin-
15 quendos existimavi, praesertim cum ad frumentum conparandum iret in Paphlagoniam. Quin etiam tutelae causa, quia ita desiderabat, addidi duos equites. In futurum quid servari velis rogo rescribas.

XXVIII. [XXXVII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Nunc quidem proficiscentem ad conparationem frumentorum Maximum, libertum meum, recte militibus instruxisti. Fungebatur enim et ipse extraordinario munere. Cum ad pristinum actum reversus fuerit, sufficient illi duo a te dati milites et totidem a Virdio Gemellino, procuratore meo, quem adiuvat.

XXVIIII. [XXXVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Sempronius Caelianus, egregius iuvenis, repertos inter ti- 1
rones duos servos misit ad me; quorum ego supplicium distuli, ut te conditorem disciplinae militaris firmatoremque consulerem de modo poenae. Ipse enim dubito ob hoc maxime, 2

quod, ut iam dixerant sacramento militari, nondum distributi in numeros erant. Quid ergo debeam sequi rogo, domine, scribas, praesertim cum pertineat ad exemplum.

XXX. [XXXVIIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

1 Secundum mandata mea fecit Sempronius Caelianus mittendo ad te eos de quibus cognosci oportebit an capitale supplicium meruisse videantur. Refert autem voluntarii se obtu-
2 lerint an lecti sint vel etiam vicarii dati. Lecti *si* sunt, inquisitio peccavit: si vicarii dati, penes eos culpa est qui dederunt: si ipsi, cum haberent conditionis suae conscientiam, venerunt, animadvertendum in illos erit. Neque enim multum interest quod nondum per numeros distributi sunt. Ille enim dies [pro] quo primum probati sunt veritatem ab iis originis suae exegit.

XXXI. [XL.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Salva magnitudine tua, domine, descendas oportet ad meas curas, cum ius mihi dederis referendi ad te de quibus dubito.
2 In plerisque civitatibus, maxime Nicomediae et Nicaeae, quidam vel in opus damnati vel in ludum similiaque his genera poenarum publicorum servorum officio ministerioque funguntur atque etiam ut publici servi annua accipiunt. Quod ego cum
3 audissem, diu multumque haesitavi quid facere deberem. Nam et reddere poenae post longum tempus plerosque iam senes et, quantum adfirmatur, frugaliter modesteque viventes nimis severum arbitrabar, et in publicis officiis retinere damnatos non satis honestum putabam; eosdem rursus a re publica pasci
4 otiosos inutile, non pasci etiam periculosum existimabam. Necessario ergo rem totam, dum te consulerem, in suspenso reliqui. Quaeres fortasse quemadmodum evenerit ut poenis in quas damnati erant exsolverentur: et ego quaesii, sed nihil conperi quod adfirmare tibi possim. Ut decreta quibus damnati erant proferebantur, ita nulla monimenta quibus liberati
5 probarentur. Erant tamen qui dicerent deprecantes iussu proconsulum legatorumve dimissos. Addebat fidem quod credibile erat neminem hoc ausum sine auctore.

XXXII. [XLI.]

TRAIANUS PLINIO S.

Meminerimus idcirco te in istam provinciam missum, quon- 1
iam multa in ea emendanda apparuerint. Erit autem hoc vel
maxime corrigendum, quod qui damnati ad poenam erant non
modo ea sine auctore, ut scribis, liberati sunt, sed etiam in
conditionem proborum ministrorum retrahuntur. Qui igitur 2
intra hos proximos decem annos damnati nec ullo idoneo au-
ctore liberati sunt, hos oportebit poenae suae reddi: si qui
vetustiores invenientur et senes ante annos decem damnati,
distribuamus illos in ea ministeria quae non longe a poena
sint. Solent enim eiusmodi ad balineum, ad purgationes cloa-
carum, item munitiones viarum et vicorum dari.

XXXIII. [XLII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Cum diversam partem provinciae circumirem, Nicomediae 1
vastissimum incendium multas privatorum domos et duo pu-
blica opera quamquam via interiacente, Gerusian et Iseon, ab-
sumpsit. Est autem latius sparsum primum violentia venti, 2
deinde inertia hominum, quos satis constat otiosos et inmobi-
les tanti mali spectatores perstitisse; et alioqui nullus usquam
in publico sipho, nulla hama, nullum denique instrumentum
ad incendia conpescenda. Et haec quidem, ut iam praecepi,
parabuntur. Tu, domine, dispice an instituendum putes colle- 3
gium fabrorum dumtaxat hominum CL. Ego attendam ne quis
nisi faber recipiatur neve iure concesso in aliud utatur; nec
erit difficile custodire tam paucos.

XXXIIII. [XLIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Tibi quidem secundum exempla conplurium in mentem ve- 1
nit posse collegium fabrorum apud Nicomedenses constitui.
Sed meminerimus provinciam istam et praecipue eas civitates
eiusmodi factionibus esse vexatas. Quodcumque nomen ex
quacumque causa dederimus iis qui in idem contracti fue-
rint ... hetaeriaeque brevi fient. Satius itaque est conparari 2

ea quae ad coërcendos ignes auxilio esse possint admonerique dominos praediorum ut et ipsi inhibeant, ac si res poposcerit, adcursu populi ad hoc uti.

XXXV. [XLIIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Sollemnia vota pro incolumitate tua, qua publica salus continetur, et suscepimus, domine, pariter et solvimus, precati deos ut velint ea semper solvi semperque signari.

XXXVI. [XLV.]

TRAIANUS PLINIO S.

Et solvisse vos cum provincialibus diis inmortalibus vota pro mea salute et incolumitate et nuncupasse libenter, mi Secunde carissime, cognovi ex litteris tuis.

XXXVII. [XLVI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 In aquae ductum, domine, Nicomedenses inpenderunt HS. [XXX] CCCXXIX, qui inperfectus adhuc relictus atque etiam destructus est: rursus in alium ductum erogata sunt CC. Hoc quoque relicto novo inpendio est opus, ut aquam habeant qui 2 tantam pecuniam male perdiderunt. Ipse perveni ad fontem purissimum, ex quo videtur aqua debere perduci, sicut initio temptatum erat, arcuato opere, ne tantum ad plana civitatis et humilia perveniat. Manent adhuc paucissimi arcus: possunt et erigi quidam lapide quadrato, qui ex superiore opere detractus est: aliqua pars, ut mihi videtur, testaceo opere agenda 3 erit; id enim et facilius et vilius. Sed in primis necessarium est mitti a te vel aquilegem vel architectum, ne rursus eveniat quod accidit. Ego illud unum adfirmo, et utilitatem operis et pulchritudinem saeculo tuo esse dignissimam.

XXXVIII. [XLVII.]

TRAIANUS PLINIO S.

1 Curandum est ut aqua in Nicomedensem civitatem perducatur. Vere credo te ea qua debebis diligentia hoc opus adgressurum. Sed medius fidius ad eandem diligentiam tuam per-

XL. [XLVIIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

1 Quid oporteat fieri circa theatrum quod inchoatum apud Nicaeenses est in re praesenti optime deliberabis et constitues. Mihi sufficiet indicari cui sententiae accesseris. Tunc autem a privatis exigi opera tibi curae sit, cum theatrum, pro-
2 pter quod illa promissa sunt, factum erit. Gymnasiis indulgent Graeculi; ideo forsitan Nicaeenses maiore animo constructionem eius adgressi sunt: sed oportet illos eo contentos esse quod possit illi sufficere. Quid Claudiopolitanis circa
3 balineum, quod parum, ut scribis, idoneo loco inchoaverunt, suadendum sit tu constitues. Architecti tibi deesse non possunt. Nulla provincia est quae non peritos et ingeniosos homines habeat; modo ne existimes brevius esse ab urbe mitti, cum ex Graecia etiam ad nos venire soliti sint.

XLI. [L.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Intuenti mihi et fortunae tuae et animi magnitudinem convenientissimum videtur demonstrari opera non minus aeternitate tua quam gloria digna quantumque pulchritudinis tantum
2 utilitatis habitura. Est in Nicomedensium finibus amplissimus lacus: per hunc marmora fructus ligna materiae et sumptu modico et labore usque ad viam navibus, inde magno labore, maiore inpendio vehiculis ad mare devehuntur. . . . . Hoc opus multas manus poscit: at eae porro non desunt. Nam et in agris magna copia est hominum et maxima in civitate, certaque spes omnes libentissime adgressuros opus omnibus fru-
3 ctuosum. Superest ut tu libratorem vel architectum, si tibi videbitur, mittas qui diligenter exploret sitne lacus altior mari, quem artifices regionis huius quadraginta cubitis altiorem esse
4 contendunt. Ego per eadem loca invenio fossam a rege percussam: sed incertum utrum ad colligendum umorem circumiacentium agrorum an ad committendum flumini lacum. Est enim inperfecta; hoc quoque dubium, intercepto rege mortalitate an
5 desperato operis effectu. Sed hoc ipso (feres enim me ambitiosum pro tua gloria) incitor et accendor ut cupiam peragi a te quae tantum coeperant reges.

XLII. [LI.]

TRAIANUS PLINIO S.

Potest nos sollicitare lacus iste, ut committere illum mari velimus: sed plane explorandum est diligenter ne, si demissus in mare fuerit, totus effluat, certe quantum aquarum et unde accipiat. Poteris a Calpurnio Macro petere libratorem, et ego hinc aliquem tibi peritum eiusmodi operum mittam.

XLIII. [LII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Requirenti mihi Byzantiorum rei publicae inpendia, quae 1
maxima facit, indicatum est, domine, legatum ad te salutandum annis omnibus cum psephismate mitti eique dari nummorum duodena milia. Memor ergo propositi tui legatum quidem 2
retinendum, psephisma autem mittendum putavi, ut simul et sumptus levaretur et inpleretur publicum officium. Eidem ci- 3
vitati inputata sunt terna milia, quae viatici nomine annua dabantur legato eunti ad eum qui Moesiae praeest publice salutandum. Haec ego in posterum circumcidenda existimavi. Te, 4
domine, rogo ut quid sentias rescribendo aut consilium meum confirmare aut errorem emendare digneris.

XLIIII. [LIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Optime fecisti, Secunde carissime, duodena ista Byzantiis quae ad salutandum me in legatum inpendebantur remittendo. Perpetuo ... his partibus, etsi solum psephisma per te missum fuerit. Ignoscet illis et Moesiae praeses, si minus illum sumptuose coluerint.

XLV. [LIIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Diplomata, domine, quorum dies praeteriit an omnino observari et quam diu velis rogo scribas meque haesitatione liberes. Vereor enim ne in alterutram partem ignorantia lapsus aut inlicita confirmem aut necessaria inpediam.

XLVI. [LV.]

TRAIANUS PLINIO S.

Diplomata quorum praeteritus est dies non debent esse in usu: ideo inter prima iniungo mihi ut per omnes provincias ante mittam nova diplomata quam desiderari possint.

XLVII. [LVI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Cum vellem, domine, Apameae cognoscere publicos debitores et reditum et inpendia, responsum est mihi cupere qui-
10 dem universos ut a me rationes coloniae legerentur, numquam tamen esse lectas ab ullo proconsulum, habuisse privilegium et vetustissimum morem arbitrio suo rem publicam ad-
2 ministrare. Exegi ut quae dicebant quaeque recitabant libello conplecterentur, quem tibi qualem acceperam misi, quamvis
15 intellegerem pleraque ex illo ad id de quo quaeritur non per-
3 tinere. Te rogo ut mihi praecipere digneris quid me putes observare debere. Vereor enim ne aut excessisse aut non inplesse officii mei partes videar.

20

XLVIII. [LVII.]

TRAIANUS PLINIO S.

1 Libellus Apameorum quem epistulae tuae iunxeras remisit mihi necessitatem perpendendi qualia essent, propter quae vi-
25 deri volunt eos qui pro consulibus hanc provinciam obtinu-
erunt abstinuisse inspectatione rationum suarum, cum ipse ut
2 eas inspiceres non recusaverint. Remuneranda est igitur probitas eorum, ut iam nunc sciant hoc quod inspecturus es ex mea voluntate salvis quae habent privilegiis esse facturum.

30

XLVIIII. [LVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Ante adventum meum, domine, Nicomedenses priori foro novum adicere coeperunt, cuius in angulo est aedes vetustis-
35 sima Matris Magnae aut reficienda aut transferenda; ob hoc
praecipue, quod est multo depressior opere eo quod cum ma-
2 xime surgit. Ego cum quaererem num esset aliqua lex dicta

templo, cognovi alium hic alium apud nos esse morem dedicationis. Dispice ergo, domine, an putes aedem cui nulla lex dicta est salva religione posse transferri: alioqui commodissimum est, si religio non inpedit.

L. [LVIIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Potes, mi Secunde carissime, sine sollicitudine religionis, si loci positio videtur hoc desiderare, aedem Matris deum transferre in eam quae est accommodatior; nec te moveat quod lex dedicationis nulla reperitur, cum solum peregrinae civitatis capax non sit dedicationis quae fit nostro iure.

LI. [XII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Difficile est, domine, exprimere verbis quantam percepe- 1
rim laetitiam, quod et mihi et socrui meae praestitisti ut adfinem eius Caelium Clementem in hanc provinciam transferres. Ex illo enim [et] mensuram beneficii tui penitus intellego, cum 2
tam plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar, cui referre gratiam parem ne audeo quidem, quamvis maxime possim. Itaque ad vota confugio deosque precor ut iis quae in me adsidue confers non indignus existimer.

LII. [LX.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Diem, domine, quo servasti imperium, dum suscipis, quanta mereris laetitia celebravimus, precati deos ut te generi humano, cuius tutela et securitas saluti tuae innisa est, incolumem florentemque praestarent. Praeivimus et commilitonibus ius iurandum more sollemni, eadem provincialibus certatim pietate iurantibus.

LIII. [LXI.]

TRAIANUS PLINIO S.

Quanta religione et laetitia commilitones cum provincialibus te praeeunte diem imperii mei celebraverint libenter, mi Secunde carissime, cognovi litteris tuis.

LIIII. [LXII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Pecuniae publicae, domine, providentia tua et ministerio nostro et iam exactae sunt et exiguntur; quae vereor ne otiosae iaceant. Nam et praediorum conparandorum aut nulla aut rarissima occasio est, nec inveniuntur qui velint debere rei publicae, praesertim duodenis assibus, quanti a privatis mutuantur. 2 Dispice ergo, domine, numquid minuendam usuram ac per hoc idoneos debitores invitandos putes, et si nec sic reperiuntur, distribuendam inter decuriones pecuniam, ita ut recte rei publicae caveant; quod quamquam invitis et recusantibus minus acerbum erit leviore usura constituta.

LV. [LXIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Et ipse non aliud remedium dispicio, mi Secunde carissime, quam ut quantitas usurarum minuatur, quo facilius pecuniae publicae conlocentur. Modum eius ex copia eorum qui mutuabuntur tu constitues. Invitos ad accipiendum conpellere, quod fortassis ipsis otiosum futurum sit, non est ex iustitia nostrorum temporum.

LVI. [LXIIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Summas, domine, gratias ago quod inter maximas occupationes *in* iis de quibus te consului me quoque regere dignatus 2 es: quod nunc quoque facias rogo. Adiit enim me quidam indicavitque adversarios suos a Servilio Calvo, clarissimo viro, in triennium relegatos in provincia morari: illi contra ab eodem se restitutos adfirmaverunt edictumque recitaverunt. Qua causa 3 necessarium credidi rem integram ad te referre. Nam sicut mandatis tuis cautum est ne restituam ab alio aut a me relegatos, ita de iis quos alius et relegaverit et restituerit nihil conprehensum est. Ideo tu, domine, consulendus fuisti quid observare me velles, tam Hercule quam de iis qui in perpe- 4 tuum relegati nec restituti in provincia deprehenduntur. Nam haec quoque species incidit in cognitionem meam. Est enim

ductus ad me in perpetuum relegatus a Iulio Basso proconsule. Ego, quia sciebam acta Bassi rescissa datumque a senatu
us omnibus de quibus ille aliquid constituisset ex integro agenti, dumtaxat per biennium, interrogavi hunc quem relegaverat
n adisset docuissetque proconsulem: *negavit*. Per quod ef- 5
ectum est ut te consulerem reddendum eum poenae suae an
ravius aliquid et quid potissimum constituendum putares et
n hunc et in eos, si qui forte in simili conditione invenirentur. Decretum Calvi et edictum, item decretum Bassi his litteris subieci.

LVII. [LXV.]

TRAIANUS PLINIO S.

Quid in persona eorum statuendum sit, qui a P. Servilio 1
alvo proconsule in triennium relegati et mox eiusdem edicto
estituti in provincia remanserunt, proxime tibi rescribam, cum
ausas eius facti a Calvo requisiero. Qui a Iulio Basso in per- 2
etuum relegatus est, cum per biennium agendi facultatem
abuerit, si existimabat se iniuria relegatum, neque id fecerit
que in provincia morari perseverarit, vinctus mitti ad praectos praetorii mei debet. Neque enim sufficit eum poenae
ae restitui, quam contumacia elusit.

LVIII. [LXVI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Cum citarem iudices, domine, conventum inchoaturus, Fla- 1
ius Archippus vacationem petere coepit ut philosophus. Fue- 2
nt qui dicerent non liberandum eum iudicandi necessitate,
d omnino tollendum de iudicum numero reddendumque poe-
ae, quam fractis vinculis evasisset. Recitata est sententia 3
Veli Paulli proconsulis, qua probabatur Archippus crimine
lei damnatus in metallum: ille nihil proferebat quo restitu-
m se doceret. Adlegabat tamen pro restitutione et libellum
a se Domitiano datum et epistulas eius ad honorem suum per-
ventes et decretum Prusensium. Addebat his et tuas litteras
riptas sibi, addebat et patris tui edictum et epistulam, qui-
s confirmasset beneficia a Domitiano data. Itaque, quamvis 4
dem talia crimina adplicarentur, nihil decernendum putavi,

donec te consulerem de eo quod mihi constitutione tua dignum videbatur. Ea quae sunt utrimque recitata his litteris subieci.

EPISTOLA DOMITIANI AD TERENTIUM MAXIMUM.

5 Flavius Archippus philosophus inpetravit a me ut agrum ei DC circa Prusiadem, patriam suam, emi iuberem, cuius reditu suos alere posset. Quod ei praestari volo: summam expensam liberalitati meae feres.

EIUSDEM AD L. APPIUM MAXIMUM.

6 Archippum philosophum, bonum virum et professioni suae etiam moribus respondentem, commendatum habeas velim, mi Maxime, et plenam ei humanitatem tuam praestes in iis quae verecunde a te desideraverit.

EDICTUM DIVI NERVAE.

7 Quaedam sine dubio, Quirites, ipsa felicitas temporum edicit, nec spectandus est in iis bonus princeps quibus illum intellegi satis est, cum hoc sibi civium meorum spondere possit vel non admonita persuasio, me securitatem omnium quieti meae praetulisse, ut et nova beneficia conferrem et ante me
8 concessa servarem. Ne tamen aliquam gaudiis publicis adferat haesitationem vel eorum qui inpetraverunt diffidentia vel eius memoria qui praestitit, necessarium pariter credidi ac
9 laetum obviam dubitantibus indulgentiam meam mittere. Nolo existimet quisquam, quod alio principe vel privatim vel publice consecutus *sit*, ideo saltem a me rescindi, ut potius mihi debeat. Sint rata et certa, nec gratulatio ullius instauratis egeat precibus quem fortuna imperii vultu meliore respexit. Me novis beneficiis vacare patiantur et ea demum sciant roganda esse quae non habent.

EPISTOLA EIUSDEM AD TULLIUM IUSTUM.

10 Cum rerum omnium ordinatio quae prioribus temporibus inchoatae consummatae sunt observanda sit, tum epistulis etiam Domitiani standum est.

LVIIII. [LXVII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Flavius Archippus per salutem tuam aeternitatemque petit a me ut libellum quem mihi dedit mitterem tibi. Quod ego sic roganti praestandum putavi, ita tamen ut missurum me notum accusatrici eius facerem, a qua et ipsa acceptum libellum his epistulis iunxi, quo facilius velut audita utraque parte dispiceres quid statuendum putares.

LX. [LXVIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Potuit quidem ignorasse Domitianus in quo statu esset Archippus, cum tam multa ad honorem eius pertinentia scriberet: sed meae naturae accommodatius est credere etiam statui eius subventum interventu principis, praesertim cum etiam statuarum ei honor totiens decretus sit ab iis qui *non* ignorabant quid de illo Paullus proconsul pronuntiasset. Quae tamen, mi Secunde carissime, non eo pertinent ut, si quid illi novi criminis obicitur, minus de eo audiendum putes. Libellos Furiae Primae accusatricis, item ipsius Archippi, quos alteri epistulae tuae iunxeras, legi.

LXI. [LXVIIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Tu quidem, domine, providentissime vereris ne commis- 1
us flumini atque ita mari lacus effluat: sed ego in re praeenti invenisse videor quemadmodum huic periculo occurreem. Potest enim lacus fossa usque ad flumen adduci nec ta- 2
men in flumen emitti, sed relicto quasi margine contineri paiter et dirimi. Sic consequemur ut nec vicino videatur flumini mixtus et sit perinde ac si misceatur. Erit enim facile per illam brevissimam terram quae interiacebit advecta fossa onea transponere in flumen. Quod ita fiet, si necessitas coget, 3
t, spero, non coget. Est enim et lacus ipse satis altus et nunc in contrariam partem flumen emittit, quod interclusum inde et uo volumus aversum sine ullo detrimento lacus tantum aquae uantum nunc portat effundet. Praeterea per id spatium per

quod fossa facienda est incidunt rivi; qui si diligenter colli-
4 gantur, augebunt illud quod lacus dederit. Enimvero si placeat fossam longius ducere et artius pressam mari aequare nec in flumen sed in ipsum mare emittere, repercussus maris servabit et reprimet, quidquid e lacu veniet. Quorum si nihil 5 nobis loci natura praestaret, expeditum tamen erat cataractis
5 aquae cursum temperare. Verum et haec et alia multo sagacius conquiret explorabitque librator, quem plane, domine, debes mittere, ut polliceris. Est enim res digna et magnitudine tua et cura. Ego interim Calpurnio Macro, clarissimo 10 viro, auctore te scripsi ut libratorem quam maxime idoneum mitteret.

LXII. [LXX.]

TRAIANUS PLINIO S. 15

Manifestum est, mi Secunde carissime, nec prudentiam nec diligentiam tibi defuisse circa istum lacum, cum tam multa provisa habeas, per quae nec periclitetur exhauriri et magis in usus nobis futurus sit. Elige igitur id quod praecipue res ipsa suaserit. Calpurnium Macrum credo facturum ut te libra- 20 tore instruat, neque provinciae istae his artificibus carent.

LXIII. [XIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Scripsit mihi, domine, Lycormas libertus tuus, ut, si qua 25 legatio a Bosporo venisset urbem petitura, usque in adventum suum retineretur. Et legatio quidem, dumtaxat in eam civitatem in qua ipse sum, nulla adhuc venit, sed venit tabellarius Sauromatae, quem ego, usus opportunitate quam mihi casus obtulerat, cum tabellario qui Lycormam ex itinere praecessit 30 mittendum putavi, ut posses ex Lycormae et ex regis epistulis pariter cognoscere quae fortasse pariter scire deberes.

LXIIII. [XIIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI. 35

Rex Sauromates scripsit mihi esse quaedam quae deberes quam maturissime scire. Qua ex causa festinationem tabellarii quem ad te cum epistulis misit diplomate adiuvi.

LXV. [LXXI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Magna, domine, et ad totam provinciam pertinens quaestio 1
est de conditione et alimentis eorum quos vocant θρεπτούς.
In qua ego auditis constitutionibus principum, quia nihil inve- 2
niebam aut proprium aut universale quod ad Bithynos ferretur, consulendum te existimavi quid observari velles. Neque enim putavi posse me in eo quod auctoritatem tuam posceret exemplo esse contentum. Recitabatur autem apud me edictum 3
quod dicebatur divi Augusti, ad Anniam pertinens: recitatae et epistulae divi Vespasiani ad Lacedaemonios et divi Titi ad eosdem *et* ad Achaeos, et Domitiani ad Avidium Nigrinum et Armenium Brocchum proconsules, item ad Lacedaemonios: quae ideo tibi non misi, quia et parum emendata et quaedam non certae fidei videbantur et quia vera et emendata in scriniis tuis esse credebam.

LXVI. [LXXII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Quaestio ista quae pertinet ad eos qui liberi nati expositi, 1
deinde sublati a quibusdam et in servitute educati sunt saepe tractata est, nec quicquam invenitur in commentariis eorum principum qui ante me fuerunt, quod ad omnes provincias sit constitutum. Epistulae sane sunt Domitiani ad Avidium Nigri- 2
num et Armenium Brocchum, quae fortasse debeant observari: sed inter eas provincias de quibus rescripsit . . . inter quas est Bithynia; et ideo nec adsertionem denegandam iis qui ex eiusmodi causa in libertatem vindicabuntur puto neque ipsam libertatem redimendam pretio alimentorum.

LXVII. [XV.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Legato Sauromatae regis, cum sua sponte Nicaeae, ubi me 1
invenerat, biduo substitisset, longiorem moram faciendam, domine, non putavi; primum, quod incertum adhuc erat quando libertus tuus Lycormas venturus esset, deinde, quod ipse proficiscebar in diversam provinciae partem, ita officii necessitate

2 exigente. Haec in notitiam tuam perferenda existimavi, quia proxime scripseram petisse Lycormam ut legationem, si qua venisset a Bosporo, usque in adventum suum retinerem. Quod diutius faciendi nulla mihi probabilis ratio occurrit, praesertim cum epistulae Lycormae, quas detinere, ut ante praedixi, no- 5 lui, aliquot diebus hunc legatum antecessurae viderentur.

LXVIII. [LXXIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Petentibus quibusdam ut sibi reliquias suorum aut propter 10 iniuriam vetustatis aut propter fluminis incursum aliaque his similia quaecumque secundum exemplum proconsulum transferre permitterem, quia sciebam in urbe nostra ex eiusmodi causa collegium pontificum adiri solere, te, domine, maximum pontificem consulendum putavi quid observare me velis. 15

LXVIIII. [LXXIV.]

TRAIANUS PLINIO S.

Durum est iniungere necessitatem provincialibus pontificum adeundorum, si reliquias suorum propter aliquas iustas causas 20 transferre ex loco in alium locum velint. Sequenda ergo potius tibi exempla sunt eorum qui isti provinciae praefuerunt *et* ex causa cuique ita aut permittendum aut negandum.

LXX. [LXXV.] 25

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Quaerenti mihi, domine, Prusae ubi posset balineum quod indulsisti fieri, placuit locus in quo fuit aliquando domus, ut audio, pulchra, nunc deformis ruinis. Per hoc enim consequemur ut foedissima facies civitatis ornetur atque etiam ut ipsa 30 civitas amplietur nec ulla aedificia tollantur, sed, quae sunt 2 vetustate sublapsa, relaxentur in melius. Est autem huius domus conditio talis: legaverat eam Claudius Polyaenus Claudio Caesari iussitque in peristylio templum ei fieri, reliqua ex domo locari. Ex ea reditum aliquandiu civitas percepit: deinde 35 paulatim partim spoliata partim neglecta cum peristylio domus tota conlapsa est, ac iam paene nihil ex ea nisi solum superest; quod tu, domine, sive donaveris civitati sive venire

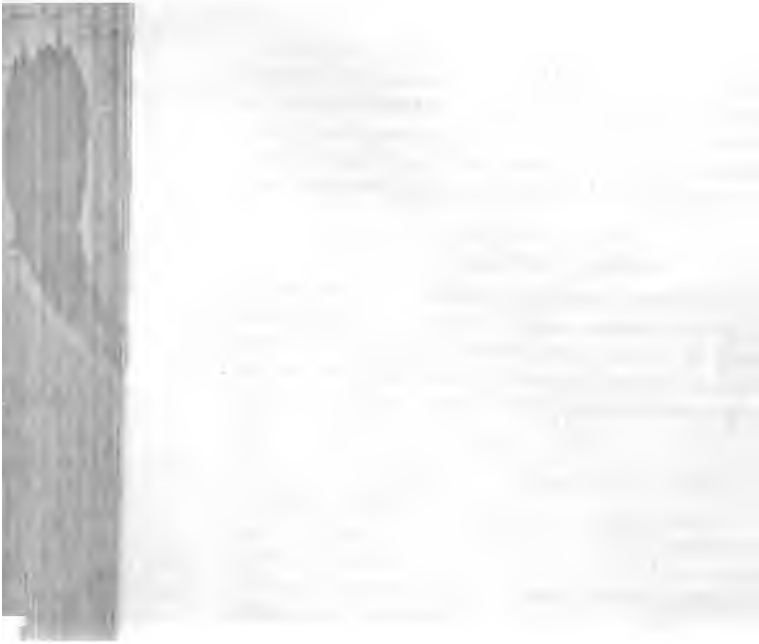

usseris, propter opportunitatem loci pro summo munere ac-
ipiet. Ego, si permiseris, cogito in area vacua balineum con- 3
ocare, eum autem locum in quo aedificia fuerunt exedra et
orticibus amplecti atque tibi consecrare, cuius beneficio ele-
ans opus dignumque nomine tuo fiet. Exemplar testamenti, 4
uamquam mendosum, misi tibi; ex quo cognosces multa Po-
yaenum in eiusdem domus ornatum reliquisse, quae ut domus
psa perierunt, a me tamen, in quantum potuerit, requirentur.

LXXI. [LXXVI.]

TRAIANUS PLINIO S.

Possumus apud Prusenses area ista cum domo conlapsa,
uam vacare scribis, ad extructionem balinei uti. Illud tamen
arum expressisti an aedes in peristylio Claudio facta esset.
Iam si facta est, licet conlapsa sit, religio eius occupavit
olum.

LXXII. [LXXVII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Postulantibus quibusdam ut de agnoscendis liberis resti-
uendisque natalibus et secundum epistulam Domitiani scriptam
linicio Rufo et secundum exempla proconsulum ipse cogno-
cerem, respexi ad senatus consultum pertinens ad eadem ge-
era causarum, quod de iis tantum provinciis loquitur quibus
roconsules praesunt; ideoque rem integram distuli, dum *tu*,
omine, praeceperis quid observare me velis.

LXXIII. [LXXVIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Si mihi senatus consultum miseris, quod haesitationem tibi
cit, aestimabo an debeas cognoscere de agnoscendis liberis
natalibus veris restituendis.

LXXIIII. [XVI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Appuleius, domine, miles, qui est in statione Nicomedensi, 1
ripsit mihi quendam nomine Callidromum, cum detineretur
Maximo et Dionysio pistoribus, quibus operas suas locave-

rat, confugisse ad tuam statuam perductumque ad magistratus indicasse servisse aliquando Laberio Maximo captumque a Susago in Moesia et a Decebalo muneri missum Pacoro, Parthiae regi, pluribusque annis in ministerio eius fuisse, deinde
2 fugisse atque ita in Nicomediam pervenisse. Quem ego per- 5
ductum ad me, cum eadem narrasset, mittendum ad te putavi; quod paulo tardius feci, dum requiro gemmam, quam sibi habentem imaginem Pacori et quibus ornatus fuisset sub-
3 tractam indicabat. Volui enim hanc quoque, si inveniri potuisset, simul mittere, sicut glebulam misi quam se ex Par- 10
thico metallo attulisse dicebat. Signata est anulo meo, cuius est aposphragisma quadriga.

LXXV. [LXXVIIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI. 15

1 Iulius, domine, Largus ex Ponto nondum mihi visus ac ne auditus quidem (scilicet iudicio tuo credidit) dispensationem quandam mihi erga te pietatis suae ministeriumque mandavit.
2 Rogavit enim testamento ut hereditatem suam adirem cerneremque ac deinde praeceptis quinquaginta milibus nummum 20
reliquum omne Heracleotarum et Tianorum civitatibus redderem, ita ut esset arbitrii mei utrum opera facienda quae honori tuo consecrarentur putarem an instituendos quinquennales agonas qui Traiani appellarentur. Quod in notitiam tuam perferendum existimavi ob hoc maxime, ut dispiceres quid eli- 25
gere debeam.

LXXVI. [LXXX.]

TRAIANUS PLINIO S.

Iulius Largus fidem tuam, quasi te bene nosset, elegit. 30
Quid ergo potissimum ad perpetuitatem memoriae eius faciat secundum cuiusque loci conditionem ipse dispice, et quod potissimum existimaveris, id sequere.

LXXVII. [LXXXI.] 35

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Providentissime, domine, fecisti quod praecepisti Calpurnio Macro, clarissimo viro, ut legionarium centurionem Byzan-

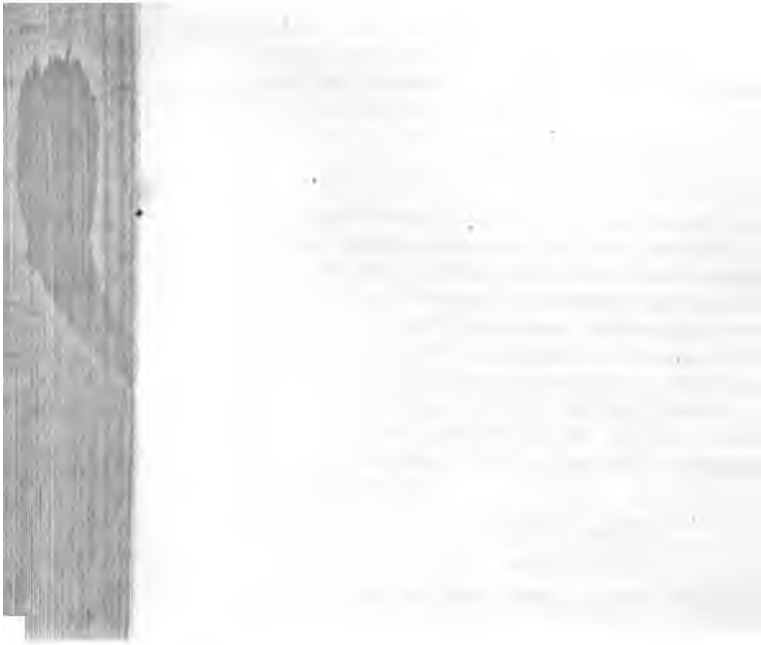

lum mitteret. Dispice an etiam Iuliopolitanis simili ratione 2
onsulendum putes, quorum civitas, cum sit perexigua, onera
ıaxima sustinet tantoque graviores iniurias quanto et infirmior
ıatitur. Quidquid autem Iuliopolitanis praestiteris, id etiam 3
oti provinciae proderit. Sunt enim in capite Bithyniae plu-
imisque per eam commeantibus transitum praebent.

LXXVIII. [LXXXII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Ea conditio est civitatis Byzantiorum confluente undique 1
ı eam commeantium turba ut secundum consuetudinem prae-
edentium temporum honoribus eius praesidio centurionis le-
ionarii consulendum habuerimus. *Si* Iuliopolitanis succurren-
um eodem modo putaverimus, onerabimus nos exemplo: plu- 2
es enim, et quanto infirmiores erunt, idem *petent*. Fiduciam
iligentiae *tuae* habeo ut credam te omni ratione id acturum
e sint obnoxii iniuriis. Si qui autem se contra disciplinam 3
ıeam gesserint, statim coërceantur; aut si plus admiserint
uam ut in re praesenti satis puniantur, si milites erunt, lega-
is eorum quae deprehenderis notum facies; aut si in urbem
ersus venturi erunt, mihi scribes.

LXXVIIII. [LXXXIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Cautum est, domine, Pompeia lege, quae Bithynis data 1
st, ne quis capiat magistratum neve sit in senatu minor an-
orum triginta. Eadem lege conprehensum est ut qui cepe-
int magistratum sint in senatu. Secutum est dein edictum 2
ivi Augusti, quo permisit minores magistratus ab annis duo-
us et viginti capere. Quaeritur ergo an qui minor triginta 3
nnorum gessit magistratus possit a censoribus in senatum
egi, et si potest, an ii quoque qui non gesserint possint per
andem interpretationem ab ea aetate senatores legi a qua
lis magistratum gerere permissum est; quod alioqui factita-
um adhuc et esse necessarium dicitur, quia sit aliquanto me-
ius honestorum hominum liberos quam e plebe in curiam ad-
ıitti. Ego a destinatis censoribus quid sentirem interrogatus, 4
os quidem qui minores triginta annis gessissent magistratum

putabam posse in senatum et secundum edictum Augusti et secundum legem Pompeiam legi, quoniam Augustus gerere magistratus minoribus annis triginta permisisset, lex senatorem esse voluisset qui gessisset magistratum. De iis autem qui non gessissent, quamvis essent aetatis eiusdem cuius illi quibus gerere permissum est, haesitabam; per quod effectum est ut te, domine, consulerem quid observari velles. Capita legis, tum edictum Augusti litteris subieci.

LXXX. [LXXXIIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Interpretationi tuae, mi Secunde carissime ... existimo hactenus edicto divi Augusti novatam esse legem Pompeiam ut magistratum quidem capere possent ii qui non minores duorum et viginti annorum essent, et qui cepissent, in senatum cuiusque civitatis pervenirent. Ceterum non capto magistratu eos qui minores triginta annorum sint, quia magistratum capere possint, in curiam etiam loci cuiusque non existimo legi posse.

LXXXI. [LXXXV.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Cum Prusae ad Olympum, domine, publicis negotiis intra hospitium eodem die exiturus vacarem, Asclepiades magistratus indicavit appellatum me a Claudio Eumolpo. Cum Cocceianus Dion in bule adsignari civitati opus cuius curam egerat vellet, tum Eumolpus adsistens Flavio Archippo dixit exigendam esse a Dione rationem operis ante quam rei publicae
2 traderetur, quod aliter fecisset ac debuisset. Adiecit etiam esse in aede positam tuam statuam et corpora sepultorum, uxoris Dionis et filii, postulavitque ut cognoscerem pro tribu-
3 nali. Quod cum ego me protinus facturum dilaturumque profectionem dixissem, ut longiorem diem ad instruendam causam
4 darem utque in alia civitate cognoscerem petiit. Ego me auditurum Nicaeae respondi. Ubi *cum* consedissem cogniturus, idem Eumolpus, tamquam [si] adhuc parum instructus, dilatio-
5 nem petere coepit: contra Dion ut audiretur exigere. Dicta sunt utrimque multa, etiam de causa. Ego cum dandam dilationem et *te* consulendum existimarem in re ad exemplum per-

nenti, dixi utrique parti ut postulationum suarum libellos da-
ent. Volebam enim te ipsorum potissimum verbis ea quae
rant proposita cognoscere. Et Dion quidem se daturum di-
it: [et] Eumolpus respondit conplexurum se libello quae rei
ublicae peteret, ceterum quod ad sepultos pertineret, non 6
ccusatorem se sed advocatum Flavii Archippi, cuius mandata
ertulisset. Archippus, cui Eumolpus sicut Prusiade adsiste-
at, dixit se libellum daturum. Ita nec Eumolpus nec Archip-
is quam plurimis diebus expectatis adhuc mihi libellos dede-
int: Dion dedit, quem huic epistulae iunxi. Ipse in re prae- 7
enti fui et vidi tuam quoque statuam in bibliotheca positam:
autem in quo dicuntur sepulti filius et uxor Dionis in area
onlocatum, quae porticibus includitur. Te, domine, rogo ut 8
e in hoc praecipue genere cognitionis regere digneris, cum
ioqui magna sit expectatio, ut necesse est in ea re quae et
confessum venit et exemplis defenditur.

LXXXII. [LXXXVI.]

TRAIANUS PLINIO S.

Potuisti non haerere, mi Secunde carissime, circa id de 1
io me consulendum existimasti, cum propositum meum opti-
e nosses non ex metu nec terrore hominum aut criminibus
aiestatis reverentiam nomini meo adquiri. Omissa ergo ea 2
iaestione, quam non admitterem, etiam si exemplis adiuvare-
r, ratio totius operis effecti sub cura [tua] Cocceiani Dionis
cutiatur, cum et utilitas civitatis exigat nec aut recuset Dion
t debeat recusare.

LXXXIII. [LXXXVII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Rogatus, domine, a Nicaeensibus publice per ea quae
hi et sunt et debent esse sanctissima, id est per aeternita-
m tuam salutemque, ut preces suas ad te perferrem, fas non
itavi negare acceptumque ab iis libellum huic epistulae iunxi.

LXXXIIII. [LXXXVIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Nicaeensibus, qui intestatorum civium suorum concessam

vindicationem bonorum a divo Augusto adfirmant, debebis vacare contractis omnibus personis ad idem negotium pertinentibus, adhibitis Virdio Gemellino et Epimacho, liberto meo, procuratoribus, ut aestimatis etiam iis quae contra dicuntur quod optimum credideritis statuatis.

LXXXV. [XVII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Maximum, libertum et procuratorem tuum, domine, per omne tempus quo fuimus una probum et industrium et diligentem ac sicut rei tuae amantissimum ita disciplinae tenacissimum expertus, libenter apud te testimonio prosequor ea fide quam tibi debeo.

LXXXVI. [XVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Gabium Bassum, domine, praefectum orae Ponticae, integrum, probum, industrium, atque inter ista reverentissimum mei expertus, voto pariter et suffragio prosequor ea fide quam tibi debeo † quam ea quae speret instructum commilitio tuo,
2 cuius disciplinae debet quod indulgentia tua dignus est. Apud me et milites et pagani, a quibus iustitia eius et humanitas penitus inspecta est, certatim ei qua privatim qua publice testimonia pertribuerunt. Quod in notitiam tuam perfero ea fide quam tibi debeo.

LXXXVII. [XVIIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Nymphidium Lupum, domine, primipilarem, commilitonem habui, cum ipse tribunus essem, ille praefectus: inde familiariter diligere coepi. Crevit postea caritas ipsa mutuae vetu-
2 state amicitiae. Itaque et quieti eius inieci manum et exegi ut me in Bithynia consilio instrueret. Quod ille amicissime et otii et senectutis ratione postposita et iam fecit et facturus est.
3 Quibus ex causis necessitudines eius inter meas numero, filium in primis, Nymphidium Lupum, iuvenem probum, industrium et egregio patre dignissimum, suffecturum indulgentiae tuae; sicut primis eius experimentis cognoscere potes, cum prae-

ectus cohortis plenissimum testimonium meruerit Iulii Feroris et Fusci Salinatoris, clarissimorum virorum. Meum gauium meamque gratulationem filii honore continebo.

LXXXVIII. [LXXXVIIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Opto, domine, et hunc natalem et plurimos alios quam feissimos agas aeternaque laude florentem virtutis tuae gloam [quam] incolumis et fortis aliis super alia operibus augeas.

LXXXVIIII. [XC.]

TRAIANUS PLINIO S.

Agnosco vota tua, mi Secunde carissime, quibus preca- ut plurimos et felicissimos natales florente statu rei publie nostrae agam.

XC. [XCI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Sinopenses, domine, aqua deficiuntur; quae videtur et 1
ona et copiosa ab sexto decimo miliario posse perduci. Est men statim ab capite paulo amplius mille passibus locus suectus et mollis, quem ego interim explorari modico inpenio iussi, an recipere et sustinere opus possit. Pecunia cu- 2
ntibus nobis contracta non deerit, si tu, domine, hoc genus peris et salubritati et amoenitati valde sitientis coloniae inulseris.

XCI. [XCII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Ut coepisti, Secunde carissime, explora diligenter an lous ille quem suspectum habes sustinere opus aquae ductus ossit. Neque enim dubitandum puto quin aqua perducenda it in coloniam Sinopensem, si modo et viribus suis adsequi otest, cum plurimum ea res et salubritati et voluptati eius onlatura sit.

XCII. [XCIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Amisenorum civitas libera et foederata beneficio indulgen-

tiae tuae legibus suis utitur. In hac datum mihi libellum ad eranos pertinentem his litteris subieci, ut tu, domine, dispiceres quid et quatenus aut permittendum aut prohibendum putares.

XCIII. [XCIIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Amisenos, quorum libellum epistulae tuae iunxeras, si legibus istorum, quibus de officio foederis utuntur, concessum est eranum habere, possumus quo minus habeant non inpedire, eo facilius, si tali conlatione non ad turbas et ad inlicitos coctus sed ad sustinendam tenuiorum inopiam utuntur. In ceteris civitatibus, quae nostro iure obstrictae sunt, res huiusmodi prohibenda est.

XCIIII. [XCV.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Suetonium Tranquillum, probissimum honestissimum eruditissimum virum, et mores eius secutus et studia iam pridem, domine, in contubernium adsumpsi tantoque magis diligere
2 coepi, quanto hunc propius inspexi. Huic ius trium liberorum necessarium faciunt duae causae: nam et iudicia amicorum promeretur et parum felix matrimonium expertus est inpetrandumque a bonitate tua per nos habet quod illi fortunae malignitas
3 denegavit. Scio, domine, quantum beneficium petam, sed peto a te, cuius in omnibus desideriis meis indulgentiam experior. Potes enim colligere, quanto opere cupiam, quod non rogarem absens, si mediocriter cuperem.

XCV. [XCVI.]

TRAIANUS PLINIO S.

Quam parce haec beneficia tribuam utique, mi Secunde carissime, haeret tibi, cum etiam in senatu affirmare soleam non excessisse me numerum quem apud amplissimum ordinem suffecturum mihi professus sum: tuo tamen desiderio subscripsi et dedisse me ius trium liberorum Suetonio Tranquillo ea conditione qua adsuevi referri in commentarios meos iussi.

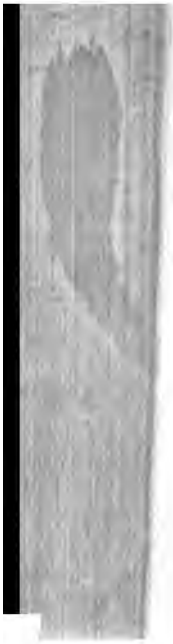

XCVI. [XCVII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Sollemne est mihi, domine, omnia de quibus dubito ad te 1
eferre. Quis enim potest melius vel cunctationem meam re-
ere vel ignorantiam extruere? Cognitionibus de Christianis
nterfui numquam: ideo nescio quid et quatenus aut puniri so-
eat aut quaeri. Nec mediocriter haesitavi sitne aliquod discri- 2
nen aetatum an quamlibet teneri nihil a robustioribus diffe-
unt, detur paenitentiae venia an ei qui omnino Christianus fuit
esisse non prosit, nomen ipsum, si flagitiis careat, an flagitia
ohaerentia nomini puniantur. Interim *in* iis qui ad me tam-
uam Christiani deferebantur hunc sum secutus modum. In- 3
errogavi ipsos an essent Christiani. Confitentes iterum ac ter-
o interrogavi, supplicium minatus: perseverantes duci iussi.
Neque enim dubitabam, qualecumque esset quod faterentur,
ertinaciam certe et inflexibilem obstinationem debere puniri.
Fuerunt alii similis amentiae quos, quia cives Romani erant, 4
dnotavi in urbem remittendos. Mox ipso tractatu, ut fieri
olet, diffundente se crimine plures species inciderunt. Pro- 5
ositus est libellus sine auctore multorum nomina continens.
Qui negabant esse se Christianos aut fuisse, cum praeeunte
me deos appellarent et imagini tuae, quam propter hoc iusse-
am cum simulacris numinum adferri, ture ac vino supplica-
ent, praeterea male dicerent Christo, quorum nihil posse cogi
icuntur qui sunt re vera Christiani, dimittendos esse putavi.
Alii ab indice nominati esse se Christianos dixerunt et mox 6
egaverunt; fuisse quidem, sed desisse, quidam ante plures
nnos, non nemo etiam ante viginti quoque. Omnes et imagi-
em tuam deorumque simulacra venerati sunt [ii] et Christo
male dixerunt. Adfirmabant autem hanc fuisse summam vel 7
ulpae suae vel erroris, quod essent soliti stato die ante lu-
em convenire carmenque Christo quasi deo dicere secum in-
icem, seque sacramento non in scelus aliquod obstringere,
ed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem
allerent, ne depositum appellati abnegarent: quibus peractis
morem sibi discedendi fuisse, rursusque ad capiendum cibum,
promiscuum tamen et innoxium; quod ipsum facere desisse

post edictum meum, quo secundum mandata tua hetaerias esse
8 vetueram. Quo magis necessarium credidi ex duabus ancillis,
quae ministrae dicebantur, quid esset veri et per tormenta
quaerere. Nihil aliud inveni quam superstitionem pravam in-
modicam. Ideo dilata cognitione ad consulendum te decucurri. 5
9 Visa est enim mihi res digna consultatione, maxime propter
periclitantium numerum. Multi enim omnis aetatis, omnis or-
dinis, utriusque sexus etiam, vocantur in periculum et voca-
buntur. Neque civitates tantum sed vicos etiam atque agros
superstitionis istius contagio pervagata est; quae videtur sisti 10
10 et corrigi posse. Certe satis constat prope iam desolata tem-
pla coepisse celebrari et sacra sollemnia diu intermissa repeti
pastumque venire victimarum, cuius adhuc rarissimus emptor
inveniebatur. Ex quo facile est opinari quae turba hominum
emendari possit, si sit paenitentiae locus. 15

XCVII. [XCVIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

1 Actum quem debuisti, mi Secunde, in excutiendis causis
eorum qui Christiani ad te delati fuerant secutus es. Neque
enim in universum aliquid quod quasi certam formam habeat 20
2 constitui potest. Conquirendi non sunt: si deferantur et ar-
guantur, puniendi sunt, ita tamen ut qui negaverit se Chri-
stianum esse idque re ipsa manifestum fecerit, id est suppli-
cando diis nostris, quamvis suspectus in praeteritum, veniam ex
paenitentia inpetret. Sine auctore vero propositi libelli *in* nullo 25
crimine locum habere debent. Nam et pessimi exempli nec no-
stri saeculi est.

XCVIII. [XCVIIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Amastrianorum civitas, domine, et elegans et ornata ha- 30
bet inter praecipua opera pulcherrimam eandemque longissi-
mam plateam; cuius a latere per spatium omne porrigitur no-
mine quidem flumen, re vera cloaca foedissima ac sicut tur-
2 pis inmundissimo aspectu ita pestilens odore teterrimo. Qui-
bus ex causis non minus salubritatis quam decoris interest 35
eam contegi: quod fiet, si permiseris curantibus nobis ne desit
quoque pecunia operi tam magno quam necessario.

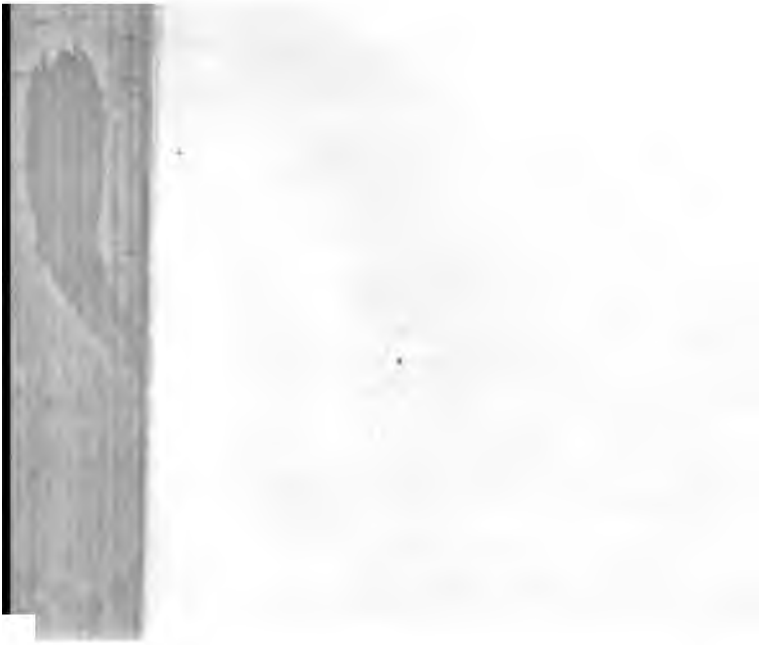

XCVIIII. [C.]

TRAIANUS PLINIO S.

Rationis est, mi Secunde carissime, contegi aquam istam ıae per civitatem Amastrianorum fluit, si intecta salubritati ›est. Pecunia ne huic operi desit curaturum te secundum ligentiam tuam certum habeo.

C. [CI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Vota, domine, priorum annorum nuncupata alacres laetiıe persolvimus novaque rursus certante commilitonum et 'ovincialium pietate suscepimus, precati deos ut te remque ıblicam florentem et incolumem ea benignitate servarent ıam super magnas plurimasque virtutes praecipua sanctitate, ›sequio, deorum honore meruisti.

CI. [CII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Solvisse vota diis inmortalibus te praeeunte pro mea inconitate commilitones cum provincialibus laetissimo consensu in futurum nuncupasse libenter, mi Secunde carissime, coovi litteris tuis.

CII. [CIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Diem quo in te tutela generis humani felicissima succes›ne translata est debita religione celebravimus, commendan› diis imperii tui auctoribus et vota publica et gaudia.

CIII. [CIIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Diem imperii mei debita laetitia et religione commilitoni› et provincialibus praeeunte te celebratum libenter cognovi eris tuis.

CIIII. [CV.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Valerius, domine, Paulinus excepto Paulino ius Latinorum

suorum mihi reliquit; ex quibus rogo tribus interim ius Quiritium des. Vereor enim ne sit inmodicum pro omnibus pariter invocare indulgentiam tuam, qua debeo tanto modestius uti quanto pleniorem experior. Sunt autem pro quibus peto C. Valerius Astraeus, C. Valerius Dionysius, C. Valerius Aper. 5

CV. [CVI.]

TRAIANUS PLINIO S.

Cum honestissime iis qui apud fidem tuam a Valerio Paulino depositi sunt consultum velis mature per me, iis interim 10 quibus nunc petisti dedisse me ius Quiritium referri in commentarios meos iussi, idem facturus in ceteris pro quibus petieris.

CVI. [CVII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI. 15

Rogatus, domine, a P. Attio Aquila, centurione cohortis sextae equestris, ut mitterem tibi libellum per quem indulgentiam pro statu filiae suae inplorat, durum putavi negare, cum scirem quantam soleres militum precibus patientiam humanitatemque praestare. 20

CVII. [CVIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Libellum P. Attii Aquilae, centurionis cohortis sextae equestris, quem mihi misisti, legi: cuius precibus motus dedi filiae 25 eius civitatem Romanam. Libellum rescripti quem illi redderes misi tibi.

CVIII. [CVIIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Quid habere iuris velis et Bithynas et Ponticas civitates 30 in exigendis pecuniis quae illis vel ex locationibus vel ex venditionibus aliisve causis debeantur rogo, domine, rescribas. Ego inveni a plerisque proconsulibus concessam iis pro-
2 topraxian eamque pro lege valuisse. Existimo tamen tua providentia constituendum aliquid et sanciendum, per quod utili- 35 tatibus eorum in perpetuum consulatur. Nam quae sunt ab illis instituta, sint licet sapienter indulta, brevia tamen et infirma sunt, nisi illis tua contingit auctoritas.

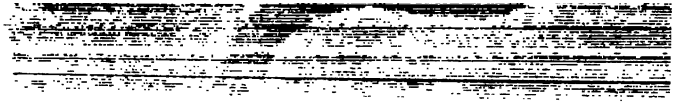

CVIIII. [CX.]

TRAIANUS PLINIO S.

Quo iure uti debeant Bithynae vel Ponticae civitates in iis
ecuniis quae ex quaque causa rei publicae debebuntur ex
›ge cuiusque animadvertendum est. Nam sive habent privile-
ium quo ceteris creditoribus anteponantur, custodiendum est,
ve non habent, in iniuriam privatorum id dari a me non
portebit.

CX. [CXI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Ecdicus, domine, Amisenorum civitatis petebat apud me a 1
ılio Pisone denariorum circiter quadraginta milia, donata ei
ublice ante viginti annos bule et ecclesia consentiente, ute-
aturque mandatis tuis, quibus eiusmodi donationes vetantur.
iso contra plurima se in rem publicam contulisse ac prope 2
›tas facultates erogasse dicebat. Addebat etiam temporis spa-
um postulabatque ne id quod pro multis et olim accepisset
ım eversione reliquae dignitatis reddere cogeretur. Quibus
x causis integram cognitionem differendam existimavi, ut te,
omine, consulerem quid sequendum putares.

CXI. [CXII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Sicut largitiones ex publico fieri mandata prohibent, ita,
e multorum securitas subruatur, factas ante aliquantum tem-
oris retractari atque in inritum vindicari non oportet. Quid-
uid ergo ex hac causa actum ante viginti annos erit, omit-
ımus. Non minus enim hominibus cuiusque loci quam pecu-
ıae publicae consultum volo.

CXII. [CXIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Lex Pompeia, domine, qua Bithyni et Pontici utuntur, eos 1
ui in bulen a censoribus leguntur dare pecuniam non iubet:
ed ii quos indulgentia tua quibusdam civitatibus super legi-
mum numerum adicere permisit et singula milia denariorum
t bina intulerunt. Anicius deinde Maximus proconsul eos 2

etiam qui a censoribus legerentur, dumtaxat in paucissimis
3 civitatibus, aliud aliis, iussit inferre. Superest ergo ut ipse dispicias an in omnibus civitatibus certum aliquid omnes qui deinde buleutae leguntur debeant pro introitu dare. Nam quod in perpetuum mansurum est a te constitui decet, cuius factis 5 dictisque debetur aeternitas.

CXIII. [CXIIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Honorarium decurionatus omnes qui in quaque civitate Bi- 10 thyniae decuriones fiunt inferre debeant necne, in universum a me non potest statui. Id ergo quod semper tutissimum est, sequendam cuiusque civitatis legem puto, scilicet adversus eos qui inviti fiunt decuriones id existimo acturos, ut † praefatio ceteris praeferatur. 15

CXIIII. [CXV.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Lege, domine, Pompeia, permissum Bithynicis civitatibus adscribere sibi quos vellent cives, dum ne quem earum civi- 20 tatum quae sunt in Bithynia. Eadem lege sancitur quibus de
2 causis e senatu a censoribus eiciantur. Inde me quidam ex censoribus consulendum putaverunt an eicere deberent eum
3 qui esset alterius civitatis. Ego, quia lex sicut adscribi civem alienum vetabat, ita eici e senatu ob hanc causam non iubebat, 25 praeterea quod adfirmabatur mihi in omni civitate plurimos esse buleutas ex aliis civitatibus futurumque ut multi homines multaeque civitates concuterentur, *cum* ea pars legis iam pridem consensu quodam exolevisset, necessarium existimavi consulere te quid servandum putares. Capita legis his litte- 30 ris subieci.

CXV. [CXVI.]

TRAIANUS PLINIO S.

Merito haesisti, Secunde carissime, quid a te rescribi 35 oporteret censoribus consulentibus, an .... in senatum aliarum civitatum, eiusdem tamen provinciae cives. Nam et legis auctoritas et longa consuetudo usurpata contra legem in di-

ersum movere te potuit. Mihi hoc temperamentum eius plauit ut ex praeterito nihil novaremus, sed manerent quamvis ontra legem adsciti quarumcumque civitatum cives, in futuum autem lex Pompeia observaretur; cuius vim si retro quoue velimus custodire, multa necesse est perturbari.

CXVI. [CXVII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Qui virilem togam sumunt vel nuptias faciunt vel ineunt 1
ıagistratum vel opus publicum dedicant, solent totam bulen
tque etiam e plebe non exiguum numerum vocare binosque
enarios vel singulos dare. Quod an celebrandum et quate-
us putes rogo scribas. Ipse enim sicut arbitror, praesertim 2
x sollemnibus causis, concedendas esse invitationes, ita ve-
eor ne ii qui mille homines, interdum etiam plures vocant
ıodum excedere et in speciem dianomes incidere videantur.

CXVII. [CXVIII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Merito vereris ne in speciem dianomes incidat invitatio,
uae et in numero modum excedit et quasi per corpora, non
iritim singulos ex notitia, ad sollemnes sportulas contrahit.
ed ego ideo prudentiam tuam elegi ut formandis istius pro-
inciae moribus ipse moderareris et ea constitueres quae ad
erpetuam eius provinciae quietem essent profutura.

CXVIII. [CXVIIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Athletae, domine, ea quae pro iselasticis certaminibus con- 1
tituisti deberi sibi putant statim ex eo die quo sunt coronati:
ihil enim referre quando sint patriam invecti, sed quando cer-
ımine vicerint, ex quo invehi possint. Ego contra scribo
iselastici nomine': † itaque eorum vehementer addubitem an
it potius id tempus quo *εἰσήλασαν* intuendum. Iidem obso- 2
ia petunt pro eo agone qui a te iselasticus factus est, quam-
is vicerint ante quam fieret. Aiunt enim congruens esse, sic-
t non detur sibi pro his certaminibus quae esse iselastica
ıostquam vicerunt desierunt, ita pro iis dari quae esse coepe-

3 runt. Hic quoque non mediocriter haereo ne cuiusquam retro habeatur ratio; dandaque quae tunc cum vincerent non debebantur. Rogo ergo ut dubitationem meam regere, id est, beneficia tua interpretari ipse digneris.

CXVIIII. [CXX.]

TRAIANUS PLINIO S.

Iselasticum tunc primum mihi videtur incipere deberi, cum quis in civitatem suam ipse *εἰσήλασεν*. Obsonia eorum certaminum quae iselastica esse placuit mihi, si ante iselastica non fuerunt, retro non debentur. Nec proficere pro desiderio athletarum potest quid eorum quae postea iselastica non lege constitui, quam † qui ierant, accipere desierunt. Mutata enim conditione certaminum nihilo minus quae ante peregerant non revocantur.

CXX. [CXXI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

1 Usque in hoc tempus, domine, neque cuiquam diplomata commodavi neque in rem ullam nisi tuam misi. Quam perpe-
2 tuam servationem meam quaedam necessitas rupit. Uxori enim meae audita morte avi volenti ad amitam suam excurrere usum eorum negare durum putavi, cum talis officii gratia in celeritate consisteret sciremque rationem itineris probaturum, cuius causa erat pietas. Haec tibi scripsi, quia mihi parum gratus fore videbar, si dissimulassem inter alia beneficia hoc unum quoque me debere indulgentiae tuae, quod fiducia eius quamquam inconsulto te non dubitavi facere quae, si consuluissem, sero fecissem.

CXXI. [CXXII.]

TRAIANUS PLINIO S.

Merito habuisti, Secunde carissime, fiduciam animi mei, nec dubitandum fuisse, si expectasses, donec me consuleres an iter uxoris tuae diplomatibus, quae officio tuo dedi, adiuvandum esset, cum apud amitam suam uxor tua deberet etiam celeritate gratiam adventus sui augere.

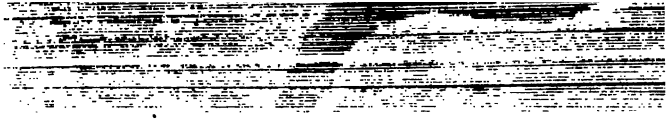

C. PLINI CAECILI
SECUNDI
PANEGYRICUS.

Bene ac sapienter, patres conscripti, maiores instituerunt 1
rerum agendarum ita dicendi initium a precationibus capere,
ɔd nihil rite, nihil providenter homines sine deorum inmor-
um ope consilio honore auspicarentur. Qui mos cui po-
ɜ quam consuli, aut quando magis usurpandus colendusque
quam cum imperio senatus, auctoritate rei publicae ad
ɜndas optimo principi gratias excitamur? Quod enim prae-
bilius est aut pulchrius munus deorum quam castus et san-
s et diis simillimus princeps? Ac si adhuc dubium fuisset
te casuque rectores terris an aliquo numine darentur, prin-
em tamen nostrum liqueret divinitus constitutum. Non enim
ɜulta potestate fatorum sed ab Iove ipso coram ac palam re-
tus est; electus quippe inter aras et altaria eodemque loci
ɜm deus ille tam manifestus ac praesens quam caelum ac
ɜra insedit. Quo magis aptum piumque est te, Iuppiter
ime maxime, antea conditorem, nunc conservatorem impe-
nostri, precari ut mihi digna consule, digna senatu, digna
ıcipe contingat oratio, utque omnibus quae dicentur a me
ɜrtas fides veritas constet, tantumque a specie adulationis
it gratiarum actio mea quantum abest a necessitate.

Equidem non consuli modo sed omnibus civibus eniten- 2
ı reor ne quid de principe nostro ita dicant ut idem illud
alio dici potuisse videatur. Quare abeant ac recedant vo-
illae quas metus exprimebat: nihil quale ante dicamus;
l enim quale antea patimur: nec eadem de principe quae
ıs praedicemus; neque enim eadem quae prius secreto lo-
mur. Discernatur orationibus nostris diversitas temporum,
x ipso genere gratiarum agendarum intellegatur cui, quando

sint actae. Nusquam ut deo, nusquam ut numini blandiamur: non enim de tyranno sed de cive, non de domino sed de parente loquimur. Unum ille se ex nobis, et hoc magis excellit atque eminet, quod unum ex nobis putat nec minus hominem se quam hominibus praeesse meminit. Intellegamus ergo bona 5 nostra, dignosque nos illis usu probemus, atque identidem cogitemus *quam sit indignum* si maius principibus praestemus obsequium qui servitute civium quam qui libertate laetantur. Et populus quidem Romanus dilectum principum servat, quantoque paulo ante concentu formosum alium hunc fortissimum 10 personat, quibusque aliquando clamoribus gestum alterius et vocem huius pietatem abstinentiam mansuetudinem laudat. Quid nos ipsi? divinitatem principis nostri an humanitatem temperantiam facilitatem, ut amor et gaudium tulit, universi praedicare solemus? Iam quid tam civile, tam senatorium quam 15 illud additum a nobis optimi cognomen? quod peculiare huius et proprium adrogantia priorum principum fecit. Enimvero quam commune, quam ex aequo quod felices nos, felicem illum praedicamus alternisque votis 'haec faciat, haec audiat', quasi non dicturi, nisi fecerit, conprecamur? Ad quas ille vo- 20 ces lacrimis etiam ac multo pudore suffunditur. Agnoscit enim
3 sentitque sibi, non principi dici. Igitur quod temperamentum omnes in illo subito pietatis calore servavimus, hoc singuli quoque meditatique teneamus, sciamusque nullum esse neque sincerius neque acceptius genus gratiarum quam quod 25 illas adclamationes aemuletur quae fingendi non habent tempus. Quantum ad me pertinet, laborabo ut orationem meam ad modestiam principis moderationemque summittam, nec minus considerabo quid aures eius pati possint quam quid virtutibus debeatur. Magna et inusitata principis gloria, cui gra- 30 tias acturus non tam vereor ne me in laudibus suis parcum quam ne nimium putet. Haec me cura, haec difficultas sola circumstat: nam merenti gratias agere facile est, patres conscripti. Non enim periculum est ne, cum loquar de humanitate, exprobrari sibi superbiam credat, cum de frugalitate, luxu- 35 riam, cum de clementia, crudelitatem, cum de liberalitate, avaritiam, cum de benignitate, livorem, cum de continentia, libidinem, cum de labore, inertiam, cum de fortitudine, timorem.

ne illud quidem vereor ne gratus ingratusve videar, prout
s aut parum dixero. Animadverto enim etiam deos ipsos
. tam accuratis adorantium precibus quam innocentia et san-
ate laetari, gratioremque existimari qui delubris eorum pu-
ı castamque mentem quam qui meditatum carmen intulerit.
l parendum est senatus consulto, quo ex utilitate publica 4
ɔuit ut consulis voce sub titulo gratiarum agendarum boni
ıcipes quae facerent recognoscerent, mali quae facere de-
ent. Id nunc eo magis sollemne ac necessarium est, quod
ens noster privatas gratiarum actiones cohibet et conprimit,
ɜrcessurus etiam publicis, si permitteret sibi vetare quod
atus iuberet. Utrumque, Caesar Auguste, moderate, et
ɔd alibi tibi gratias agi non sinis et quod hic sinis. Non
m a te ipso tibi honor iste sed ab agentibus habetur. Cedis
ectibus nostris, nec nobis munera tua praedicare sed audire
necesse est.

Saepe ego mecum, patres conscripti, tacitus agitavi qua-
ı quantumque esse oporteret cuius ditione nutuque maria
ɜae pax bella regerentur; cum interea fingenti formantique
ıi principem quem aequata diis inmortalibus potestas dece-
numquam voto saltem concipere succurrit similem huic
ɜm videmus. Enituit aliquis in bello, sed obsolevit in pace:
ım toga, sed non et arma honestarunt: reverentiam ille ter-
e, alius amorem humilitate captavit: ille quaesitam domi
riam in publico, hic in publico partam domi perdidit: po-
ɜmo adhuc nemo extitit cuius virtutes nullo vitiorum confi-
laederentur. At principi nostro quanta concordia quantus-
ɜ concentus omnium laudum omnisque gloriae contigit! Ut
il severitati eius hilaritate, nihil gravitati simplicitate, nihil
ɜestati humanitate detrahitur! Iam firmitas, iam proceritas
poris, iam honor capitis et dignitas oris, ad hoc aetatis in-
lexa maturitas nec sine quodam munere deum festinatis se-
ɜtutis insignibus ad augendam maiestatem ornata caesaries,
ıne longe lateque principem ostentant? Talem esse opor- 5
ɜ quem non bella civilia nec armis oppressa res publica sed
ɜ et adoptio et tandem exorata terris numina dedissent. An
erat nihil differre inter imperatorem quem homines et quem
fecissent? quorum quidem in te, Caesaı Auguste, iudicium

et favor tunc statim, cum ad exercitum proficiscereris, et quidem inusitato *indicio* enotuit. Nam ceteros principes aut largus cruor hostiarum aut sinister volatus avium consulentibus nuntiavit, tibi ascendenti de more Capitolium quamquam non id agentium civium clamor, ut iam principi, occurrit; siqui- 5 dem omnis turba quae limen insederat ad ingressum tuum foribus reclusis illa quidem, ut tunc arbitrabatur, deum, ceterum, ut docuit eventus, te consalutavit imperatorem. Nec aliter a cunctis omen acceptum est. Nam ipse intellegere nolebas: recusabas enim imperare; recusabas, quod bene erat impera- 10 turi. Igitur cogendus fuisti. Cogi porro non poteras nisi periculo patriae et nutatione rei publicae. Obstinatum enim tibi non suscipere imperium, nisi servandum fuisset. Quare ego illum ipsum furorem motumque castrensem reor extitisse, quia magna vi magnoque terrore modestia tua vincenda erat. Ac 15 sicut maris caelique temperiem turbines tempestatesque commendant, ita ad augendam pacis tuae gratiam illum tumultum praecessisse crediderim. Habet has vices conditio mortalium ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumque semina deus, et plerumque bonorum malo- 20
6 rumque causae sub diversa specie latent. Magnum quidem illud saeculo dedecus, magnum rei publicae vulnus inpressum est: imperator et parens generis humani obsessus captus inclusus, ablata mitissimo seni servandorum hominum potestas, ereptumque principi illud in principatu beatissimum, 25 quod nihil cogitur. Si tamen haec sola erat ratio quae te publicae salutis gubernaculis admoveret, prope est ut exclamem tanti fuisse. Corrupta est disciplina castrorum, ut tu corrector emendatorque contingeres; inductum pessimum exemplum, ut optimum opponeretur; postremo coactus princeps quos nole- 30 bat occidere, ut daret principem qui cogi non posset. Olim tu quidem adoptari merebare; sed nescissemus quantum tibi deberet imperium, si ante adoptatus esses. Expectatum est tempus quo liqueret non tam accepisse te beneficium quam dedisse. Confugit in sinum tuum concussa res publica, ruensque 35 imperium super imperatorem imperatoris tibi voce delatum est. Inploratus adoptione et accitus es, ut olim duces magni a peregrinis externisque bellis ad opem patriae ferendam revocari

lebant. Ita filius ac parens uno eodemque momento rem ma-
nam invicem praestitistis: ille tibi imperium dedit, tu illi
ddidisti. Solus ergo ad hoc aevi pro munere tanto paria ac-
piendo fecisti, immo ultro dantem obligasti: communicato
im imperio sollicitior tu, ille securior factus est. O no- 7
m atque inauditum ad principatum iter! Non te propria cu-
litas, proprius metus, sed aliena utilitas, alienus timor
incipem fecit. Videaris licet quod est amplissimum consecu-
ı inter homines, felicius tamen erat illud quod reliquisti: sub
no principe privatus esse desisti. Adsumptus es in laborum
rarumque consortium, nec te prospera et laeta stationis istius
d aspera et dura ad capessendam eam conpulerunt: suscepi-
imperium, postquam alium suscepti paenitebat. Nulla ad-
tati cum eo qui adoptabat cognatio, nulla necessitudo nisi
od uterque optimus erat, dignusque alter eligi, alter eligere.
ıque adoptatus es, non, ut prius alius atque alius, in gratiam
oris. Adscivit enim te filium non vitricus sed princeps, eodem-
e animo divus Nerva pater tuus factus est quo erat omnium.
ıc decet aliter filium adsumi, si adsumatur a principe. An se-
tum populumque Romanum, exercitus, provincias, socios
nsmissurus uni, successorem e sinu uxoris accipias, summae-
e potestatis heredem tantum intra domum tuam quaeras? non
am per civitatem circumferas oculos, et hunc tibi proximum,
nc coniunctissimum existimes quem optimum, quem diis si-
llimum inveneris? Imperaturus omnibus eligi debet ex omni-
s. Non enim servulis tuis dominum, ut possis esse conten-
ı quasi necessario herede, sed principem civibus daturus es
perator. Superbum istud et regium, nisi adoptes eum quem
nstet imperaturum fuisse, etiamsi non adoptasses. Fecit hoc
rva, nihil interesse arbitratus genueris an elegeris, si per-
le sine iudicio adoptentur liberi ac nascuntur; nisi quod ta-
n aequiore animo ferunt homines quem princeps parum fe-
iter genuit quam quem male elegit. Sedulo ergo vitavit 8
nc casum, nec iudicia hominum sed deorum etiam in con-
ium adsumpsit. Itaque tui non in cubiculo sed in templo,
c ante genialem torum sed ante pulvinar Iovis optimi maximi
optio peracta est; qua tandem non servitus nostra sed liber-
ı et salus et securitas fundabatur. Sibi enim gloriam illam dii

vindicaverunt: horum opus, horum illud imperium; Nerva tantum minister fuit: utique qui adoptaret tam paruit quam tu qui adoptabaris. Adlata erat ex Pannonia laurea, id agentibus diis ut invicti imperatoris exortum victoriae insigne decoraret. Hanc imperator Nerva in gremio Iovis conlocarat, cum repente solito maior et augustior, advocata hominum contione deorumque, te filium sibi, hoc est unicum auxilium fessis rebus adsumpsit. Inde quasi depositi imperii qua securitate qua gloria laetus (nam quantulum refert deponas an partiaris imperium? nisi quod difficilius hoc est), non secus ac praesenti tibi innixus, tuis umeris se patriamque sustentans, tua iuventa, tuo robore invaluit. Statim consedit omnis tumultus. Non adoptionis opus istud fuit, sed adoptati; atque adeo temere fecerat Nerva, si adoptasset alium. Oblitine sumus ut nuper post adoptionem non desierit seditio, sed coeperit? Inritamentum istud irarum et fax tumultus fuisset, nisi incidisset in te. An dubium est ut dare posset imperium imperator qui reverentiam amiserat auctoritate eius effectum cui dabatur? Simul filius, simul Caesar, mox imperator et consors tribuniciae potestatis, et omnia pariter et statim factus es, quae proxime parens
9 verus tantum in alterum filium contulit. Magnum hoc tuae moderationis indicium, quod non solum successor imperii sed particeps etiam sociusque placuisti. Nam successor, etiamsi nolis, habendus est; non est habendus socius, nisi velis. Credentne posteri patricio et consulari et triumphali patre genitum, cum fortissimum amplissimum amantissimum sui exercitum regeret, imperatorem non ab exercitu factum? eidem, cum Germaniae praesideret, Germanici nomen hinc missum? nihil ipsum ut imperator fieret agitasse? nihil fecisse nisi quod meruit et paruit? Paruisti enim, Caesar, et ad principatum obsequio pervenisti, nihilque magis a te subiecti animo factum est quam quod imperare coepisti. Iam Caesar, iam imperator, iam Germanicus, absens et ignarus, et post tanta nomina, quantum ad te pertinet, privatus. Magnum videretur, si dicerem Nescisti te imperatorem futurum: eras imperator, et esse te nesciebas. Ut vero ad te fortunae tuae nuntius venit, malebas quidem hoc esse quod fueras, sed non erat liberum. An non obsequereris principi civis, legatus imperatori, filius pa-

i? Ubi deinde disciplina? ubi mos a maioribus traditus, quod-
umque imperator munus iniungeret, aequo animo paratoque
ıbeundi? Quid enim, si provincias ex provinciis, ex bellis
ella mandaret? Eodem illum uti iure, cum ad imperium re-
ocet, quo sit usus, cum ad exercitum miserit, nihilque inter-
sse ire legatum an redire principem iubeat, nisi quod maior
t obsequii gloria in eo quod quis minus velit. Augebat au- 10
:oritatem iubentis in summum discrimen auctoritas eius ad-
ıcta, utque magis parendum imperanti putares efficiebatur eo,
uod ab aliis minus parebatur. Ad hoc audiebas senatus po-
ulique consensum. Non unius Nervae iudicium illud, illa ele-
:io fuit. Nam qui ubique sunt homines hoc idem votis expete-
ant; ille tantum iure principis occupavit, primusque fecit
uod facturi omnes erant. Nec Hercule tanto opere cunctis fa-
tum placeret, nisi placuisset ante quam fieret. At quo, dii
oni, temperamento potestatem tuam fortunamque moderatus
s! Imperator tu titulis et imaginibus et signis, ceterum mo-
estia labore vigilantia dux et legatus et miles, cum iam tua
exilla, tuas aquilas magno gradu anteires, neque aliud tibi ex
la adoptione quam filii pietatem, filii obsequium adsereres lon-
ımque huic nomini aetatem, longam gloriam precarere. Iam te
rovidentia deorum primum in locum provexerat; tu adhuc in se-
ındo resistere atque etiam senescere optabas: privatus tibi vi-
ebaris quam diu imperator et alius esset. Audita sunt vota tua,
ed in quantum optimo illi et sanctissimo seni utile fuit, quem dii
ıelo vindicaverunt, ne quid post illud divinum et inmortale fa-
:um mortale faceret. Deberi quippe maximo operi hanc venera-
onem, ut novissimum esset, auctoremque eius statim conse-
:andum, ut quandoque inter posteros quaereretur an illud iam
eus fecisset. Ita ille nullo magis nomine publicus parens quam
ıia tuus. Ingens gloria ingensque fama, cum abunde expertus
ıset quam bene umeris tuis sederet imperium, tibi terras, te
:rris reliquit; eo ipso carus omnibus ac desiderandus quod pro-
ıexerat ne desideraretur. Quem tu lacrimis primum, ita ut filium 11
ecuit, mox templis honestasti, non imitatus illos qui hoc idem,
ed alia mente fecerunt. Dicavit caelo Tiberius Augustum, sed
t maiestatis crimen induceret, Claudium Nero, sed ut inride-
et, Vespasianum Titus, Domitianus Titum, sed ille, ut dei

filius, hic, ut frater videretur. Tu sideribus patrem intulisti, non ad metum civium, non in contumeliam numinum, non in honorem tuum, sed quia deum credis. Minus est hoc, cum fit ab iis qui et sese deos putant. Sed licet illum aris pulvinaribus flamine colas, non alio magis tamen deum et facis et probas quam quod ipse talis es. In principe enim qui electo successore fato concessit una eademque certissima divinitatis fides est bonus successor. Num ergo tibi ex inmortalitate patris aliquid adrogantiae accessit? num hos proximos divinitate parentum desides ac superbos potius quam illos veteres et antiquos aemuleris? qui hoc ipsum imperium . . . .

cuius pulsi fugatique non aliud maius habebatur indicium quam si triumpharet. Ergo sustulerant animos et iugum excusserant, nec iam nobiscum de sua libertate sed de nostra servitute certabant, ac ne indutias quidem nisi aequis conditionibus ini-
12 bant, legesque ut acciperent, dabant. At nunc rediit omnibus terror et metus et votum imperata faciendi. Vident enim Romanum ducem unum ex illis veteribus et priscis, quibus imperatorium nomen addebant contecti caedibus campi et infecta victoriis maria. Accipimus obsides ergo, non emimus, nec ingentibus damnis inmensisque muneribus paciscimur ut vicerimus. Rogant, supplicant; largimur, negamus, utrumque ex imperii maiestate: agunt gratias qui inpetraverunt; non audent queri quibus negatum est. An audeant, qui sciant te adsedisse ferocissimis populis eo ipso tempore quod amicissimum illis, difficillimum nobis, cum Danubius ripas gelu iungit duratusque glacie ingentia tergo bella transportat, cum ferae gentes non telis magis quam suo caelo, suo sidere armantur? Sed ubi in proximo tu, non secus ac si mutatae temporum vices essent, illi quidem latibulis suis clausi tenebantur; nostra agmina percursare ripas et aliena occasione, si permitteres, uti ultroque hiemem suam barbaris inferre gaudebant.

13 Haec tibi apud hostes veneratio. Quid apud milites? quam admirationem quemadmodum conparasti? cum tecum inediam, tecum ferrent sitim; cum in illa meditatione campestri militaribus turmis imperatorium pulverem sudoremque misceres, nihilque ceteris nisi robore ac praestantia dispar libero Marte nunc eminus tela librares nunc librata susciperes, ala-

er virtute militum et laetus, quotiens aut cassidi tuae aut cli-
eo gravior ictus incideret; (laudabas quippe ferientes, hor-
ıbarisque ut auderent, et audebant iam) cum spectator mode-
ıtorque ineuntium certamina virorum arma conponeres, tela
ɜmptares, ac si quod durius accipienti videretur, ipse vibra-
ɜs. Quid cum solacium fessis, aegris opem ferres? Non tibi
.oris tua inire tentoria, nisi commilitonum ante lustrasses,
ɜc requiem corpori nisi post omnes dare. Hac mihi admira-
one dignus imperator non videretur, si inter Fabricios et Sci-
iones et Camillos talis esset. Tunc enim illum imitationis ar-
ɔr semperque melior aliquis accenderet. Postquam vero stu-
.um armorum a manibus ad oculos, ad voluptatem a labore
anslatum est; postquam exercitationibus nostris non vetera-
ɔrum aliquis, cui decus muralis aut civica, sed Graeculus ma-
ister adsistit: quam magnum est, unum ex omnibus patrio
.ore, patria virtute laetari, et sine aemulo, sine exemplo se-
ım certare, secum contendere, ac sicut imperat solus, so-
ım ita esse qui debeat imperare! Non incunabula haec tibi, 14
aesar, et rudimenta, cum puer admodum Parthica lauro glo-
am patris augeres nomenque Germanici iam tum mererere,
ım ferociam superbiamque barbarorum ex proximo auditus
agno terrore cohiberes, Rhenumque et Euphraten admira-
ɔnis tuae societate coniungeres? cum orbem terrarum non
ɜdibus magis quam laudibus peragrares, apud eos semper
aior et clarior quibus postea contigisses? Et necdum impe-
.tor, necdum dei filius eras. Germaniam *Hispaniam*que cum
.urimae gentes ac prope infinita vastitas interiacentis soli tum
yrenaeus, Alpes, inmensique alii montes, nisi his conparea
r, muniunt dirimuntque. Per hoc omne spatium cum legio
ɜs duceres seu potius (tanta velocitas erat) raperes, non ve-
culum umquam, non equum respexisti. Levis hic, non sub-
dium itineris sed decus, et cum *ceteris* subsequebatur, ut
ıius nullus tibi usus, nisi cum die stativorum proximum cam-
ım alacritate discursu pulvere attolleres. Initium laboris mi-
r an finem? Multum est quod perseverasti, plus tamen quod
ɔn timuisti ne perseverare non posses. Nec dubito quin ille
ıi te inter illa Germaniae bella ab Hispania usque ut validis-
mum praesidium exciverat, iners ipse alienisque virtutibus

tunc quoque invidus imperator, cum ope earum indigeret, tan
tam admirationem tui non sine quodam timore conceperit, quan-
tam ille genitus Iove post saevos labores duraque imperia regi
suo indomitus semper indefessusque referebat; cum aliis su-
15 per alias expeditionibus itinere illo dignus invenireris. Tri- 5
bunus vero disiunctissimas terras teneris adhuc annis viri fir-
mitate lustrasti, iam tunc praemonente fortuna ut diu penitus-
que perdisceres quae mox praecipere deberes. Neque enim
prospexisse castra brevemque militiam quasi transisse conten-
tus, ita egisti tribunum ut esse dux statim posses nihilque di- 10
scendum haberes tempore docendi. Cognovisti per stipendia
decem mores gentium, regionum situs, opportunitates loco-
rum, et diversam aquarum caelique temperiem ut patrios fon-
tes patriumque sidus ferre consuesti. Quotiens equos, quo-
tiens emerita arma mutasti! Veniet ergo tempus quo posteri 15
visere visendumque tradere minoribus suis gestient quis su-
dores tuos hauserit campus, quae refectiones tuas arbores,
quae somnum saxa praetexerint, quod denique tectum magnus
hospes inpleveris, ut tunc ipsi tibi ingentium ducum sacra ve-
stigia isdem in locis monstrabantur. Verum haec olim: in 20
praesentia quidem, quisquis paulo vetustior miles, hic te com-
militone censetur. Quotus enim quisque cuius tu non ante com-
milito quam imperator? Inde est quod prope omnes nomine
appellas, quod singulorum fortia facta conmemoras; nec ha-
bent adnumeranda tibi pro re publica vulnera, quibus statim 25
et laudator et testis contigisti.

16 Sed tanto magis praedicanda moderatio tua, quod innu-
tritus bellicis laudibus pacem amas, nec quia vel pater tibi
triumphalis vel adoptionis tuae die dicata Capitolino Iovi lau-
rus, idcirco ex occasione omni quaeris triumphos. Non times 30
bella nec provocas. Magnum est, imperator Auguste, magnum
est stare in Danubii ripa, si transeas, certum triumphi, nec
decertare cupere cum recusantibus; quorum alterum fortitu-
dine, alterum moderatione efficitur. Nam ut ipse nolis pu-
gnare, moderatio, fortitudo tua praestat ut neque hostes tui 35
velint. Accipiet ergo aliquando Capitolium non mimicos cur-
rus nec falsae simulacra victoriae, sed imperatorem veram ac
solidam gloriam reportantem tranquillitatem et tam confessa

stium obsequia ut vincendus nemo fuerit. Pulchrius hoc
ınibus triumphis. Neque enim umquam nisi ex contemptu
perii nostri factum est ut vinceremus. Quod si quis barba-
ɜ rex eo insolentiae furorisque processerit ut iram tuam in-
ɣnationemque mereatur, ne ille, sive interfuso mari seu
minibus inmensis seu praecipiti monte defenditur, omnia
ec tam prona tamque cedentia virtutibus tuis sentiet ut sub-
lisse montes, flumina exaruisse, interceptum mare, inlatas-
e sibi non classes nostras sed terras ipsas arbitretur. Vi- 17
or iam cernere non spoliis provinciarum et extorto sociis
ro sed hostilibus armis captorumque regum catenis trium-
um gravem: videor ingentia ducum nomina nec indecora no-
nibus corpora noscitare: videor intueri inmanibus ausis bar-
rorum onusta fercula et sua quemque facta vinctis manibus
quentem: mox ipsum te sublimem instantemque curru domi-
um gentium tergo, ante currum autem clipeos quos ipse
rfoderis. Nec tibi opima defuerint, si quis regum venire in
ınus audeat, nec *non* modo telorum tuorum sed oculorum
iam minarumque coniectum toto campo totoque exercitu op-
sito perhorrescat. Meruisti proxima moderatione ut, quan-
cumque te vel inferre vel propulsare bellum coëgerit impe-
dignitas, non ideo vicisse videaris ut triumphares, sed tri-
ıphare quia viceris. Aliud ex alio mihi occurrit. Quam spe- 18
osum est enim quod disciplinam castrorum lapsam extin-
ımque refovisti depulso prioris saeculi malo, inertia et con-
macia et dedignatione parendi? Tutum est reverentiam, tu-
m caritatem mereri, nec ducum quisquam aut non amari a
litibus aut amari timet; et inde offensae pariter gratiaeque
curi, instant operibus, adsunt exercitationibus, arma moe-
ı viros aptant. Quippe non is princeps qui sibi inminere, sibi
endi putet quod in hostes paretur; quae persuasio fuit illo-
m qui, hostilia cum facerent, timebant. Iidem ergo torpere
litaria studia nec animos modo sed et corpora ipsa langue-
ere, gladios etiam incuria hebetari retundique gaudebant.
ıces porro nostri, non tam regum exterorum quam suorum
incipum insidias, nec tam hostium quam commilitonum ma-
ıs ferrumque metuebant. Est haec natura sideribus ut par- 19
et exilia validiorum exortus obscuret: similiter imperato-

ris adventu legatorum dignitas inumbratur. Tu tamen maior omnibus quidem eras, sed sine ullius deminutione maior: eandem auctoritatem praesente te quisque quam absente retinebat; quin etiam plerisque ex eo reverentia accesserat, quod tu quoque illos reverebare. Itaque perinde summis atque infimis carus, sic imperatorem commilitonemque miscueras ut studium omnium laboremque et tamquam exactor intenderes et tamquam particeps sociusque relevares. Felices illos quorum fides et industria non per internuntios et interpretes, sed ab ipso te, nec auribus tuis sed oculis probabantur! Consecuti sunt ut absens quoque de absentibus nemini magis quam tibi crederes. Iam te civium desideria revocabant, amoremque castrorum superabat caritas patriae. Iter inde placidum ac modestum et plane a pace redeuntis. Nec vero ego in laudibus tuis ponam quod adventum tuum non pater quisquam, non maritus expavit: adfectata aliis castitas, tibi ingenita et innata, interque ea quae inputare non possis. Nullus in exigendis vehiculis tumultus, nullum circa hospitia fastidium; annona quae ceteris; ad hoc comitatus adcinctus et parens: diceres magnum aliquem ducem, ac te potissimum, ad exercitus ire: adeo nihil aut certe parum intererat inter imperatorem factum et futurum. Quam dissimilis nuper alterius principis transitus! si tamen transitus ille, non populatio fuit, cum abactus hospitum exerceret, omniaque dextra laevaque perusta et attrita, ut si vis aliqua vel ipsi illi barbari quos fugiebat inciderent. Persuadendum provinciis erat illud iter Domitiani fuisse, non principis. Itaque non tam pro tua gloria quam pro utilitate communi edicto subiecisti quid in utrumque vestrum esset inpensum. Adsuescat imperator cum imperio calculum ponere: sic exeat, sic redeat, tamquam rationem redditurus; edicat quid absumpserit. Ita fiet ut non absumat quod pudeat dicere. Praeterea futuri principes, velint nolint, sciant Tanti [tuum] constat, propositisque duobus exemplis meminerint perinde coniecturam de moribus suis homines esse facturos, prout hoc vel illud elegerint. 3

21 Nonne his tot tantisque meritis novos aliquos honores, novos titulos merebare? At tu etiam patris patriae recusabas. Quam longa nobis cum modestia tua pugna! quam tarde vici-

us! Nomen illud, quod alii primo statim principatus die, ut
ıperatoris et Caesaris, receperunt, tu usque eo distulisti,
ınec tu quoque, beneficiorum tuorum parcissimus aestimator,
n te mereri fatereris. Itaque soli omnium contigit tibi ut pa-
r patriae esses ante quam fieres. Eras enim in animis, in iu-
ciis nostris, nec publicae pietatis intererat quid vocarere,
si quod ingrata sibi videbatur, si te imperatorem potius vo-
ret et Caesarem, cum patrem experiretur. Quod quidem no-
en qua benignitate, qua indulgentia exerces! ut cum civibus
is quasi cum liberis parens vivis! ut reversus imperator,
ıi privatus exieras, agnoscis, agnosceris! Eosdem nos, eun-
ım te putas, par omnibus, et hoc tantum ceteris maior quod
elior. Ac primum, qui dies ille quo expectatus desidera- 22
sque urbem tuam ingressus es! Iam hoc ipsum, quod in-
essus es, quam mirum laetumque! Nam priores invehi et in-
ırtari solebant, non dico quadriiugo curru et albentibus equis,
d umeris hominum, quod adrogantius erat. Tu sola corporis
oceritate elatior aliis et excelsior, non de patientia nostra
endam triumphum, sed de superbia principum egisti. Ergo
n aetas quemquam, non valetudo, non sexus retardavit quo
nus oculos insolito spectaculo inpleret. Te parvuli noscere,
tentare iuvenes, mirari senes; aegri quoque neglecto me-
ntium imperio ad conspectum tui, quasi ad salutem sanita-
mque prorepere. Inde alii se satis vixisse te viso, te rece-
o, alii nunc magis esse vivendum praedicabant. Feminas
iam tunc fecunditatis suae maxima voluptas subiit, cum cer-
rent cui principi cives, cui imperatori milites peperissent.
deres referta tecta ac laborantia, ac ne eum quidem vacan-
ın locum qui non nisi suspensum et instabile vestigium cape-
t, oppletas undique vias angustumque tramitem relictum tibi,
ıcrem hinc atque inde populum, ubique par gaudium parem-
e clamorem. Tam aequalis ab omnibus ex adventu tuo lae-
ia percepta est quam omnibus venisti: quae tamen ipsa cum
gressu tuo crevit ac prope in singulos gradus adaucta est.
atum erat cunctis quod senatum osculo exciperes, ut di- 23
ssus osculo fueras, gratum quod equestris ordinis decora
nore nominum sine monitore signares, gratum quod tantum
n ultro clientibus salutatis quasdam familiaritatis notas adde-

res; gratius tamen quod sensim et placide, et quantum respectantium turba pateretur, incederes, quod occursantium populus te quoque, te immo maxime artaret, quod primo statim die latus tuum crederes omnibus. Neque enim stipatus satellitum manu, sed circumfusus undique nunc senatus nunc equestris ordinis flore, prout alterutrum frequentiae genus invaluisset, silentes quietosque lictores tuos subsequebare: nam milites nihil a plebe habitu tranquillitate modestia differebant. Ubi vero coepisti Capitolium ascendere, quam laeta omnibus adoptionis tuae recordatio! quam peculiare gaudium eorum qui te primi eodem loco salutaverant imperatorem! Quin etiam deum ipsum tunc praecipuam voluptatem operis sui percepisse crediderim. Ut quidem isdem vestigiis institisti quibus parens tuus ingens illud deorum prolaturus arcanum, quae circumstantium gaudia! quam recens clamor! quam similis illi dies qui hunc genuit diem! ut plena altaribus, angusta victimis cuncta! ut in unius salutem collata omnium vota! cum sibi se ac liberis suis intellegerent precari quae pro te precarentur. Inde tu in palatium quidem, sed eo vultu, ea moderatione, ut si privatam domum peteres; ceteri ad penates suos quisque, ite-
24 raturus gaudii fidem, ubi nulla necessitas gaudendi est. Onerasset alium eius modi introitus; tu cotidie admirabilior et melior, talis denique quales alii principes futuros se tantum pollicentur. Solum ergo te commendat augetque temporis spatium. Iunxisti enim ac miscuisti res diversissimas, securitatem olim imperantis et incipientis pudorem. Non tu civium amplexus ad pedes tuos deprimis nec osculum manu reddis: manet imperatori quae prior oris humanitas. Incedebas pedibus; incedis: laetabaris labore; laetaris: eadem quae omnia illa circa te nihil *in* ipso te fortuna mutavit. Liberum est ingrediente per publicum principe subsistere, occurrere, comitari, praeterire: ambulas inter nos, non quasi contingas; et copiam tui, non ut inputes, facis. Haeret lateri tuo quisquis accessit, finemque sermoni suus cuique pudor, non tua superbia facit. Regimur quidem a te et subiecti tibi, sed quemadmodum legibus sumus. Nam et illae cupiditates nostras libidinesque moderantur, nobiscum tamen et inter nos versantur. Emines, excellis, ut honor, ut potestas, quae super homines quidem, hominum sunt

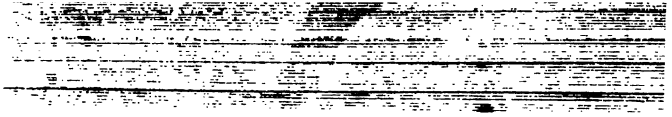

nen. Ante te principes fastidio nostri et quodam aequalitatis
:tu usum pedum amiserant. Illos ergo umeri cervicesque ser-
rum super ora nostra, te fama, te gloria, te civium pietas,
libertas super ipsos principes vehunt; te ad sidera tollit hu-
ıs ista communis et confusa principis vestigia.

Nec vereor, patres conscripti, ne longior videar, cum 25
maxime optandum ut ea pro quibus aguntur principi gra-
e multa sint: quae quidem reverentius fuerit integra inliba-
ıue cogitationibus vestris reservari quam carptim breviter-
e perstringi, quia fere sequitur ut illa quidem de quibus ta-
as tanta quanta sunt esse videantur: nisi vero leviter at-
gi placet locupletatas tribus datumque congiarium populo,
datum totum, cum donativi partem milites accepissent. An
:diocris animi est his potius repraesentare quibus magis ne
ri potest? quamquam in hac quoque diversitate aequalitatis
io servata est. Aequati sunt enim populo milites eo quod
rtem, sed priores, populus militibus, quod posterior, sed
ıum statim accepit. Enimvero qua benignitate divisum est!
antaeque curae tibi fuit ne quis expers liberalitatis tuae fie-
:! Datum est iis qui post edictum tuum in locum erasorum
bditi fuerant, aequatique sunt ceteris illi etiam quibus non
ıt promissum. Negotiis aliquis, valetudine alius, hic mari,
ɜ fluminibus distinebatur: expectatus est, provisumque ne
is aeger, ne quis occupatus, ne quis denique longe fuisset:
niret quisque, cum vellet, veniret quisque, cum posset.
ıgnificum, Caesar, et tuum disiunctissimas terras munificen-
e ingenio velut admovere, inmensaque spatia liberalitate
ntrahere, intercedere casibus, occursare fortunae, atque
ıni ope adniti ne quis e plebe Romana dante congiarium
hominem se magis sentiret fuisse quam civem. Adven- 26
ıte congiarii die observare principis egressum in publicum,
ıidere vias examina infantium futurusque populus solebat.
bor parentibus erat ostentare parvulos inpositosque cervici-
s adulantia verba blandasque voces edocere: reddebant illi
ıae monebantur. Ac plerique inritis precibus surdas princi-
ɜ aures obstrepebant, ignarique quid rogassent, quid non in-
:trassent, donec plane scirent, differebantur. Tu ne rogari
ıidem sustinuisti, et quamquam laetissimum oculis tuis esset

conspectu Romanae sobolis inpleri, omnes tamen ante quam
te viderent adirentve recipi incidi iussisti, ut iam inde ab in-
fantia parentem publicum munere educationis experirentur,
crescerent de tuo qui crescerent tibi, alimentisque tuis ad sti-
pendia tua pervenirent, tantumque omnes uni tibi quantum pa-5
rentibus suis quisque deberet. Recte, Caesar, quod spem Ro-
mani nominis sumptibus tuis suscipis. Nullum est enim magno
principe inmortalitatemque merituro inpendii genus dignius
quam quod erogatur in posteros. Locupletes ad tollendos libe-
ros ingentia praemia et pares poenae adhortantur; pauperibus 10
educandi una ratio est bonus princeps. Hic fiducia sui procre-
atos nisi larga manu fovet, auget, amplectitur, occasum im-
perii, occasum rei publicae adcelerat frustraque proceres ple-
be neglecta, ut defectum corpore caput nutaturumque insta-
bili pondere, tuetur. Facile est coniectare quod perceperis 15
gaudium, cum te parentum liberorum senum infantium puero-
rum clamor exciperet. Haec prima parvulorum civium vox au-
res tuas inbuit, quibus tu daturus alimenta, hoc maximum prae-
stitisti ne rogarent. Super omnia est tamen quod talis es ut
27 sub te liberos tollere libeat expediat. Nemo iam parens filio 20
nisi fragilitatis humanae vices horret, nec inter insanabi-
les morbos principis ira numeratur. Magnum quidem est edu-
candi incitamentum tollere liberos in spem alimentorum, in
spem congiariorum; maius tamen, in spem libertatis, in spem
securitatis. Atque adeo nihil largiatur princeps, dum nihil au- 25
ferat; non alat, dum non occidat: nec deerunt qui filios con-
cupiscant. Contra largiatur et auferat, alat et occidat: ne ille
etiam brevi tempore effecerit ut omnes non posterorum modo
sed sui parentumque paeniteat. Quocirca nihil magis in tua tota
liberalitate laudaverim quam quod congiarium das de tuo, ali- 30
menta de tuo, neque a te liberi civium, ut ferarum catuli, san-
guine et caedibus nutriuntur; quodque gratissimum est acci-
pientibus, sciunt dari sibi quod nemini est ereptum, locuple-
tatisque tam multis pauperiorem esse factum principem tantum;
quamquam ne hunc quidem. Nam cuius est quidquid est omni- 35
28 um, tantum ipse quantum omnes habet. Alio me vocat nu-
merosa gloria tua: alio autem? quasi vero iam satis veneratus
miratusque sim quod tantam pecuniam profudisti, non ut flagitii

i conscius ab insectatione eius averteres famam, nec ut tri-
:s hominum maestosque sermones laetiore materia detineres.
llam congiario culpam, nullam alimentis crudelitatem rede-
sti, nec tibi bene faciendi fuit causa ut quae male feceras
une fecisses. Amor inpendio isto, non venia quaesita est,
pulusque Romanus obligatus a tribunali tuo, non exoratus
:essit. Obtulisti enim congiarium gaudentibus gaudens, se-
rusque securis; quodque antea principes ad odium sui leni-
lum tumentibus plebis animis obiectabant, id tu tam inno-
ns populo dedisti quam populus accepit. Paulo minus, patres
nscripti, quinque milia ingenuorum fuerunt, quae liberalitas
ncipis nostri conquisivit, invenit, adscivit. Hi subsidium
llorum, ornamentum pacis publicis sumptibus aluntur, pa-
amque non ut patriam tantum verum ut altricem amare con-
cunt. Ex his castra, ex his tribus replebuntur, ex his quan-
que nascentur quibus alimentis opus non sit. Dent tibi, Cae-
', aetatem dii quam mereris, serventque animum quem de-
runt: et quanto maiorem infantium turbam iterum atque ite-
n videbis incidi! Augetur enim cotidie et crescit, non quia
iores parentibus liberi, sed quia principi cives. Dabis con-
ria, si voles; praestabis alimenta, si voles: illi tamen pro-
:r te nascuntur.

Instar ego perpetui congiarii reor adfluentiam annonae. 29
ius aliquando cura Pompeio non minus addidit gloriae quam
lsus ambitus campo, exactus hostis mari, Oriens triumphis
cidensque lustratus. Nec vero ille civilius quam parens no-
r auctoritate consilio fide reclusit vias, portus pate fecit,
ıera terris, litoribus mare, litora mari reddidit, diversasque
ıtes ita commercio miscuit ut, quod genitum esset usquam,
apud omnes natum esse videretur. Nonne cernere datur ut
e ullius iniuria omnis usibus nostris annus exuberet? Quippe
ı ut ex hostico raptae perituraeque in horreis messes nequi-
am quiritantibus sociis auferuntur. Devehunt ipsi quod terra
ıuit, quod sidus aluit, quod annus tulit, nec novis indictioni-
ı pressi ad vetera tributa deficiunt. Emit fiscus quidquid vi-
:ur emere. Inde copiae, inde annona, de qua inter licen-
ı vendentemque conveniat, inde hic satietas, nec fames us-
am. Aegyptus alendis augendisque seminibus ita gloriata est 30

ut nihil imbribus caeloque deberet; siquidem proprio semper amne perfusa, nec alio genere aquarum solita pinguescere quam quas ipsa devexerat, tantis segetibus induebatur ut cum feracissimis terris, quasi numquam cessura, certaret. Haec inopina siccitate usque ad iniuriam sterilitatis exaruit, quia pi-5 ger Nilus cunctanter alveo sese ac languide extulerat, ingentibus quidem tunc quoque ille fluminibus, fluminibus tamen conferendus. Hinc pars magna terrarum, mergi repararique amne consueta, alto pulvere incanduit. Frustra tunc Aegyptus nubila optavit caelumque respexit, cum ipse fecunditatis pa-10 rens contractior et exilior, isdem ubertatem eius anni angustiis quibus abundantiam suam cohibuisset. Neque enim solum vagus ille, cum expanditur, amnis intra usurpata semper collium substiterat atque haeserat, sed supino etiam ac clementi solo non placido se mollique lapsu refugum abstulerat, nec-15 dum satis umentes terras addiderat arentibus. Igitur inundatione, id est ubertate, regio fraudata, sic opem Caesaris invocavit ut solet amnem suum: nec longius illi adversorum fuit spatium quam dum nuntiat. Tam velox, Caesar, potentia tua est, tamque in omnia pariter intenta bonitas et accincta ut tri-20 stius aliquid saeculo tuo passis ad remedium salutemque suffi-
31 ciat ut scias. Omnibus equidem gentibus fertiles annos gratasque terras precor: crediderim tamen per hunc Aegypti statum tuas fortunam vires experiri tuamque vigilantiam spectare voluisse. Nam cum omnia secunda ubique merearis, non-25 ne manifestum est, si quid adversi cadat, tuis laudibus tuisque virtutibus materiam campumque praesterni, cum secunda felices, adversa magnos probent? Percrebuerat antiquitus urbem nostram nisi opibus Aegypti ali sustentarique non posse. Superbiebat ventosa et insolens natio, quod victorem quidem po-30 pulum pasceret tamen, quodque in suo flumine, in suis navibus vel abundantia nostra vel fames esset. Refudimus Nilo suas copias: recepit frumenta quae miserat deportatasque messes revexit. Discat igitur Aegyptus credatque experimento non alimenta se nobis sed tributa praestare: sciat se non esse po-35 pulo Romano necessariam, et tamen serviat. Post haec, si volet, Nilus amet alveum suum et fluminis modum servet: nihil hoc ad urbem, ac ne ad Aegyptum quidem, nisi ut inde navi-

ita inania et vacua et similia redeuntibus, hinc plena et onusta et qualia solent venire mittantur, conversoque munere maris hinc potius venti ferentes et brevis cursus optentur. Mirum, Caesar, videretur, si desidem Aegyptum cessantemque Nilum non sensisset urbis annona; quae tuis opibus, tua cura usque illuc redundavit, ut simul probaretur et nos Aegypto posse et nobis Aegyptum carere non posse. Actum erat de fecundissima gente, si libera fuisset: pudebat sterilitatis insolitae, nec minus erubescebat fame quam torquebatur, cum pariter a te necessitatibus eius pudorique subventum est. Stupebant agricolae plena horrea, quae non ipsi refersissent, quibus de campis illa subvecta messis, quave in Aegypti parte alius amnis. Ita beneficio tuo nec maligna tellus, et obsequens Nilus Aegypto quidem saepe, sed gloriae nostrae numquam largior fluxit. Quam nunc iuvat provincias omnes in fidem nostram di- 32
tionemque venisse, postquam contigit princeps, qui terrarum fecunditatem nunc huc nunc illuc, ut tempus et necessitas posceret, transferret referretque, qui diremptam mari gentem ut partem aliquam populi plebisque Romanae aleret ac tueretur! Et caelo quidem numquam benignitas tanta ut omnes simul terras ubertet foveatque: hic omnibus pariter, si non sterilitatem, at mala sterilitatis exturbat: hic, si non fecunditatem, at bona fecunditatis inportat: hic alternis commeatibus Orientem Occidentemque conectit, ut quae ferunt quaeque expetunt omnes gentes invicem capiant, et discant quanto libertate discordi servientibus sit utilius unum esse cui serviant. Quippe discretis quidem bonis omnium sua cuiusque ad singulos mala; sociatis autem atque permixtis singulorum mala ad neminem, ad omnes omnium bona pertinent. Sed sive terris divinitas quaedam sive aliquis amnibus genius, et solum illud et flumen ipsum precor ut hac principis benignitate contentum, molli gremio semina recondat, multiplicata restituat. Non quidem reposcimus fenus: putet tamen esse solvendum, fallacemque unius anni fidem omnibus annis omnibusque postea saeculis tanto magis, quia non exigimus, excuset.

Satis factum qua civium qua sociorum utilitatibus. Visum 33
est spectaculum inde non enerve nec fluxum, nec quod animos virorum molliret et frangeret, sed quod ad pulchra vulnera

contemptumque mortis accenderet, cum in servorum etiam noxiorumque corporibus amor laudis et cupido victoriae cerneretur. Quam deinde in edendo liberalitatem, quam iustitiam exhibuit, omni adfectione aut intactus aut maior! Inpetratum est quod postulabatur, oblatum quod non postulabatur. Insti- 5 tit ultro et ut concupisceremus admonuit, ac sic quoque plura inopinata, plura subita. Iam quam libera spectantium studia, quam securus favor! Nemini inpietas, ut solebat, obiecta, quod odisset gladiatorem: nemo e spectatore spectaculum factus, miseras voluptates unco et ignibus expiavit. Demens ille 10 verique honoris ignarus qui crimina maiestatis in harena colligebat ac se despici et contemni, nisi etiam gladiatores eius veneraremur, sibi male dici in illis, suam divinitatem, suum numen violari interpretabatur, cumque se idem quod deos, idem
34 gladiatores quod se putabat. At tu, Caesar, quam pulchrum 15 spectaculum pro illo nobis execrabili reddidisti! Vidimus delatorum iudicium, quasi grassatorum, quasi latronum. Non solitudinem illi, non iter, sed templum, sed forum insederant· nulla iam testamenta secura, nullus status certus: non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum principum avaritia. 20 Advertisti oculos atque ut ante castris ita postea pacem foro reddidisti: excidisti intestinum malum et provida severitate cavisti ne fundata legibus civitas eversa legibus videretur. Licet ergo cum fortuna tum liberalitas tua visenda nobis praebuerit, ut praebuit, nunc ingentia robora virorum et pares animos, nunc 25 inmanitatem ferarum, nunc mansuetudinem incognitam, nunc secretas illas et arcanas ac sub te primum communes opes; nihil tamen gratius, nihil saeculo dignius quam quod contigit desuper intueri delatorum supina ora retortasque cervices. Agnoscebamus et fruebamur, cum velut piaculares publicae sollicitudinis 30 victimae supra sanguinem noxiorum ad lenta supplicia gravioresque poenas ducerentur. Congesti sunt in navigia raptim conquisita ac tempestatibus dediti: abirent, fugerent vastatas delationibus terras; ac si quem fluctus ac procellae scopulis reservassent, hic nuda saxa et inhospitale litus incoleret, ageret du- 35 ram et anxiam vitam, relictaque post tergum totius generis hu-
35 mani securitate maereret. Memoranda facies, delatorum classis permissa omnibus ventis coactaque vela tempestatibus pandere

'atosque fluctus sequi, quoscumque in scopulos detulissent. ıvabat prospectare statim a portu sparsa navigia et apud illud ›sum mare agere principi gratias, qui clementia sua salva ul-onem hominum terrarumque diis maris commendasset. Quan-ım diversitas temporum posset tum maxime cognitum est, cum dem quibus antea cautibus innocentissimus quisque nunc no-entissimus affigeretur, cumque insulas omnes, quas modo se-atorum, iam delatorum turba conpleret; quos quidem non in raesens tantum sed in aeternum repressisti, in illa poenarum ıdagine inclusos. Ereptum alienas pecunias eunt; perdant uas habent: expellere penatibus gestiunt; suis exturbentur: eque, ut antea, exsanguem illam et ferream frontem nequi-uam convulnerandam praebeant punctis et notas suas rideant, ed expectent paria praemio damna, nec maiores spes quam ıetus habeant, timeantque quantum timebantur. Ingenti qui-em animo divus Titus securitati nostrae ultionique prospexe-ıt, ideoque numinibus aequatus est: sed quanto tu quando-ue dignior caelo, qui tot res illis adiecisti propter quas illum eum fecimus! Id hoc magis arduum fuit, quod imperator Ner-ı, te filio, te successore dignissimus, perquam magna quae-ım edicto Titi adstruxerat, nihilque reliquisse nisi tibi vide-ıtur, qui tam multa excogitasti, ut si ante te nihil esset in-entum. Quae singula quantum tibi gratiae dispensata adiecis-ent! At tu simul omnia profudisti, ut sol et dies non parte ıiqua sed statim totus, nec uni aut alteri sed omnibus in com-ıune profertur.

Quam iuvat cernere aerarium silens et quietum et quale 36
ıte delatores erat! Nunc templum illud, nunc vere deus, non poliarium civium cruentarumque praedarum saevum receptaulum, ac toto in orbe terrarum adhuc locus unus in quo opti-o principe boni malis inpares essent. Manet tamen honor le-um, nihilque ex publica utilitate convulsum, nec poena cui-uam remissa, sed addita est ultio, solumque mutatum quod ım non delatores sed leges timentur. At fortasse non eadem everitate fiscum qua aerarium cohibes: immo tanto maiore, uanto plus tibi licere de tuo quam de publico credis. Dicitur ctori atque etiam procuratori tuo 'in ius veni, sequere ad tri-unal'. Nam tribunal quoque excogitatum principatui est, par

ceteris, nisi illud litigatoris amplitudine metiaris. Sors et urna fisco iudicem adsignat: licet reicere, licet exclamare 'hunc nolo, timidus est et bona saeculi parum intellegit: illum volo, quia Caesarem fortiter amat'. Eodem foro utuntur principatus et libertas. Quae praecipua tua gloria est, saepius vincitur fiscus; cuius mala causa numquam est, nisi sub bono principe. Ingens hoc meritum: maius illud, quod eos procuratores habes ut plerumque cives tui non alios iudices malint. Liberum est autem discriminis 'nolo eum eligere'. Neque enim ullam necessitatem muneribus tuis addis, ut qui scias hanc esse beneficiorum principalium summam, si illis et non uti licet.

37 Onera imperii pleraque vectigalia institui ut pro utilitate communi ita singulorum iniuriis coëgerunt. His vicesima reperta est, tributum tolerabile et facile heredibus dumtaxat extraneis, domesticis grave. Itaque illis inrogatum est, his remissum; videlicet, quod manifestum erat quanto cum dolore laturi seu potius non laturi homines essent destringi aliquid et abradi bonis quae sanguine, gentilitate, sacrorum denique societate meruissent, quaeque numquam ut aliena et speranda, sed ut sua semperque possessa ac deinceps proximo cuique transmittenda cepissent. Haec mansuetudo legis veteribus civibus servabatur: novi, seu per Latium in civitatem seu beneficio principis venissent, nisi simul cognationis iura inpetrassent, alienissimi habebantur quibus coniunctissimi fuerant. Ita maximum beneficium vertebatur in gravissimam iniuriam, civitasque Romana instar erat odii et discordiae et orbitatis, cum carissima pignora salva ipsorum pietate distraheret. Inveniebantur tamen quibus tantus amor nominis nostri inesset ut Romanam civitatem non vicesimae modo verum etiam adfinitatum damno bene conpensari putarent; sed iis maxime debebat gratuita contingere a quibus tam magno aestimabatur. Igitur pater tuus sanxit ut quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis pervenisset ad matrem, etiamsi cognationum iura non recepissent, cum civitatem adipiscerentur, eius vicesimam ne darent. Eandem inmunitatem in paternis bonis filio tribuit, si modo reductus esset in patris potestatem, ratus inprobe et insolenter ac paene inpie his nominibus inseri publicanum, nec sine piaculo quodam sanctissimas necessitudines velut intercedente vicesima

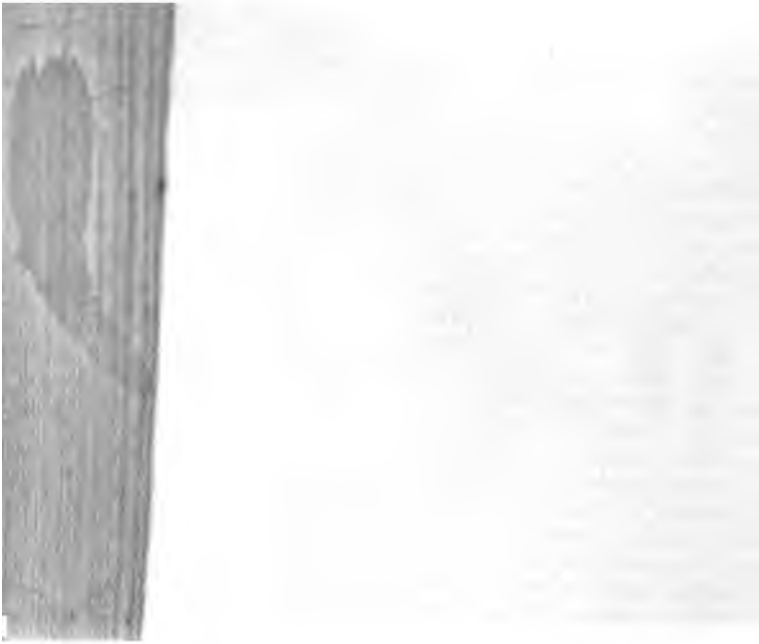

cindi; nullum tanti esse vectigal quod liberos ac parentes fa-
eret extraneos. Hactenus ille: parcius fortasse quam decuit 38
ptimum principem, sed non parcius quam optimum patrem,
ui *optimum* adoptaturus, hoc quoque parentis indulgentissimi
ecit, quod delibasse quaedam seu potius demonstrasse con-
entus, largam ac prope intactam bene faciendi materiam filio
eservavit. Statim ergo muneri eius liberalitas tua adstruxit
t, quemadmodum in patris filius, sic in hereditate filii pater es-
et inmunis, nec eodem momento quo pater esse desisset hoc
uoque amitteret quod fuisset. Egregie, Caesar, quod lacri-
ias parentum vectigales esse non pateris. Bona filii pater sine
eminutione possideat, nec socium hereditatis accipiat qui non
abet luctus: nemo recentem et attonitam orbitatem ad conpu-
itionem vocet cogatque patrem quid reliquerit filius scire.
ugeo, patres conscripti, principis munus, cum ostendo libe-
alitati eius inesse rationem. Ambitio enim et iactantia et effu-
io et quidvis potius quam liberalitas existimanda est cui ratio
on constat. Dignum ergo, imperator, mansuetudine tua minuere
rbitatis iniurias nec pati quemquam filio amisso insuper ad-
ci alio dolore. Sic quoque abunde misera res est, pater filio
olus heres: quid si coheredem non a filio accipiat? Adde quod,
um divus Nerva sanxisset ut in paternis bonis liberi necessi-
ite vicesimae solverentur, congruens erat eandem inmunita-
em parentes in liberorum bonis obtinere. Cur enim posteris
mplior honor quam maioribus haberetur? curve non retro quo-
ue recurreret aequitas eadem? Tu quidem, Caesar, illam ex-
eptionem removisti 'si modo filius in potestate patris fuisset',
ituitus, opinor, vim legemque naturae, quae semper in ditione
arentum esse liberos iussit, nec uti inter pecudes sic inter
omines potestatem et imperium valentioribus dedit. Nec vero 39
ontentus primum cognationis gradum abstulisse vicesimae, se-
undum quoque exemit, cavitque ut in sororis bonis frater, et
ontra in fratris soror, utque avus et avia in neptis nepotisque,
t invicem illi servarentur inmunes. Iis quoque quibus per La-
um civitas Romana patuisset idem indulsit, omnibusque inter
e cognationum iura commisit, simul et pariter et more natu-
ie, quae priores principes a singulis rogari gestiebant, non
im praestandi animo quam negandi. Ex quo intellegi potest

quantae benignitatis, quanti spiritus fuerit sparsas atque, ut ita dicam, laceras gentilitates colligere atque conectere et quasi renasci iubere; deferre quod negabatur, atque id praestare cunctis quod saepe singuli non inpetrassent; postremo ipsum sibi eripere tot beneficiorum occasiones, tam numerosam obli- 5 gandi inputandique materiam. Indignum credo ei visum ab homine peti quod dii dedissent. Soror estis et frater, avus et nepotes: quid est ergo cur rogetis ut sitis? vobis estis. Quid? pro cetera sua moderatione non minus invidiosum putat dare hereditatem quam auferre. Laeti ergo adite honores, capessite 10 civitatem: neminem hoc necessitudinis abruptum velut truncum amputatumque destituet: isdem omnes quibus ante pignoribus, sed honestiores perfruentur. Ac ne remotus quidem iamque deficientis adfinitatis gradus, a qualibet quantitate vicesimam inferre cogetur. Statuit enim communis omnium parens sum- 15
40 mam quae publicanum pati possit. Carebit onere vicesimae parva et exilis hereditas, et si ita gratus heres volet, tota sepulcro, tota funeri serviet. Nemo observator, nemo castigator adsistet. Cuicumque modica pecunia ex hereditate alicuius obvenerit, securus habeat quietusque possideat. Ea lex vicesi- 20 mae dicta est ut ad periculum eius perveniri nisi opibus non possit. Conversa est iniquitas in gratulationem, iniuria in votum: optat heres ut vicesimam debeat. Additum est ut qui eiusmodi ex causis in diem edicti vicesimam deberent, nondum tamen intulissent, non inferrent. At in praeteritum sub- 25 venire ne dii quidem possunt: tu tamen subvenisti, cavistique ut desineret quisque debere quod *non* esset postea debiturus, id est effecisti ne malos principes habuissemus. Quo ingenio, si natura pateretur, quam libenter tot spoliatis, tot trucidatis sanguinem et bona refudisses! Vetuisti exigi quod deberi non 30 tuo saeculo coeperat. Alius ut contumacibus irasceretur tarditatemque solvendi dupli vel et quadrupli inrogatione multaret: tu nihil referre iniquitatis existimas, exigas quod deberi non
41 oportuerit, an constituas ut debeatur? Feres, Caesar, curam et sollicitudinem consularem. Nam mihi cogitanti eundem te 35 collationes remisisse, donativum reddidisse, congiarium obtulisse, delatores abegisse, vectigalia temperasse, interrogandus videris satisne computaveris imperii reditus. An tantas vi-

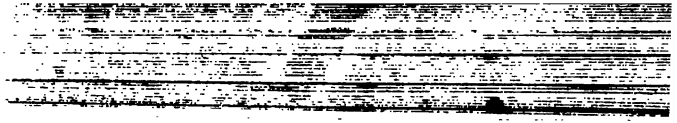

es habet frugalitas principis ut tot inpendiis, tot erogationi-
ous sola sufficiat? Nam quid est causae cur aliis quidem, cum
omnia raperent et rapta retinerent, ut si nihil rapuissent, de-
fuerint omnia, tibi, cum tam multa largiaris et nihil auferas,
omnia supersint? Numquam principibus defuerunt qui fronte
risti et gravi supercilio utilitatibus fisci contumaciter adessent.
Et erant principes ipsi sua sponte avidi et rapaces et qui magi-
stris non egerent; plura tamen semper a nobis contra nos didi-
cerunt. Sed ad tuas aures cum ceteris omnibus tum vel maxi-
ne avaris adulationibus obstructus est aditus. Silent ergo et
quiescunt, et postquam non est cui suadeatur, qui suadeant
non sunt. Quo evenit ut, cum plurimum tibi pro tuis, plus ta-
nen pro nostris moribus debeamus.

Locupletabant et fiscum et aerarium non tam Voconiae et 42
Iuliae leges quam maiestatis singulare et unicum crimen eorum
qui crimine vacarent. Huius tu metum penitus sustulisti, con-
tentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt quam qui sibi
maiestatem vindicabant. Reddita est amicis fides, liberis pie-
as, obsequium servis: verentur et parent et dominos habent.
Non enim iam servi nostri principis amici, sed nos sumus, nec
pater patriae alienis se mancipiis cariorem quam civibus suis
credit. Omnes accusatore domestico liberasti unoque salutis
publicae signo illud, ut sic dixerim, servile bellum sustulisti.
In quo non minus servis quam dominis praestitisti: hos enim
securos, illos bonos fecisti. Non vis interea laudari; nec for-
asse laudanda sint: grata sunt tamen recordantibus principem
illum in capita dominorum servos subornantem monstrantem-
que crimina quae tamquam delata puniret: magnum et inevita-
bile ac totiens cuique experiendum malum, quotiens quisque
similes principi servos haberet. In eodem genere ponendum 43
est quod testamenta nostra secura sunt, nec unus omnium,
nunc quia scriptus, nunc quia non scriptus, heres. Non tu fal-
sis, non tu iniquis tabulis advocaris. Nullius ad te iracundia,
nullius inpietas, nullius furor confugit; nec quia offendit alius,
nuncuparis, sed quia ipse meruisti. Scriberis ab amicis, ab
ignotis praeteriris, nihilque inter privatum et principem inter-
est, nisi quod nunc a pluribus amaris: nam et plures amas.
Tene, Caesar, hunc cursum, et probabitur experimento sitne

feracius et uberius, non ad laudem modo sed ad pecuniam, principi, si herede illo homines mori velint quam si cogantur. Donavit pater tuus multa, et ipse donasti. Cesserit parum gratus: manent tamen ii qui bonis eius *fruuntur*, nihilque ex illis ad te nisi gloria redit. Nam liberalitatem iucundiorem debitor gratus, clariorem ingratus facit. Sed quis ante te laudem istam pecuniae praetulit? quotus quisque principum ne id quidem in patrimoniis nostris suum duxit quod esset de suo? Nonne ut regum ita Caesarum munera inlitos cibis hamos, opertos praeda laqueos aemulabantur, cum privatis facultatibus velut hausta et multiplicata retro secum quidquid attigerant referrent?

44 Quam utile est ad usum secundorum per adversa venisse! Vixisti nobiscum, periclitatus es, timuisti, quae tunc erat innocentium vita. Scis et expertus es quanto opere detestentur malos principes etiam qui malos faciunt. Meministi quae optare nobiscum, quae sis queri solitus. Nam privato iudicio principem geris, meliorem immo te praestas quam tibi alium precabare. Itaque sic inbuti sumus ut, quibus erat summa votorum melior pessimo princeps, iam non possimus nisi optimum ferre. Nemo est ergo tam tui, tam ignarus sui ut locum istum post te concupiscat. Facilius est ut esse aliquis successor tuus possit quam ut velit. Quis enim curae tuae molem sponte subeat? quis conparari tibi non reformidet? Expertus et ipse es quam sit onerosum succedere bono principi, et adferebas excusationem adoptati. An parva pronaque sunt ad aemulandum quod nemo incolumitatem turpitudine rependit? Salva est omnibus vita et dignitas vitae, nec iam consideratus ac sapiens qui aetatem in tenebris agit. Eadem quippe sub principe virtutibus praemia quae in libertate, nec bene factis tantum ex conscientia merces. Amas constantiam civium rectosque ac vividos animos non, ut alii, contundis ac deprimis, sed foves et attollis. Prodest bonos esse, cum sit satis abundeque, si non nocet: his honores, his sacerdotia, his provincias offers: hi amicitia tua, hi iudicio florent. Acuuntur isto integritatis et industriae pretio similes, dissimiles adliciuntur: nam praemia bonorum malorumque bonos ac malos faciunt. Pauci adeo ingenio valent ut non turpe honestumque, prout bene aut secus cessit, expetant fugiantve; ceteri, ubi laboris inertiae, vigilantiae

feracius et uberius, non ad laudem modo sed ad pecuniam, principi, si herede illo homines mori velint quam si cogantur. Donavit pater tuus multa, et ipse donasti. Cesserit parum gratus: manent tamen ii qui bonis eius *fruuntur*, nihilque ex illis ad te nisi gloria redit. Nam liberalitatem iucundiorem debitor gratus, clariorem ingratus facit. Sed quis ante te laudem istam pecuniae praetulit? quotus quisque principum ne id quidem in patrimoniis nostris suum duxit quod esset de suo? Nonne ut regum ita Caesarum munera inlitos cibis hamos, opertos praeda laqueos aemulabantur, cum privatis facultatibus velut hausta et multiplicata retro secum quidquid attigerant referrent?

44 Quam utile est ad usum secundorum per adversa venisse! Vixisti nobiscum, periclitatus es, timuisti, quae tunc erat innocentium vita. Scis et expertus es quanto opere detestentur malos principes etiam qui malos faciunt. Meministi quae optare nobiscum, quae sis queri solitus. Nam privato iudicio principem geris, meliorem immo te praestas quam tibi alium precabare. Itaque sic inbuti sumus ut, quibus erat summa votorum melior pessimo princeps, iam non possimus nisi optimum ferre. Nemo est ergo tam tui, tam ignarus sui ut locum istum post te concupiscat. Facilius est ut esse aliquis successor tuus possit quam ut velit. Quis enim curae tuae molem sponte subeat? quis conparari tibi non reformidet? Expertus et ipse es quam sit onerosum succedere bono principi, et adferebas excusationem adoptati. An parva pronaque sunt ad aemulandum quod nemo incolumitatem turpitudine rependit? Salva est omnibus vita et dignitas vitae, nec iam consideratus ac sapiens qui aetatem in tenebris agit. Eadem quippe sub principe virtutibus praemia quae in libertate, nec bene factis tantum ex conscientia merces. Amas constantiam civium rectosque ac vividos animos non, ut alii, contundis ac deprimis, sed foves et attollis. Prodest bonos esse, cum sit satis abundeque, si non nocet: his honores, his sacerdotia, his provincias offers: hi amicitia tua, hi iudicio florent. Acuuntur isto integritatis et industriae pretio similes, dissimiles adliciuntur: nam praemia bonorum malorumque bonos ac malos faciunt. Pauci adeo ingenio valent ut non turpe honestumque, prout bene aut secus cessit, expetant fugiantve; ceteri, ubi laboris inertiae, vigilantiae

ımno, frugalitatis luxuriae merces datur, eadem ista quibus
ios artibus adsecutos vident consectantur: qualesque sunt illi,
les esse et videri volunt, et dum volunt, fiunt. Et priores 45
ıidem principes, excepto patre tuo, praeterea uno aut alte-
ı, et nimis dixi, vitiis potius civium quam virtutibus laeta-
ıntur: primum, quod in alio sua quemque natura delectat...
ınique quod patientiores servitutis arbitrabantur quos non de-
ret esse nisi servos. Horum in sinum omnia congerebant,
ınos autem otio ac situ abstrusos et quasi sepultos non nisi
elationibus et periculis in lucem ac diem proferebant. Tu ami-
ıs ex optimis legis; et Hercule aequum est esse eos carissi-
os bono principi qui invisi malo fuerint. Scis, ut sunt diversa
ıtura dominatio et principatus, ita non aliis esse principem
ratiorem quam qui maxime dominum graventur. Hos ergo
rovehis et ostentas quasi specimen et exemplar, quae tibi
ıcta vitae, quod hominum genus placeat; et ideo non censu-
m adhuc, non praefecturam morum recepisti, quia tibi be-
eficiis potius quam remediis ingenia nostra experiri placet. Et
ioqui nescio an plus moribus conferat princeps qui bonos
ıse patitur quam qui cogit. Flexibiles quamcumque in par-
m ducimur a principe atque, ut ita dicam, sequaces sumus.
uic enim cari, huic probati esse cupimus, quod frustra spe-
verint dissimiles; eoque obsequii continuatione pervenimus
; prope omnes homines unius moribus vivamus. Porro non
m sinistre constitutum est ut, qui malum principem possu-
us, bonum non possimus imitari. Perge modo, Caesar, et
m effectumque censurae tuum propositum, tui actus obtine-
ınt. Nam vita principis censura est eaque perpetua: ad hanc
rigimur, ad hanc convertimur, nec tam imperio nobis opus
ıt quam exemplo. Quippe infidelis recti magister est metus.
elius homines exemplis docentur, quae in primis hoc in se
ıni habent, quod adprobant quae praecipiunt fieri posse. Et 46
ıis terror valuisset efficere quod reverentia tui effecit? Ob-
nuit aliquis ut spectaculum pantomimorum populus Romanus
ılli pateretur, sed non obtinuit ut vellet. Rogatus es tu quod
ıgebat alius, coepitque esse beneficium quod necessitas fue-
ıt. Neque enim a te minore concentu ut tolleres pantomimos
ıam a patre tuo ut restitueret exactum est. Utrumque recte

nam et restitui oportebat quos sustulerat malus princeps et tolli restitutos. In iis enim quae a malis bene fiunt hic tenendus est modus ut appareat auctorem displicuisse, non factum. Idem ergo populus ille aliquando scaenici imperatoris spectator et plausor, nunc in pantomimis quoque aversatur et damnat 5 effeminatas artes et indecora saeculo studia. Ex quo manifestum est principum disciplinam capere etiam vulgus, cum rem, si ab uno fiat, severissimam fecerint omnes. Macte hac gravitatis gloria, Caesar, qua consecutus es ut quod antea vis et imperium nunc mores vocarentur. Castigaverunt vitia sua ipsi 10 qui castigari merebantur, iidemque emendatores qui emendandi fuerunt. Itaque nemo de severitate tua queritur, et liberum est queri. Sed cum ita conparatum sit ut de nullo minus principe querantur homines quam de quo maxime licet, tuo in saeculo nihil est quo non omne hominum genus laetetur et gau- 15 deat. Boni provehuntur, mali, qui est tranquillissimus status civitatis, nec timent nec timentur. Mederis erroribus, sed inplorantibus, omnibusque quos bonos facis hanc adstruis laudem ne coëgisse videaris.

47 Quid? vitam, quid? mores iuventutis quam principaliter for- 20 mas! Quem honorem dicendi magistris, quam dignationem sapientiae doctoribus habes! Ut sub te spiritum et sanguinem et patriam receperunt studia! quae priorum temporum inmanitas exiliis puniebat, cum sibi vitiorum omnium conscius princeps inimicas vitiis artes non odio magis quam reverentia relegaret. 25 At tu easdem artes in conplexu oculis auribus habes. Praestas enim quaecumque praecipiunt, tantumque eas diligis quantum ab illis probaris. An quisquam studia humanitatis professus non cum omnia tua tum vel in primis laudibus ferat admissionum tuarum facilitatem? Magno quidem animo parens tuus hanc ante 30 vos principes arcem publicarum aedium nomine inscripserat; frustra tamen, nisi adoptasset qui habitare ut in publicis posset. Quam bene cum titulo isto moribus tuis convenit, quamque omnia sic facis, tamquam non alius inscripserit! Quod enim forum, quae templa tam reserata? Non Capitolium ipsa- 35 que illa adoptionis tuae sedes magis publica, magis omnium. Nulli obices, nulli contumeliarum gradus, superatisque iam mille liminibus ultra semper aliqua dura et obstantia. Magna

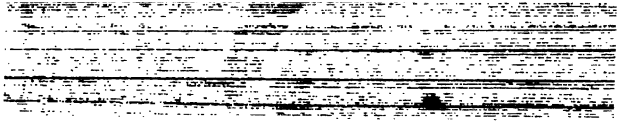

ante te, magna post te, iuxta te tamen maxima quies: tantum
ibique silentium, tam altus pudor ut ad parvos penates et la-
rem angustum ex domo principis modestiae et tranquillitatis
exempla referantur. Ipse autem ut excipis omnes! ut expe- 48
ctas! ut magnam partem dierum inter tot imperii curas quasi
per otium transigis! Itaque non alii et attoniti, nec ut pericu-
um capitis adituri tarditate, sed securi et hilares, cum com-
modum est, convenimus. Et admittente principe interdum est
aliquid quod nos domi quasi magis necessarium teneat; excu-
sati semper tibi nec umquam excusandi sumus. Scis enim sibi
quemque praestare quod te videat, quod frequentet; ac tanto
liberalius ac diutius voluptatis huius copiam praebes. Nec sa-
lutationes tuas fuga et vastitas sequitur. Remoramur, resisti-
mus, ut in communi domo, quam nuper illa inmanissima belua
plurimo terrore munierat, cum velut quodam specu inclusa
nunc propinquorum sanguinem lamberet nunc se ad clarissi-
morum civium strages caedesque proferret. Obversabantur fo-
ribus horror et minae et par metus admissis et exclusis. Ad
hoc ipse occursu quoque visuque terribilis: superbia in fronte,
ira in oculis, femineus pallor in corpore, in ore inpudentia
multo rubore suffusa. Non adire quisquam, non adloqui aude-
bat tenebras semper secretumque captantem nec umquam ex
solitudine sua prodeuntem, nisi ut solitudinem faceret. Ille ta- 49
men, quibus sibi parietibus et muris salutem suam tueri vide-
batur, dolum secum et insidias et ultorem scelerum deum in-
clusit. Dimovit perfregitque custodias poena angustosque per
aditus et obstructos, non secus ac per apertas fores et invi-
antia limina, inrupit; longeque tunc illi divinitas sua, longe
arcana illa cubilia saevique secessus, in quos timore et super-
bia et odio hominum agebatur. Quanto nunc tutior, quanto se-
curior eadem domus, postquam non crudelitatis sed amoris
excubiis, non solitudine et claustris sed civium celebritate
defenditur! Ecquid ergo discimus experimento fidissimam esse
custodiam principis ipsius innocentiam? Haec arx inaccessa,
hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere. Fru-
tra se terrore succinxerit qui septus caritate non fuerit: armis
enim arma inritantur. Num autem serias tantum partes dierum
a oculis nostris coetuque consumis? non remissionibus tuis

eadem frequentia eademque illa socialitas interest? non tibi semper in medio cibus semperque mensa communis? non ex convictu nostro mutua voluptas? non provocas reddisque sermones? non ipsum tempus epularum tuarum, cum frugalitas contrahat, extendit humanitas? Non enim ante medium diem 5 distentus solitaria cena, spectator adnotatorque convivis tuis inmines, nec ieiunis et inanibus plenus ipse et ructans, non tam adponis quam obicis cibos quos dedigneris attingere, aegreque perpessus superbam illam convictus simulationem, rursus te ad clandestinam ganeam occultumque luxum refers. Ergo 10 non aurum nec argentum nec exquisita ingenia cenarum sed suavitatem tuam iucunditatemque miramur, quibus nulla satietas adest, quando sincera omnia et vera et ornata gravitate. Neque enim aut peregrinae superstitionis ministeria aut obscaena petulantia mensis principis oberrat, sed benigna invi- 15 tatio et liberales ioci et studiorum honor. Inde tibi parcus et brevis somnus nullumque amore nostri tempus angustius quam quod sine nobis agis.

50 Sed cum rebus tuis ut participes perfruamur, quae habemus ipsi quam propria, quam nostra sunt! Non enim exturba- 20 tis prioribus dominis omne stagnum, omnem lacum, omnem etiam saltum inmensa possessione circumvenis, nec unius oculis flumina fontes maria deserviunt. Est quod Caesar non suum videat, tandemque imperium principis quam patrimonium maius est. Multa enim ex patrimonio refert in imperium, quae 25 priores principes occupabant, non ut ipsi fruerentur, sed ne quis alius. Ergo in vestigia sedesque nobilium inmigrant pares domini, nec iam clarissimorum virorum receptacula habitatore servo teruntur aut foeda vastitate procumbunt. Datur intueri pulcherrimas aedes deterso situ auctas ac vigentes. Magnum 30 hoc tuum non erga homines modo sed erga tecta ipsa meritum, sistere ruinas, solitudinem pellere, ingentia opera eodem quo extructa sunt animo ab interitu vindicare. Muta quidem illa et anima carentia, sentire tamen et laetari videntur quod niteant, quod frequententur, quod aliquando coeperint esse domini sci- 35 entis. Circumfertur sub nomine Caesaris tabula ingens rerum venalium; quo fit detestanda avaritia illius qui tam multa concupiscebat, cum haberet supervacua tam multa. Tum exitialis

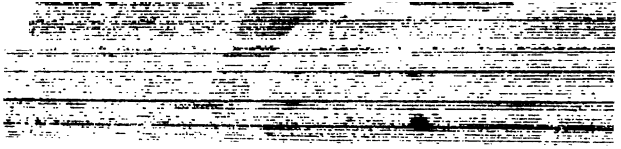

rat apud principem huic laxior domus, illi amoenior villa; nunc princeps in haec eadem dominos quaerit, ipse inducit: psos illos magni aliquando imperatoris hortos, illud numquam nisi Caesaris suburbanum licemur, emimus, inplemus. Tanta benignitas principis, tanta securitas temporum est ut ille nos principalibus rebus existimet dignos, nos non timeamus, quod digni esse videmur. Nec vero emendi tantum civibus tuis copiam praebes, sed amoenissima quaeque largiris et donas; ista, nquam, donas in quae electus, in quae adoptatus es: transers quod iudicio accepisti, ac nihil magis tuum credis quam quod per amicos habes.

Idem tam parcus in aedificando quam diligens in tuendo. 51
taque non, ut ante, inmanium transvectione saxorum urbis tecta quatiuntur. Stant securae domus nec iam templa nutantia. Satis est tibi nimiumque, cum successeris frugalissimo principi; magnum reicere aliquid et amputare ex iis quae princeps amquam necessaria reliquit. Praeterea pater tuus usibus suis detrahebat quae fortuna imperii dederat, tu tuis quae pater. At quam magnificus in publicum es? Hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur, ut non consummata sed antum conmutata videantur. Hinc inmensum latus circi templorum pulchritudinem provocat, digna populo victore genium sedes, nec minus ipsa visenda quam quae ex illa spectantur: visenda autem cum cetera specie, tum quod aequatus plebis ac principis locus; siquidem per omne spatium una facies, omnia continua et paria, nec magis proprius spectandi Caesari suggestus quam propria quae spectet. Licebit ergo civibus tuis te invicem contueri: dabitur non cubiculum principis sed ipsum principem cernere, in publico, in populo sedentem, populo, cui locorum quinque milia adiecisti. Auxeras enim numerum eius congiarii facilitate maioremque in posterum suscipi liberalitatis tuae fide iusseras.

Horum unum si praestitisset alius, iam dudum illi radiatum 52
caput et media inter deos sedes auro staret aut ebore augustioribusque aris et grandioribus victimis invocaretur. Tu delubra non nisi adoraturus intras, tibi maximus honor excubare pro templis postibusque praetexi. Sic fit ut dii summum inter homines fastigium servent, cum deorum ipse non adoptes. Ita

que tuam statuam in vestibulo Iovis optimi maximi unam alteramve et hanc aeream cernimus. At paulo ante aditus omnes, omnes gradus totaque area hinc auro hinc argento relucebat seu potius polluebatur, cum incesti principis statuis permixta deorum simulacra sorderent. Ergo istae quidem aereae et paucae manent, manebuntque quam diu templum ipsum; illae autem *aureae* et innumerabiles strage et ruina publico gaudio litaverunt. Iuvabat inlidere solo superbissimos vultus, instare ferro, saevire securibus, ut si singulos ictus sanguis dolorque sequeretur. Nemo tam temperans gaudii seraeque laetitiae quin instar ultionis videretur cernere laceros artus, truncata membra, postremo truces horrendasque imagines obiectas excoctasque flammis, ut ex illo terrore et minis in usum hominum ac voluptates ignibus mutarentur. Simili reverentia, Caesar, non apud genium tuum bonitati tuae gratias agi, sed apud numen Iovis optimi maximi pateris: illi debere nos quidquid tibi debeamus, illius quod bene facias muneris esse, qui te dedit. Ante quidem ingentes hostiarum greges per Capitolinum iter, magna sui parte velut intercepti, devertere via cogebantur, cum saevissimi domini atrocissima effigies tanto victimarum cruore coleretur, quantum ipse humani sanguinis profundebat.

53 Omnia, patres conscripti, quae de aliis principibus a me aut dicuntur aut dicta sunt eo pertinent ut ostendam quam longa consuetudine corruptos depravatosque mores principatus parens noster reformet et corrigat. Alioqui nihil non parum grate sine conparatione laudatur. Praeterea hoc primum erga optimum imperatorem piorum civium officium est, insequi dissimiles. Neque enim satis amarit bonos principes qui malos satis non oderit. Adice quod imperatoris nostri non aliud amplius ac diffusius meritum est quam quod insectari malos principes tutum est. An excidit dolori nostro modo vindicatus Nero? Permitteret, credo, famam vitamque eius carpi qui mortem ulciscebatur, nec ut in se dicta interpretaretur quae de simil limo dicerentur. Quare ego [te], Caesar, muneribus tuis omnibus conparo, multis antepono, quod licet nobis et in praeteritum de malis imperatoribus cotidie vindicari et futuros sub exemplo praemonere nullum locum, nullum esse tempus quo funestorum principum manes a posterorum execrationibus con-

uiescant. Quo constantius, patres conscripti, et dolores nostros
t gaudia proferamus: *laetemur his quibus fruimur*, ingemi-
camus illis quae patiebamur. Simul utrumque faciendum est
ub bono principe. Hoc secreta nostra, hoc sermones, hoc ipsae
ratiarum actiones agant, meminerintque sic maxime laudari in-
olumem imperatorem, si priores secus meriti reprehendantur.
Iam cum de malo principe posteri tacent, manifestum est ea-
em facere praesentem. Et quis iam locus miserae adulatio- 54
is manebat ignarus, cum laudes imperatorum ludis etiam et
ommissionibus celebrarentur, saltarentur, atque in omne lu-
ibrium effeminatis vocibus modis gestibus frangerentur? Sed
lud indignum quod eodem tempore in senatu et in scaena, ab
istrione et a consule laudabantur. Tu procul a tui cultu ludi-
ras artes removisti. Seria ergo te carmina honorque aeternus
nnalium, non haec brevis et pudenda praedicatio colit: quin
tiam tanto maiore consensu in venerationem tui theatra ipsa
onsurgent, quanto magis de te scaenae silebunt. Sed quid
go istud admiror, cum eos quoque honores qui tibi a nobis
fferuntur aut delibare parcissime aut omnino soleas recusare?
Iihil ante tam vulgare, tam parvum in senatu agebatur ut non
ıudibus principum inmorarentur quibuscumque censendi ne-
essitas accidisset. De ampliando numero gladiatorum aut de
ıstituendo collegio fabrorum consulebamur, et quasi prolatis
nperii finibus nunc ingentes arcus excessurosque templorum
ıstigium titulos, nunc menses etiam nec hos singulos nomini
'aesarum dicabamus. Patiebantur illi, et quasi meruissent,
ıetabantur. At nunc quis nostrum, tamquam oblitus eius de
uo refertur, censendi officium principis honore consumit?
'uae moderationis laus haec constantia nostra: tibi obsequimur
uod in curiam non ad certamen adulationum sed ad usum mu-
usque iustitiae convenimus, hanc simplicitati tuae veritatique
ratiam relaturi ut te quae vis velle, quae non vis nolle cre-
amus. Incipimus inde, desinimus ibi a quo incipi, in quo
esini sub alio principe non posset. Nam plerosque ex decre-
's honoribus et alii non receperunt; nemo ante tantus fuit ut
rederetur noluisse decerni. Quod ego titulis omnibus specio-
ius reor, quando non trabibus aut saxis nomen tuum sed mo-
umentis aeternae laudis inciditur. Ibit in saecula fuisse prin- 55

cipem cui florenti et incolumi numquam nisi modici honores, saepius nulli decernerentur. Et sane, si velimus cum priorum temporum necessitate certare, vincemur: ingeniosior est enim ad excogitandum simulatio veritate, servitus libertate, metus amore. Simul, cum iam pridem novitas omnis adulatione con- 5 sumpta sit, non alius erga te novus honor superest quam si aliquando de te tacere audeamus. Age, si quando pietas nostra silentium rupit et verecundiam tuam vicit, quae qualiaque aut decernimus nos aut tu non recusas! ut appareat non superbia et fastidio te amplissimos honores repudiare, qui minores non 10 dedigneris. Pulchrius hoc, Caesar, quam si recusares omnes: nam recusare omnes ambitionis, moderatio est eligere parcissimos. Quo temperamento et nobis et aerario consulis: nobis quidem, quod omni liberas suspitione; aerario autem, quod sumptibus eius adhibes modum, ut qui exhaustum non sis in- 15 nocentium bonis repleturus. Stant igitur effigies tuae, quales olim ob egregia in rem publicam merita privatis dicabantur. Visuntur eadem e materia Caesaris statuae qua Brutorum, qua Camillorum. Nec discrepat causa. Illi enim reges hostemque victorem moenibus depulerunt: hic regnum ipsum, quaeque alia 20 captivitas gignit, arcet ac summovet, sedemque obtinet principis, ne sit domino locus. Ac mihi intuenti sapientiam tuam minus mirum videtur quod mortales istos caducosque titulos aut depreceris aut temperes. Scis enim ubi vera principis, ubi sempiterna sit gloria, ubi sint honores in quos nihil flammis, ni- 25 hil senectuti, nihil successoribus liceat. Arcus enim et statuas, aras etiam templaque demolitur et obscurat oblivio, neglegit carpitque posteritas: contra contemptor ambitionis et infinitae potestatis domitor ac frenator animus ipsa vetustate florescit, nec ab ullis magis laudatur quam quibus minime ne- 30 cesse est. *Praeterea ut quisque factus est princeps, extemplo fama eius, incertum bona an mala, ceterum aeterna est.* Non ergo perpetua principi fama, quae invitum manet, sed bona concupiscenda est: ea porro non imaginibus et statuis sed virtute ac meritis prorogatur. Quin etiam leviora 35 haec, formam principis figuramque, non aurum melius vel argentum quam favor hominum exprimat teneatque. Quod quidem prolixe tibi cumulateque contingit, cuius laetissima

ıcies et amabilis vultus in omnium civium ore oculis animo
edet.

Adnotasse vos credo, patres conscripti, iam dudum me 56
on eligere quae referam. Propositum est enim mihi princi-
em laudare, non principis facta. Nam laudabilia multa etiam
ıali faciunt, ipse laudari nisi optimus non potest. Quare non
ia maior, imperator auguste, gloria tua quam quod agentibus
bi gratias nihil velandum est, nihil omittendum est. Quid est
ıim in principatu tuo quod cuiusquam praedicatio vel transsi-
re vel praetervehi debeat? Quod momentum, quod immo
mporis punctum aut beneficio sterile aut vacuum laude? Non
mnia eius modi ut is optime te laudasse videatur qui narrave-
t fidelissime? Quo fit ut prope in inmensum diffundatur ora-
o mea, et necdum de biennio loquor. Quam multa dixi de
oderatione, et quanto plura adhuc restant! ut illud quod
ecundum consulatum recepisti, quia princeps et pater defe-
bat. At postquam ad te imperii summam et cum omnium re-
ım tum etiam tui potestatem dii transtulerunt, tertium consu-
tum recusasti, cum agere tam bonum consulem posses. Ma-
ıum est differre honorem, gloriam maius. Gestum consula-
m mirer an non receptum? gestum non in hoc urbis otio et
timo sinu pacis, sed iuxta barbaras gentes, ut illi solebant
ıibus erat moris paludamento mutare praetextam ignotasque
rras victoria sequi. Pulchrum imperio, gloriosum tibi, cum
socii atque amici sua in patria, suis in sedibus adierunt. De-
ora facies, consulis multa post saecula tribunal viridi cespite
ctructum nec fascium tantum sed pilorum signorumque ho-
ore circumdatum. Augebant maiestatem praesidentis diversi
ostulantium habitus ac dissonae voces raraque sine interprete
atio. Magnificum est civibus iura, quid hostibus reddere?
eciosum certam fori pacem, quid inmanes campos sella cu-
li victorisque vestigio premere, inminere minacibus ripis
tum quietumque, spernere barbaros fremitus, hostilemque
rrorem non armorum magis quam togarum ostentatione con-
escere? Itaque non te apud imagines, sed ipsum praesentem
ıdientemque consalutabant imperatorem, nomenque, quod alii
omitis hostibus, tu contemptis merebare.

Haec laus acti consulatus; illa dilati quod adhuc initio prin- 57

cipatus, ut iam excusatus honoribus et expletus, consulatum recusasti, quem novi imperatores destinatum aliis in se transferebant. Fuit etiam qui in principatus sui fine consulatum, quem dederat ipse, magna ex parte iam gestum extorqueret et raperet. Hoc ergo honore, quem et incipientes principes et desi- 5 nentes adeo concupiscunt ut auferant, tu otioso ac vacante privatis cessisti. Invidiosusne erat aut tibi tertius consulatus aut principi primus? Nam secundum imperator quidem, sub imperatore tamen inisti, nihilque inputari in eo vel honori potest vel exemplo nisi obsequium. Ita vero, quae civitas quin- 10 quies atque etiam sexies consules vidit, non illos qui expirante iam libertate per vim ac tumultum creabantur, sed quibus sepositis et absentibus in rura sua consulatus ferebantur, in hac civitate tertium consulatum princeps generis humani ut praegravem recusasti? Tantone Papiriis etiam et Quintiis modera- 15 tior Augustus et Caesar et pater patriae? At illos res publica ciebat. Quid? te non eadem res publica? non senatus? non consulatus ipse, qui sibi tuis umeris attolli et augescere vide-
58 tur? Non te ad exemplar eius voco qui continuis consulatibus fecerat longum quendam et sine discrimine annum: iis te con- 20 fero quos certum est, quotiens consules fuerunt, non sibi praestitisse. Erat in senatu ter consul, cum tu tertium consulatum recusabas. Onerosum nescio quid verecundiae tuae consensus noster indixerat, ut princeps totiens consul esses quotiens senator tuus: nimia modestia istud etiam privatus recu- 25 sasses. An consularis viri triumphalisque filius, cum tertio consul creatur, ascendit? non debitum hoc illi? non vel sola generis claritate promeritum? Contigit ergo privatis aperire annum fastosque reserare, et hoc quoque redditae libertatis indicium fuit quod consul alius quam Caesar esset. Sic exactis 30 regibus coepit liber annus: sic olim servitus pulsa privata fastis nomina induxit. Miseros ambitionis qui ita consules semper ut semper principes erant! Quamquam non ambitio magis quam livor et malignitas videri potest omnes annos possidere summumque illud purpurae decus non nisi praecerptum praeflora- 35 tumque transmittere. Tuam vero magnanimitatem an modestiam an benignitatem prius mirer? Magnanimitatis fuit expetito semper honore abstinere, modestiae cedere, benignitatis per alios frui.

Sed iam tempus est te ipsi consulatui praestare, ut maio- 59
rem eum suscipiendo gerendoque facias. Nam saepius recusare ambiguam ac potius illam interpretationem habet, tamquam minorem putes. Tu quidem ut maximum recusasti; sed hoc persuadere nemini poteris, nisi aliquando et non recusaveris. Cum arcus, cum tropaea, cum statuas deprecaris, tribuenda est verecundiae tuae venia; illa enim sane tibi dicantur: nunc vero postulamus ut futuros principes doceas inertiae renuntiare, paulisper delicias differre, paulisper et saltem ad brevissimum tempus ex illo felicitatis somno velut excitatos induere praetextam, quam, cum dare possent, occuparint, ascendere curulem, quam detineant, esse denique quod concupierunt, nec ideo tantum velle consules fieri ut fuerint. Gessisti alterum consulatum, scio: illum exercitibus, illum provinciis, illum etiam exteris gentibus poteris inputare, non potes nobis. Audimus quidem te omne munus consulis obisse, sed audimus. Diceris iustissimus humanissimus patientissimus fuisse, sed diceris. Aequum est aliquando nos iudicio nostro, oculis nostris, non famae semper et rumoribus credere. Quousque absentes de absente gaudebimus? Liceat experiri an aliquid superbiae tibi ille ipse secundus consulatus attulerit. Multum in conmutandis moribus hominum medius annus valet, in principum plus. Dicimus quidem, cui virtus aliqua contingat, omnes inesse: cupimus tamen experiri an nunc quoque una eademque res sit bonus consul et bonus princeps. Nam praeter id quod est arduum, duas easque simul capere potestates summas, tum inest utrique non nulla diversitas, cum principem quam *simillimum esse privato*, *consulem quam* dissimillimum
deceat. Atque ego video proximo anno consulatus recusandi 60
hanc praecipuam fuisse rationem, quod eum absens gerere non poteras: sed iam urbi votisque publicis redditus, quid est in quo magis sis adprobaturus quae quantaque fuerint quae desiderabamus? Parum est ut in curiam venias, nisi et convoces, ut intersis senatui, nisi et praesideas, ut censentes audias, nisi et perroges. Vis illud augustissimum consulum aliquando tribunal maiestati suae reddere? ascende. Vis constare reverentiam magistratibus, legibus auctoritatem, modestiam postulantibus? adi. Quod enim interesset rei publicae, si privatus

esses, consulem te haberet tantum an et senatorem, hoc nunc scito interesse principem te habeat tantum an et consulem. His tot tantisque rationibus quamquam multum reluctata verecundia principis nostri tandem tamen cessit. At quemadmodum cessit? Non se ut privatis, sed ut privatos sibi pares fa- 5 ceret. Recepit enim tertium consulatum, ut daret. Noverat moderationem hominum, noverat pudorem, qui non sustinerent tertio consules esse nisi cum ter consule. Bellorum istud sociis olim, periculorum consortibus, parce tamen tribuebatur, quod tu singularibus viris, ac de te quidem bene ac fortiter, 10 sed praestitisti in toga meritis. Utriusque cura, utriusque vigilantia obstrictus es, Caesar. Sed in principe rarum ac prope insolitum est ut se putet obligatum, aut si putet, amet. Debes ergo, Caesar, et solvis. Sed cum ter consules facis, non tibi magnus princeps, sed non ingratus amicus videris. Quin etiam 15 perquam modica quaedam civium merita fortunae tuae viribus in maius extollis. Efficis enim ut tantum tibi quisque praestitisse videatur quantum a te recipit. Quid isti benignitati precer? nisi ut semper obliges, obligeris, incertumque facias utrum magis 21 expediat civibus tuis debere tibi an praestitisse. Equidem illum 20 antiquum senatum contueri videbar, cum ter consule adsidente tertio consulem designatum rogari sententiam cernerem. Quanti tunc illi, quantusque tu! Accidit quidem ut corpora quamlibet ardua et excelsa procerioribus admota decrescant; item ut altissimae civium dignitates collatione fastigii tui quasi depriman- 25 tur, quantoque propius ad magnitudinem tuam ascenderint, tantum etiam a sua descendisse videantur. Illos tamen tu, quamquam non potuisti tibi aequare, cum velles, adeo in edito conlocasti ut tantum super ceteros quantum infra te cernerentur. Si unius tertium consulatum eundem in annum in quem tuum 30 contulisses, ingentis animi specimen haberetur. Ut enim felicitatis est quantum velis posse, sic magnitudinis velle quantum possis. Laudandus quidem et ille qui tertium consulatum meruit, sed magis sub quo meruit: magnus memorandusque qui tantum praemium cepit, sed maior qui capienti dedit. Quid, 35 quod duos pariter tertio consulatu, duos collegas tui sanctitate decorasti? ut sit nemini dubium hanc tibi praecipuam causam fuisse extendendi consulatus tui, ut duorum consulatus ample-

cteretur collegamque te non uni daret. Uterque nuper consulatum alterum gesserat, a patre tuo, id est quanto minus quam a te datum! utriusque adhuc oculis paulo ante dimissi fasces oberrabant, utriusque sollemnis ille lictorum et praenuntius clamor auribus insederat, cum rursus curulis rursusque purpura; ut olim, cum hostis in proximo et in summum discrimen adducta res publica expertum honoribus virum posceret, non consulatus hominibus isdem, sed idem homines consulatibus reddebantur. Tanta tibi bene faciendi vis ut indulgentia tua necessitates aemuletur. Modo praetextas exuerant; resumant: modo lictores abire iusserant; revocent: modo gratulantes amici recesserant; revertantur. Hominisne istud ingenium est, hominis potestas, renovare gaudia, redintegrare laetitiam, nullam requiem gratulationibus dare, neque alia repetendis consulatibus intervalla permittere nisi dum finiuntur? Facias ista semper, nec umquam in hoc opere aut animus tuus aut fortuna lassetur. Des quam plurimis tertios consulatus, et cum plurimis tertios consulatus dederis, semper tamen plures quibus debeas dare supersint. Omnium quidem 62
beneficiorum quae merentibus tribuuntur non ad ipsos gaudium maius quam ad similes redundat: praecipue tamen ex horum consulatu non ad partem aliquam senatus, sed ad totum senatum tanta laetitia pervenit ut eundem honorem omnes sibi et dedisse et accepisse videantur. Nempe enim hi sunt quos senatus, cum publicis sumptibus minuendis optimum quemque praeficeret, elegit, et quidem primos. Hoc est igitur, hoc est quod penitus illos animo Caesaris insinuavit. An parum saepe experti sumus hanc esse rerum conditionem ut senatus favor apud principem aut prosit aut noceat? Nonne paulo ante nihil magis exitiale erat quam illa principis cogitatio 'hunc senatus probat, hic senatui carus est'? Oderat quos nos amaremus, sed et nos quos ille. Nunc inter principem senatumque dignissimi cuiusque caritate certatur. Demonstramus invicem, credimus invicem, quodque maximum amoris mutui signum est, eosdem amamus. Proinde, patres conscripti, favete aperte, diligite constanter. Non iam dissimulandus est amor, ne noceat; non premendum odium, ne prosit. Eadem Caesar quae senatus probat inprobatque. Vos ille praesentes, vos etiam

absentes in consilio habet. Tertio consules fecit quos vos elegeratis, et fecit hoc ordine quo electi a vobis erant. Magnus utique honor vester, sive eosdem maxime diligit quos scit vobis esse carissimos, sive illis neminem praefert, quamvis aliquem magis amet: proposita sunt senioribus praemia, iuvenibus exempla: adeant, frequentent securas tandem ac patentes domos: quisquis probatos senatui viros suspicit, hic maxime principem promeretur. Sibi enim adcrescere putat quod cuique adstruatur, nullamque in eo gloriam ponit quod sit omnibus maior, nisi maximi fuerint quibus maior est. Persta, Caesar, in ista ratione propositi, talesque nos crede qualis fama cuiusque est. Huic aures, huic oculos intende: ne respexeris clandestinas existimationes nullisque magis quam audientibus insidiantes susurros. Melius omnibus quam singulis creditur. Singuli enim decipere et decipi possunt: nemo omnes, neminem omnes fefellerunt.

63 Revertor iam ad consulatum tuum, etsi sunt quaedam ad consulatum quidem pertinentia, ante consulatum tamen; in primis quod comitiis tuis interfuisti candidatus non consulatus tantum sed inmortalitatis et gloriae et exempli quod sequerentur principes boni, mali mirarentur. Vidit te populus Romanus in illa vetere potestatis suae sede: perpessus es longum illud carmen comitiorum nec iam inridendam moram, consulque sic factus es ut unus ex nobis, quos facis consules. Quotus quisque principum antecedentium honorem istum aut consulatui habuit aut populo? Nam alii marcidi somno hesternaque cena redundantes comitiorum suorum nuntios opperiebantur, alii sane pervigiles et insomnes, sed intra cubilia sua illis ipsis consulibus a quibus consules renuntiabantur exilia et caedem machinabantur. O prava et inscia verae maiestatis ambitio, concupiscere honorem quem dedigneris, dedignari quem concupieris, cumque ex proximis hortis campum et comitia prospectes, sic ab illis abesse, tamquam Danubio Rhenoque dirimare! Averseris tu honori tuo sperata suffragia, renuntiarique te consulem iussisse contentus, liberae civitatis ne simulationem quidem serves? abstineas denique comitiis, abstrusus atque abditus, quasi illic tibi non consulatus detur, sed abrogetur imperium? Haec persuasio superbissimis dominis erat ut sibi viderentur principes esse desinere, si quid facerent tamquam

senatores. Plerique tamen non tam superbia quam metu quodam summovebantur. An stuprorum sibi incestarumque noctium conscii, auspicia polluere sacratumque campum nefario auderent contaminare vestigio? Non adeo deos hominesque contempserant, ut in illa speciosissima sede hominum deorumque coniectos in se oculos ferre ac perpeti possent. Tibi contra et moderatio tua suasit et sanctitas ut te et religioni deorum et iudiciis hominum exhiberes. Alii consulatum ante quam acci- 64
perent, tu et dum accipis meruisti. Peracta erant sollemnia comitiorum, si principem cogitares, iamque se omnis turba commoverat, cum tu mirantibus cunctis accedis ad consulis sellam, adigendum te praebes in verba principibus ignota, nisi cum iurare cogerent alios. Vides quam necessarium fuerit consulatum non recusare. Non putassemus istud te facturum fuisse, si recusasses. Stupeo, patres conscripti, necdum satis aut oculis meis aut auribus credo, atque identidem me an audierim, an viderim interrogo. Imperator ergo et Caesar et Augustus et pontifex maximus stetit ante gremium consulis, seditque consul principe ante se stante, et sedit inturbatus, interritus, et tamquam ita fieri soleret. Quin etiam sedens praeivit ius iurandum, et ille iuravit, expressit, explanavitque verba quibus caput suum, domum suam, si sciens fefellisset, deorum irae consecraret. Ingens, Caesar, et par gloria tua, sive fecerint istud postea principes sive non fecerint. Ullane satis digna praedicatio est idem tertio consulem fecisse quod primo, idem principem quod privatum, idem imperatorem quod sub imperatore? Nescio iam, nescio pulchriusne sit istud quod praeeunte nullo, an hoc quod alio praeeunte iurasti. In rostris 65
quoque simili religione ipse te legibus subiecisti, legibus, Caesar, quas nemo principi scripsit. Sed tu nihil amplius vis tibi licere quam nobis: sic fit ut nos tibi plus velimus. Quod ego nunc primum audio, nunc primum disco, non est princeps super leges, sed leges super principem, idemque Caesari consuli quod ceteris non licet. Iurat in legem attendentibus diis; nam cui magis quam Caesari attendant? iurat observantibus iis quibus idem iurandum est, non ignarus alioqui nemini religiosius quod iuraverit custodiendum quam cuius maxime interest non peierari. Itaque et abiturus consulatu iurasti te nihil

contra leges fecisse. Magnum hoc erat, cum promitteres; maius, postquam praestitisti. Iam totiens procedere in rostra, inascensum illum superbiae principum locum terere, hic suscipere hic ponere magistratus, quam dignum te, quamque diversum consuetudine illorum qui pauculis diebus gestum consulatum, immo non gestum abiciebant per edictum! Hoc pro contione, pro rostris, pro iure iurando; scilicet ut primis extrema congruerent, utque hoc solo intellegerentur ipsi consules fuisse quod alii non fuissent.

66 Non transsilui, patres conscripti, principis nostri consulatum, sed eundem in locum contuli quidquid de iure iurando dicendum erat. Neque enim, ut in sterili ieiunaque materia, eandem speciem laudis diducere ac spargere atque identidem tractare debemus. Inluxerat primus consulatus tui dies, quo tu curiam ingressus, nunc singulos nunc universos adhortatus es resumere libertatem, capessere quasi communis imperii curas, invigilare publicis utilitatibus et insurgere. Omnes ante te eadem ista dixerunt, nemini tamen ante te creditum est. Erant sub oculis naufragia multorum, quos insidiosa tranquillitate provectos inprovisus turbo perculerat. Quod enim tam infidum mare quam blanditiae principum illorum, quibus tanta levitas, tanta fraus ut facilius esset iratos quam propitios habere? Te vero securi et alacres quo vocas sequimur. Iubes esse liberos; erimus: iubes quae sentimus promere in medium; proferemus. Neque enim adhuc ignavia quadam et insito torpore cessavimus: terror et metus et misera illa ex periculis facta prudentia monebat ut a re publica (nulla erat autem omnino res publica) oculos aures animos averteremus. At nunc tua dextra tuisque promissis freti et innixi, obsepta diutina servitute ora reseramus frenatamque tot malis linguam resolvimus. Vis enim tales esse nos quales iubes, nihilque exhortationibus tuis fucatum, nihil subdolum, denique nihil quod credentem fallere paret, non sine periculo fallentis. Neque enim umquam dece-
67 ptus est princeps nisi qui prius ipse decepit. Equidem hunc parentis publici sensum cum ex oratione eius tum pronuntiatione ipsa perspexisse videor. Quae enim illa gravitas sententiarum! quam inadfectata veritas verborum! quae adseveratio in voce! quae adfirmatio in vultu! quanta in oculis, habitu, ge-

ıtu. toto denique corpore fides! Tenebit ergo semper quid
ıuaserit, scietque nos, quotiens libertatem quam dedit expe-
·iemur, sibi parere. Nec verendum est ne incautos putet, si
idelitate temporum constanter utamur, quos meminit sub malo
ıincipe aliter vixisse. Nuncupare vota et pro aeternitate im-
ıerii et pro salute principum, immo pro salute principum ac
ıropter illos pro aeternitate imperii solebamus. Haec pro im-
ıerio nostro in quae sint verba suscepta operae pretium est
dnotare 'si bene rem publicam et ex utilitate omnium *rexe-
ıis*'. Digna vota quae semper suscipiantur semperque solvan-
ır. Egit cum diis ipso te auctore, Caesar, res publica ut te
ospitem incolumemque praestarent, si tu ceteros praestitis-
es; si contra, illi quoque a custodia tui capitis oculos dimo-
erent teque relinquerent votis quae non palam susciperentur.
.lii se superstites rei publicae optabant faciebantque: tibi sa-
ıs tua invisa est, si non sit cum rei publicae salute coniuncta.
ihil pro te pateris optari, nisi expediat optantibus, omnibus-
ue annis in consilium de te deos mittis, exigisque ut senten-
am suam mutent, si talis esse desieris qualis electus es. Sed
ıgenti conscientia, Caesar, pacisceris cum diis ut te, si me-
ıberis, servent, cum scias an merearis neminem magis quam
ıos scire. Nonne vobis, patres conscripti, haec diebus ac
ıctibus agitare secum videtur? 'ego quidem in me, si omni-
n utilitas ita posceret, etiam praefecti manum armavi: sed
ı deorum quidem aut iram aut neglegentiam deprecor; quaeso
ımo et obtestor ne umquam pro me vota res publica invita
scipiat, aut si susceperit invita, ne debeat'. Capis ergo, 68
ıesar, salutis tuae gloriosissimum fructum ex consensu deo-
m. Nam cum excipias ut ita demum te dii servent, si bene
m publicam et ex utilitate omnium rexeris, certus es te bene
m publicam regere, cum servent. Itaque securus tibi et
ıtus dies exit, qui principes alios cura et metu distinebat,
m suspensi et attoniti parumque confisi patientia nostra, hinc
ıue inde publicae servitutis nuntios expectarent. Ac si forte
quos flumina nives venti praepedissent, statim hoc illud esse
edebant quod merebantur; nec erat discrimen ullum pavoris,
opterea quod, cum a malo principe tamquam successor ti-
ıatur quisquis est dignior, cum sit nemo non dignior, omnes

timentur. Tuam securitatem non mora nuntiorum, non litterarum tarditas differt. Scis tibi ubique iurari, cum ipse iuraveris omnibus. Nemo hoc sibi non praestat. Amamus quidem te in quantum mereris; istud tamen non tui facimus amore sed nostri, nec umquam inlucescat dies quo pro te nuncupet vota non 5 utilitas nostra sed fides, Caesar. Turpis tutela principis cui potest inputari. Queri libet quod in secreta nostra non inquirant principes nisi quos odimus. Nam si eadem cura bonis quae malis esset, quam ubique admirationem tui, quod gaudium exultationemque deprehenderes! quos omnium cum coniugibus ac li- 10 beris, quos etiam cum domesticis aris focisque sermones! Scires mollissimis istis auribus parci. Et alioqui cum sint odium amorque contraria, hoc perquam simile habent quod ibi intemperan-
69 tius amamus bonos principes, ubi liberius malos odimus. Cepisti tamen et adfectus nostri et iudicii experimentum, quan- 15 tum maximum praesens capere potuisti, illo die quo sollicitudini pudorique candidatorum ita consuluisti ne ullius gaudium alterius tristitia turbaret. Alii cum laetitia, alii cum spe recesserunt: multis gratulandum, nemo consolandus fuit. Nec ideo segnius iuvenes nostros exhortatus es senatum circumirent, se- 20 natui supplicarent, atque ita a principe sperarent honores, si a senatu petissent. Quo quidem in loco, si quibus opus exemplo, adiecisti ut te imitarentur. Arduum, Caesar, exemplum et quod imitari non magis quisquam candidatorum quam principum possit. Quis enim vel uno die reverentior senatus candi- 25 datus quam tu, cum omni vita tum illo ipso tempore quo iudicas de candidatis? An aliud a te quam senatus reverentia obtinuit ut iuvenibus clarissimae gentis debitum generi honorem, sed ante quam deberetur, offerres? Tandem ergo nobilitas non obscuratur, sed inlustratur a principe: tandem illos ingentium 30 virorum nepotes, illos posteros libertatis nec terret Caesar nec pavet; quin immo festinatis honoribus amplificat atque auget et maioribus suis reddit. Si quid usquam stirpis antiquae, si quid residuae claritatis, hoc amplexatur et refovet et in usum rei publicae promit. Sunt in honore hominum et in honore fa- 35 mae magna nomina ex tenebris oblivionis indulgentia Caesaris,
70 cuius hoc est ut nobiles et conservet et efficiat. Praefuerat provinciae quaestor unus ex candidatis, inque ea civitatis amplissi-

ae reditus egregia constitutione fundaverat. Hoc senatui ad-
gandum putasti. Cur enim te principe, qui generis tui cla-
tatem virtute superasti, deterior esset conditio eorum qui
osteros habere nobiles mererentur quam eorum qui parentes
ıbuissent? O te dignum qui de magistratibus nostris semper
ıec nunties, nec poenis malorum sed bonorum praemiis bo-
os facias! Accensa est iuventus, erexitque animos ad aemu-
ndum quod laudari videbat, nec fuit quisquam quem non haec
ogitatio subiret, cum sciret, quidquid a quoque in provinciis
ene fieret, omnia te scire. Utile est, Caesar, et salutare
aesidibus provinciarum hanc habere fiduciam, paratum esse
ınctitati et industriae suae maximum praemium, iudicium prin-
pis, suffragium principis. Adhuc autem quamlibet sincera
ctaque ingenia, etsi non detorquebat, hebetabat tamen mi-
ra sed vera reputatio, 'vides enim: si quid bene fecero,
iet Caesar? aut si scierit, testimonium reddet'? Ita eadem
a seu neglegentia seu malignitas principum, cum male con-
ıltis inpunitatem, recte factis nullum praemium polliceretur,
ec illos a crimine et hos deterrebat a laude. At nunc, si
ene aliquis provinciam rexerit, huic quaesita virtute dignitas
fertur. Patet enim omnibus honoris et gloriae campus: ex
oc quisque quod cupit petat, et adsecutus sibi debeat. Pro-
nciis quoque in posterum et iniuriarum metum et accusandi
ecessitatem remisisti. Nam si profuerint quibus gratias ege-
nt, de nullo queri cogentur. Decet alioqui nihil magis pro-
esse candidato ad sequentes honores quam peractos. Optime
agistratus magistratu, honore honor petitur. Volo ego, qui
rovinciam rexerit non tantum codicillos amicorum nec urbana
oniuratione eblanditas preces sed decreta coloniarum, decreta
vitatum adleget. Bene suffragiis consularium virorum urbes
opuli gentes inseruntur. Efficacissimum pro candidato genus
it rogandi gratias agere. Iam quo adsensu senatus, quo gau- 71
o exceptum est, cum candidatis, ut quemque nominaveras,
ıculo occurreres, devexus quidem in planum et quasi unus
k gratulantibus! Te mirer magis an inprobem illos qui ef-
cerunt ut istud magnum videretur, cum velut adfixi curuli-
ıs suis manum tantum, et hanc cunctanter et pigre et inpu-
ntibus similes promerent? Contigit ergo oculis nostris *inso-*

lita ante facies, principem aequatum candidatis et simul stantem intueri, parem accipientibus honorem qui dabat. Quod factum tuum a cuncto senatu quam vera adclamatione celebratum est 'tanto maior, tanto augustior'! Nam cui nihil ad augendum fastigium superest, hic uno modo crescere potest, si se ipse summittat, securus magnitudinis suae. Neque enim ab ullo periculo fortuna principum longius abest quam humilitatis. Mihi quidem non tam humanitas tua quam intentio eius admirabilis videbatur. Quippe cum orationi oculos vocem manum commodares, ut si alii eadem ista mandasses, omnes comitatis numeros obibas. Atque etiam, cum nomina suffragatorum honore quo solent exciperentur, tu quoque inter excipientes eras, et ex ore principis ille senatorius adsensus audiebatur, quodque apud principem perhibere testimonium merentibus gaudebamus, perhibebatur a principe. Faciebas ergo, cum diceres optimos: nec ipsorum modo vita a te, sed iudicium senatus conprobabatur, ornarique se, non illos magis quos laudabas
72 laetabatur. Nam quod precatus es ut illa ipsa ordinatio comitiorum bene ac feliciter eveniret nobis, rei publicae, tibi, nonne tale est ut nos hunc ordinem votorum convertere debeamus? deos denique obsecrare ut omnia quae facis quaeque facies prospere cedant tibi, rei publicae, nobis? vel si brevius sit optandum, ut uni tibi? in quo et res publica et nos sumus. Fuit tempus, ac nimium diu fuit, quo alia adversa, alia secunda principi et nobis: nunc communia tibi nobiscum tam laeta quam tristia, nec magis sine te nos esse felices quam tu sine nobis potes. An, si posses, in fine votorum adiecisses ut ita precibus tuis dii adnuerent, si iudicium nostrum mereri perseverasses? Adeo nihil tibi amore civium antiquius ut ante a nobis, deinde a diis, atque ita ab illis amari velis, si a nobis ameris. Et sane priorum principum exitus docuit ne a diis quidem amari nisi quos homines ament. Arduum erat has precationes tuas laudibus adaequare: adaequavimus tamen. Qui amoris ardor, qui stimuli, quae faces illas nobis exclamationes subiecerunt! Non nostri, Caesar, ingenii, sed tuae virtutis tuorumque meritorum voces fuerunt, quas nulla umquam adulatio invenit, nullus cuiusquam terror expressit. Quem sic timuimus ut haec fingeremus? quem sic amavimus ut haec fateremur? Nosti ne-

ssitatem servitutis: ecquando simile aliquid audisti? ecquan-
dixisti? Multa quidem excogitat metus, sed quae appa-
ant quaesita ab invitis: aliud sollicitudinis, aliud securitatis
genium est; alia tristium inventio, alia gaudentium: neu-
ım simulationes expresserint. Habent sua verba miseri,
a verba felices, utque iam maxime eadem ab utrisque di-
ntur, aliter dicuntur. Testis ipse es quae in omnium ore 73
etitia. Non amictus cuiquam, non habitus quem modo extu-
at. Inde resultantia vocibus tecta, nihilque tantis clamori-
ıs satis clausum. Quis tunc non e vestigio suo exiluit? quis
iluisse sensit? Multa fecimus sponte, plura instinctu quodam
imperio. Nam gaudio quoque cogendi vis inest. Num ergo
odum ei tua saltem modestia inposuit? Non, quanto magis a
reprimebatur, exarsimus? non contumacia, Caesar; sed ut
tua potestate est an gaudeamus, ita in quantum nec in no-
a. Conprobasti et ipse adclamationum nostrarum fidem lacri-
ırum tuarum veritate. Vidimus umescentes oculos tuos, de-
ssumque gaudio vultum, tantumque sanguinis in ore quantum
animo pudoris. Atque hoc magis incensi sumus ut precare-
ır ne quando tibi non eadem causa lacrimarum, utque num-
ıam frontem tuam .... Hoc ipsum has sedes nos quasi
sponsuras interrogemus, viderintne umquam principis la-
imas: at senatus saepe viderunt. Onerasti futuros princi-
ıs, sed et posteros nostros. Nam et hi a principibus suis exi-
ınt ut eadem audire mereantur, et illi quod non audiant indi-
ıabuntur. Nihil magis possum proprie dicere quam quod di- 74
um est a cuncto senatu, 'o te felicem'! Quod cum dicere-
us, non opes tuas sed animum mirabamur. Est enim demum
ıra felicitas felicitate dignum videri. Sed cum multa illo die
cta sunt sapienter et graviter, tum vel in primis 'crede no-
s, crede tibi'. Magna hoc fiducia nostri, maiore tamen tui
ximus. Alius enim fortasse alium, ipsum se nemo deceperit.
trospiciat modo vitam, seque quid mereatur interroget. Pro-
de dabat vocibus nostris fidem apud optimum principem quod
ıud malos detrahebat. Quamvis enim faceremus quae aman-
s solent, illi tamen non amari se credebant sibi. Super haec
ecati sumus ut sic te amarent dii quemadmodum tu nos. Quis
oc aut de se aut principi diceret mediocriter amanti? Pro nobis

ipsis quidem haec fuit summa votorum ut nos sic amarent dii quo modo tu. Estne verum quod inter ista clamavimus, 'o nos felices'? Quid enim felicius nobis, quibus non iam illud optandum est ut nos diligat princeps, sed dii quemadmodum princeps? Civitas religionibus dedita semperque deorum indulgentiam pietate merita nihil felicitati suae putat adstrui posse nisi ut dii Caesarem imitentur.

75 Sed quid singula consector et colligo? quasi vero aut oratione conplecti aut memoria consequi possim quae vos, patres conscripti, ne qua interciperet oblivio, et in publica acta mittenda et incidenda in aere censuistis. Ante orationes principum tantum eius modi genere monumentorum mandari aeternitati solebant: adclamationes quidem nostrae parietibus curiae claudebantur. Erant enim quibus nec senatus gloriari nec principes possent. Has vero et in vulgus exire et posteris prodi cum ex utilitate tum ex dignitate publica fuit: primum, ut orbis terrarum pietatis nostrae adhiberetur testis et conscius; deinde, ut manifestum esset audere nos de bonis malisque principibus non tantum post ipsos iudicare; postremo, ut experimento cognosceretur et ante nos gratos, sed miseros fuisse, quibus esse nos gratos probare antea non licuit. At qua contentione, quo nisu, quibus clamoribus expostulatum est ne adfectus nostros, ne tua merita supprimeres, denique ut in posterum exemplo provideres! Discant et principes adclamationes veras falsasque discernere habeantque muneris tui quod iam decipi non poterunt. Non instruendum illis iter ad bonam famam, sed non deserendum, non summovenda adulatio, sed non reducenda est. Certum est et quae facere et quae debeant audire, si faciant. Quid nunc ego super ea quae sum cum toto senatu precatus pro senatu precer, nisi ut haereat animo tuo gaudium quod tunc oculis protulisti? Ames illum diem, et tamen vincas, nova merearis, nova audias: eadem enim dici nisi *ob eadem* fa-
76 cta non possunt. Iam quam antiquum, quam consulare, quod triduum totum senatus sub exemplo tui sedit, cum interea nihil praeter consulem ageres! Interrogavit quisque quod placuit: dissentire, discedere, et copiam iudicii sui rei publicae facere *tutum fuit*: consulti omnes atque etiam dinumerati sumus, vicitque sententia non prima sed melior. At quis antea loqui, quis hiscere audebat praeter miseros illos qui primi interroga-

antur? Ceteri quidem defixi et attoniti ipsam illam mutam ac edentariam adsentiendi necessitatem quo cum dolore animi, uo cum totius corporis horrore perpetiebantur! Unus solusque censebat quod sequerentur omnes et omnes inprobarent, n primis ipse qui censuerat. Adeo nulla magis omnibus displicent quam quae sic fiunt tamquam omnibus placeant. Fortasse mperator in senatu ad reverentiam eius conponebatur: ceteum egressus statim se recipiebat in principem, omniaque conularia officia abicere, neglegere, contemnere solebat. Ille ero ita consul ut si tantum consul foret, nihil infra se putabat isi quod infra consulem esset. Ac primum ita domo progreliebatur ut illum nullus apparatus adrogantiae principalis, nulus praecursorum tumultus detineret. Una erat in limine mora, onsultare aves revererique numinum monitus. Nemo proturabatur, nemo summovebatur: tanta viatoribus quies, tantus udor fascibus ut plerumque aliena turba subsistere et consuem et principem cogeret. Ipsius quidem officium tam modium, tam temperatum ut antiquus aliquis magnusque consul ub bono principe incedere videretur. Iter illi saepius in fo-
um, frequenter tamen et in campum. Nam comitia consulum 77
bibat ipse: tantum ex renuntiatione eorum voluptatis quanum prius ex destinatione capiebat. Stabant candidati ante cuulem principis, ut ipse ante consulis steterat, adigebanturue in verba in quae paulo ante ipse iuraverat princeps, qui antum putat esse in iure iurando ut illud et ab aliis exigat. teliqua pars diei tribunali dabatur. Ibi vero quanta religio aeuitatis! quanta legum reverentia! Adibat aliquis ut principem: espondebat se consulem esse. Nullius ab eo magistratus ius, ullius auctoritas inminuta est, aucta etiam; siquidem pleraue ad praetores remittebat, atque ita ut collegas vocaret, on quia populare gratumque audientibus, sed quia ita sentieat. Tantum dignationis in ipso honore ponebat ut non amplius sse censeret quod aliquis collega appellaretur a principe quam uod praetor esset. Ad hoc tam adsiduus in tribunali ut labore efici ac reparari videretur. Quis nostrum idem curae, idem udoris insumit? quis adeo expetitis honoribus aut deservit aut ufficit? Et sane aequum est tantum ceteris praestare consulius ipsum qui consules facit: quippe etiam fortuna videbatur

indignum, si posset honores dare qui gerere non posset. Facturus consules doceat, accepturisque amplissimum honorem persuadeat scire se quid sit quod dabit: sic fit ut illi quoque sciant quid acceperint.

78 Quo iustius senatus ut susciperes quartum consulatum et 5
rogavit et iussit. Imperii hoc verbum, non adulationis esse obsequio tuo crede, quod non alia in re magis aut senatus exigere a te aut tu praestare senatui debes. Ut enim ceterorum hominum ita principum, illorum etiam qui dii sibi videntur, aevum omne et breve et fragile est. Itaque optimum quemque niti et 10
contendere decet ut post se quoque rei publicae prosit, moderationis scilicet iustitiaeque monumentis, quae plurima statuere consul potest. Haec nempe intentio tua ut libertatem revoces ac reducas. Quem ergo honorem magis amare, quod nomen usurpare saepius debes quam quod primum invenit recuperata libertas? 15
Non est minus civile et principem esse pariter et consulem quam tantum consulem. Habes etiam rationem verecundiae collegarum tuorum, collegarum inquam: ita enim et ipse loqueris et nos loqui vis. Onerosa erit modestiae illorum tertii consulatus sui recordatio, donec te saepius consulem videant. Neque enim potest 20
non nimium esse privatis quod principi satis est. Adnuas, Caesar, optantibus, quibusque apud deos adesse consuesti, quorum
79 potes ipse votorum conpotes facias. Tibi fortasse sufficiat tertius consulatus: sed nobis tanto minus sufficit. Ille nos instituit et induxit ut te iterum iterumque consulem habere cupia- 25
mus. Remissius istud contenderemus, si adhuc non sciremus qualis esses futurus. Tolerabilius fuit experimentum tui nobis quam usum negari. Dabiturne rursus videre consulem illum? Audiet, reddet quas proxime voces, praestabitque gaudium quantum ipse percipiet? Praesidebit laetitiae publicae, auctor 30
eius et causa, temptabitque adfectus nostros, ut solet, cohibere, nec poterit? pietati senatus cum modestia principis felix speciosumque certamen, seu fuerit victa seu vicerit. Equidem incognitam quandam proximaque maiorem praesumo laetitiam. Quis enim est tam inbecillo ingenio, qui non tanto meliorem 35
consulem speret quanto saepius fuerit? Alius labores, si non continuo se desidiae ac voluptati dedisset, otio tamen et quiete recreasset: hic consularibus curis exsolutus, principales re-

umpsit, tam diligens temperamenti ut nec consulis officium
rinceps nec principis consul adpeteret. Videmus ut provin-
iarum desideriis, ut singularum etiam civitatum precibus oc-
urrat. Nulla in audiendo difficultas, nulla in respondendo mo-
a: adeunt statim, dimittuntur statim; tandemque principis fo-
es exclusa legationum turba non obsidet. Quid? in omnibus 80
ognitionibus quam mitis severitas, quam non dissoluta cle-
ientia! Non locupletando fisco sedes, nec aliud tibi senten-
ae tuae pretium quam bene iudicasse. Stant ante te litigato-
es non de fortunis suis, sed de tua existimatione solliciti, nec
ım verentur quid de causa sua quam quid de moribus sentias.
) vere principis atque etiam consulis, reconciliare aemulas
ivitates, tumentesque populos non imperio magis quam ra-
one conpescere; intercedere iniquitatibus magistratuum, in-
ectumque reddere quidquid fieri non oportuerit; postremo
elocissimi sideris more omnia invisere, omnia audire, et un-
ecumque invocatum statim, velut numen, adesse et adsiste-
e! Talia esse crediderim quae ipse mundi parens temperat
utu, si quando oculos demisit in terras et fata mortalium in-
er divina opera numerare dignatus est: qua nunc parte liber
olutusque, tantum caelo vacat, postquam te dedit, qui erga
mne hominum genus vice sua fungereris. Fungeris enim
ıfficisque mandanti, cum tibi dies omnis summa cum utilitate
ostra, summa cum tua laude condatur.

Quodsi quando cum influentibus negotiis paria fecisti, in- 81
ar refectionis existimas mutationem laboris. Quae enim re-
ıissio tibi nisi lustrare saltus, excutere cubilibus feras, supe-
ıre inmensa montium iuga et horrentibus scopulis gradum in-
erre, nullius manu, nullius vestigio adiutum, atque inter haec
ia mente adire lucos et occursare numinibus? Olim haec ex-
erientia iuventutis, haec voluptas erat, his artibus futuri du-
es inbuebantur, certare cum fugacibus feris cursu, cum au-
acibus robore, cum callidis astu; nec mediocre pacis decus
abebatur summota campis inruptio ferarum et obsidione qua-
am liberatus agrestium labor. Usurpabant gloriam istam illi
uoque principes qui obire non poterant: usurpabant autem *ita*
t domitas fractasque claustris feras ac deinde in ipsorum qui-
em ludibrium emissas mentita sagacitate colligerent. Huic

par capiendi quaerendique sudor summusque et idem gratissimus labor invenire. Enimvero, si quando placuit idem corporis robur in maria proferre, non ille fluitantia vela aut oculis sequitur aut manibus, sed nunc gubernaculis adsidet, nunc cum valentissimo quoque sodalium certat frangere fluctus, do-5 mitare ventos reluctantes remisque transsilire obstantia freta:
82 quantum dissimilis illi qui non Albani lacus otium Baianique torporem et silentium ferre, non pulsum saltem fragoremque remorum perpeti poterat quin ad singulos ictus turpi formidine horresceret! Itaque procul ab omni sono inconcussus ipse et 10 inmotus, religato revinctoque navigio, non secus ac piaculum aliquod trahebatur. Foeda facies, cum populi Romani imperator alienum cursum alienumque rectorem, velut capta nave, sequeretur. Nec deformitate ista saltem flumina carebant; atque etiam Danubius ac Rhenus tantum illud nostri dedecoris 15 vehere gaudebant, non minore cum pudore imperii, quod haec Romanae aquilae, Romana signa, Romana denique ripa, quam quod hostium prospectaret, hostium, quibus moris est eadem illa nunc rigentia gelu flumina aut campis superfusa nunc liquida ac deferentia lustrare navigiis nandoque superare. Nec vero 20 laudaverim per se magno opere duritiam corporis ac lacertorum: sed si his validior toto corpore animus imperitet, quem non fortunae indulgentia molliat, non copiae principales ad segnitiem luxumque detorqueant, tunc ego, seu montibus seu mari exerceatur, et laetum opere corpus et crescentia labori- 25 bus membra mirabor. Video enim iam inde antiquitus maritos dearum ac deorum liberos .... nec dignitate nuptiarum magis quam his artibus inclaruisse. Simul cogito, cum sint ista ludus et avocamentum huius, ... illae seriae et intentae, et a quibus se in tale otium recipit. Voluptates sunt enim, voluptates, 30 quibus optime de cuiusque gravitate sanctitate temperantia creditur. Nam quis adeo dissolutus cuius non occupationibus aliqua species severitatis insideat? Otio prodimur. An non plerique principes hoc idem tempus in aleam stupra luxum conferebant, cum seriarum laxamenta curarum vitiorum conten- 35
83 tione supplerent? Habet hoc primum magna fortuna quod nihil tectum, nihil occultum esse patitur: principum vero non modo domos sed cubicula ipsa intimosque secessus recludit omnia-

que arcana noscenda famae proponit atque explicat. Sed tibi, Caesar, nihil accommodatius fuerit ad gloriam quam penitus inspici. Sunt quidem praeclara quae in publicum profers, sed non minora ea quae limine tenes. Est magnificum quod te ab omni contagione vitiorum reprimis ac revocas, sed magnificentius quod tuos. Quanto enim magis arduum est alios praestare quam se, tanto laudabilius quod, cum ipse sis optimus, omnes circa te similes tui effecisti. Multis inlustribus dedecori fuit aut inconsultius uxor adsumpta aut retenta patientius: ita foris claros domestica destruebat infamia, et ne maximi cives haberentur hoc efficiebat quod mariti minores erant. Tibi uxor in decus et gloriam cedit. Quid enim illa sanctius? quid antiquius? Nonne, si pontifici maximo eligenda sit coniunx, aut hanc aut similem (ubi est autem similis?) elegerit? Quam illa nihil sibi ex fortuna tua nisi gaudium vindicat! quam constanter non potentiam tuam, sed ipsum te reveretur! Idem estis invicem quod fuistis, probati ex aequo, nihilque vobis felicitas addidit nisi quod scire coepistis quam bene uterque vestrum felicitatem ferat. Eadem quam modica cultu! quam parca comitatu! quam civilis incessu! Mariti hoc opus, qui ita inbuit, ita instituit: nam uxori sufficit obsequii gloria. An, cum videat quam te nullus terror, nulla comitetur ambitio, non et ipsa cum silentio incedat ingredientemque pedibus maritum, in quantum patitur sexus, imitetur? Decuerit hoc illam, etiamsi diversa tu facias. Sub hac vero modestia viri quantam debet verecundiam uxor marito, femina sibi! Soror autem tua ut se 84
sororem esse meminit! ut in illa tua simplicitas, tua veritas, tuus candor agnoscitur! ut, si quis eam uxori tuae conferat, dubitare cogatur utrum sit efficacius ad recte vivendum bene institui an feliciter nasci. Nihil est tam pronum ad simultates quam aemulatio, in feminis praesertim: ea porro maxime nascitur ex coniunctione, alitur aequalitate, exardescit invidia, cuius finis est odium. Quo quidem admirabilius existimandum est quod mulieribus duabus in una domo parique fortuna nullum certamen, nulla contentio est. Suspiciunt invicem, invicem cedunt; cumque te utraque effusissime diligat, nihil sua putant interesse utram tu magis ames. Idem utrique propositum, idem tenor vitae, nihilque ex quo sentias duas esse. Te

enim imitari, te subsequi student. Ideo utraque mores eosdem, quia utraque tuos habet. Inde moderatio, inde etiam perpetua securitas. Neque enim umquam periclitabuntur esse privatae quae non desierunt. Obtulerat illis senatus cognomen Augustarum, quod certatim deprecatae sunt, quam diu appellationem patris patriae tu recusasses, seu quod plus esse in eo iudicabant, si uxor et soror tua quam si Augustae dicerentur. Sed quaecumque illis ratio tantam modestiam suasit, hoc magis dignae sunt quae in animis nostris et sint et habeantur augustae, quia non vocantur. Quid enim laudabilius feminis quam si verum honorem non in splendore titulorum sed in iudiciis hominum reponant, magnisque nominibus pares se faciant, et dum recusant?

85 Iam etiam in privatorum animis exoleverat priscum mortalium bonum, amicitia, cuius in locum migraverant adsentationes, blanditiae, et peior odio amoris simulatio. Etenim in principum domo nomen tantum amicitiae, inane scilicet inrisumque, remanebat. Nam quae poterat esse inter eos amicitia, quorum sibi alii domini, alii servi videbantur? Tu hanc pulsam et errantem reduxisti: habes amicos, quia amicus ipse es. Neque enim ut alia subiectis ita amor imperatur, neque est ullus adfectus tam erectus et liber et dominationis inpatiens, nec qui magis vices exigat. Potest fortasse princeps inique, potest tamen odio esse non nullis, etiamsi ipse non oderit: amari, nisi ipse amet, non potest. Diligis ergo, cum diligaris, et in eo quod utrimque honestissimum est tota gloria tua est; qui superior factus descendis in omnia familiaritatis officia et in amicum ex imperatore summitteris; immo tunc maxime imperator, cum amicum agis. Etenim cum plurimis amicitiis fortuna principum indigeat, praecipuum est principis opus amicos parare. Placeat tibi semper haec secta, et cum alias virtutes tuas tum hanc constantissime teneas, nec umquam persuadeatur humile esse principi, nisi odisse. Iucundissimum est in rebus humanis amari, sed non minus amare. Quorum utroque ita frueris ut, cum ipse ardentissime diligas, adhuc tamen ardentius diligaris: primum, quia facilius est, unum amare quam multos; deinde, quia tibi amicos tuos obligandi adest facultas tanta ut
86 nemo te possit nisi ingratus non magis amare. Operae pretium

est referre quod tormentum tibi iniunxeris, ne quid amico negares. Dimisisti optimum virum tibique carissimum, invitus et tristis, et quasi retinere non posses. Quantum amares eum desiderio expertus es, distractus separatusque, dum cedis et
5 vinceris. Ita, quod fando inauditum, cum princeps et principis amicus diversa velletis, id potius factum est quod amicus volebat. O rem memoriae litterisque mandandam! praefectum praetorio non ex ingerentibus se, sed e subtrahentibus legere, eundemque otio quod pertinaciter amet reddere, cumque sis
10 ipse distentus imperii curis, non quietis gloria cuiquam invidere. Intellegimus, Caesar, quantum tibi pro laboriosa ista statione et exercita debeamus, cum otium a te, tamquam res optima, et petatur et detur. Quam ego audio confusionem tuam fuisse, cum digredientem prosequereris! Prosecutus enim,
15 nec temperasti tibi quo minus exeunti in litore amplexus osculum ferres. Stetit Caesar in illa amicitiae specula, stetit precatusque est prona maria celeremque, si tamen ipse voluisset, recursum, nec sustinuit recedentem non etiam atque etiam votis lacrimis sequi. Nam de liberalitate taceo. Quibus enim mu-
20 neribus aequari haec cura principis, haec patientia potest, qua meruisti ut ille sibi nimium fortis ac prope durus videretur? Nec dubito quin agitaverit secum an gubernacula retorqueret, et fecisset, nisi quod paene ipso contubernio principis felicius iucundiusque est desiderare principem desiderantem. Et ille
25 quidem ut maximo fructu suscepti ita maiore depositi officii gloria fruitur, tu autem facilitate ista consecutus es ne quem retinere videaris invitum. Civile hoc erat et parenti publico 87
convenientissimum, nihil cogere, semperque meminisse nullam tantam potestatem cuiquam dari posse ut non sit gratior
30 potestate libertas. Dignus es, Caesar, qui officia mandes deponere optantibus; qui petentibus vacationem invitus quidem, sed tamen tribuas; qui ab amicis orantibus requiem non te relinqui putes; qui semper invenias et quos ex otio revoces et quos otio reddas. Vos quoque, quos parens noster familiariter
35 inspicere dignatur, fovete iudicium eius quod de vobis habet: hic vester labor est. Princeps enim, cum in uno probavit amare se scire, vacat culpa, si alios minus amat. Ipsum quidem quis mediocriter diligat, cum leges amandi non det sed

accipiat? Hic praesens, ille mavult absens amari: uterque ametur ut mavult; nemo in taedium praesentia, nemo in oblivionem absentia veniat. Tenet quisque locum quem semel meruit; faciliusque est ut oculis eius vultus absentis quam ut animo caritas excidat. 5

38 Plerique principes, cum essent civium domini, libertorum erant servi: horum consiliis, horum nutu regebantur, per hos audiebant, per hos loquebantur, per hos praeturae etiam et sacerdotia et consulatus, immo et ab his petebantur. Tu libertis tuis summum quidem honorem, sed tamquam libertis habes, 10 abundeque sufficere iis credis, si probi et frugi existimentur. Scis enim praecipuum esse indicium non magni principis magnos libertos. Ac primum neminem in usu habes nisi aut tibi aut patri tuo aut optimo cuique principum dilectum, statimque hos ipsos; cotidie deinde ita formas ut se non tua fortuna, sed 15 sua metiantur: et tanto magis digni quibus honor omnis praestetur a nobis, quia non est necesse. Iustisne de causis senatus populusque Romanus optimi tibi cognomen adiecit? Paratum id quidem et in medio positum, novum tamen. Scias neminem ante meruisse, quod non erat excogitandum, si quis 20 meruisset. An satius fuit felicem vocare? quod non moribus sed fortunae datum est: satius magnum? cui plus invidiae quam pulchritudinis inest. Adoptavit te optimus princeps in suum, senatus in optimi nomen. Hoc tibi tam proprium quam paternum; nec magis distincte definiteque designat qui Traianum 25 quam qui optimum appellat, ut olim frugalitate Pisones, sapientia Laelii, pietate Metelli monstrabantur. Quae simul omnia uno isto nomine continentur. Nec videri potest optimus nisi qui est omnibus optimis in sua cuiusque laude praestantior. Merito tibi ergo post ceteras appellationes haec est addita, ut 30 maior. Minus est enim imperatorem et Caesarem et Augustum quam omnibus imperatoribus et Caesaribus et Augustis esse meliorem. Ideoque ille parens hominum deorumque optimi prius, deinde maximi nomine colitur. Quo praeclarior laus tua, quem non minus constat optimum esse quam maximum. Adse- 35 cutus es nomen quod ad alium transire non possit, nisi ut appareat in bono principe alienum, in malo falsum, quod licet omnes postea usurpent, semper tamen agnoscetur ut tuum.

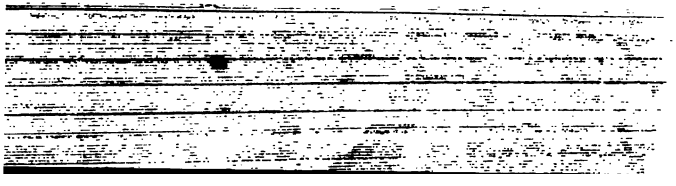

Etenim ut nomine Augusti admonemur eius cui primum dica-
ıum est, ita haec optimi appellatio numquam memoriae homi-
ıum sine te recurret, quotiensque posteri nostri optimum ali-
ıuem vocare cogentur, totiens recordabuntur quis meruerit
vocari.

Quanto nunc, dive Nerva, gaudio frueris, cum vides et 89
esse optimum et dici quem tamquam optimum elegisti! quam
aetum tibi quod comparatus filio tuo vinceris! Neque enim
ılio magis adprobatur animi tui magnitudo quam quod optimus
pse non timuisti eligere meliorem. Sed et tu, pater Traiane,
nam tu quoque, si non sidera, proximam tamen sideribus
obtines sedem) quantam percipis voluptatem, cum illum tri-
ıunum, illum militem tuum, tantum imperatorem, tantum prin-
ipem cernis, cumque eo qui adoptavit amicissime contendis
ıulchrius fuerit genuisse talem an elegisse! Macte uterque
ngenti in rem publicam merito, cui hoc tantum boni contuli-
tis! Licet alteri vestrum filii virtus triumphalia, caelum alteri
lederit, non minor tamen vestra laus, quod ista per filium
ıuam si ipsi meruissetis.

Scio, patres conscripti, cum ceteros cives tum praecipue 90
onsules oportere sic adfici ut se publice magis quam priva-
im obligatos putent. Ut enim malos principes rectius pulchri-
ısque est ex communibus iniuriis odisse quam propriis, ita
oni speciosius amantur ob éa quae generi humano quam quae
ıominibus praestant. Quia tamen in consuetudinem vertit ut
onsules, publica gratiarum actione perlata, suo quoque no-
ıine quantum debeant principi profiteantur, concedite me non
ro me magis munere isto quam pro collega meo Cornuto
Tertullo, clarissimo viro, fungi. Cur enim non pro illo quo-
ıue gratias agam, pro quo non minus debeo? praesertim cum
ıdulgentissimus imperator in concordia nostra ea praestiterit
mbobus quae si tantum in alterum contulisset, ambos tamen
equaliter obligasset. Utrumque nostrum ille optimi cuiusque
poliator et carnifex stragibus amicorum et in proximum iacto
ulmine adflaverat. Isdem enim amicis gloriabamur, eosdem
missos lugebamus, ac sicut *nunc* spes gaudiumque, ita tunc
ommunis nobis dolor et metus erat. Habuerat hunc honorem
ıericulis nostris divus Nerva ut nos, etsi minus ut bonos,

promovere vellet, quia mutati saeculi signum et hoc esset, quod florerent quorum praecipuum votum ante fuerat ut memoriae principis elaberentur. Nondum biennium conpleveramus in officio laboriosissimo et maximo, cum tu nobis, optime principum, fortissime imperatorum, consulatum obtulisti, ut ad summum honorem gloria celeritatis accederet. Tantum inter te et illos principes interest qui beneficiis suis commendationem ex difficultate captabant, gratioresque accipientibus honores arbitrabantur, si prius illos desperatio et taedium et similis repulsae mora in notam quandam pudoremque vertissent. Obstat verecundia quo minus percenseamus quo utrumque nostrum testimonio ornaris, ut amore recti, amore rei publicae priscis illis consulibus aequaveris. Merito nec ne, neutram in partem decernere audeamus, quia nec fas est adfirmationi tuae derogare et onerosum confiteri vera esse quae de nobis, praesertim tam magnifica, dixisti. Tu tamen dignus es qui eos consules facias de quibus ista possis praedicare. Tribuas veniam, quod inter haec beneficia tua gratissimum est nobis quod nos rursus collegas esse voluisti. Ita caritas mutua, ita congruens tenor vitae, ita una eademque ratio propositi postulabat, cuius ea vis ut morum similitudo concordiae nostrae gloriam minuat, ac perinde sit mirum, si alter nostrum a collega, ac si a se ipse dissentiat. Non ergo temporarium et subitum est quod uterque collegae consulatu tamquam iterum suo gaudet; nisi quod tamen qui rursus consules fiunt bis quidem, sed temporibus diversis obligantur, nos duos consulatus accipimus simul, simul gerimus, alterque in altero consul, sed iterum et pariter su-
92 mus. Illud vero quam insigne, quod nobis praefectis aerario consulatum ante quam successorem dedisti! Aucta est dignitas dignitate, nec continuatus tantum sed geminatus est honor finemque potestatis alterius, tamquam parum esset excipere, praevenit. Tanta tibi integritatis nostrae fiducia fuit ut non dubitares te salva diligentiae tuae ratione facturum, si nos post maximum officium privatos esse non sineres. Quid, quod eundem in annum consulatum nostrum contulisti? Ergo non alia nos pagina quam te consulem accipiet, et nostra quoque nomina addentur fastis quibus ipse praescriberis. Tu comitiis nostris praesidere, tu nobis sanctissimum illud carmen praeire dignatus es.

ıo iudicio consules facti, tua voce renuntiati sumus, ut idem onoribus nostris suffragator in curia, in campo declarator xisteres. Nam quod ei *nos* potissimum mensi attribuisti quem ıus natalis exornat, quam pulchrum nobis! quibus edicto, quiıus spectaculo celebrare continget diem illum triplici gaudio ıetum, qui principem abstulit pessimum, dedit optimum, meiorem optimo genuit. Nos sub oculis tuis augustior solito curıus accipiet, nos inter secunda omina et vota certantia quae raesenti tibi conferentur vehemur alacres et incerti ex utra arte maior auribus nostris accidat clamor. Super omnia ta- 93
nen praedicandum videtur quod pateris consules esse quos feisti: quippe nullum periculum, nullus ex principe metus conılares animos debilitat et frangit, nihil invitis audiendum, niil coactis decernendum erit. Manet manebitque honori veneatio sua, nec securitatem auctoritate perdemus. Ac si quid orte ex consulatus fastigio fuerit diminutum, nostra haec erit ulpa, non saeculi. Licet enim, quantum ad principem, licet ales consules agere quales ante principes erant. Ullamne tibi ro beneficiis referre gratiam parem possumus? nisi tantum llam ut semper nos meminerimus consules fuisse et consules uos, ea sentiamus, ea censeamus quae consularibus digna unt, ita versemur in re publica ut credamus esse rem publiam, non consilium nostrum, non operam subtrahamus, nec leiunctos nos et quasi dimissos consulatu, sed quasi adstritos et devinctos putemus, eundemque locum laboris et curae uem reverentiae dignitatisque teneamus.

In fine orationis praesides custodesque imperii deos ego 94
onsul pro rebus humanis, ac te praecipue, Capitoline Iuppier, precor ut beneficiis tuis faveas tantisque muneribus addas erpetuitatem. Audisti quae malo principi precabamur, exaudi uae pro dissimillimo optamus. Non te distringimus votis. Non nim pacem, non concordiam, non securitatem, non opes oraıus, non honores: simplex cunctaque ista conplexum omnium otum est, salus principis. Nec vero nova tibi iniungimus. Tu nim iam tunc illum in tutelam recepisti, cum praedonis avilissimi faucibus eripuisti. Neque enim sine auxilio tuo, cum ltissima quaeque quaterentur, hic qui omnibus excelsior erat, nconcussus stetit. Praeteritus est a pessimo principe qui prae-

teriri ab optimo non potuit. Tu clara iudicii tui signa misisti, cum proficiscenti ad exercitum tuo nomine, tuo honore cessisti. Tu voce imperatoris quid sentires locutus, filium illi, nobis parentem, tibi pontificem maximum elegisti. Quo maiore fiducia isdem illis votis quae ipse pro se nuncupari iubet oro et obtestor, si bene rem publicam, si ex utilitate omnium regit, primum ut illum nepotibus nostris ac pronepotibus serves, deinde ut quandoque successorem ei tribuas quem genuerit, quem formaverit, similemque fecerit adoptato, aut si hoc fato negatur, in consilio sis eligenti, monstres aliquem quem adoptari in Capitolio deceat.

Vobis, patres conscripti, quantum debeam publicis etiam monumentis continetur. Vos mihi in tribunatu quietis, in praetura modestiae, vos in istis officiis etiam quae e studiis nostris circa tuendos socios iniunxeratis cuncti constantiae antiquissimum testimonium perhibuistis. Vos proxime destinationem consulatus mei his adclamationibus adprobavistis ut intellegam etiam atque etiam enitendum mihi ut hunc consensum vestrum conplectar et teneam et in dies augeam. Etenim memini tunc verissime iudicari meruerit quis honorem nec ne, cum adeptus est. Vos modo favete huic proposito et credite, si cursu quodam provectus ab illo insidiosissimo principe ante quam profiteretur odium bonorum, postquam professus est, substiti, *et* cum viderem quae ad honores conpendia paterent, longius iter malui; si malis temporibus inter maestos et paventes, bonis inter securos gaudentesque numeror; si denique in tantum diligo optimum principem in quantum invisus pessimo fui. Ego reverentiae vestrae sic semper inserviam, non ut me consulem et mox consularem, sed ut candidatum consulatus putem.

INDEX NOMINUM.

A.

ıs, L. Satrius *ad T* 11.
L. Mummius VIII, 6, 2.
V, 6, 43.
II, 16. Minicius I, 14, 3 sqq.
I, 14. P. Acilius I, 14, 6.
Rufus V, 20, 6. VI, 13, 5.
Ierva II, 12, 2.
, 6, 43.
I, 20, 4. II, 3, 10. IIII, 5,
I, 26, 9 sqq.
nitius II, 14, 10. 12. VIII,
7.
Dexter V, 13, 4. VIII, 14, 12.
, Iulius VII, 6, 11. 12. *Sci-*
Africani VIII, 6, 2.
VI, 10. Lucceius III, 9, 7.
13.
Flaccus VIIII, 13, 13.
Iaximus *ad T* 112.
Seneca V, 3, 5.
II, 16.
assus VII, 31, 5. Severus
V, 1. Annia *ad T* 65.
III, 13, 4 sqq.
, Arrius IIII, 3; 18; 27, 5.

Iarmeris *ad T* 5. Maximilla
. M. Antonius V, 20, 5.
ɔius V, 13, 5. C. Valerius
04.
s, Domitius II, 9. V, 6.
13, 13.
s Maximus *ad T* 58.
ad T 74.
. Attius *ad T* 106.
Aratus V, 6, 43.
Archippus, Flavius *ad T* 58. 59. 60.
Aristo, Titius I, 22. V, 3. VIII, 14.
Claudius Ariston VI, 31, 3.
Aristophanes I, 20, 19.
Armenius Brocchus *ad T* 65. 66.
Arrianus I, 2. II, 11; 12. VI, 2. VIII, 21. Maturus III, 2. IIII, 8; 12.
Arrionilla I, 5, 5.
Arrius Antoninus IIII, 18. V, 15. Arria III, 11, 3; 16. VI, 24, 5. VIIII, 13, 3 sqq.
Artemidorus III, 11.
Artemisius, Popilius VIIII, 28, 2.
Arulenus Rusticus I, 5, 2. 5; 14, 2.
Asclepiades *ad T* 81.
Asinius Bassus IIII, 15, 6. Gallus IIII, 17. VII, 4, 4. 6. Polio V, 3, 5. Rufus IIII, 15.
Astraeus, Valerius *ad T* 104.
Asudius Curianus V, 1.
Athenodorus VII, 27, 7.
Atilius, Crescens I, 9, 8. II, 14, 2. VI, 8. Scaurus VI, 25.
Atrius VIIII, 35.
Atticinus, Montanus VI, 22.
Atticus, Iulius I, 12, 10.
Attius V, 3, 6. Clemens I, 10. IIII, 2. Sura *ad T* 12. P. Attius Aquila *ad T* 106. 107. Attia Viriola VI, 33, 2.
Aufidius Bassus III, 5, 6.
Augurinus, Sentius IIII, 27. VIIII, 8.
Augustus V, 3, 5. VIII, 8, 6. *ad T* 65. 79. 80. 84. *P.* 11. 88.
Avidius Nigrinus *ad T* 65. 66. Quietus VI, 29, 1. VIIII, 13, 15.

Avitus II, 6. Iulius V, 21, 3 sqq. Iunius VIII. 23. Octavius VIIII, 33, 9. Aurelia II, 20, 10. 11.

B.

Baebius Hispanus I, 24. Macer III, 5. IIII, 9, 16; 12, 4. Massa III, 4, 4. VI, 29, 7. VII, 33. Probus III, 9.
Bassus, Annius VII, 31, 5. Asinius IIII, 15, 6. Aufidius III, 5, 6. Gabius *ad T* 21. 22. 86. Iulius IIII, 9. V, 20, 1. VI, 29, 10 *ad T* 56. 57. Pomponius IIII, 23.
Blaesus, Velleius II, 20, 7. 8.
Brocchus, Armenius *ad T* 65. 66.
Bruttianus, Lustricius VI, 22.
Brutus I, 17, 3. *P.* 55. M. Brutus *orator* V, 3, 5.

C.

C. Caecilius IIII, 17, 1. Caecilius Celer I, 5, 8. Classicus III, 4; 9. VI, 29, 8. Strabo IIII, 12, 4.
Caecina Paetus III, 16, 3.
Caelianus, Sempronius *ad T* 30.
Caelius I, 20, 4. Clemens *ad T* 51.
Caepio Hispo IIII, 9, 16.
Caesar, *C. Iulius* I, 20, 4. III, 12, 2. Tiberius V, 3, 5.
Caesennius Silvanus III, 8, 1.
P. Caesius Phosphorus *ad T* 11.
Calestrius Tiro I, 12. VII, 16.
Callidromus *ad T* 74.
Callimachus IIII, 3, 4.
Calpurnius Fabatus V, 11. Macer V, 18 *ad T* 42. 61. 62. 77. Piso V, 17. Calpurnia Hispulla IIII, 19. VI, 4. 7. VII, 5.
Calvina II, 4.
Calvisius I, 12, 12. II, 20. III, 1. V, 7. VIII, 2. VIIII, 6. Rufus III, 19. C. Calvisius IIII, 4.
C. Calvus I, 2, 2; 16, 5. IIII, 27, 4. V, 3, 5. P. Servilius Calvus *ad T* 56. 57.
Camerinus I, 5, 3.
Camillus *P.* 13. 55. Camilliana villa VI, 30.
Candidus, Iulius V, 20, 5.
Caninius, Rufus I, 3. III, 7. II, 8. VI, 21. VII, 18. VIII, 4. VIIII, 33.
Capito, Claudius VI, 13, 2. Titinius I, 17. V, 8. VIII, 12.
Carus, Metius I, 5, 3. VII, 19, 5 27, 14.
Cassius I, 17, 3. C. Cassius VII, 24, 8.
Casta III, 9, 29. 34.
Catilius Severus I, 22. III, 12.
Catius Lepidus IIII, 7. Fronto II, 11, 3. 18. VI, 13, 2. Titus Catius IIII, 28, 1.
Cato I, 17, 3; 20, 4. III, 12; 21, 5. IIII, 7, 5; 27, 4.
Catullus I, 16, 5. IIII, 14, 5; 27, 4. Messalinus IIII, 22, 5.
Q. Catulus V, 3, 5.
Celer IIII, 11, 10. VII, 17. Caecilius I, 5, 8. Nonius VI, 32.
Celerina, Pompeia I, 4.
Celsus, Iuventius VI, 5.
Cerialis II, 19. Tuccius II, 11, 9. Velius IIII, 21.
Certus Publicius VIII, 13, 13 sqq.
Chrysippus *ad T* 11.
Cicero, M. Tullius I, 2, 4; 5, 12; 20, 4. III, 15, 1. IIII, 8, 4. V, 3, 5. VII, 4, 3. 6; 17, 13. VIIII, 2, 2; 26, 8. pro Cluentio I, 20, 8. pro C. Cornelio I, 20, 8. pro Murena I, 20, 7. in Verrem I, 20, 10.
Clarius VIIII, 28, 5.
Clarus, Erucius II, 9, 4. Septicius I, 15.
Classicus, Caecilius III, 4; 9. VI, 29, 8.
Claudius Ariston VI, 31, 3. Caesar I, 13, 3. III, 16, 7. 9 *ad T* 70. 71 *P.* 11. Capito VI, 13, 2. Eumolpus *ad T* 81. Fuscus III, 9, 18. Marcellinus II, 11, 15. Polio VII, 31. Polyaenus *ad T* 70. Restitutus III, 9, 16.
Clemens, Attius I, 10. IIII, 2. Caelius *ad T* 51.
Cluvius VIIII, 19, 5.
Cocceianus Dion *ad T* 81. 82.

Collega, Pompeius II, 11, 20. 22.
Colonus VIIII, 9.
Corellius Rufus I, 12. IIII, 17. V, 1, 5. VII, 11, 3; 31, 4. VIIII, 13, 6. Corellia IIII, 17. VII, 11; 14. Hispulla III, 3.
Cornelianus VI, 31.
Cornelius Minicianus III, 9. IIII, 11. VII, 22. Nepos IIII, 28, 1. V, 3, 6. Priscus III, 21. V, 20, 7. Tacitus I, 6; 20. II, 1, 6; 11, 2. 17. IIII, 15, 1. VIII, 23. Titianus I, 17. Ursus IIII, 9. Cornelia IIII, 11.
Cornutus Tertullus II, 11, 19 sqq.; 12, 2. IIII, 17, 9. V, 14. VII, 21; 31. VIIII, 13, 15. 16. *P.* 90.
Cottius II, 7. Cottia III, 10.
Crassus I, 5, 3.
Cremutius Ruso VI, 23.
Crescens, Atilius VI, 8.
Crispus, Metilius VI, 25, 2. Passienus VII, 6, 11.
Curianus, Asudius V, 1.
Curius Severus III, 18.
Curtilius Mancia VIII, 18, 4.
Curtius Rufus VII, 27, 2 sqq.

D.

Decebalus *ad T* 74.
Demosthenes I, 2, 2; 20, 4. II, 3, 10. IIII, 5, 1; 7, 6. VII, 30, 4. VIIII, 23, 5; 26, 8 sqq.
Dexter, Afranius V, 13, 4. VIII, 14, 12.
Diomedes V, 2, 2.
Dion Cocceianus *ad T* 81. 82.
Dionysius *ad T* 74. C. Valerius *ad T* 104.
Domitianus I, 5, 1. 5. 14; 12, 6. III, 9, 31. 33. IIII, 9, 2; 11. VII, 27, 14. VIIII, 13, 2 *ad T* 58. 60. 65. 72 *P.* 11.
Domitius Afer II, 14, 10. VIII, 18, 5. 7. Apollinaris V, 6. VIIII, 13, 13. Lucanus VIII, 18, 4. Tullus VIII, 18.
Drusus Nero III, 5, 4.

E.

Egnatius Marcellinus IIII, 12.
Encolpius VIII, 1, 2.
Ennius V, 3, 6.
Epigonus *ad T* 11.
Epimachus *ad T* 84.
Erucius I, 16. Clarus II, 9, 4. Sextus Erucius II, 9.
Eumolpus, Claudius *ad T* 81.
Euphrates I, 10.
Eupolis I, 20, 17.
Eurythmus VI, 31, 8 sqq.

F.

Fabatus, Calpurnius IIII, 1. V, 11. VI, 12; 30. VII, 11; 16; 23; 32. VIII, 10.
Fabius Aper V, 13, 5. Hispanus III, 9, 12 sqq. Iustus I, 5, 8; 11. Maximinus VIIII, 13, 13. Valens IIII, 24.
Fabricius *P.* 13. Veiento VIIII, 13, 13.
Fadius Rufinus VIIII, 23, 4.
Falco VII, 22. VIIII, 15. Pompeius I, 23. IIII, 27.
C. Fannius V, 5. Fannia III, 11, 3; 16, 2. VII, 19. VIIII, 13, 3 sqq.
Ferox VII, 13. Iulius II, 11, 5 *ad T* 87.
Festus, Valerius III, 7, 12.
Firminus, Hostilius II, 11, 23; 12.
Firmus, Romatius I, 19. IIII, 29. Saturius IIII, 15, 3.
Flaccus, Ammius VIIII, 13, 13. Calpurnius V, 2.
Flavius Archippus *ad T* 58. 59. 81. Marcianus II, 11.
Fonteius Magnus V, 20, 4.
Frontinus, Iulius IIII, 8, 3. V, 1, 5. VIIII, 19.
Fronto, Catius II, 11, 3. 18. IIII, 9, 15. VI, 13, 2.
Frugi, Libo III, 9, 33.
Fundanus IIII, 15. V, 16, 1. VI, 6. Minutius I, 9.
Furia Prima *ad T* 60.
Fuscus VII, 9. VIIII, 36; 40. Clau-

dius III, 9, 18. Salinator VI, 11; 26 *ad T* 87.

G.

Gabius Bassus *ad T* 21. 22. 86.
Gaetulicus V, 3, 5.
Galba II, 20, 2.
Galitta VI, 31, 4.
Gallus I, 7, 4. II, 17. VIII, 20. Asinius IIII, 17. VII, 4, 3. 6. Pomponia Galla V, 1.
Gemellinus Virdius *ad T* 27. 28. 84.
C. Geminius I, 12, 9.
Geminus VII, 1; 24. VIII, 5; 22. VIIII, 11; 30. Rosianus *ad T* 26.
Genialis VIII, 13.
Genitor, Iulius III, 3, 5 sqq. VII, 30. VIIII, 17.
Gracchi I, 20, 4.
Gratilla, Pomponia III, 11, 3. V, 1, 1. 8.

H.

Harmeris, Antonia *ad T* 5.
Harpocras *ad T* 5. 6. 7. 10.
Hedia *ad T* 5.
Helvidius III, 11, 3. VII, 19, 3. 5; 30, 4. VIIII, 13. Helvidiae IIII, 21.
Herennius Polio IIII, 9, 14. Senecio I, 5, 3. IIII, 7, 5; 11, 12. VII, 33. Severus IIII, 28.
Hermes VII, 11.
Herodes IIII, 3, 4.
Hispanus VI, 25. Baebius I, 24. Fabius III, 9, 12 sqq.
Hispo Caepio IIII, 9, 16.
Hispulla I, 12, 9. 10. VIII, 11. Calpurnia IIII, 19. Corellia III, 3.
Homerus I, 7, 1. 5; 20, 22. II, 14, 2. III, 9, 28. IIII, 3, 3. V, 6, 43; 19, 2; 20, 8. VIII, 4, 4. VIIII, 13, 20; 26, 6.
Homullus, Titius IIII, 9, 15. V, 20, 6. VI, 19, 6.
Honoratus, Vitellius II, 11, 8.
Horatius VIIII, 22, 2.
Q. Hortensius V, 3, 5.
Hostilius Firminus II, 11, 23.
Hyperides I, 20, 4.

I.

Iavolenus Priscus VI, 15.
Isaeus II, 3.
Isocrates VI, 29, 6.
Italicus, Silius III, 7.
Iulianus, Pompeius I, 10, 8.
Iulius Africanus VII, 6, 11. Avitus V, 21, 3 sqq. Atticus I, 12, 10 Bassus IIII, 9. V, 20, 1. VI, 29 10 *ad T* 56. 57. Candidus V, 20, 5. Ferox II, 11, 5 *ad T* 87. Frontinus IIII, 8, 3. Genitor III, 3; 11. Largus *ad T* 75. 76. Naso IIII, 6. VI, 6; 9. Piso *ad T* 110. Servianus III, 17. VII, 6, 8 *ad T* 2. Tiro VI, 31, 7. Valens V, 21, 2. Valerianus V, 3. divus Iulius V, 3, 5. VIII, 6, 13. Iulia lex VI, 31, 6. *P.* 42. basilica Iulia V, 9, 1.
Iunior VIII, 15. VIIII, 12. Terentius VII, 25.
Iunius Avitus VIII, 23. Mauricus I, 14 IIII, 22, 3. Pastor I, 18, 3. Iunia VII, 19, 1.
Iustus VII, 2. Fabius I, 5, 8; 11. Minicius VII, 11, 4. Tullius *ad T* 58.
Iuventius Celsus VI, 5.

L.

Laberius Maximus *ad T* 74.
Laelius *P.* 88.
Largius Licinus II, 14, 9. 11. III, 5, 17. Macedo III, 14.
Largus, Iulius *ad T* 75. 76.
Lentulus V, 3, 5.
Lepidus, Catius IIII, 7.
Liberalis, Salvius II, 11, 17. III, 9, 33, 36.
Libo Frugi III, 9, 33.
Licinianus, Norbanus III, 9, 29 sqq. Valerius IIII, 11.
Licinius Nepos IIII, 29, 2. VI, 5. Sura IIII, 30.

Icinus, Largius II, 14, 9. 11. III, 5, 17.
. Livius II, 3, 8. VI, 20, 5. Livia I, 5, 9.
ucanus V, 3, 5. Domitius VIII, 18, 4.
ucceius Albinus III, 9, 7. IIII, 9, 13.
ucretius IIII, 18, 1.
upercus II, 5. VIIII, 26.
upus, Nymphidius *ad T* 87.
ustricius Bruttianus VI, 22.
ycormas *ad T* 63. 67.
ysias I, 20, 4.

M.

Macedo, Largius III, 14.
Macer VI, 24. Baebius III, 5. IIII, 9, 16; 12, 4. Calpurnius V, 18 *ad T* 42. 61. 62. 77.
Macrinus II, 7. III, 4. VII, 6; 10. VIII, 5; 17. VIIII, 4. Minicius I, 14, 4.
Magnus, Fonteius V, 20, 4. VII, 6; 10, 1.
Familianus VIIII, 16; 25.
Mancia, Curtilius VIII, 18, 4.
Marcellinus V, 16. VIII, 23. Claudius II, 11, 15. Egnatius IIII, 12.
Marcellus, Neratius III, 8, 1.
Marcianus, Flavius II, 11.
Marinus, Postumius *ad T* 11.
Marius VIII, 6, 2. Priscus II, 11; 12. III, 9, 2. VI, 29, 9 *ad T* 3.
Martialis, Valerius III, 21.
Massa, Baebius III, 4, 4. VI, 29, 7. VII, 33.
Maturus Arrianus III, 2. IIII, 8; 12.
Mauricus, Iunius I, 5, 10 sqq.; 14. II, 18. III, 11, 3. IIII, 22, 3. VI, 14.
Maximilla, Antonia *ad T* 5.
Maximinus, Fabius IIII, 13, 13.
Maximus II, 14. III, 2. VI, 8, 4; 11; 34. VII, 26. VIII, 19; 24. VIIII, 1; 23. libertus *ad T* 27. 28. 85. pistor *ad T* 74. Anicius *ad T* 112. L. Appius *ad T* 58. Laberius *ad T* 74. Messius III, 20. IIII, 25. Nonius IIII, 20. V, 5. Terentius *ad T* 58.
C. Memmius V, 3, 5.
Menander VI, 21, 4.
Messalinus, Catullus IIII, 22, 5.
M. Messalla V, 3, 5.
Messius Maximus III, 20. IIII, 25.
Metelli *P.* 88.
Metilius Crispus VI, 25, 2.
Metius Carus I, 5, 3. VII, 19, 5. Modestus I, 5, 5 sqq.
Minicianus VIII, 12. Cornelius III, 9. IIII, 11. VII, 22.
Minicius VII, 12. Acilianus I, 14, 3 sqq. Iustus VII, 11, 4. Macrinus I, 14, 5. Rufus *ad T* 72. Minutius Fundanus I, 9.
Mithridates *ad T* 11.
Modestus, Metius I, 5, 5 sqq. servus IIII, 10.
Montanus VII, 29. VIII, 6. Atticinus VI, 22.
Murena VIIII, 13, 19.
C. Musonius III, 11, 5. 7.
Mustius VIIII, 39.

N.

Naso, Iulius IIII, 6. VI, 6; 9.
Neratius Marcellus III, 8, 1.
Nero I, 5, 1. 3. III, 5, 5; 7, 3 sqq. V, 3, 6; 5, 3. 5. VI, 31, 9. *P.* 11. 53. Drusus III, 5, 4.
Nerva IIII, 9, 2; 11, 14; 17, 8; 22, 4. V, 3, 5. VII, 33, 9. *ad T* 58. *P.* 7. 8. 10. 35. 38. 90. Acutius II, 12, 2.
Nepos II, 3. III, 16. IIII, 26. V, 4, 2; 9; 13, 1. VI, 19. Cornelius IIII, 28, 1. V, 3, 6. Licinius IIII, 29, 2. VI, 5. Varisidius IIII, 4.
Nicetes Sacerdos VI, 6, 3.
Nigrinus V, 13, 6. VII, 6. Avidius *ad T* 65. 66.
Nominatus, Tuscilius V, 4; 13.
Nonianus I, 13, 3.
Nonius VIIII, 30. Celer VI, 32. Maximus IIII, 20. V, 5.

Norbanus Licinianus III, 9, 29 sqq.
Numantinus, *Scipio* VIII, 6, 2.
Nymphidius Lupus *ad T* 87.

O.

Octavius II, 10. Avitus VIIII, 33, 9. Rufus I, 7.

P.

Pacorus *ad T* 74.
Paetus III, 16, 6 sqq. Caecina III, 16, 3.
Pallas VII, 29. VIII, 6.
Pancharia *ad T* 11.
Papirius *P.* 57.
Passienus Crispus VII, 6, 11.
Passennus Paullus VI, 15. VIIII, 22.
Pastor, Iunius I, 18, 3.
Paternus IIII, 14. VIII, 16. VIIII, 27. Plinius I, 21.
Paulinus II, 2. V, 19. VIIII, 3; 37. Valerius IIII, 9, 20; 16 *ad T* 104. 105.
Paullus, Passennus VI, 15. VIIII, 22. Velius *ad T* 58.
Pericles I, 20, 17 sqq.
Phosphorus, P. Caesius *ad T* 11.
Piso II, 20, 2. III, 7, 12 *P.* 88. Iulius *ad T* 110. Calpurnius V, 17. L. Piso III, 7, 12.
Planta VIIII, 1. Pompeius *ad T* 7. 10.
Plato I, 10, 5.
Plautus I, 16, 6. VI, 21, 4.
Plinius Paternus I, 21. *C. Plinius Secundus* III, 5. V, 8, 5. VI, 16; 20.
Plotina VIIII, 28, 1.
Polio, Asinius I, 20, 4. V, 3, 5. VI, 29, 5. Claudius VII, 31. Herennius IIII, 9, 14.
Polyaenus VII, 6, 6. 14; 10, 1. Claudius *ad T* 70.
Polyclitus I, 20, 10. VI, 31, 9.
Pompeius VIII, 6, 2 *P.* 29. Collega II, 11, 20. Falco I, 23. IIII, 27. Iulianus I, 10, 8. Planta *ad T* 7. 10. Quintianus VIIII, 9. Saturninus I, 8; 16. Pompeia Celerina I, 4
peia lex *ad T* 79. 80. 11:
Pomponius Bassus IIII, 23. R
9, 33. IIII, 9, 3. Secundu
3. VII, 17, 11. Pomponia
V, 1, 1.
Pomponianus VI, 16, 11. 14
Pontius V, 14. VI, 28. VII,
Popilius Artemisius VIIII, 28
Postumius Marinus *ad T* 11.
Praesens VII, 3.
Prima, Furia *ad T* 60.
Priscus II, 13. VI, 8. VII, 7.
3; 19. Cornelius III, 21. V
Iavolenus VI, 15. Marius II,
III, 9, 2. VI, 29, 9 *ad T*
nius III, 9, 18. Vettius V
Probus, Baebius III, 9.
Proculus, Silius III, 15. Vetti
13, 13. Procula Serrana I
Propertius VI, 15, 1. VIIII,
Publicius Certus VIIII, 13, 1
Pudens, Servilius *ad T* 25.

Q.

Quadratilla, Ummidia VII, 2
Quadratus VI, 29. VII, 24. V
Ummidius VI, 11.
Quietus, Avidius VI, 29, 1. VII
Quintianus, Pompeius VIIII,
Quintilianus II, 14, 9. VI, 6,
Quintius *P.* 57.

R.

Rectina VI, 16, 8.
M. Regulus I, 5; 20, 15. II, 20. IIII, 2; 7. VI, 2.
Restitutus VI, 17. Claudius II
Robustus VI, 25.
Romanus II, 1. VI, 15; 33. VIIII, 7; 28. Vergilius VI, conius I, 5. II, 13. III, 13
Romatius Firmus I, 19. IIII,
Rosianus Geminus *ad T* 26.
Rufinus VIII, 18. Fadius VIIII
Trebonius IIII, 22.

', 9. VI, 30, 5. VII, 25. VIIII,
Acilius V, 20, 6. VI, 13, 5.
us IIII, 15. Calvisius III, 19.
ius I, 3. III, 7. Corellius I,
VII, 11, 3. Curtius VII, 27, 2
Minicius *ad T* 72. Octavius
Pomponius III, 9, 33. IIII, 9,
mpronius IIII, 22. Satrius I,
. VIIII, 13, 17. Varenus V,
Verginius II, 1. V, 3, 5. VI,
VIIII, 19.
IIII, 19. Cremutius VI, 23.
s VIIII, 29. Arulenus I, 5, 2.
I, 3. V, 1, 8.

S.

aus VIIII, 21; 24.
VI, 18. VIIII, 2; 18. Sta-
III, 10. Sabina IIII, 10.
s, Nicetes VI, 6, 3.
r, Fuscus VI, 11; 26 *ad T* 87.
Liberalis II, 11, 17. III, 9,
6.
VIIII, 31.
us Abascantus *ad T* 11. Sa-
Rufus I, 5, 11. VIIII, 13, 17.
s Firmus IIII, 15, 3.
aus V, 7; 21. VII, 7; 8; 15.
, 38. Pompeius I, 8; 16.
vola V, 3, 5.
, Atilius VI, 25. Terentius V,

es *P.* 13.
ianus III, 16, 7. 9.
is, Pomponius III, 53. VII,
.1.
nius Caelianus *ad T* 30. Ru-
II, 22. Senecio VI, 31, 8. 11.
. Annaeus V, 3, 5.
, Herennius I, 5, 3. IIII, 7, 5:
12. VII, 19, 5; 33. Sempro-
VI, 31, 8. 11. Sosius I, 13.
4.
Augurinus IIII, 27.
s I, 1. VIII, 1. Clarus I, 15.
pticius II, 9, 4. VII, 28.
I Ep.
Serrana Procula I, 14, 6.
Sertorius III, 9, 11. Severus V, 1, 1.
Servianus VI, 26. Iulius III, 17. VII,
6, 9 *ad T* 2.
P. Servilius Calvus *ad T* 56. 57. Servilius Pudens *ad T* 25.
Severus VI, 27. VIIII, 22. Annius III,
6. V, 1. Catilius I, 22. III, 12.
Curius III, 18. Herennius IIII, 28.
Sertorius V, 1, 1. Vibius IIII, 28.
L. Silanus I, 17.
Silius Italicus III, 7. Proculus III, 15.
Silvanus Caesennius III, 8, 1.
Socrates III, 12, 1.
Sollers V, 4, 1.
Sosius Senecio I, 13. IIII, 4.
Soteris *ad T* 11.
Sparsus IIII, 5. VIII, 3.
Spurinna I, 5, 8. 9. III, 1. IIII, 27,
5. V, 17. Vestricius II, 7. III, 10.
Statius Sabinus IIII, 10.
Stilonius Priscus III, 9, 18.
Strabo, Caecilius IIII, 12, 4.
Stratonica *ad T* 11.
Suburanus VII, 6, 10. 11.
Suberinus VI, 33, 6.
Suetonius Tranquillus I, 18. III, 18.
V, 10 *ad T* 94. 95.
L. Sulla V, 3, 5. VIII, 6, 2.
Servius Sulpicius V, 3, 5.
Sura VII, 27. Attius *ad T* 12. Licinius IIII, 30.
Susagus *ad T* 74.

T.

Tacitus, Cornelius I, 6; 20. II, 1, 6;
11, 2. 17. 19. IIII, 13; 15, 1. VI,
9; 16; 20; 33. VII, 20. VIII, 7.
VIIII, 10; 14; 23.
Terentius I, 16, 6. VI, 21, 4. Iunior
VII, 25. Maximus *ad T* 58, 5. Scaurus V, 12.
Tertullus, Cornutus II, 11, 19; 12, 2.
V, 14. VIIII, 13, 15 *P.* 90.
Theon *ad T* 5.
Theophanes IIII, 9, 3 sqq.

Thermuthis *ad T* 5.
Thrasea III, 16, 10. VI, 29, 1. 7. VII, 19, 3. VIII, 22, 3.
Thucydides V, 8, 11.
Tiberius Caesar V, 3, 5 *P.* 11.
Timo I, 5, 5.
Tiro VII, 4, 3. 6. Calestrius I, 12. VI, 1; 22. VII, 16; 23; 32, 1. VIIII, 5. Iulius VI, 31, 7.
Titianus VIIII, 32. Cornelius I, 17.
Titinius Capito I, 17. V, 8. VIII, 12.
Titius Aristo I, 22. V, 3. Homullus IIII, 9, 15.
Titus, *imperator* IIII, 9, 2 *ad T* 65. *P.* 11. 35.
Torquatus V, 3, 5.
Traianus pater *P.* 89.
Tranquillus, Suetonius I, 18; 24. III, 8. V, 10. VIIII, 34 *ad T* 94. 95.
Trebonius Rufinus IIII, 22.
Triarius VI, 23.
Tuccius Cerialis II, 11, 9.
Tullius Iustus *ad T* 58.
Tullus, Domitius VIII, 18.
Tuscilius Nominatus V, 4; 13.
Tutilius VI, 32, 1.

U (V).

Valens, Fabius IIII, 24. Iulius V, 21, 2.
Valerianus, Iulius II, 15. V, 4; 13.
C. Valerius Aper *ad T* 104. Astraeus *ad T* 104. Dionysius *ad T* 104. Valerius Festus III, 7, 12. Licinianus IIII, 11. Martialis III, 21. Paulinus IIII, 9, 20; 16 *ad T* 94. 95. Varus VI, 8, 4.
Varenus, Rufus V, 20. VI, 5, 1; 13; 29, 11. VII, 6; 10.
Varisidius Nepos IIII, 4.
Varro V, 3, 5.
Varus, Valerius VI, 8, 4.
Veiento, Fabricius IIII, 22, 4. VIII, 13, 13 sqq.
Velius Cerialis IIII, 21. Paullus *ad T* 58.
Velleius Blaesus II, 20, 7.
Venator VIIII, 20.
Verania II, 20, 2 sqq.
Vergilius III, 7, 8. V, 3, 6; 6, 4. Romanus VI, 21.
Verginius Rufus II, 1. V, 3, 5. VI, 10. VIIII, 19.
Verus VI, 3.
Vespasianus I, 14, 5. III, 5, 9. IIII, 9, 1 *ad T* 65 *P.* 11.
Vestricius Spurinna II, 7. III, 10.
Vettius Priscus VI, 12, 2. Proculus VIIII, 13, 13.
Vibius Serenus IIII, 28.
Vindex VI, 10, 4. VIIII, 19, 1.
Virdius Gemellinus *ad T* 28. 84.
Viriola, Attia VI, 33, 2.
Vitellius I, 5, 2. III, 7, 3. Honoratus II, 11, 8.
Ummidius Quadratus VI, 11. Ummidia Quadratilla VII, 24.
Voconius Romanus I, 5. II, 13. III, 13 *ad T* 4. Voconia lex *P.* 42.
Ursus, Cornelius IIII, 9. V, 20. VI, 5; 13. VIII, 9.

X.

Xenophon VII, 32, 2.
Xerxes III, 7, 13.

Z.

Zosimus V, 19.

INDEX RERUM.

A.

oliti libri VII, 19, 6.
ortus VIII, 10; 11.
anthus V, 6, 16. 36.
cusatio Baebii Massae VII, 33. Caecilii Classici III, 4, 9. Galittae VI, 31, 4 sqq. Iulii Bassi IIII, 9. libertorum Afranii Dextri VIII, 14. Marii Prisci II, 11; 12. Montani Atticini VI, 22. Publicii Certi VIIII, 13. Senecionis et Eurythmi VI, 31, 7 sqq. Tuscilii Nominati V, 4; 13. Valerii Liciniani IIII, 11. Vareni Rufi V, 20. VI, 5; 13. VII, 6; 10.
chaia VIII, 20, 2; 24. Achaei *ad T* 65, 3.
ita publica V, 13, 8. VII, 33, 3 *P.* 75.
tio I, 18; 20, 9 sqq. II, 5; 11; 14, 10; 18, 2. III, 8, 20. IIII, 9; 21, 3; 22, 2. V, 8, 7; 13, 3; 20, 3 sqq. VI, 2, 2. VII, 10, 2. VIII, 13, 23. VIIII, 15, 2.
tor in villa III, 19, 2. publicus VII, 18, 2. Caesaris *P.* 36.
lclamatio conducta II, 14, 4 sqq. in senatu III, 4, 4. IIII, 9, 18. V, 13, 3. VIIII, 13, 18 *P.* 71.
loptio *P.* 6 sqq. 23.
lvocatio I, 7, 2; 9, 2; 22, 6. III, 4, 6. 7. IIII, 9, 7. V, 9, 4 sqq.; 13, 2 sqq. VI, 18, 1; 33, 3. VIII, 21, 3. *ad T* 3, 1. advocatus I, 23, 4; 19, 2. III, 4, 2; 8, 21. IIII, 11, 12; 12, 4. V, 4, 2; 9; 20, 1. VI, 31, 11; 33, 5. VII, 6; 22, 2; 33, 4 sqq. VIII, 6, 9.

Aegyptus V, 19, 6. VIII, 20, 2 *ad T* 6. 7. 10 *P.* 30. 31.
Aemiliae viae cura V, 14, 1.
aerarium II, 11, 19. IIII, 12, 4. VIII, 6, 10. 12 *P.* 36. aerarii praefectus V, 14, 5. VIIII, 13, 11 *ad T* 3, 1.
Afri II, 11, 2. Africa II, 11, 19. III, 7, 12; 9, 2. 3. VII, 27, 2. VIIII, 33, 2. Africanae VI, 34, 3.
agon gymnicus IIII, 22. iselasticus *ad T* 118. agones quinquennales *ad T* 75.
Albana villa IIII, 11, 6. Albanus lacus *P.* 82.
Alexandrina civitas *ad T* 6. 7. 10.
alica cum mulso et nive I, 15, 2.
alimenta I, 8, 10. VII, 18, 2. *ad T* 65. 66. *P.* 27. 28.
Alpes *P.* 14.
Alsiensis villa VI, 10.
Altinates III, 2, 2.
Amastrianorum civitas *ad T* 98. 99.
ambulatio V, 6, 17.
Amerina praedia VIII, 20.
Amisenorum civitas *ad T* 92. 93. 110
andron II, 17, 22.
Anio VIII, 17, 3.
annona *P.* 29 sqq.
anuli aurei VIII, 6, 4.
Apamea *ad T* 47. 48.
apodyterium V, 6, 25. 27.
aposphragisma *ad T* 74.
apotheca II, 17, 13.
Appenninus V, 6, 3. 14. Appenninae valles V, 6, 29.
aquae ductus *ad T* 37. 38. 90. 91.
aquilex *ad T* 37, 3.

architectus *ad T* 37, 3. 39, 4. 6. 40, 3. 41, 3.
arcus principum *P.* 59.
area II, 17, 4. V, 6, 20. 27. VI, 16, 14; 20, 4. VII, 27, 10.
Arpinae chartae III, 21, 5.
Asia III, 7, 3. IIII, 3, 1. VIII, 20, 2.
Athenae IIII, 3, 5. VII, 25, 4; 27, 5. 7. VIII, 24, 4.
athletae *ad T* 118. 119.
atrium II, 17, 3. 5. V, 6, 15.
atrienses III, 19, 3.
Atticus sermo II, 3, 1. Athenae Atticae IIII, 3, 5.
auditores conducti II, 14, 4.
auguratus IIII, 8 *ad T* 13.
Augustae cognomen *P.* 84.

B.

Baetica provincia I, 7. III, 4; 9. VI, 29, 8. VII, 16, 3; 33, 4.
Baianus sinus VIIII, 7, 2. *P.* 82.
balneum II, 17, 11. III, 5, 14; 14. V, 6, 25 sqq. VII, 1, 5. 6. VIII, 8, 6. *ad T* 23. 24. 39, 5. 40, 3. 70. balnea meritoria II, 17, 26. balnei hora II, 17, 26.
baptisterium II, 17, 11.
basilica II, 4. 4. 8. VI, 33, 4 *ad T* 39, 3. Iulia V, 9, 1.
basis statuae III, 6, 5.
beneficiarii *ad T* 21, 27.
bibliopolae I, 2, 6. VIIII, 11, 2.
bibliotheca in villa II, 17, 8. imaginibus ornata IIII, 28, 1. bibliothecae dedicatio 1, 8, 2.
Bithynia IIII, 9. V, 20. VI, 13. VII, [illegible] 10. 1. VIII, 24, 8. *ad T* 17. [illegible] 65. 66. 77. 3. 79. 108. 109. [illegible] 113. 114.
[illegible] I, 7. 6.
[illegible] *ad T* 63. 67, 2.
[illegible] I, 14, 4.
[illegible] tex II, 7, 2.
[illegible] *ad P* 81, 1. 110. 112. 116. bu[illegible] *ad P* 39, 5. 112. 114.
buxus II, 17, 14. V, 6, 16. 17. 32
Byzantium *ad T* 43. 44. 77. 78

C.

Calcei III, 1, 4. VII, 3, 2. VIIII, 1
calculorum lusus VII, 24, 5.
caldaria cella V, 6, 26.
Camilliana villa VI, 30.
Campania III, 7, 6. V, 14, 9 4, 1; 20, 3; 28; 30, 2. VII,
candidatus II, 1, 8. III, 20, 1 IIII, 25, 1. VI, 6, 9; 9; 19 69. 70. 71. 77.
Capreae VI, 20, 11.
careotae I, 7, 6.
Carsulanum I, 4.
Carthago VII, 27, 3.
Carystiae columellae V, 6, 36.
cathedra II, 17, 21. III, 16, 12 21, 2.
cavaedium II, 17, 5.
cavea theatri *ad T* 39, 4.
cella caldaria V, 6, 26. frigida 17, 11. V, 6, 26.
cena I, 15. II, 6. III, 1, 9; 12. IIII, 22, 4 sqq. VI, 3 VIIII, 17; 36, 4; 40, 2. *P.*
cenatio II, 17, 10. 15. IIII, 30 6, 21.
Centum Cellae VI, 31, 1.
centumviri I, 5, 4. 5. II, 14, 1 IIII, 16; 24, 1. V, 9, 2. 2. VIIII, 23, 1. centumvir dicium I, 5, 11; 18, 6. V, 7; 9, 5. VI, 33. centumviral sae II, 14, 1. 2.
Cereris aedes VIIII, 39.
Christus *ad T* 96, 5 sqq. Ch *ad T* 96. 97.
cinaedi in cena VIIII, 17, 1.
circus *P.* 51.
circenses VIIII, 6; 23, 2 *P.*
civitas Alexandrina *ad T* 6. Romana *ad T* 5. 6. 7. 11 *P.* 37. 39.
Claudii aedes *ad T* 70. 71.

ıitani *ad T* 39, 5. 40, 3.
I, 23, 2. II, 11, 14. VI,
.
cum tempus II, 20, 3.
. VIII, 8.
I, 16, 1. 2; 20, 5. VI, 31,
" 4, 2. Rectinae VI, 16, 8.
ım *P.* 70.
VI, 22, 2. VII, 6, 9. prin-
:, 31. VII, 6, 6. 14. *P.* 80.
ıulis *ad T* 81. 96. senatus
4. 9. III, 9. V, 20. VII,

fabrorum *ad T* 33, 2. 34.

I, 20, 5 *P.* 63. 64. 77.
s III, 4, 2 *ad T* 8, 4 sqq.; 9.
rii principis *ad T* 95. 105.
n cena I, 15, 2. III, 1, 9.
3. VIIII, 17, 3; 36, 4;

VI, 21, 2 sqq.
, 3, 1.
e aedes V, 1, 9.
n *P.* 25 sqq.
ı principis *P.* 56 sqq. 78. 79.
ıiae rhetorum II, 3, 2.
ad T 58.
n signum III, 6. Corinthia
9.
m VII, 24, 7.
ticus II, 17, 16 sqq. V, 6,
VII, 21, 2. VIIII, 34, 3.
V, 6, 33. VIII, 8, 2.

D.

. 31, 8. Dacicum bellum
.
P. 12. 16. 63. 82.
V, 9, 1.
proconsulis *ad T* 56, 5.
iae VII, 6. *ad T* 58 *P.* 70.
ı I, 8, 16; 19, 2. III, 7, 2.
ı *ad T* 8, 2. 54, 2. 113.
natus *ad T* 113.
bibliothecae I, 8, 2. por-
ticus V, 11, 1. templi IIII, 1, 5
ad T 49. 50.
delatores IIII, 9, 5. VI, 31, 3 *P*
34. 35.
delphinus VIIII, 33.
diaeta II, 17, 12 sqq. V, 6, 20 sqq
VII, 5, 1; 16, 14.
dianome *ad T* 116. 117.
diploma *ad T* 45. 48. 64. 120. 121.
discessio II, 11, 22. VIII, 14, 14
sqq. VIIII, 13, 20.
donativum *P.* 25.
dormitorium II, 17, 9. V, 6, 21.
duumviratus IIII, 22, 1.

E.

Ecclesia Amisenorum *ad T* 110.
ecdicus *ad T* 110.
echini I, 15, 3.
eclogae IIII, 14, 9.
edictum praetoris V, 9, 3 sqq. principis *ad T* 58. 65, 3. 79. 80 *P.*
20. 25. 35. 40. 65. proconsulis *ad*
T 56. 57. 96, 7.
electorum commentarii III, 5, 17.
elegi V, 17, 2. VI, 15, 1. VII, 4, 3. 7.
VIIII, 22, 1.
ἐνθυμήματα II, 3, 1.
Ephesii VI, 31, 3. Ephesus *ad T* 15.
17, 1. 18, 1.
epigrammata IIII, 3; 14, 9; 18 epigramma Ciceronis VII, 4, 4.
epulonum septemvir II, 11, 12.
epulum IIII, 1, 6. VII, 18, 1.
equestris gradus II, 13, 4. III, 2, 4.
equestres facultates I, 19, 2. militiae VII, 25, 2.
eranus *ad T* 92. 93.
Esquiliae III, 2, 5.
etesiae *ad T* 15.
Euphrates *P.* 14.
exactores operis VIIII, 37, 3.
exedra *ad T* 70, 3.
exheredatus V, 1. VI, 33.

F.

Fabulae II, 20. VIII, 18, 11

Firmani VI, 18.
fiscus *P.* 36. 42.
fons crescens et decrescens IIII, 30. fonticuli in villa V, 6, 23. 37 sqq.
Formiana villa III, 14. Formianum VI, 14, 1.
Forum Iuli V, 19, 7.
fossa *ad T* 41. 61.
fraxinus VIII, 8, 4.
frigidaria cella II, 17, 11. V, 6, 26.
funus publicum II, 1.

G.

Gaditanus II, 3, 8. Gaditanae I, 5, 3.
gemma *ad T* 74, 2.
genius principis *P.* 52.
Germania III, 5, 4. VIII, 23, 5. *P.* 9. 14.
gerusia *ad T* 33, 1.
gestatio II, 17, 14 sqq. V, 6, 17. VIIII, 7, 4.
gladiatores *P.* 33. 54. gladiatorium munus VI, 34, 1.
Graecia VIII, 24 *ad T* 40, 3.
Graeculus *ad T* 40, 2 *P.* 13.
gustatorium V, 6, 37.
gymnasium I, 22, 6. II, 17, 7 *ad T* 39. 40, 2.

H.

Haruspex II, 20, 4. VI, 2, 2. VIIII, 39, 1.
hedera V, 6, 32.
heliocaminus II, 17, 20.
hendecasyllabi IIII, 14. V, 10. VII, 4.
Heracleotarum civitates *ad T* 75.
hereditas II, 4; 16; 20. III, 6, 1. IIII, 10; 12. V, 1; 7. VI, 31, 8 sqq. 33, 6. VII, 11; 24. VIII, 18 *ad T* 4, 3. 75 *P.* 37 sqq.
herous versus VII, 4, 3.
hetaeriae *ad T* 34. 96, 7.
hibernaculum II, 17, 7.
hippodromus V, 6, 19. 32 sqq.
Hipponensis colonia VIIII, 33, 2.
Hispania III, 5, 17. VI, 20, 5. 10 *P.* 14.
historiae et orationis comparatio V, 8.
hortus II, 17, 13 sqq.
hospitium publicum III, 4, 5.
hypocauston II, 17, 11. 23. V, 6, 25

I.

Iambi IIII, 3, 3.
Ianuarius mensis senatorum frequentia celeberrimus II, 11, 10.
iatraliptes *ad T* 5. 6. 7. 10.
Icaria VII, 4, 3.
idyllia IIII, 14, 9.
Illyricum III, 16, 7.
imagines clarorum virorum I, 17, 3. III, 7, 8. in bibliothecis IIII, 28, 1. defunctorum I, 16, 8. II, 7, 7. IIII, 7. maiorum III, 3, 7. V, 17, 6. VIII, 10, 3. principis *ad T* 96, 5 *P.* 52. 55. 56.
incestum IIII, 11, 4 sqq.
insulae natantes VIII, 20, 5 sqq.
Iovis templum III, 6, 5.
iselastica certamina *ad T* 118. 119.
Iseon *ad T* 33, 1.
Italia I, 14, 4. II, 11, 19. IIII, 7, 2. VI, 19, 4. Italica praedia V, 19, 6.
iudices dare II, 11, 2. 5. IIII, 9, 19.
Iulio mense lites interquiescunt VIII, 21, 2.
Iuliopolitani *ad T* 77. 78.
ius Latii *ad T* 104 *P.* 37. 39. Quiritium *ad T* 5, 2. 6. 11, 2. 104. 105. trium liberorum II, 13, 8. VII, 16, 2 *ad T* 2. 94. 95. senatorium II, 11, 9. VIII, 14.

K.

Καταστερισμοί V, 17, 2.

L.

Lacedaemon VIII, 24, 4. Lacedaemonii *ad T* 65, 3.
lacus Nicomedensis *ad T* 41. 42. 61. 62. *cf.* Larius, Vadimonis.
laguncula I, 6, 3. II, 6, 2.
Larius lacus II, 8. IIII, 30, 2. VI, 24. VII, 11, 5. VIIII, 7.

ıs II, 9, 1. VIII, 23, 2. 6.
funebris II, 1, 6. IIII, 2.
2, 5. laudatio principis III,
, 27.
ıum I, 9; 22, 11. II, 17.
. V, 2. VII, 4, 3. VIIII, 40.
ntina via II, 17, 2.
, 15, 2. III, 5, 12. V, 19, 3.
1, 2. VIIII, 17, 3; 20, 2; 34, 1.
ı II, 20, 5. 11. IIII, 10, V, 1,
. 11. VII, 22, 6; 24, 7. VIII,
2.
ıni II, 11, 23.
nbitus VI, 5, 2; 19, 4. Iulia
31, 6. *P.* 42. Pompeia *ad T*
, 80. 112. 114. 115. repetunda-
n II, 11, 3; 19, 8. V, 5, 2. VI,
, 9. de senatu habendo V, 13,
tabellaria III, 20, 1. Voconia *P.*
2. legum collatio apud Graecos
, 19, 7.
rti principum *P.* 88.
ator *ad T* 41, 3. 42. 61. 62.
ırnica VI, 16, 7.
cania VII, 3, 1.
lus calculorum VII, 24, 5. ludi
circenses VIIII, 6; 23, 2. funebres
VI, 34. sacerdotales VII, 24, 6.
gdunum VIIII, 11, 2.
aeus III, 21, 5.
ica III, 1, 7. VIII, 22, 2.
istes I, 15, 2. VIIII, 17, 3; 36, 4.

M.

ıceria V, 6, 17.
ıiestatis crimen *P.* 42.
ılea *ad T* 15.
ınumissio VII, 16, 4; 32, 1.
ırsi II, 15, 1.
ıtris magnae aedes *ad T* 49, 50.
ediolanum IIII, 13, 3. VII, 23, 1.
ensor *ad T* 17, 5. 18, 3.
mi V, 3, 2.
miambi VI, 21, 4.
senum VII, 16, 4. 21; 20, 1. 11.
15. 19.
Moesia *ad T* 43. 44. 74.
monumentum Pallantis VII, 29, 2.
VIII, 6. Verginii Rufi VI, 10. VIIII,
19.
moriones VIIII, 17, 1. 2.
mors voluntaria I, 12; 22, 8 sqq. III,
7; 9, 5; 16. VI, 24.

N.

Narbonensis provincia VII, 25, 2.
Narniense I, 4.
Neapolis III, 7, 9. Neapolitanum III,
7, 1.
Nicaea *ad T* 31. 39. 40. 67. 81. 83.
84.
Nicomedia *ad T* 31. 33. 34. 37. 38.
41. 49. 74.
Nilus *P.* 30. 31.
nomenclatores II, 14, 6.
nomus Aegypti *ad T* 7. 10.
notarius III, 5, 15. VIIII, 21, 2; 36, 2.
nundinae in agris V, 4, 1; 12, 2.

O.

Ocriculum VI, 25, 1. Ocriculanum I, 4.
Olympus *ad T* 81, 1.
opistographus III, 5, 17.
optimi cognomen *P.* 2. 88.
orariae naves *ad T* 15. 17, 2.
ornamenta praetoria VII, 29, 2. VIII,
6, 1. 4. 11. 14.
Ostiensis colonia II, 17, 26. via II,
17, 2.
ostrea I, 15, 3.
orationis et historiae comparatio V, 8.
orator malus IIII, 7, 4. oratoris vir
tutes II, 5; 19. VI, 29; 33, 7 sqq
VII, 9; 12.

P.

Padus VI, 1, 1.
paedagogium VII, 27, 13.
paedagogus V, 15, 3.
palatium *P.* 23.
panarium I, 6, 3.
Pannonia VIII, 23, 5 *P.* 8.

antomimi VII, 24, 4 sqq. *P.* 46.
aphlagonia *ad T* 27.
arthica laurus *P.* 14. Parthicum metallum *ad T* 74, 2.
atavinum municipium I, 14, 6.
avimentum II, 1, 5. III, 14, 2.
ergamum *ad T* 17.
eristylium *ad T* 70, 2.
erusinum I, 4.
hantasmata VII, 27.
hilosophi ab urbe summoti III, 11, 2.
icenum VI, 1, 1.
ila moveri III, 1, 8.
iscari II, 8, 1. VIIII, 7, 4.
iscina II, 17, 11. V, 6, 23.
latani V, 6, 20 sqq. platanon I, 3, 1.
latonica sublimitas I, 10, 5.
oematia IIII, 14, 9.
ontifex maximus IIII, 11, 6. pontifices *ad T* 68. 69.
ontus *ad T* 75. Pontica ora *ad T* 21. 86. Ponticae civitates *ad T* 108. 109. Pontici *ad T* 112.
orticus I, 22, 6. V, 11, 1. ad villam II, 17, 4. 5. V, 6, 16 sqq. ad templum VIIII, 39. ad theatrum *ad T* 39. 3. porticus Liviae I, 5. 9.
portus Traiani VI, 31, 15 sqq.
praeceptores II, 18. III, 3. IIII, 13. V, 15, 3.
praediorum instrumenta III, 19. locatio VIIII, 37. *ad T* 8, 5.
praefectus aerarii V, 14, 5. VIIII, 13, 11 *ad T* 3, 1. praetorii *P.* 86. urbis VI, 11, 1.
Praenestina praedia V, 6, 45.
praevaricatio I, 20, 2. III, 8, 29. 30; 9, 33. V, 12, 6. VII, 33, 8.
principiorum libri II, 5, 12.
procoeton II, 17, 10. 23.
procurator Caesaris III, 5, 17. VI, 31, 8 *ad T* 27. 28. 84. 85 *P.* 36. praedii III, 18, 2. procuratio provinciae VII, 25, 2.
profiteri II, 18, 3. IIII, 11, 1. professor IIII, 11, 2.
propnigeon II, 17, 11.
protopraxia *ad T* 108.
provinciales II, 11, 2. III, 4, 3; 9, 15. IIII, 9, 6. VI, 29, 8. VIIII, 3, 1 *ad T* 3. 18. 36. 52. 53. 69. 100. 101. 103.
Prusa *ad T* 70. ad Olympum 81. Prusias *ad T* 58, 5. 81, 6. Prusenses *ad T* 17. 23. 24. 58. 71.
psephisma Byzantiorum *ad T* 43.
publica acta V, 13, 8. VII, 33, 3. *P.* 75.
pugillares I, 6; 22, 11. VI, 5, 6. VII, 9, 16; 27, 7. VIIII, 6, 1; 36, 6.
Pyrenaeus *P.* 14.

Q.

Quadruplex iudicium I, 18, 3. IIII, 24, 1. VI, 33, 2.
quaestor Caesaris VII, 16, 2.
quinqueviri II, 1, 9. *P.* 62.

R.

Recitationes I, 13. II, 10, 7; 19. III, 7, 5; 10; 15, 3; 18. IIII, 2; 5; 7; 18, 3; 27, 1. V, 3, 7 sqq.; 12; 17; 21, 1. VI, 15, 2; 17. VII, 17. VIII, 12; 21. VIIII, 27; 34.
recuperatoria iudicia III, 20, 9.
remissiones colonis faciendae VIII, 2. VIIII, 37 *ad T* 8, 5.
respondere ius civile VI, 15, 3.
Rhenus *P.* 14. 63. 82.
rhetor II, 3. IIII, 1. rhetor Latinus III, 3, 3.
Rhodii II, 3, 10. IIII, 5.
ros marinus II, 17, 14.

S.

Sacella VIII, 8, 5.
sacerdotes II, 1, 8. III, 8, 3. sacerdotium II, 1, 8. III, 8, 1. *ad T* 13
sacerdotales ludi VII, 24, 6.
sacramentum militare *ad T* 29.
salutationes principis *P.* 48.

aturnalia II, 17, 24. IIII, 9, 17. VIII, 7, 1.
auromates *ad T* 63. 64. 65.
cazontes V, 10, 2.
chola II, 3, 6; 18. III, 3, 3 sqq. Cassiana VII, 24, 8.
cholasticus I, 24, 4. II, 3, 5. scholasticae litterae VIIII, 2, 3. scholastica lex II, 20, 9.
criba IIII, 12. VI, 22, 4.
crinium IIII, 6, 2. V, 5, 5. VII, 27, 14. VIII, 5, 7. scrinia principis *ad T* 65, 3.
currae VIIII, 17, 1. 2.
ella vehi III, 5, 15. sellae consulum II, 11, 22 *P*. 64.
enatorius census *ad T* 4, senatorium ius II, 11, 9. VIII, 14. senatorii honores II, 12, 13.
enatus Bithyniae *ad T* 79. 80. 115.
eptemvir epulonum II, 11, 12. septemviratus *ad T* 13.
ervi publici *ad T* 19. 20. 31.
icilia IIII, 11, 1. 14.
inopensis colonia *ad T* 90. 91.
ocratici sermones III, 12, 1.
oleae, pisces II, 17, 28.
oleas poscere VI, 16, 5.
omnium I, 18. III, 5, 4. V, 5, 5 sqq. VII, 27, 12 sqq.
otadici V, 2, 2.
pecularia II, 17, 4. 21.
phaeristerium II, 17, 11. V, 6, 27.
ponsalia I, 9, 2.
portulae II, 14, 4 *ad T* 117.
quillae II, 17, 28.
tabiae VI, 16, 11.
tatuam in foro ponere I, 17, 1. statua triumphalis II, 7. statuae defunctorum IIII, 7. statuae in hortis positae VIII, 18, 11. statua principis *ad T* 8. 9. 74. *P*. 52. 55. statua loricata divi Iulii VIII, 6, 14.
ibadium V, 6, 36. 37.
ola IIII, 11, 9.
ubsellia II, 14, 6. VI, 33, 3.
suburbanum praedium I, 12, 6 *P*. 50. suburbani agri VI, 19, 1.
suffragatores III, 20, 5. IIII, 17, 6; 25, 1 *P*. 71.
suffragium II, 1, 8; 9, 2. III, 20, 3 7. 8. VIII, 23, 2. 6 *ad T* 86 *P*. 70. suffragia tacita III, 20. IIII, 25.
Syria I, 10, 1. III, 11, 5.

T.

Tabellae suffragatorum III, 20. IIII, 25.
tabellarius II, 12, 6. III, 17, 2. VIII, 3, 2 *ad T* 63. 64.
testamentum I, 9, 2. II, 16, 3; 20. IIII, 5, 2. VI, 22, 3. VII, 20, 6; 24, 2. VIII, 18 *ad T* 70, 3. 75. *P*. 43. testamenta servorum VIII, 16.
theatrum VII, 24, 7. Nicaeae constructum *ad T* 39. 40.
Tianorum civitates *ad T* 75.
Tiberis V, 6, 11. VIII, 17. horti trans Tiberim IIII, 2, 5.
Tiburtina praedia V, 6, 45. Tiburtina via VII, 29, 2.
Ticinus VII, 16, 3.
Tifernum Tiberinum IIII, 1, 4 sqq.
toga feriata ruri VII, 3, 2. V, 6, 45. togae virilis officium I, 9, 2 *ad T* 116. togam sumere II, 14, 6. togae ius IIII, 11, 3.
topiarii III, 19, 3.
torculum VIIII, 20, 2.
tragoedia Plinii VII, 4, 2.
Transpadana regio IIII, 6.
tremor terrae VI, 20, 3 sqq.
tribunal I, 10, 9. II, 14, 8. IIII, 16, 1. VI, 33, 4 *ad T* 81, 2 *P*. 36. 56. 77.
tribunatus I, 23. ius tribunatum petendi II, 9, 2.
tribunorum auxilium VIIII, 13, 19.
triclinium II, 17, 5 sqq. V, 6, 19 sqq. VIII, 21, 2.
triumphalis statua II, 7.
triumphus *P*. 16 sqq.

tubae in spectaculis II, 17, 1.
Tusci III, 1, 2. IIII, 1; 6. V, 6; 18, 2. VIIII, 15; 36; 40.
Tusculanum IIII, 13, 1. V, 6, 45.

U (V).

Vadimonia VIII, 12, 3.
Vadimonis lacus VIII, 20.
vectigal VII, 18, 2 sqq. *P.* 37.
venatio I, 6. II, 8, 1. V, 6, 7; 18, 2. VIIII, 10; 16; 36, 6 *P.* 81.
Veronenses VI, 34, 1.
Vesta IIII, 11, 7.
Vestales VII, 19, 1. 2. Vestalium maxima IIII, 11, 6.
vestibulum II, 17, 15.
Vesuvius V, 16; 20.
vicesima VII, 14, 1 *P.* 37 sqq.
Vicetinorum legati V, 4; 13.
Viennenses IIII, 22.
villa II, 17. V, 6.
vindemiae VIII, 15. VIIII, 16; 2
28, 2.
vinea II, 17, 15. V, 6, 9.
unctorium II, 17, 11.
unguentarius II, 11, 23.
Vulcanalia III, 5, 8.
vulvae I, 15, 3.

X.

Xystus II, 17, 17 sqq. V, 6, 16 sq
VIIII, 7, 4; 34, 3.

Z.

Zotheca II, 17, 21. V, 6, 38.

V 6, 8, 9, 16.

VI 16, 20.

3 2044 058 1

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

WINNER

2 2003